

Culture

Journal of Culture in
Tourism, Art and Education

UNIVERSITY OF PATRAS
Υπό την Αυτοία της Ελληνικής Οργάνωσης Τουρισμού
Under the auspices of the Greek National Tourism Organization

Υπό την Αυτοία της Πρεσβείας της Ελλάδας στο Τόκιο
Under the auspices of the Greek Embassy in Tokyo

Υπό την Αυτοία της Επιτροπής «Ελλάδα 2021»
Under the auspices of the "Greece 2021" Committee

Το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν στον Πολιτισμό... Lafcadio Hearn's Journey into Culture...

Διαδικτυακή Ημερίδα
13 Μαρτίου 2021, 11:00 π.μ.
Online Conference
March 13, 2021 11:00 a.m.

*Sketch by Vasilis Galanos

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT

SCHOOL LIFE
AND EDUCATION
MUSEUM

NATIONAL CENTRE OF RESEARCH
& PRESERVATION OF SCHOOL MATERIAL

Culture

Journal of Culture in
Tourism, Art and Education

Culture

Journal of Culture in
Tourism, Art and Education

Πρακτικά Ημερίδας

Το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν στον Πολιτισμό... Lafcadio Hearn's Journey into Culture...

Επιμέλεια: Μαρία Αργυροπούλου

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ - ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μπούρας Χρήστος, Καθηγητής, Πρύτανης Πανεπιστημίου Πατρών

Παναγόπουλος Αλκιβιάδης, Καθηγητής, Πρόεδρος του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Αργυροπούλου Μαρία, ΕΔΙΠ, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Κανταρτζή Ευαγγελία, Διευθύντρια Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Κουτσονίκος Ιωάννης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Νίκας Ιωάννης, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Παναγόπουλος Αλκιβιάδης, Καθηγητής, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού, Πανεπιστημίου Πατρών

Πουλάκη Ιουλία, Επίκουρος Καθηγήτρια, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού, Πανεπιστημίου Πατρών

ORGANIZING - SCIENTIFIC COMMITTEE

Bouras Christos, Professor, Rector of the University of Patras

Panagopoulos Alkiviadis, Professor, Head of the Department of Tourism Management, University of Patras

Argyropoulou Maria, EDIP, Department of Tourism Management, University of Patras

Kantartzi Evangelia, Director of the Museum of School Life and Education

Koutsonikos Ioannis, Associate Professor, Department of Tourism Management, University of Patras

Nikas Ioannis, Assistant Professor, Department of Tourism Management, University of Patras

Poulaki Ioulia, Assistant Professor, Department of Tourism Management, University of Patras

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αργυροπούλου Μαρία, ΕΔΙΠ, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Κανταρτζή Ευαγγελία, Διευθύντρια Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

EDITING COMMITTEE

Argyropoulou Maria, Laboratory Teaching Staff, University of Patras

Evangelia Kantartzi, Director, School Life and Education Museum

Πρόλογος

Με ικανοποίηση παρουσιάζουμε ένα ακόμα τεύχος του περιοδικού Culture - Journal of Culture in Tourism, Art and Education, αφιερωμένο αυτή τη φορά στην Διαδικτυακή Ημερίδα *Το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν στον Πολιτισμό ...* που συνδιοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Πατρών και ειδικότερα το Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού και το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης στις 13 Μαρτίου 2021. Η ημερίδα ήταν υπό την αιγίδα της Πρεσβείας της Ελλάδας στο Τόκυο, της Επιτροπής «Ελλάδα 2021» και του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού.

Η Ημερίδα διοργανώθηκε στο πλαίσιο του Μνημονίου Συνεργασίας των δύο φορέων και βασίστηκε στις κοινές προσπάθειες για την διαμόρφωση εκπαιδευτικών δράσεων που αφορούν τον Πολιτιστικό και τον Λογοτεχνικό Τουρισμό. Πρόκειται για χαιρετισμούς και εισηγήσεις πάνω στη ζωή και το έργο του Λευκάδιου Χερν.

Για τη Συντακτική επιτροπή

Μαρία Αργυροπούλου

Ευαγγελία Κανταρτζή

Περιεχόμενα

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Κωνσταντίνος Κακιούσης , Πρέσβης της Ελλάδας στο Τόκιο	σελ. 8
Χρήστος Μπούρας , Καθηγητής, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Πατρών	σελ. 9
Bon Koizumi , great grandson of Lafcadio Hearn, Director of Lafcadio Hearn Memorial Museum in the city of Matsue, Japan	σελ. 11
Χαράλαμπος Καλός , Δήμαρχος Λευκάδος	σελ. 12
Αλκιβιάδης Παναγόπουλος , Καθηγητής, Πρόεδρος του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού του Πανεπιστημίου Πατρών	σελ. 13
Ευαγγελία Κανταρτζή , Διευθύντρια του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης	σελ. 14
Τάκης Ευσταθίου , Συλλέκτης της ιστορίας και του έργου του Λευκάδιου Χερν	σελ. 15
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	
Dr. Mary Gallagher	σελ. 18
No Ulysses He: the Migrancy of Lafcadio Hearn	
Steve Kemme	σελ.28
Lafcadio Hearn's pursuit of African-American culture in Cincinnati	
Αικατερίνη Καμηλάκη-Πολυμέρου	σελ. 33
Αγγίζοντας ακροθιγώς τα εθνογραφικά ενδιαφέροντα του Λευκάδιου Χερν	
Άντζελα Γκερέκου	σελ. 47
Λευκάδιος Χερν «Ο μεγάλος Αναζητητής»: Γέφυρα Πολιτιστικού Τουρισμού Ελλάδας-Ιαπωνίας	
Δέσποινα Ζερνιώτη	σελ. 50
Πατρικ Λευκάδιος Χερν: "Διερμηνέας ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση".	σελ. 60
Χαρά Σαϊτη	σελ. 60
Πάτρικ Λευκάδιος Χερν: παρελθόν, παρόν και μέλλον στη μικρή πατρίδα	
Vassilis Galanos	σελ. 69
Lafcadio Hearn and his Evolutionary Eco-Ethics in the 21 st Century: Travelling through the Uncanny Valley of Exoticism in Robotic and Ghostly Japan	
Παρασκευή Κοψιδά – Βρεττού	σελ. 85
Λευκάδιος Χερν και Elizabeth Bisland. Στον ιστό μιας ερωτικής φαντασίωσης	
Τέτη Σώλου	σελ. 97
Το ταξίδι της μετάφρασης του Λευκάδιου Χερν στα Ελληνικά	
Μαρία Αργυροπούλου, Ευαγγελία Κανταρτζή, Κώστας Στοφόρος, Αλκιβιάδης Παναγόπουλος, Γιάννης Νίκας, Ιουλία Πουλάκη	σελ. 116
Το έργο του Λευκάδιου Χερν στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό: Ο Λευκάδιος Χερν ως έμπνευση για εκπαιδευτικές δράσεις . Δημιουργία Ψηφιακής Έκθεσης	

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Κωνσταντίνος Κακιούσης

Πρέσβυς της Ελλάδος στην Ιαπωνία

Ως Πρέσβυς της Ελλάδος στην Ιαπωνία μου εδόθη η ευκαιρία πολλές φορές να διασταυρωθώ με τα έργα και ημέρες του Λευκάδιου Χερν ή Κοϊζούμι Γιάκουμο, όπως είναι εδώ γνωστός με το υιοθετημένο του όνομα. Και μόνον ο σεβασμός με τον οποίον περιβάλλουν οι Ιάπωνες την προσωπικότητα και το έργο του Λευκάδιου Χερν, του οποίου έγινα μάρτυς, θα ήταν αρκετά για να δικαιολογήσουν την τιμή που αισθάνομαι για την πρόσκληση που μου έγινε να μετάσχω στην εκδήλωση αυτή, και με την ευκαιρία αυτή, θα ήθελα να εκφράσω μαζί με τα συγχαρητήριά μου για την αρτιότητα της εκδήλωσης, και την ευγνωμοσύνη μου.

Πάντα η ζωή και το έργο ενός πρωτοπόρου αποτελούν πρόκληση για τους επιγόνους και ο Λευκάδιος Χερν δεν αποτελεί εξαίρεση. Σε μια εποχή όπου η πολιτικά και οικονομικά κυρίαρχη δυτική χριστιανική επιστημοσύνη αναδιφούσε με πλειστή όση υπεροψία τους άλλους πολιτισμούς, ο Λευκάδιος Χερν προσεγγίζει τα θέματά του με ταπεινοφροσύνη και σεβασμό. Είτε πρόκειται για αφροαμερικανούς είτε κρεολούς είτε Ιάπωνες, λειτουργεί σαν αντικειμενικός μάρτυρας του πολιτισμού τους και προσπαθεί να κατανοήσει την αντικειμενική αξία του κάθε πολιτισμού την ώρα που εμβριθείς επιστήμονες επιδίδοντο σε ασκήσεις απαξίωσης των μη δυτικών χριστιανικών πολιτισμών. Ας μην ξεχνάμε εδώ την αποστροφή του Χέγκελ, ότι εκτιμούσε τον Κομφούκιο πολύ περισσότερο πριν τον διαβάσει. Ευτυχώς η εποχή αυτή πέρασε και σύγχρονοι επιστήμονες πιάνουν το νήμα εκεί που ο Λευκάδιος Χερν το άφησε και προχωρούν σε καλλίτερη κατανόηση των λαών.

Με αυτές τις λίγες σκέψεις θα ήθελα και πάλι να συγχαρώ τους διοργανωτές για την άρτια προετοιμασία, και τους παρεμβαίνοντες για τις εισηγήσεις τους. Ειδικότερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πατρών, καθηγητή Χρήστο Μπούρα, τον Πρόεδρο του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού, καθηγητή Αλκιβιάδη Παναγόπουλο, την Διευθύντρια του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης κα Ευαγγελία Κανταρτζή και ιδιαίτερα την κα Μαρία Αργυροπούλου, ΕΔΙΠ του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού και να τους ευχηθώ αυτή η ημερίδα να αποτελέσει την απαρχή για ανάλογες δράσεις στο πλαίσιο του πολιτιστικού και λογοτεχνικού τουρισμού.

Κλείνοντας, επιτρέψτε μου να ευχαριστήσω για μια ακόμη φορά για την τιμή που μου έγινε και για την υπομονή σας.

Χρήστος Μπούρας

Καθηγητής, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Πατρών

Η απόδοση μιας ιδιότητας με βάση τη δράση, τις σπουδές, το επάγγελμα ενός ατόμου αποτελεί μια από τις κοινωνικές συμβάσεις που μπορεί να υποδηλώνουν ιεράρχηση ή και κοινωνική θέση. Στην περίπτωση του Λευκάδιου Χερν ή Koizumi Yakumo, ενέχεται ένας βαθμός δυσκολίας ως προς την απόδοση μιας ιδιότητας. Περιηγητής, συγγραφέας, ποιητής, δάσκαλος, ζωγράφος-χαράκτης, μεταφραστής, λαογράφος, δημοσιογράφος, πολίτης του κόσμου, κατασκευαστής μιας πολιτισμικής γέφυρας ανάμεσα σε Ιαπωνία και Ελλάδα, ή ο άνθρωπος που εισήγαγε τον πολιτισμό και τη λογοτεχνία της Ιαπωνίας στη Δύση; Αποτελεί μια μοναδική προσωπικότητα στη διεθνή λογοτεχνία που ξεκίνησε το ταξίδι της ζωής του από τη Λευκάδα και το τελείωσε στο Τόκυο. Η αρχή και το τέλος μέσα από κοινά παγανιστικά στοιχεία, από την κοινή άποψη περί ανιμισμού, τους Ιαπωνικούς θρύλους, τις ιστορίες φαντασμάτων, αλλά και τα μεσοδιαστήματα που κυριαρχούν τα δημοσιογραφικά του κείμενα για τους τοπικούς φόνους και τους κοινωνικά αδύναμους του Σινσινάτι, οι μεταφράσεις Γάλλων συγγραφέων, η κουλτούρα της Νέας Ορλεάνης και η αποτύπωση ιστοριών σε σκίτσα. Είναι γεγονός ότι τα κείμενά του συντέλεσαν στην προβολή της Νέας Ορλεάνης ως τόπου με ξεχωριστή κουλτούρα, διαφορετική από αυτή της υπόλοιπης Αμερικής.

Σε μια πάλη ανάμεσα στο παλιό και το καινούργιο, ο Χερν επιλέγει την καταγραφή της παράδοσης, όλων εκείνων των πρακτικών που περνούν από γενιά σε γενιά και που κινδυνεύουν να χαθούν στο δρόμο της εξέλιξης και του νεωτερισμού. Ακροβατεί πάνω από την άβυσσο που χωρίζει άλλοτε το αμερικάνικο όνειρο από τους κατοίκους των Δυτικών Ινδιών και άλλοτε την ιαπωνική παράδοση από το καινούργιο που την αρνείται.

Ταυτόχρονα ένας άνθρωπος που τη διαφορετικότητά του την αντιμετώπισε κατάματα, χωρίς γυαλιά οράσεως. Το πιο ψηλό από το κανονικό γραφείο αποτέλεσε τη λύση για να γράφει και να διαβάζει. Για την ιστορία αυτό το γραφείο βρίσκεται στο Lafcadio Hearn Memorial Museum στο Ματσούε.

Ο Λευκάδιος Χερν ταξιδεύει, γράφει, ερμηνεύει με ευαισθησία και διορατικότητα. Τα κείμενά του καταλαμβάνουν σημαντικό μέρος της ταξιδιωτικής γραμματείας ή της λογοτεχνίας των ταξιδιών. Τα ταξιδιωτικά κείμενά του μπορεί να είναι ο δρόμος της φυγής ή -όπως έγραφε και ο ίδιος στον αδελφό του- ο δρόμος ανάμεσα στις δύο ψυχές που ένοιωθε πως είχε αυτής που αντιπροσώπευε το πνεύμα της ανταρσίας, της ανυπομονησίας, της πλήξης για κάθε μεθοδικό και εκείνης της υπερηφάνειας και της επιμονής...

Παραθέτω εδώ τη Γιαπωνέζική ιστορία του *Ονειροφάγου*, που μέσα από την αξιοποίηση της προφορικής παράδοσης αναδεικνύει το παιχνίδι των δύο ψυχών του και διδάσκει:

Η τελευταία φορά που είδα τον Μπακού ήταν την εποχή του πιο μεγάλου καύσωνα, μια νύχτα με ιδιαίτερα αποπνικτική ζέστη. Μόλις είχα ξυπνήσει σε μεγάλη αγωνία· ήταν η ώρα του βοδιού. Ο Μπακού μπήκε από το παράθυρο και με ρώτησε: «Έχετε τίποτα να φάω;» «Βέβαια!» απάντησα με ευγνωμοσύνη. «Άκου, καλέ μου Μπακού, τη διήγηση του ονείρου μου!

Βρισκόμουν όρθιος μέσα σ' ένα μεγάλο δωμάτιο με άσπρους τοίχους, όπου άναβαν λύχνοι. Αλλά στο γυμνό δάπεδο αυτού του δωματίου πουθενά δεν έπεφτε η σκιά μου. Κι εκεί, πάνω σ' ένα σιδερένιο κρεβάτι, είδα τον εαυτό μου ξαπλωμένο, νεκρό. Πως είχα πεθάνει και ποια

στιγμή; Δεν μπορούσα να θυμηθώ. Έξι ως επτά γυναίκες ήταν καθισμένες πλάι στο κρεβάτι - γυναίκες που δεν τις γνώριζα. Δεν ήταν ούτε νέες ούτε γριές και τα ρούχα τους ήταν μαύρα. Έλεγα με το νου μου πως ήταν επιφορτισμένες να με ξενυχτήσουν. Ήταν καθισμένες, ακίνητες και σιωπηλές: κανένας θόρυβος δεν ακουγόταν και δεν ξέρω πως, ένιωσα ότι ήταν αργά.

Την ίδια στιγμή, κατάλαβα ότι ένα ακατανόμαστο πράγμα ήταν διαχυμένο στην ατμόσφαιρα του δωματίου, ένα βάρος που πίεζε τη θέλησή μου, μια άμορφη και αόρατη δύναμη που σιγά σιγά μεγάλωνε. Οι γυναίκες που μου παραστέκονταν άρχισαν να ρίχνουν κλεφτές ματιές η μία στην άλλη και κατάλαβα ότι ήταν τρομοκρατημένες. Μία από αυτές σηκώθηκε αθόρυβα και βγήκε από το δωμάτιο. Ακολούθησε άλλη, ύστερα άλλη. Κι έτσι, μία μία, ελαφρές σαν σκιές, έφυγαν όλες. Και απόμεινα μόνος μαζί με το πτώμα μου.

Οι φλόγες των λύχνων εξακολουθούσαν να φωτίζουν καθαρά, αλλά ο τρόμος πύκνωσε στον αέρα. Οι γυναίκες είχαν φύγει αμέσως μόλις το αντιλήφθηκαν. Νόμισα ότι είχα ακόμα καιρό να ξεφύγω και ότι μπορούσα χωρίς κίνδυνο να μείνω ακόμα ένα λεπτό. Μια αφύσικη περιέργεια με κρατούσε εκεί: ήθελα να δω το πτώμα μου, να το εξετάσω από κοντά... Πλησίασα, το παρατήρησα. Κι έμεινα κατάπληκτος γιατί μου φάνηκε ότι είχε μακρύνει -με ένα υπερφυσικό μάκρος...

Ύστερα, σαν να μου φάνηκε ότι ένα βλέφαρό μου τρεμούλιασε. Ίσως όμως η φλόγα ενός λύχνου που τρεμόπαιξε μου έδωσε την ψευδαίσθηση αυτής της κίνησης. Έσκυψα για να παρατηρήσω περισσότερη ώρα και με μεγαλύτερη προσοχή, γιατί φοβόμουν ότι τα μάτια μου τελικά θα άνοιγαν.

“Ναι, είμαι εγώ!” σκεφτόμουν σκύβοντας.

“Κι όμως αυτό είναι πολύ παράξενο...”

Η μορφή έδειχνε να μικραίνει περισσότερο...

“Όχι δεν είμαι εγώ!” έλεγα πάλι... “Κι όμως δεν μπορεί να είναι κανένας άλλος!...” Και ο φόβος μου μεγάλωνε, γινόταν ανείπωτος... ο φόβος μήπως δω τα μάτια μου να ανοίγουν.

Και ΑΝΟΙΞΑΝ! Άνοιξαν τρομαχτικά. -Και το πράγμα τινάχτηκε από το κρεβάτι προς εμένα, κρεμάστηκε πάνω μου, ουρλιάζοντας, χτυπώντας τα δόντια, τραβοκοπώντας με. Ω! με τι τρελό φόβο πάλευα. Αλλά τα μάτια του πράγματος, τα βογκητά του, η επαφή του... ένοιωθα να σβήνω. Όλη η ύπαρξή μου έμοιαζε να διαλύεται μέσα σε μια φρενίτιδα τρόμου ώσπου - δεν ξέρω πως- βρέθηκε στο χέρι μου ένα τσεκούρι. Και χτυπούσα, ξέσκιζα, κομμάτιαζα, πελεκούσα αυτό το όν που ωρυόταν ως τη στιγμή που σωριάστηκε στα πόδια μου, μια αποτρόπαιη άμορφη μάζα που άχνιζε - άθλιο ερείπιο του εαυτού μου!»

“Μπακού Κουράε! Μπακού Κουράε! Μπακού Κουράε! Καταβρόχθισε ω Μπακού, καταβρόχθισε το όνειρο!”

“Όχι”, απάντησε ο Μπακού. “ Δεν καταβροχθίζω τα καλά όνειρα, κι αυτό είναι καλό όνειρο, ένα όνειρο από τα πιο καλοσήμαδα... Το τσεκούρι, ναι το τσεκούρι του Ορθού Νόμου, με το οποίο εξοντώθηκε το τέρας του Εγώ. Το καλύτερο από όλα τα όνειρα! Φίλε μου, πιστεύω στη διδασκαλία του Βούδα!”

Και ο Μπακού βγήκε από το παράθυρο. Τον παρακολούθησα με τα μάτια και τον είδα να απομακρύνεται πάνω από χιλιάδες στέγες φωτισμένες από το φεγγάρι, πηδώντας από αέτωμα σε αέτωμα, με μεγάλες αθόρυβες εκτινάξεις, όμοιος με μεγάλη γάτα...

(Lafcadio Hearn (1998). Ο Ονειροφάγος. Μτφρ. Αλόη Σιδέρη. Αθήνα: Άγρα)

Στην παραπάνω Γιαπωνέζικη Ιστορία, ο ήρωας του Λευκάδιου Χερν τρώει τα κακά όνειρα. Ένας ήρωας από την παράδοση της Ιαπωνίας...

Bon Koizumi

*Great grandson of Lafcadio Hearn
Director Lafcadio Hearn Memorial Museum
Professor Emeritus, University of Shimane*

Hello Everyone. Today, we would like to extend our heartfelt congratulations on Lafcadio Hearn's 171st Birthday Festival. We would like to express our sincere gratitude to the Mayor of Haralambos Kalos, the organizers, and all concerned.

By the way, today's guest, Mr. Takis Efstathiou has been with me for 25 years since he visited Matsue in 1996. He has found the "Open mind" that underlies Hearn's work and thoughts, and has proposed and realized various ideas that make use of it in modern society. As a result, Lafcadio Hearn, a writer born in Lefkada, goes beyond the boundaries of readers' appreciation, researchers' research, and fans' commendation, and in a new dimension of "cultural resources of the world" living in modern times. I would like to thank Mr. Takis for his innovative ideas, his love for Hearn and Greece, and his passionate actions, including the contemporary art exhibition "The Open Mind of Lafcadio Hearn."

Even today, in the difficult-to-move Covid-19 straits, the spirit of symbiosis that resonates with Hearn's SDGs around the world is being re-evaluated and continues to be disseminated through online events. Among them, the Hearn-themed webinar was held at the University of Pretoria in South Africa in last November and at the University of Patras in March this year, with significant results.

Lafcadio gave a lecture in Kumamoto in 1894, saying "The fittest to survive are those best able to live with nature, and to be content with a little. Such is the law of the universe." He preached the importance of simple life and coexistence with nature. Also, in a lecture at the University of Tokyo in his later years, "Those old Greeks, though happy as children and as kindly, were very great philosophers, to whom we go for instruction even at this day. What the world now most feels in need of is the return. Of that old Greek spirit of happiness and of kindness." He said that now is the time to return to the way of life and thought of the ancient Greeks.

From the land of Lefkada, where the body and soul of Lafcadio were born, we hope that Hearn's thoughts will continue to be transmitted to modern society.

When the corona epidemic has converged and we are in a situation where we can move with peace of mind, we would like to visit Lefkada again and see the beautiful Ionian Sea and wonderful people in Lefkada.

We pray for the development of Lefkada City and the good health of everyone who gathers today.

Thank you very much.
With all my heart from Matsue
Bon & Shoko Koizumi

Χαράλαμπος Καλός
Δήμαρχος Λευκάδος

Όταν το μακρινό 1984 ξεκίνησε η επίσημη προσέγγιση από τις Δημοτικές Αρχές των δυο πόλεων, της Λευκάδας και του Σιντζούκου (Τόκυο), γενέτειρας του σπουδαίου Λευκάδιου Χερν και της πόλης στο Πανεπιστήμιο της οποίας υπηρέτησε ως καθηγητής, λίγοι διορατικοί μπόρεσαν να φανταστούν την εξέλιξη που θα είχε η δημιουργία αυτής της πολιτιστικής γέφυρας.

Στο πλαίσιο αυτό εντάχθηκε το 1989 η υπογραφή συμφώνου αδελφοποίησης ανάμεσα στη Λευκάδα και το Σιντζούκου. Η επέτειος αυτής της φιλίας γιορτάστηκε πανηγυρικά το 2019 με μια σειρά εκδηλώσεων στις δυο πόλεις και ολοκληρώθηκε με την επίσημη επίσκεψή μου στο Σιντζούκου το Σεπτέμβριο του 2019.

Σήμερα, σχεδόν 40 χρόνια μετά τη γνωριμία της Λευκάδας και του Σιντζούκου, βρισκόμαστε μπροστά στο οικουμενικό μεγαλείο που ενέπνευσε το Ανοιχτό Μυαλό του Λευκάδιου Χερν. Λόγιοι, μελετητές, φορείς, ιδρύματα, πανεπιστήμια, μουσεία σε όλο τον κόσμο αναπτύσσουν μια πρωτοφανή δράση στη μελέτη όλων των πτυχών της ζωής και του έργου του Ελληνογεννημένου με Ιρλανδική ανατροφή, μετανάστη του Νέου Κόσμου και λάτρη της ιαπωνικής κουλτούρας Λευκάδιου Χερν.

Το παγκοσμίου φήμης έργο του αγκαλιάζει Ευρώπη Αμερική και Ιαπωνία χάρη στα στοιχεία πολυγλωσσίας, διηπειρωτικότητας και διαπολιτισμικότητας.

Το ταξίδι του στον πολιτισμό ο Χερν το κάνει παράλληλα με τις πολλές ζωές που ζει.

Η Λευκάδα είναι τυχερή επειδή βρίσκεται στην αρχή του ταξιδιού. Η καρδιά του Χερν χτυπούσε πάντα για το γενέθλιο τόπο από την ασφάλεια του οποίου αποσπάστηκε για να περιπλανηθεί στον κόσμο σαν άλλος Οδυσσέας.

Για να τιμήσει την αρχή αυτού του παγκόσμιου ταξιδιού το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λευκάδας ίδρυσε και λειτουργεί το Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χερν, το μοναδικό στην Ευρώπη εκθεσιακό χώρο αφιερωμένο αποκλειστικά στον Χερν.

Η δημιουργία του Ιστορικού Κέντρου Λευκάδιου Χερν οφείλεται αποκλειστικά και μόνο σε έναν άνθρωπο : τον Τάκη Ευσταθίου. Ο Τάκης Ευσταθίου κατάλαβε πρώτος ότι το ταξίδι του Χερν έπρεπε να προβληθεί σωστά στο παγκόσμιο κοινό από την αφετηρία του , τη Λευκάδα. Για το λόγο αυτό ήρθε στη Λευκάδα πολλές φορές εκπροσωπώντας την οικογένεια Κοϊζούμι, σε αναζήτηση πρόσφορου εδάφους. Μετά από κάποια χρόνια ζυμώσεων και διεργασιών κατάφερε το 2014 να κάνει τη Λευκάδα το πρώτο ευρωπαϊκό σημείο αναφοράς στον Χέρν εγκαινιάζοντας το Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χερν

Από τότε και κάθε χρόνο για τα γενέθλια του Χερν διοργανώνεται διήμερο Ιαπωνικού Πολιτισμού με τον τίτλο «Ημέρες Λευκάδιου Χερν» στις 26 και 27 Ιουνίου.

Η παγκόσμια αντίληψη του Λευκάδιου Χερν έτσι όπως αναπτύχθηκε πολύ πριν από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, τον καθιστά εξαιρετικά ενδιαφέρουσα λογοτεχνική και πολιτιστική προσωπικότητα. Μια προσωπικότητα που ο κόσμος αρχίζει ξανά να ανακαλύπτει μέσα από πολλαπλά πρίσματα: του πολιτισμού, της λογοτεχνίας, της λαογραφίας, του τουρισμού.

Κλείνοντας θα ήθελα να διαβεβαιώσω για το σταθερό προσανατολισμό του Δήμου Λευκάδας προς την κατεύθυνση της ανάδειξης του έργου του Χερν και όλων εκείνων των στοιχείων που συνθέτουν την πολιτιστική του κληρονομιά.

Παναγόπουλος Αλκιβιάδης

Καθηγητής, Πρόεδρος του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν και η μελέτη του, αποτελεί και την αρχή του δικού μας ταξιδιού ως Τμήμα στην ανάδειξη νέων όψεων του τουριστικού φαινομένου και μελέτης της ταξιδιωτικής γραμματείας.

Η σημερινή ημερίδα αποτελεί το ξεκίνημα για μια σειρά δράσεων που θα παρουσιαστούν στη συνέχεια. Σε τούτη την ζοφερή πραγματικότητα, η ανιδιοτελής συνεργασία που αναπτύχθηκε για τη δημιουργία αυτών των δράσεων είναι ένα ενθαρρυντικό μήνυμα. Ο Λευκάδιος Χερν μας έφερε κοντά με μαγικούς κόσμους αλλά και σημαντικούς ανθρώπους.

Στόχος μας είναι η δημιουργία ενός κέντρου μελετών που να αφορά τον πολιτιστικό τουρισμό, τον λογοτεχνικό τουρισμό αλλά και την ταξιδιωτική γραμματεία.

Ο Λευκάδιος Χερν με της ζωής του ταξίδιον και την εργογραφία του ανέδειξε ένα από τα «πρόσωπα» του Τουρισμού, το ταξίδι χωρίς προορισμό, χωρίς πραγματικό τέλος, το ταξίδι των ανοικτών ατέρμονων οριζόντων.

Σε κάθε στάση, η συνάντηση με τα βιώματα και τις παραδόσεις των κατοίκων, σε κάθε στάση η γνωριμία με το παιγνίδι της αέναης παλινδρόμησης ανάμεσα στους μύθους και τις πραγματικότητες των τόπων.

Να ευχαριστήσω τους συμμετέχοντες στην σημερινή ημερίδα, με τις εξαιρετικές εισηγήσεις τους μας θυμίζουν, μας γνωρίζουν, μας ανακαλύπτουν τις πολλαπλές ιδιότητες, τις πολλαπλές ζωές του Λευκάδιου Χερν ενός περιηγητή, ενός λαογράφου, ενός ποιητή, ενός συγγραφέα, μιας προσωπικότητας που έσμιξε την Δύση και την Ιαπωνία μέσα από τον πολιτισμό και την λογοτεχνία.

Να ευχαριστήσω όλους που υποστήριξαν την έκδοση του βιβλίου και τη συλλογή υλικού για την ψηφιακή έκθεση κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στον κο Τάκη Ευσταθίου, τον κο Κακιούση -Πρέσβη της Ελλάδας στο Τόκυο-, την κα Καμηλάκη από την Ακαδημία Αθηνών.

Να ευχαριστήσω τον Δήμαρχο της Λευκάδος με τον οποίο στις επόμενες μέρες θα ολοκληρώσουμε και το Μνημόνιο συνεργασίας με το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λευκάδος.

Να ευχαριστήσω όλους τους φορείς υπό την αιγίδα των οποίων γίνεται η σημερινή ημερίδα, την Πρεσβεία της Ελλάδας στο Τόκυο, την Επιτροπή «Ελλάδα 2021» και τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού.

Να ευχαριστήσω το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, την κα Κανταρτζή, τον κο Στοφόρο και τον κο Φουργκατσιότη, για την συνεχή, συνεπή και παραγωγική συνέργεια η οποία στηρίζεται σε ένα Μνημόνιο Συνεργασίας που έχουμε αναπτύξει με στόχο και όραμα να συμβάλλουμε δημιουργικά στο σώμα της εκπαίδευσης και του πολιτιστικού τουρισμού.

Σήμερα σηκώνουμε τις άγκυρες για το πρώτο ταξίδι του Λευκάδιου Χερν στην Πανεπιστημιακή κοινότητα της χώρας.

Σήμερα το Τμήμα μας εκδίδει τον πρώτο ναύλο για να συνταξιδέψουμε μαζί με τον Χερν στον Τουριστικό Πολιτισμό, στην Ταξιδιωτική Γραμματεία

Σήμερα αναδύουμε την προσέγγιση μας ότι ο Πολιτιστικός Τουρισμός αποτελεί αναπόσπαστο και με ιδιαίτερη βαρύτητα συστατικό των Τουριστικών Σπουδών.

Σας καλούμε λοιπόν να συνταξιδέψουμε στις πολιτιστικές θάλασσες του Λευκάδιου Χερν για να ανακαλύψουμε νέους προορισμούς, νέους κόσμους και νέους πολιτισμούς.

Ευαγγελία Κανταρτζή

Διευθύντρια Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Είναι μεγάλη μας χαρά και τιμή ως Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης η ημερίδα αυτή για το έργο του Λευκάδιου Χερν, έργο το οποίο είναι ακόμα άγνωστο στην Ελλάδα.

Είναι σημαντική για εμάς ως Μουσείο καθώς σηματοδοτεί την έναρξη μιας σειράς δράσεων και εκδηλώσεων για τον Λευκάδιο Χερν. Στην ουσία, με την Ημερίδα ξεκινάμε τις δράσεις τις αφιερωμένες στο έργο του σε μια προσπάθεια να γνωρίσουν το έργο του κυρίως σχολεία και ο εκπαιδευτικός κόσμος.

Τη θεωρούμε σημαντική γιατί συμμετέχουν και χαιρετίζουν την Ημερίδα σημαντικοί ερευνητές και μελετητές του έργου του Χερν από την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Σημαντική γιατί, για τη διοργάνωση της χρειάστηκαν συνέργειες τις οποίες εμείς πιστεύουμε και θεωρούμε απόλυτα αναγκαίες καθώς μέσα από τη συνεργασία μπορούμε να πετύχουμε πολύ περισσότερα πράγματα από ότι ως μονάδες.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω το Πανεπιστήμιο Πατρών και το Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού για την τιμή της συνεργασίας και ιδιαίτερα τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου κ. Μπούρα, που γνωρίζω πόσο καθοριστική ήταν η συμβολή του σε όλα και που εκτίμησε την αφιλοκερδή προσπάθεια όλων μας και μας στήριξε στην έκδοση του βιβλίου με τίτλο «Λευκάδιος Χερν, τα ζόμπι και τα φαντάσματα». Να τονίσουμε ότι πάνω στο βιβλίο σχεδιάστηκε από την ομάδα του Μουσείου ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, εγκεκριμένο από το Υπουργείο Παιδείας, για το οποίο θα γίνει ανοιχτή πρόσκληση σε όσα σχολεία θέλουν να το παρακολουθήσουν. Τα σχολεία που θα λαμβάνουν μέρος θα γίνονται μέλη της κοινότητας των σχολείων που θα εργάζονται παίρνοντας έμπνευση από το έργο του Χερν και στους οποίους θα προσφέρεται και το βιβλίο.

Τον κ. Παναγόπουλο, Πρόεδρο του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού του Πανεπιστημίου Πατρών που έχουμε συνεργαστεί άψογα και σε άλλες δράσεις. Την κ. Αργυροπούλου που συχνά ξενοχτήσαμε παρέα από τον φόβο μήπως ξεχάσουμε κάτι. Τον κ. Ευσταθίου που μας φώτισε δρόμους και βέβαια όλους τους καθηγητές από το Πανεπιστήμιο Πατρών που συμμετέχουν, ιδιαίτερα τον κ. Νίκα και την κα Πουλάκη που στήριξαν και την ψηφιακή έκθεση που οργανώνεται παράλληλα.

Τους εξαιρετικούς ομιλητές, την κα Γκερέκου, την κα Καμηλάκη, την Dr. Mary Gallagher, τον κο Steve Kemme, την κα Ζερνιώτη, την κα Χαρά Σαΐτη, την κα Σώλου, τον κο Βασίλη Γαλανό και την κα Κοψιδά-Βρεττού.

Να ευχαριστήσω ιδιαίτερα επίσης τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, την Επιτροπή «Ελλάδα 2021» και την Πρεσβεία της Ελλάδας στο Τόκυο υπό την αιγίδα των οποίων τελεί η σημερινή Ημερίδα

Τάκης Ευσταθίου

Συλλέκτης της ιστορίας και του έργου του Λευκάδιου Χερν

The open mind of Lafcadio Hearn

Είναι μεγάλη τιμή για μένα να συνεργάζομαι με το Πανεπιστήμιο Πατρών και ειδικότερα με το Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού αλλά και με το Μουσείο Σχολικής Ζωής για τη μελέτη του ταξιδιού του Λευκάδιου Χερν στον πολιτισμό. Σας ευχαριστώ για τη πρόσκληση και τη συνεργασία. Εύχομαι να έχουμε να μπορέσουμε να βάλουμε ένα λιθαράκι για τις μελλοντικές γενιές.

Η γνωριμία με την Ιαπωνία και τον πολιτισμό της μετρά πάνω από πέντε δεκαετίες. Οι βιβλιοπώλες γείτονες στην γκαλερί που διατηρούσα στην 57th Street, No 140 West στο Μανχάταν, αποτέλεσαν τους μύστες μου στα πράγματα της Ιαπωνίας. Όμως ποτέ δε μου ανέφεραν ότι ο Yakomo Koizumi ήταν ο Λευκάδιος Χερν. Χρόνια αργότερα, ο Λευκαδίτης ζωγράφος Θεόδωρος Στάμος -σε μια επίσκεψή μας στη Λευκάδα- μου έδειξε την προτομή του Λευκάδιου Χερν, που ήταν κοντά στο σπίτι του, και μου μίλησε για αυτόν. Από όσα μου ανέφερε και ο ίδιος, κατά την επιστροφή του στην Λευκάδα στο τελευταίο μισό της δεκαετίας του '70 έμαθε και αυτός για τον Λευκάδιο Χερν. Για την ιστορία αναφέρω ότι ο Στάμος είχε βραβευθεί από τους Ιάπωνες και όνειρό του ήταν να του κάνω μια έκθεση στο Τόκιο και να επισκεφτεί και ο ίδιος την Ιαπωνία. Η έκθεση έγινε το 1996 και πήγε πολύ καλά. Ο Στάμος όμως δεν κατάφερε να έρθει. Ένα χρόνο μετά πέθανε.

Στο μεσοδιάστημα της συνεργασίας μου με το Στάμο, σε μια εκδήλωση της Japan Society, είδα σε μια προθήκη έξω από το κτήριο του Θεάτρου βιβλία του Λευκάδιου Χερν. Την επομένη άρχισα να αναζητώ βιβλία του. Τα πρώτα δύο βιβλία του, τα βρήκα στην συλλογή του Μιχάλη Λεκάκη που αγόρασα. Η ανάγνωσή τους αποτέλεσε έκπληξη για μένα, μέσα στις σελίδες τους ανακάλυπτα τον εαυτό μου. Με εξέπληξε ο ποιητικός του τρόπος και το ανοιχτό μυαλό. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι δεν είναι τυχαίο που αυτά τα βιβλία βρέθηκαν ανάμεσα σε άλλα σημαντικά στη συλλογή του Λεκάκη, σας θυμίζω ότι ο Λεκάκης -φίλος και του Στάμου αλλά και του Έζρα Πάουντ- ήταν αυτός που έφερε την Εύα Πάλμερ-Σικελιανού στην Ελλάδα.

Όταν το 1996 πραγματοποιήθηκε η έκθεση του Θεόδωρου Στάμου στο Τόκιο, επισκέφτηκα το Μουσείο του Λευκάδιου Χερν στο Ματσούε και εκεί γνώρισα τον Βον Κοιζυμί, τον διεγγονο του Λευκάδιου.

Αν και το ταξίδι μου με το Λευκάδιο είχε ξεκινήσει χρόνια πίσω, εκεί κατάλαβα ότι σκοπός μου από εδώ και πέρα θα ήταν η διάχυση του έργου του Λευκάδιου Χερν. Συνάντησα ανθρώπους από όλο τον κόσμο που μελετούσαν τον Λευκάδιο και συνεργάστηκα μαζί τους. Διοργανώθηκαν εκθέσεις και εκδηλώσεις για το Λευκάδιο διεθνώς. Το 2008 γίνεται η πρώτη μου συνεργασία με τον Βον και τη Shoko Koizumi με αφορμή τη διοργάνωση της έκθεσης *The Open Mind of Lafcadio Hearn*, που πραγματοποιήθηκε από το Αμερικάνικο Κολλέγιο τον Οκτώβριο του 2009. Ήταν ο εορτασμός των 110 χρόνων Ελληνο-Ιαπωνικής συνεργασίας. Στη συνέχεια η έκθεση ταξιδεύει στη Λευκάδα και μετά στο Ματσούε. Ακολούθησε το Μουσείο για το Λευκάδιο Χερν στο Πνευματικό Κέντρο Λευκάδας. Παράλληλα στόχος μου ήταν και είναι όταν βρίσκω σπάνια και παλαιά βιβλία και γενικά υλικό για τον Λευκάδιο Χερν, να το αγοράζω και να το δωρίζω όπου νομίζω ότι μπορούν να αναπτυχθούν μελέτες για το έργο του Λευκάδιου.

Όλο το μέχρι τώρα ταξίδι μου με τον Λευκάδιο μπορείτε να το δείτε στην ιστοσελίδα που έχει δημιουργήσει το Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού του Πανεπιστημίου Πατρών, και για αυτό τους ευχαριστώ πολύ. Ελπίζω να έχουμε το χρόνο και τη δύναμη να εμπλουτίσουμε τη σελίδα και το ταξίδι.

Κλείνοντας νομίζω ότι η συνεργασία μου με τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πατρών κο Χρήστο Μπούρα, τον Πρόεδρο του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού κο Αλκιβιάδη Παναγόπουλο, τους συνεργάτες του και ιδιαίτερα τη Μαρία Αργυροπούλου, αφήνει ελπίδες για το μέλλον και για την διάχυση του ανοιχτού πνεύματος του Λευκάδιου Χερν. Η ανάπτυξη τέτοιων δράσεων στο πλαίσιο του Πολιτιστικού Τουρισμού με οδηγεί στην απόφαση να δωρίσω το αρχείο μου στο Τμήμα με την ευχή να αποτελέσει πηγή για μελετητές του έργου του Λευκάδιου Χερν.

Σας ευχαριστώ και πάλι και δηλώνω ότι θα είμαι στη διάθεσή σας για τη συνέχιση της προσπάθειας.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

No Ulysses He: the Migrancy of Lafcadio Hearn

Mary Gallagher

University College Dublin

mary.gallagher@ucd.ie

The inspiration for this contribution to the March 13th 2021 online conference organised by the University of Patras on *Lafcadio Hearn's Journey into Culture* harks back to late 2015. In the Autumn of 2015, the remarkable Lafcadio Hearn travelling exhibition was brought to Dublin. This exhibition was held in the Southern heart of the city, beside Stephen's Green, a compact park surrounded by an elegant Georgian square. On this square stood the Catholic University of Ireland, conceived in 1851 and founded in 1854, just as little Patrick Lafcadio Hearn was coming to Ireland. The University, which became about 150 years later under its new name, University College Dublin, Ireland's largest and self-styled global university, was assembled essentially by the famous English convert to Catholicism, Cardinal John Henry Newman. At the time of its foundation and almost up to the 1960s when it relocated to the suburbs of Dublin, it was the Catholic answer to the overwhelmingly Protestant Trinity College Dublin, founded by Queen Elizabeth 1st of England and historically a bastion of colonial hegemony.

The Hearn exhibition was held in a rather quirky, independent museum, appropriate titled 'The Little Museum', a venue located in the heart of Stephen's Green's more commercial side, right beside the large 'Stephen's Green Shopping Centre'. The theme of the exhibition was 'Coming Home'. This theme seemed to suggest that Ireland was Lafcadio Hearn's 'home' in some absolute sense. Home is, after all, quite simply the place from which one can be exiled. Unless, that is, as Pope Urban II famously declared of the Christian, 'exile is [one's] country, and [one's] country exile'.¹

¹ *De Gestis Regum Anglorum* (1095).

Like the Lafcadio Hearn conference held virtually from Patras in 2021, the colloquium held to mark the launch of the 'Coming Home' exhibition in Dublin benefited from the imprimatur of Lafcadio Hearn's great-grandson Bon Koizumi and of his great-granddaughter-in-law Shoko Koizumi. The pair are today the main curators of Lafcadio Hearn's memory and also the literal curators of the moving Hearn Residence and Museum in Matsue, Japan. The extraordinarily rich and aesthetically striking catalogue of this Lafcadio Hearn Memorial Museum is most aptly entitled 'Lafcadio Hearn: Tracing the Journey of an Open Mind'.

Unlike the 2015 Dublin exhibition conference, the March 2021 conference in Greece had to be held virtually of course. The online format of the 2021 Patras event meant that participants from outside Greece were deprived of the opportunity or released from the obligation of setting foot in the land – or at least on the archipelago – of Hearn's first home. Indeed, in abolishing distance and in connecting Hearn readers across so many different time-zones, the colloquium could hardly have reflected more strikingly the idea of cultural mobility reflected in the theme chosen for the conference: 'Hearn's Journey into Culture'. But what of the theme of the earlier 2015 exhibition conference? How true was its central concept of homecoming to the spirit of Hearn's imagination? More specifically, to what extent can Ireland plausibly be seen as Lafcadio Hearn's home(-land)?

Certainly, Patrick Lafcadio Hearn grew up in Ireland from the age of about two. Yet, although Ireland may have been his home address up to the age of about seventeen, he stopped living continuously in Ireland at the age of thirteen and though it may have remained home to him for longer, it was a somewhat troubled home. After his family's arrival there, Dublin was a place that the child's army-surgeon father only visited intermittently on furlough or at intervals between imperial postings. And it rather quickly became the place that first his mother and then his father fled or even deserted for alternative marriages. Both parents abandoned him there definitively for other preferred homes (in Greece and India respectively) and, most crucially, for other spouses, families and, ultimately, for other children. Afterwards, however, as he came of age, Hearn himself moved ever further away from Ireland, first to England, and then away from Europe: initially to the East Coast of the United States, then quickly inland to Ohio, whence he moved to Louisiana, the Caribbean and ultimately Japan. It is very difficult to see in this context how he could have continued to call Ireland home. His letters certainly show no obvious feeling of nostalgia for the island or any desire to return there. There is, indeed, no evidence that he regards himself as an exile from Europe in the USA, or indeed as an exile from the scene of his upbringing (Ireland), much less from the place of his formal schooling (England).

What was Ireland to Hearn then? To begin with, the island was part of the British-Norman archipelago and was as such the colonial home of his father's hyphenated people: those Anglo-Irish settlers who had hailed originally from England. Ireland was also, however, his mother's place of catastrophic exile. It was the place where little Patrick Hearn the boy grew from toddlerhood into adolescence. Unlike his Southern birthplace, however, this British Isle was a cold grey land on the outer edge of Europe, far west and north of the sun-soaked Mediterranean basin. Neither Hearn's colourful Greek middle-name, Lafcadio, nor his sallow skin colour, nor his mother's Mediterranean nature or culture, belonged in Ireland. Instead, they all marked him as foreign.

Secondly, Ireland was the place of Hearn's childhood stories, mainly ghost stories: tales of death and loss, stories of the dispossessed and of the restless departed. It was where he heard the stories, the oral tales transmitted in Hiberno-English by the non-hyphenated Irish 'help': he absorbed this lore from the women and the men who worked in the homes and gardens of his extended Irish family in Dublin, but also in Tramore and in Cong – and indeed across the Irish sea-water too (in Bangor, a North Wales coastal town). It was also where Hearn was essentially home-schooled by private tutors, where he learned to read and write, in English, of course, his father-tongue. At about six or seven years of age he lost, definitively, all physical connection with his motherland, mother tongue, and mother lore. Perhaps, however, he didn't altogether lose the memory of these inscapes, or of their loss.

Thirdly, Ireland was the place where Hearn was effectively orphaned and where his nuclear family terminally exploded. Father and mother both abandoned him there, after all, to the care of his widowed, childless, Catholic convert grand-aunt, Sarah Brenane. His father took off for India with another woman and with her children by a different spouse when Patrick Lafcadio was only about seven; his traumatized mother had returned home to Greece some time before this, pregnant with Lafcadio's brother, christened Charles Cassimatis in Greece. Lafcadio would never see either his mother or his father again after this double abandonment. He would see his surviving brother only very fleetingly and indeed for the last time in Dublin (an elder brother had died in Greece not long before Lafcadio's own birth). This younger brother, rechristened James Daniel in Ireland, had been dispatched by his mother from Greece to facilitate a fresh start in Greece with her new husband, presumably. It did not take Rosa's in-laws long to send this utterly unwanted child across the Irish sea.² James Daniel Hearn was fostered from a very young age by family connections in Scotland, whereas his elder brother was educated only from the age of thirteen at boarding school in England.

Finally, Ireland was the place that cast Hearn and his brother out and ultimately washed its hands of him. They were both sent back to Britain, whence their father's family had migrated centuries previously. Patrick Lafcadio's Dublin guardian first sent him away to the Catholic seminary school in Ushaw, but then, when she believed she could no longer afford to pay his school fees, his formal education was cut short. Eventually, after he had spent some time aimlessly in London, it appears that he was dispatched with an introduction to a family connection in Ohio. He and his full sibling, James Daniel, would both coincidentally settle unbeknownst to each other in Ohio. The latter stayed on in this mid-western state whereas Patrick Lafcadio's star drew him further afield. It was only when that star started calling him to Japan that he entered into a brief, initially guarded but eventually more freely reminiscing correspondence with his Ohio-based, rancher brother. The correspondence was centred on Lafcadio's passionate memories of their mother and was perhaps for that reason too painful for him to prolong. By contrast, his letters to and from one of his three half-sisters, born in India of his father's second marriage, were more relaxed and extensive, and less focused on a painful past.

Neither the Ionian island of Hearn's birth, nor Ireland, nor even Europe were ever what one might term an Ithaca for the migrant writer that Lafcadio Hearn would become. These

² See Henry Tracy Kneeland, 'An Interview with James Daniel Hearn, Lafcadio Hearn's brother', *Atlantic Monthly*, January 1923, pp. 20-27.

places of origin were in no way spaces to which he would dream of returning. Like Greece and like Europe, Ireland probably did haunt him, however, in the shape of the folklore – fairy-stories and ghost-stories – that inhabited his imagination, much as did the (hi)stories of Ancient Greece and Rome, the myth of Odysseus and the story of Pompei for example. At the end of his life, however, neither ghost-land, neither Ireland nor Greece, neither the fatherland nor the motherland, was the principal location to which he returned in his dreams. Instead, it would appear that, at the start of his life in Japan, his imagination was still overwhelmingly fixated upon the Tropics.³ This world, from which he had departed in 1889 is perhaps standing in, however, for everything that he ever left behind, for everything that he finds himself yearning or even pining for in Japan. Even if, about twelve years later, as his heart started to wear out, it was of a university posting to the USA as a Lecturer on Japan that he dreamed, this posting was still – to some extent at least – associated in his mind with his Juvenilia, including his work on ‘Southern’ subjects, including the (for him, seminal) archipelagos of the Caribbean⁴.

Ulysses’ return to Ithaca magnetises the Odyssey from the outset. The entire wandering of Homer’s hero is predicated upon, or at least structured around, the idea of eventual return. It would be an understatement, then, to say that Hearn was no Ulysses and his journey no Odyssey. He was either too homeless or his sense of home was too disturbed, too dispersed for him to feel the nostalgic urge to return to the place ‘whence he had come’ or ‘to which he belonged’. In that sense, Hearn can perhaps be best regarded as a serially migrant author. Even in his early fifties, towards the end of his tragically brief life, he was starting to become restless in Japan and was beginning to think *not necessarily of an actual return to the Tropics* but rather of a new departure to a whole different set of tropical islands. He is still pining for the Tropical bandwidth, certainly, but he is also envisaging new adventures in the Philippines or indeed in the archipelagos of the Indian Ocean off Africa, rather than simply pining for the more familiar lost Tropical world of the Caribbean, the Atlantic and the Americas.⁵

Lafcadio Hearn is one of a small handful of world-scale expatriate writers who had Irish childhoods. And of this very small group he is perhaps the one who has the most to say to our century of mass intercontinental migration and mass creolization. It thus appears inevitable that Ireland will eventually move in the 21st century to claim him as one of the three greatest expatriate writers of Irish origin and upbringing (alongside James Joyce and Samuel Beckett). It follows from Hearn’s serial migrancy that his writings could never and would never be identified as belonging to one national literary tradition rather than another. He might be

³ In a letter written from Matsue to Ellwood Hendrick in 1891: ‘Don’t please imagine there are any tropics here. Ah! the tropics—they still pull at my heart-strings. Goodness! my real field was there—in the Latin countries, in the West Indies and Spanish-America; and my dream was to haunt the old crumbling Portuguese and Spanish cities, and steam up the Amazon and Orinoco, and get romances nobody else could find. And I could have done it, and made books that would sell for twenty years yet. Perhaps, however, it’s all for the best: I might have been killed in that Martinique hurricane. And then, I think I may see the tropics on this side of the world yet,—the Philippines, the Straits Settlements,—perhaps Reunion or Madagascar. (When I get rich!)’, *The Life and Letters of Lafcadio Hearn*, vol.2 ed. Elizabeth Bisland, Boston & New York, Houghton Mifflin, 1906, p.63.

⁴ In a letter to Mrs Wetmore (Elizabeth Bisland’s married name) from Tokyo, dated 1903: ‘I have also something to say about your proposed “Juvenilia.” I think this would be possible:— To include in one volume under the title of “Juvenilia”—(1) the translations from Théophile Gautier, revised; (2) “Some Chinese Ghosts;” (3) miscellaneous essays and sketches upon Oriental subjects, formerly contributed to the *T.-D.*; (4) miscellaneous sketches on Southern subjects, two or three, and fantasies,—with a few verses thrown in.’, *Ibid.*, p. 500.

⁵ See above, n. 3.

more plausibly classified as an Anglo-Irish, British or American writer than as a Greek or Japanese author because of the fact that he wrote in English, rather than Greek or Japanese. Yet no one of these classifications is sufficient to capture fully his multinational, multilingual affinities and affiliations. Only a multiply hyphenated construction could be true to the latter.

Today Hearn lives on through his works much more vibrantly in Japan than in any other place in the world. Furthermore, Japan incontestably does more than any other country on earth to keep Hearn's legacy alive wherever there is a Japanese community and embassy. It is an interesting fact that his work attracts, by comparison with its enduring reputation in Japan, only a tiny following in contemporary North America. He is, however, remembered as a local writer much more in Cincinnati than he is in New Orleans, which almost seems intent on forgetting him. In New Orleans in 2019, just one book of his – the Creole cookbook⁶ – was on sale in two of the city's main bookshops. As for Hearn's renown in Ireland, thanks in great measure to a handful of inspired individuals such as Agnes Aylward, who created and now curates the monumentally meaningful Lafcadio Hearn gardens in Tramore and to Jean Pasley, whose recent novel *Black Dragonfly*⁷ is inspired by his life and life's work, his writings have never been as present in the Emerald Isle as in this new millennium. He is also most faithfully remembered in the French Caribbean where he left his heart in 1889 and to which he continued to return over and over in his mind when he lived in Japan. Contrasting with the relative indifference towards Hearn's work that is (or that was, at least, in 2019) so apparent in the bookshops of New Orleans, the prominent display of the French translations of his works a few years previously in the main bookshop in Fort-de-France illustrates Martinique's fidelity to his memory.

⁶ Lafcadio Hearn, *La Cuisine créole: A Collection of Culinary Receipts from Leading Chefs and Noted Creole Housewives, who have made New Orleans famous for its Cuisine*, New York: W.H. Coleman, 1885.

⁷ London: Balestier Press, 2021.

Hearn can perhaps best be characterized as a transnational and even transcontinental writer, at home above all in his writing life. While it is true that his life has been infinitely more closely studied than have his works, his literary legacy is marked by a striking continuity of purpose. As an author, he was, constitutionally, a *passeur*, a serial, border-crossing migrant, a vocational trans-lator, moving between languages and cultural worlds, bringing stories across from one to the other. In that sense, most of Hearn's writing registers his life story, while also refracting it. The early disturbance and displacement and the brutal loss of connection with his mother's language, land and lore is certainly registered in his sketches and stories, most directly perhaps in his focus on the theme of mother-child relations, for example, but also more indirectly, in his gravitation as an author towards the languages, lands and lores of *others*. Hearn's life journey towards other places began only a very few years after his birth in the Mediterranean sea on a Greek archipelago in 1850 and ended with his death in the Pacific on the Nippon archipelago in 1904. He spent his first two years of life by the Ionian sea and his next eleven years by the Irish sea (Dublin, Tramore, Bangor...). He spent most of the following four years of his life between Dublin and Durham in England and then two years at a loose end, largely, according to his biographers, in London. His eight inland, not to say landlocked years in Ohio were an aberration in relation to his life of largely coastal dwelling, although even in Cincinnati, his writings register the central place occupied in his imagination by the fluidity and mobility associated with river ports and river-life. The following ten years he spent absolutely immersed in the coastal space of archipelagos – firstly those washed by the Caribbean sea and then by the Pacific Ocean. So from the Ionian archipelago (1850-1852), he moved to the British Isles, or at least Ireland (1852-1863) and thence to boarding-school in England (1863-1867) and from there via London and New York (1867-1869) and Cincinnati (1869-1877), on to Louisiana and Florida (1877-1887) with a trip to the Caribbean and a stay in Martinique (1887-1889), before his sojourn in Japan 1890-1904.

The genres in which Hearn excelled were newspaper/magazine sketches and stories. These were all, essentially, cultural studies and they fall into four main categories: firstly, original short fiction (principally his Creole 'Fantastics' and two novellas); secondly, cultural/ethnographic sketches and travel writing (eg. *Japan: An Attempt at Interpretation* (1904) and *Two Years in the French West Indies* (1890)); thirdly, folklore collections: traditional tales, proverbs, recipes etc.; fourthly, literary adaptations and translations (essentially from the French). The closest he came to producing original literary works were his two novellas: first *Chita: a Memory of Last Island* (1889) and then *Youma: the Story of a West Indian Slave* (1890). Arguably, a fifth body of work is just as important as any of the foregoing: namely the story of Hearn's own life, inner and outer, as it unfolds in real time in his letters. This (apparently less constructed) composition contains some of his most accomplished and stimulating writing.

Hearn's Creole Tropism can be clearly seen in the way he became fascinated in Cincinnati with the culture of the black ghettos of the city and particularly with the music and the language of these quarters. The essence of creoleness derives, after all, from the context of colonial displacement and re-settlement of Africans and Europeans, against the backdrop of slavery and of the associated cultural contact, interrelation but also segregation across racial lines. In that sense, the levee ghettos of Cincinnati were proto-Creole environments and the culture of these spaces clearly captivated Hearn. Indeed, he found them

so compelling that he spent the following decade of his life exploring one of the most vibrant Creole heartlands of the Americas, namely Louisiana and the Caribbean.⁸

Decisive as Lafcadio Hearn's focus on (folk-) cultural interpretation and curatorship is, several of his biographer-critics locate the essence of his quiddity as a writer less in his published work than in his all-determining, constitutional migrancy. Thus Jonathan Cott entitles his study of Hearn *Wandering Ghost: The Odyssey of Lafcadio Hearn*.⁹ There can be no doubt, of course, that Hearn was indeed a wandering, migrant writer and that his life-story was haunted from the start by absences and abdications, and by sometimes harrowing hauntings. Yet Cott's subtitle, which includes the term 'Odyssey', suggests a journey-narrative that is over-determined in many respects by a teleology. This is not just because, like most narratives it moves towards a conclusion or an ending. It is also because this particular narrative is supposedly focused on the return to Ithaca. Homer's *Odyssey* is indeed every bit as much a story of return as it is a tale of departure and adventure; in other words, the *Odyssey* would not be the *Odyssey* if it hadn't included a return. And yet, no more than James Joyce's European exile – in Trieste, Paris, Zurich – or Samuel Beckett's more settled Paris exile too, Lafcadio Hearn's transcontinental trajectory was in no way oriented towards an eventual return to the 'home' island. Unlike the reference to Ulysses in his subtitle, Cott's main titular phrase 'Wandering Ghost' and Ciaran Murray's titular phrase 'Otherworld Pilgrim'¹⁰ in no way imply ascribe a teleological dimension to Hearn's mobility¹¹. The same could indeed be said of the title of Paul Murray's study: *A Fantastic Journey: the Life and Literature of Lafcadio Hearn*.

In 1998, the postcolonial critic Chris Bongie, based in Canada, produced a work that includes a study of Hearn. Bongie entitled this work *Islands and Exiles: The Creole Identities of Post/Colonial Literatures*¹². Although Hearn's life-story and his writings engage intensively with island spaces, with colonialism and with displacement, it is difficult to see how he can be regarded as an exile specifically from Ireland or from Greece. He can at most, perhaps, be regarded as a serial exile; that is, as a nomad. And yet, whereas the idea of Hearn as a Ulysses is implausible, the notion that he was a cosmopolitan, equally at home in any number of places across the whole world, is not quite credible either. There is something altogether too comfortable about the expansive state of the cosmopolitan as characterized by Timothy Brennan for it to fit Hearn's situation: *At Home in the World; Cosmopolitanism Now*¹³. Jonathan Cott's inclusion of the word 'Ghost' in the title of his book on Hearn and Ciaran Murray's reference to the 'Otherworld' in the title of his study, as well as Chris Bongie's evocation of his association with the Creole world provide perhaps the most pertinent clues to Hearn's positioning. The exponential losses and the radical homelessness that propelled him out of Europe to begin with, and that then drove his restless, serial displacement onwards from one location to another in the Americas and then across Japan, also explains his affinity with the Creole world. The Creole is, after all, the historically transoceanic immigrant whose

⁸ Mary Gallagher, 'Lafcadio Hearn's American Writings and the Creole Continuum', in *American Creoles: the Francophone Caribbean and the American South*, ed. Martin Munro and Celia Britton, Liverpool: Liverpool University Press, 2012, pp. 19-39.

⁹ New York: Alfred A. Knopf, 1991.

¹⁰ Ciaran Murray, Preface to *Sayonara, Japanese Folklore Collected by Patrick Lafcadio Hearn*, translated by Pádraig Mac Cearáin, Dublin: Coiscéim Press, 2018, pp. v-vii.

¹¹ Folkstone: The Japan Library, 1993.

¹² Stanford, CA: Stanford U.P., 1998.

¹³ Cambridge, Mass.: Harvard U.P., 1997.

displacement was either a voluntary adventure (for Europeans), a much more ambiguous sort of indenture (for Asians), or – most consequentially – a coerced mass-transportation into the absolute capitalist-racist alienation of chattel plantation slavery (for Africans). The ambiguity surrounding the question as to which of these origins applies most to a given Creole is compounded by the overlapping and superimposition that ensued in the post-colonial, creolized world. It is hard, however, to see how Hearn could have identified as a displaced Creole settler in Cincinnati, New Orleans, the Caribbean or even in Japan, where he became a naturalized citizen. He might have been drawn to people(s) of multiple or mixed origins, just as he might have taken a special interest in the existential and cultural fallout of displacement, but his interest in writing about Creoles and in objectifying them seems to bespeak empathy or affinity rather than any sense of direct identification, affiliation or association. Hearn's own displaced and mixed origins – which were not transoceanic or transcontinental, but rather quite clearly Endo-European if transnational – are what separate him from the Creoles.

When did Lafcadio Hearn's own displacement and resettlement story begin? He would, perhaps, have grown up in Greece, speaking Greek, had his army surgeon father not been transferred by the British military to the Caribbean when Hearn was an infant. Having already lost his first son to illness, and not wishing to jeopardize his second son's health by taking his family to the West Indies, Charles Bush Hearn decided, perhaps bowing to family pressure, that they would not be abandoned in Greece either but would rather be brought to his home in Ireland. The author would later claim in a piece entitled 'The City of the South' published in New Orleans on November 29th in 1877 that he had first heard Creole spoken in England by the 'children of an English family from Trinidad who were visiting relatives in the mother country'¹⁴. Although there were, then, these early biographical brushes with cultural diversity and mixture and even with the Caribbean in his early childhood and colonial youth, Hearn moved infinitely closer to the Creole world when he settled in Cincinnati, Ohio and became a writer. He produced over 400 pieces of journalism over the seven to eight years that he spent in this city. Most of these appeared in the *Cincinnati Enquirer* and then in the rival newspaper that Hearn was obliged to move to after the former outlet felt obliged to dispense with his services owing to his felony (the illegal marriage that he had contracted with Mattie Foley in defiance of Ohio's anti-miscegenation law). It was also for the *Cincinnati Commercial* that he continued to work initially after he moved to New Orleans, sending them back the kind of copy for which he had managed to extract a commission. As the individual titles of Hearn's journalistic articles/stories show, he was particularly interested in the people who lived on the social margins of Ohio's young and prosperous river-port city: 'Pariah People', 'Black Varieties', 'Banjo Jim's Story', 'Children of the Levee'. The subjects of his writing included, in particular, displaced Africans, but also the displaced Irish, who populated the city's laboring, colourful ghettos.

Even a cursory glance at Hearn's oeuvre shows that he was, above all, a storyteller. Furthermore, of all narratives it is the folktale that is central in his work. This explains the deep connection with the oral tradition that permeates all of his writings. It also makes sense of his narrators' frequent references to local sources, mediums or informants. A further tendency in his work is his obsession with ghost stories, tales of the supernatural, tales of loss, especially childhood losses. In that sense, Hearn's telling of the stories of the port district of Cincinnati,

¹⁴ S. Frederick Starr (ed.), *Inventing New Orleans; Writings by Lafcadio Hearn*, Jackson: University Press of Mississippi, 2001, p.16.

of the streets and courtyards of New Orleans, of the waterlands of Louisiana and Florida, of the Caribbean islands and of the Japanese archipelago could perhaps be regarded as ghostwriting. In other words, the author is often represented as transmitting not just stories about ghosts, but the stories told to him by others, others whose voices he somehow 'ghosts' by replacing their narration, their voices, their perspective etc. with his own.

In the words of the renowned author of 'The Storyteller', the latter 'takes what he [*sic*] tells from experience, his [*sic*] own or that reported by others'.^{15*} In Hearn's case, most of his stories are drawn from the experience of others. His Cincinnati journalism includes, for example, two of his wife - Mattie Foley's -stories: 'Some Strange Experience: The Reminiscence of a Ghost-Seer - Being the Result of a Chat on the Kitchen- Stairs', first published in the *Cincinnati Commercial*, September 26, 1875 and based on his wife's ghost-seer experience as a Kentucky slave; and 'Dolly: an Idyll of the Levee', also published in the *Cincinnati Commercial*, on August 27, 1876. This story is based on Mattie's relationship with her small son. Far from positioning himself as a ghostwriter, however, Hearn has his narrator place his source, the woman storyteller, in the foreground of the story. This highlighting of the mediation process is indeed standard practice for Hearn in his transmission of local Caribbean lore also.¹⁶

For Walter Benjamin, there are two types of storyteller because there are two types of story. First there are the stories of 'the past, as it best reveals itself to natives of a place'; second there is the lore 'of faraway places such as a much-traveled man brings home'.¹⁷ Hearn was not, of course, a native of the places of which he wrote; he was rather Benjamin's 'much-traveled man', much-traveled either virtually – through reading or physically and materially – to 'faraway places'. He adapted and transmitted second- or third-hand ghost-stories from China, for example, just as he translated into writing the stories he heard in the Cincinnati ghettos, in the New Orleans 'Vieux Carré' and in the countryside, villages and towns of Martinique and Japan. He didn't just translate the oral stories into writing, but also into English. Of all his translations or adaptations, these are perhaps the most read today. And they are perhaps most widely read in Japan and in the Francophone Caribbean, not in the original (English) published version, but rather in the Japanese or French translation. In that sense, the truth about Hearn is that, as a writer was not so much at home in the whole world as wide open to the stories of every body and of every place and that he was, in that sense, a world writer, a mediator of the diverse cultural worlds embedded within stories, particularly stories of loss.

¹⁵ Walter Benjamin, *Illuminations*, trans. Harry Zohn, London: Fontana/Collins, 1982, 'The Storyteller: Reflections on the Works of Nikolai Leskov', pp. 83-110, p. 85.

¹⁶ Mary Gallagher, 'The Creole folktale in the Writing of Lafcadio Hearn', in *The Conte: Oral and Written Dynamics*, ed. Janice Carruthers and Maeve McCusker, Oxford, Peter Lang, 2010, pp. 133-152.

¹⁷ See above, n.14.

Lafcadio Hearn's pursuit of African - American culture in Cincinnati

Steve Kemme

President of the Lafcadio Hearn Society/USA and a freelance writer

skemme@yahoo.com

ABSTRACT

During Lafcadio Hearn's eight years in Cincinnati, he delved deeply into the culture and everyday lives of the African-Americans living in the city in the decade after the Civil War. He frequented the bars and dance halls patronized by them and wrote vivid newspaper stories free of racism about their singing, dancing, and impoverished lives. Many of the blacks were former slaves who had been liberated by the Union's victory or had escaped before the war and had been ushered to freedom by the Underground Railroad. Bordering the slave state of Kentucky, Cincinnati had been an important station in that network. Hearn collected the lyrics of dozens of songs he heard in African-American entertainment venues and from black dockworkers along the riverfront levee. These stories about African-Americans contained some of Hearn's best writing during this early stage in his career. His Cincinnati period marked the beginning of his lifelong interest in exploring different ethnic cultures, foreshadowing some of his writing in New Orleans, Martinique and Japan.

Key words: *Cincinnati, African-Americans, Underground Railroad, Cincinnati Enquirer, Cincinnati Commercial.*

Before arriving in Cincinnati between late 1869 to early 1870, 19-year-old Greek-Irish immigrant Lafcadio Hearn had limited exposure to non-white culture. He had spent most of his life in Dublin and the previous year in London. In both cities, the black population was miniscule. Cincinnati, an important station in the Underground Railroad before the Civil War and one of the country's largest inland cities, had the sixth largest African-American population among the nation's cities.

Hearn's intense curiosity and his sympathy for society's outcasts caused him to interact with and write about African-Americans. Some of Hearn's best stories when he wrote for two of the city's daily newspapers, the *Cincinnati Enquirer* and the *Cincinnati Commercial*, concerned the lives and culture of the area's black residents. He worked for the *Enquirer* from 1872 to 1875, when he was fired for marrying a black woman, and for the *Commercial* from 1875 to 1877, when he moved to New Orleans.

Hearn wrote many memorable personality portraits of the black denizens of Bucktown, an area east of downtown, east of Broadway between Sixth and Seventh streets and the nearby Sausage and Rat Rows along what was then Front Street at the riverfront levee. Although he sometimes lapsed into racial stereotyping, Hearn's portrayal of blacks generally transcended the racist attitudes of that era. He neither romanticized nor denigrated them. He generally depicted his African-American subjects as individuals with virtues and flaws, trying to survive in difficult living conditions by legitimate and sometimes illegitimate means.

There was Dolly, an illiterate but proud woman who resorted to prostitution to raise bail for her jailed boyfriend and doted on a little boy who had been adopted by a neighbor; Henry "Ol' Man" Pickett, a strong-willed but kindly tavern-keeper and former slave who often fed and sheltered people who might otherwise have starved or died from exposure to the

harsh winter weather; Auntie Porter, who, throughout her long life, cared for and raised babies abandoned by their mothers; and Jot, a voodoo man who lived in a dark basement apartment where his clients came to buy spells for snaring lovers or avenging enemies and to pay for charms guarding them against danger and for talismans warding off evil spirits.

Hearn also introduced his readers to Francis A. Boyd, a former Cincinnati African-American teacher who had written a play set in the ancient city of Babylon. Boyd gave Hearn the manuscript of his play so that he could review it in the *Cincinnati Commercial*. Hearn's review was as much an admiring portrait of Boyd's difficult and remarkable life as a perceptive critique of his play.

Born in 1842, Boyd grew up as a free black in Lexington, Ky., where there were no schools for black children. His mother taught him, and he read on his own, learning Greek, Latin, French and other languages. During the Civil War, he served in the Union army under Gen. Benjamin F. Butler. After the war, he opened a school for black children in Westchester, Ky., before moving to Mount Sterling, Ky. A white mob attacked his school in Mount Sterling, and Boyd barely escaped with his life. He later returned to teach there and was viciously assaulted by a white man. Boyd taught in other places in Ohio and in the South before sickness caused him to give up teaching. He wrote a book, "Columbiana: or, The North Star," (Steam Job and Book Printing House of G. Hand, Chicago, 1870). After two years of working on the railroad, he settled in Cincinnati. Unfortunately, Boyd's play that he showed Hearn was never performed. He died at the age of 32 shortly after Hearn's story about him was published.

Having been abandoned by his parents as a boy, having been blinded in one eye and disfigured by an accident as a teenager, and having arrived in America as a foreigner with no friends or family, Hearn understood to some extent the anger, fear and sorrow African-Americans experienced as a result of racial oppression.

Hearn perceived that some of their joy and tenderness as well as their anger, fear and sorrow found powerful expression in their music. As a newspaper reporter working the night police beat, he became familiar with the areas where the riverfront's black roustabouts and their wives and mistresses lived and worked. Roustabout was a term used to refer to stevedores, longshoremen and other dock workers. Cincinnati's riverfront levee and Bucktown contained many bars and dance halls where white people seldom ventured. To the accompaniment of banjos, fiddles and tambourines, the patrons of these often-dingy venues sang songs they learned working on the river or during their years as slaves. They rhythmically slapped their thighs (known as "patting juba") and pounded their feet on the wooden or earthen floors as they swayed, shimmied, whirled and jigged until the early morning hours.

Hearn, one of the few whites who was welcome in those places, appreciated the artistry of this music and wrote down the lyrics of many of the roustabouts' songs. With pen and notebook in hand, he would approach certain roustabouts and ask them to sing several river songs so that he could write down the words. Occasionally, he would induce their cooperation by giving them cigars or drinks. Hearn's friend, Henry Krehbiel, then the music critic for the *Cincinnati Gazette* daily newspaper, sometimes accompanied Hearn to Bucktown and the levee and would notate the music for some of the songs they heard. Hearn fervently believed this music was as worthy of preservation as the classical and popular music being heard at the fancier venues uptown.

Writing down these songs' lyrics in black dialect and publishing them in some of his newspaper stories, Hearn served the valuable role of folklorist. One of the most popular songs among the roustabouts was called "Limber Jim" or "Shiloh." It had so many lyrics that it took 20 minutes to sing the whole song. The only person in Cincinnati who knew all the lyrics was a black laborer who lived in Bucktown and whose mastery of the song earned him the nickname Limber Jim. At Hearn's request, Limber Jim sang all the verses for him one night. Hearn jotted down the verses and included some of the less risqué ones in an Oct. 1, 1876, *Cincinnati Commercial* newspaper story.

Hearn discovered that many of the black singers who performed in the dance halls and bars along the Ohio River levee and in Bucktown could sing Irish songs in a convincing Irish brogue. In that same story, Hearn described how one Cincinnati police officer of Irish descent listened appreciatively as a black man named Jim Delaney sang an Irish ditty known as "The Hat Me Father Wore." Although Delaney "had little or no Irish blood in his veins," Hearn writes, he would "certainly make a reputation for Irish specialties in a minstrel troupe; his mimicry of the Irish character is absolutely perfect, and he possesses a voice of great flexibility, depth and volume."

In a story published in the *Cincinnati Commercial* on March 17, 1876, Hearn delineates the raw power and beauty of the roustabouts' songs and dances. Bucktown's most popular dance-house occupied two stories of Kirk's building on the southeast corner of Culvert and Sixth streets. In concrete, precise prose, Hearn presents the raucous, high-spirited atmosphere of the ballroom:

"With its unplastered and windowless limestone walls; sanded floor; ruined ceiling; half plank, half cracked plaster; a dingy black counter in one corner, and rude benches ranged along the walls, this dancing-room presented rather an outlandish aspect when we visited it. At the corner of the room opposite 'the bar,' a long bench was placed, with its face to the wall; and upon the back this bench, with their feet inwardly reclining upon the seat, sat the musicians..."

"The dancers were in sooth a motley crew; the neat dresses of the girls strongly contrasting with the rags of the poorer roustabouts, some of whom were clad only in shirt, pants and shocking hats. Several wickedly handsome women were smoking stogies...The best performer on the floor was a stumpy little roustabout named Jem Scott, who is a marvelous jig-dancer, and can waltz with a tumbler full of water on his head without spilling a drop...The musicians struck up that weird, wild, lively air, known perhaps to many of our readers as the 'Devil's Dream'... The dancers danced a double quadrille, at first, silently and rapidly; but warming with the wild spirit of the music, leaped and shouted, swinging each other off the floor, and keeping time with a precision which shook the building in time to the music. The women, we noticed, almost invariably embraced the men about the neck in swinging, the men clasping them about the waist. Sometimes the men advancing leaped and crossed legs with a double shuffle, and with almost sightless rapidity. Then the music changed to an old Virginia reel, and the dancing changing likewise, presented the most grotesque spectacle imaginable. The dancing became wild; men patted juba and shouted, the negro women danced with the most fantastic grace, their bodies describing almost incredible curves forward and backward; limbs intertwined rapidly in a wrestle with each other and the music; the room presented a tide of swaying bodies and tossing arms, and flying hair."

In these stories, Hearn provides a penetrating depiction of blacks confronting the challenges of surviving in American society soon after the Civil War and of trying to acclimate from rural life to urban life. Some of Hearn's newspaper colleagues, friends and readers were puzzled by his fascination with African-Americans and considered it a sign of moral weakness. But others admired his desire to study with empathy and insight people of a different race and background.

Cincinnati was just as bitterly divided on the issue of race after the Civil War as it had been before the war. The city had a strong contingent of abolitionists and played a key role in guiding thousands of slaves to freedom through the Underground Railroad. Lane Seminary in Cincinnati neighborhood of Walnut Hills became a center of abolitionist thought after it hosted in 1834 a series of debates about slavery that drew national attention. One of those who listened closely to those debates was young Harriet Beecher, the daughter of the seminary's president, Lyman Beecher. Her contact with freed and fugitive slaves in Cincinnati inspired her later (under her married name of Harriet Beecher Stowe) to write *Uncle Tom's Cabin*, the blockbuster 1852 novel credited with exposing the evils of slavery to the broader American public.

But there also were powerful pro-slavery and anti-black forces in Cincinnati and throughout Ohio. Ohio narrowly avoided entering the Union as a slave state. By only one vote, the Ohio House of Representatives approved in 1802 a proposed article banning slavery for Ohio's constitution. After the Civil War, many white Cincinnatians opposed granting black people their full civil rights. They didn't want them to be permitted to vote and they didn't want them in their schools, churches or taverns. Hearn knew he risked upsetting some of his readers by writing these stories about African-Americans, but he felt a moral and journalistic obligation to do it.

In an unpublished essay written in 1907 about Hearn, his friend Joseph S. Tunison tried to explain Hearn's attraction to blacks who lived in Cincinnati's riverfront area:

"The men and women of the Levee were strong and Hearn worshipped strength; they were as laughter-loving as Aphrodite, and Hearn loved laughter though he indulged so little in it himself; they were nature-folk, too, or at least they continually suggested in word and manner and mood and life of those African ancestors from whom they were removed by an interval of only two or three generations, and Hearn was looking for something as different as possible from the ways of English, French, and Americans which gave no stimulus to his imagination. He wrote many attractive essays on the traits of his dark friends. People read them and were entranced by them without understanding them or the author."

One Saturday morning just before sunrise in 1876, two police officers heard cries for help and pulled a drunken black man from the Ohio River at the foot of Broadway. They brought him, dripping wet but emerging from his alcoholic stupor, to the Hammond Street police station. When the man identified himself as Albert Jones, the police sergeant said, "Albert Jones! That man can imitate the whistle of any boat on the Ohio or Mississippi River."

Delighted to be recognized for his singular talent, Jones cupped his hands around his mouth and proceeded to imitate the whistles of seven steamboats, which he named, and countless towboats. Hearn witnessed this on one of his nightly police rounds. It inspired him to write a story of great charm and lyrical beauty about Cincinnati riverfront life. The story appeared in the *Cincinnati Commercial* on June 27, 1876.

He writes: "All along the Rows there indeed dwell many who know by heart the whistle of every boat on the Ohio; dusky women, whose ears have been trained by rough but strong affection, as well as old stevedores who have lived by the shore from infancy, and wonderingly watched in their slave childhood the great white vessels panting on the river's breast. But Albert Jones offers the typical exhibition of this peculiar faculty. The steamboats seem to his rudely poetic fancy vast sentient beings, as the bells of Notre Dame to the imagination of Quasimodo, and their voices come to his ear as mighty living cries, when they call to each other across the purple gloom of the summer night -- shouting cheery welcomes in sweetly-deep thunder-tones, or shrieking long, wild warning...Possibly to him the Song of Steam is the sweetest of all musical sounds, only as a great tone-record of roustabout memories -- each boat whistle, deep or shrill or mellow, recalling some past pleasure or pain in the history of a life spent along the broad highway of brown water flowing to the Crescent City of the South. Each prolonged tone awakes to fresh life some little half-forgotten chapter in the simple history of this Child of the Levee -- some noisy but harmless night revel, some broil, some old love story, some dark story of steamboat disaster, a vessel in flames, a swim for life. Probably the first sound which startled his ears in babyhood was the voice of a steamboat passing by his birth place; and possibly the same voice may serve for his requiem some night when patrolmen do not happen to hear a sudden splash in the dark river. We left him slumbering in his wet and muddy rags, dreaming, perchance, fantastic dreams of a strange craft that never whistles, and is without name -- a vessel gliding noiselessly by unfamiliar banks to a weird port where objects cast no shadows, and even dreams are dead."

Anxious to live in a warmer climate, Hearn left Cincinnati for New Orleans in October 1877. He moved from there to Martinique in 1887 and in 1890 went to Japan, where he gained his greatest literary fame.

But his Cincinnati writings about African-Americans, the product of a young man who was learning his craft, stand out for their high literary quality and for their humanity. He opened his mind and heart to a people many in society shunned and scorned. He recognized their value and beauty. They repaid him by inspiring some of his best writing of that era and by teaching him about facing a harsh world with courage and perseverance.

BIBLIOGRAPHY

Cincinnati Enquirer and Cincinnati Commercial articles on microfilm at the Public Library of Cincinnati and Hamilton County.

Hearn, Lafcadio. *Children of the Levee*. O. W. Frost, ed. The University of Kentucky Press, 1957.

Hughes, Jon Christopher, ed. *Period of the Gruesome: Selected Cincinnati Journalism of Lafcadio Hearn*. Lanham, Md.: University Press of America. 1990.

Stevens, George E. *The Queen City in 1869*. Cincinnati, Ohio: George S. Blanchard & Co., 1869.

Stevenson, Elizabeth. *Lafcadio Hearn*. New York: Macmillan, 1961.

Tunison, Joseph P. Unpublished article sent to *The Atlantic Monthly*, 1890s. From the personal research archives of Jon Christopher Hughes, ed., *Period of the Gruesome*, (Lanham, New York, London: University Press of America, 1990), who obtained a copy of this manuscript from the Library of Congress.

Woodson, Carter G. "The Negroes of Cincinnati Prior to the Civil War" in *The Journal of Negro History*, Vol. 1, January, 1916.

Αγγίζοντας ακροθιγώς τα εθνογραφικά ενδιαφέροντα του Λευκάδιου Χερν

Δρ Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη

τ. Διευθύντρια, επιστ. Συνεργάτις Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας
της Ακαδημίας Αθηνών

«Οι δαπανηροί αγώνες δρόμου για την επιβίωση πρέπει κάποτε να σταματήσουν. Η φύση είναι ο πιο σωστός οικονομολόγος. Είναι αλάνθαστη. Οι καταλληλότεροι για να επιβιώσουν είναι όσοι μπορούν να συνυπάρξουν μαζί της και είναι ολιγαρκείς. Αυτός είναι ο νόμος του σύμπαντος».

Ομιλία: «Το μέλλον της Άπω Ανατολής» 1894.

Δεν είχα ασχοληθεί κατά το παρελθόν με το έργο του Λευκάδιου Χερν. Τον γνώριζα ως ένα Έλληνα, ο οποίος βρέθηκε στη μακρινή Ιαπωνία και διακρίθηκε με το έργο του. Ευχαριστώ, λοιπόν, την Μαρία Αργυροπούλου, η οποία οργάνωσε το συνέδριο και μου ζήτησε να πω δυο λόγια γι' αυτόν τον πρωτοπόρο μελετητή των πολιτισμών, συγγραφέα Ελληνο-ιρλανδό και τελικά από επιλογή Ιάπωνα. Η σύντομη ενασχόληση με το έργο του, για τις ανάγκες της μικρής αυτής ανακοίνωσης, πρόδρομης σε κάθε περίπτωση, μου άφησε τη δίψα να ξαναγυρίσω σ' αυτό, αν τα καταφέρω. Μια πρώτη γεύση από το πολύπλευρο έργο του καταθέτω εδώ, υπό μορφήν ομιλίας και όχι εμπειριστατωμένου άρθρου. Ελπίζω να αξιωθώ να ασχοληθώ ξανά με περισσότερη άνεση χρόνου και να σχολιάσω όσα σημαντικά τον είχαν απασχολήσει.

Με γοήτευσε η ευαισθησία του, το ανοιχτό του μυαλό και οι απόψεις του για τον άνθρωπο και τη φύση. Περιγράφοντας μια ιαπωνική μεταξογραφία, σε μια από τις πολλές απεικονίσεις φυσικών τοπίων, ζωγραφίζει με λέξεις με τα αισθαντικά μάτια της ψυχής του: «Μπλε όραση του βάθους, που χάθηκε στο ύψος, θάλασσα και ουρανός συνδέονται μέσω της φωτεινής ομίχλης. Ανοιξιάτικο πρωινό. Μόνο ουρανός και θάλασσα, ένα ατελείωτο γαλάζιο ... Μπροστά οι κυματισμοί αποκτούν ένα ασημί φως και σπειροειδή νήματα από αφρό. Αλλά λίγο πιο μακριά δεν υπάρχει ορατή κίνηση, και τίποτε άλλο εκτός από το χρώμα: αμυδρό ζεστό μπλε του νερού, που εξαπλώνεται και λιώνει στο μπλε του αέρα. Ορίζοντας δεν υπάρχει: μόνο η απόσταση ανεβαίνει στο διάστημα, - ατέλειωτη κοιλότητα μπροστά σου και αψίδα πάνω σου - το χρώμα που βαθαίνει με το ύψος. Όμως μακριά στο γαλάζιο του ουρανού κρέμεται ένα αχνό, αμυδρό όραμα των πύργων του παλατιού, με ψηλές στέγες κυρτές σαν φεγγάρια, - κάποια σκιά της λαμπρότητας παράξενη και παλιά, που φωτίζεται από μια ηλιοφάνεια απαλή, όπως η μνήμη».

Είναι άξιο προσοχής το ουσιαστικό ενδιαφέρον ενός πολίτη του κόσμου για τις αφελείς και δεισιδαίμονες συνήθειες και παραδόσεις των λαών, και ιδιαίτερα της χώρας που επέλεξε για πατρίδα του, της Ιαπωνίας. Ενός Ευρωπαίου με αξιόλογη παιδεία, ο οποίος, μετά από μια πολυκύμαντη διαδρομή στην Αμερική, προσπάθησε να γνωρίσει σε βάθος και να αφομοιώσει τη φιλοσοφία της Άπω Ανατολής και τελικά επέλεξε να αφοσιωθεί σε αυτήν και να την υπερασπιστεί μέχρι τον θάνατό του.

Τα βιογραφικά του στοιχεία, προερχόμενα κυρίως από την βιογραφία του, από την οποία αντλούν αξιόπιστα στοιχεία όσοι ασχολήθηκαν με τη ζωή και το έργο του, που δημοσίευσε το 1906 η αγαπημένη του φίλη Elizabeth Bisland¹⁸, είναι γνωστά και έχουν απασχολήσει και άλλους ομιλητές του παρόντος συνεδρίου. Κάποιες επαναλήψεις ίσως φαίνονται περιττές, όμως συνδέονται άμεσα με τα ενδιαφέροντά του και το έργο του.

Γεννήθηκε στη Λευκάδα, από Ελληνίδα μητέρα και Ιρλανδό πατέρα. Μεγάλωσε στην Ιρλανδία, όπου έλαβε ευρωπαϊκή παιδεία. Ένα μεγάλο διάστημα της ζωής του το έζησε στην Αμερική, όπου παντρεύτηκε έγχρωμη. Επέλεξε να τελειώσει τη ζωή του στην Ιαπωνία, αφήνοντας εκεί απογόνους και σημαντικό έργο. Ενδεχομένως ο παράξενος συνδυασμός γεγονότων και φυλετικών καταβολών να έδωσε στον Λευκάδιο Χέρν αυτή την προσωπικότητα. Μια παλαιά ιρλανδική παράδοση αναφέρεται στην τσιγγάνικη καταγωγή του πατέρα του. Λέγεται μάλιστα ότι ο Λευκάδιος είχε ένα σημάδι στην παλάμη του, που θεωρείται αδιάψευστο της τσιγγάνικης καταγωγής του. Το βέβαιο είναι ότι ο Λευκάδιος Χερν ήταν ο καρπός του έρωτα του Ιρλανδού, χειρουργού ιατρού, Charles Bush Hearn (1818-1866), ο οποίος υπηρετούσε στη Λευκάδα, και της πανέμορφης Κυθήριας Ρόζας Αντωνίου Κασσιμάτη (1823-1882), από ευγενική κρητική οικογένεια.¹⁹ Ο γάμος τους έγινε στη Λευκάδα, στον ναό του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, όπου βαπτίστηκε και ο Πατρίκιος-Λευκάδιος. Αξίζει να αναφερθεί ότι το ιρλανδικό του όνομα Πατρίκιος θα το αρνηθεί κατά την ενηλικίωσή του, εξαιτίας των τραυματικών παιδικών του χρόνων στην Ιρλανδία.²⁰

Η φίλη και βιογράφος του Elizabeth Bisland αναφέρεται με μεγάλη ευαισθησία στην καταγωγή του από την Λευκάδα. Ειδικότερα γράφει: «Ο Lafcadio Hearn γεννήθηκε στις 27 Ιουνίου του έτους 1850 στο μέχρι σήμερα (1906) αραιοκατοικημένο και κατάφυτο με αμπέλια και ελαιώνες, προσκολλημένα στις απότομες πλευρές των βουνών, με θέα το γαλάζιο του Ιονίου, νησί της Λευκάδας. Αυτό το μέρος των παλαιών τραγωδιών και του ρομαντισμού, ... στο μισό-τροπικό γαλάζιο της ελληνικής θάλασσας και του ουρανού, όπου ως παιδί διακρίνει για πρώτη φορά τα ασαφή περιγράμματα της συνειδητής ζωής του, φαίνεται να έχει σκιαγραφηθεί πίσω από όλες τις μεταγενέστερες αναμνήσεις και τις προθέσεις του, και παρά το σκοτάδι ή τις άθλιες σκηνές που του επεφύλασσε η περιπλάνησή του, η καρδιά του ήταν πάντα γεμάτη από όνειρα και λαχτάρεις για υψηλά περιγράμματα, όπου κυριαρχεί το μπλε, «που είναι το χρώμα της ιδέας του θείου, του ηθικού».

Εξ άλλου ο ίδιος πολλά χρόνια μετά, στο «Όνειρο μιας Θερινής Ημέρας», γράφει: «Έχω στη μνήμη ένα τόπο και έναν μαγικό χρόνο, όπου ο ήλιος και το φεγγάρι ήταν μεγαλύτεροι και φωτεινότεροι από τώρα. Είτε ήταν αυτής της ζωής ή κάποιας ζωής στο παρελθόν, δεν μπορώ να το πω, αλλά ξέρω ότι ο ουρανός ήταν πολύ πιο μπλε και πιο κοντά στον κόσμο - σχεδόν όπως φαίνεται να βρίσκεται πάνω από τους ιστούς ενός ατμόπλοιου, που αιωρείται στο ισημερινό καλοκαίρι.... Η θάλασσα ήταν ζωντανή και συνήθιζε να μιλάει - και ο άνεμος με έκανε να φωνάζω με χαρά, όταν με άγγιξε. Μία ή δύο φορές κατά τη διάρκεια άλλων ετών, σε θεϊκές μέρες που ζούσα ανάμεσα στις κορυφές, ονειρευόμουν για μια στιγμή

¹⁸ Elizabeth Bisland, *The life and letters of Lafcadio Hearn*, I, Mifflin and Company, Boston, New York, 1906. Γιώργος Φρέρης, "Ο Κοϊζούμι Γιακούμο (Πατρίκ-Λευκάδιος Χερν), ένας κοσμοπολίτης συγγραφέας στην Ιαπωνία", στο: *Λευκάδιος Χερν-Ένα διαπολιτισμικό ταξίδι στη ζωή και στο πνεύμα του* (επιστ. επιμ. Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού), εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2015, σ. 107-123. Και Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού, *Λευκάδιος Χερν, Ο Δυτικός «Άγγελος» της Ανατολής, Μέρος Α' - Με την ταυτότητα του «πολιτισμένου άγριου»* - Clio Turbata_files.

¹⁹ Γ. Ν. Λεοντσίνης, "Η Ρόζα Αντωνίου Κασσιμάτη στα Κύθηρα του 19^{ου} αιώνα (1823-1883)", στο: *Λευκάδιος Χερν-Ένα διαπολιτισμικό ταξίδι στη ζωή και στο πνεύμα του* (επιστ. επιμ. Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού), εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2015, σ. 27-43. Επίσης, Μ. Κ. Πετροχείλου, *Η μητέρα του Χερν, Φωνή των Κυθήρων*, Μάρτιος 1987.

²⁰ Βλ. Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού, *Λευκάδιος Χερν: Η λαογραφία της στοργής-Σμιλεύοντας το αρχέτυπο της μάνας*, Fagotto books, Αθήνα 2010.

ότι ο ίδιος άνεμος φυσούσε - αλλά ήταν μόνο μια ανάμνηση. Επίσης, σ' αυτό το μέρος τα σύννεφα ήταν υπέροχα και με χρώματα για τα οποία δεν υπάρχουν καθόλου ονόματα... Θυμάμαι επίσης ότι οι μέρες ήταν πολύ μεγαλύτερες από αυτές τις μέρες - και κάθε μέρα για μένα υπήρχαν νέες απολαύσεις και νέα θαύματα. Ο τόπος και ο χρόνος σπρώχνονταν απαλά από κάποιον που σκέφτονταν μόνο τρόπους για να με κάνει ευτυχισμένο ... Όταν τελείωνε η μέρα και έπεφτε η μεγάλη παύση του φωτός πριν από την ανατολή του φεγγαριού, θα μου έλεγε ιστορίες που με έκαναν να πάλλομαι ολόκληρος από ευχαρίστηση. Δεν έχω ακούσει ποτέ άλλες ιστορίες τόσο όμορφες. Και όταν η απόλαυση γινόταν πολύ μεγάλη, τραγουδούσε ένα παράξενο μικρό τραγούδι που πάντα έφερνε τον ύπνο. ... Αλλά δεν επέστρεψα ποτέ. Και τα χρόνια πέρασαν. και μια μέρα ήξερα ότι είχα χάσει τη γοητεία και είχα γελοία γεράσει».²¹

Παρά τις μεγάλες δυσκολίες από μια ταραγμένη παιδική ζωή, την επισφαλή υγεία και την περιορισμένη όραση, κατόρθωσε να επιβιώσει και μάλιστα να επιδοθεί με επιτυχία στο συγγραφικό του έργο και τελικά να διακριθεί. Δικαίως έχει χαρακτηριστεί ως ένα φαινόμενο ανθρώπινης ψυχικής δύναμης, ωθούμενο από ένα μυστηριώδες εσωτερικό φως, που φώτιζε τα σκοτάδια του και τον οδηγούσε στη σύντομη, αλλά ιδιαίτερα δημιουργική ζωή του.

Η πρώτη του δημοσιογραφική συνεργασία με την εφημερίδα *Enquirer*, η γνωριμία του με την μιγάδα μαγείρισσα Alethea Foley, από την οποία αντλεί τις συναρπαστικές αφηγήσεις του και ο βραχύβιος γάμος τους, οι τύψεις του για την κατάληξη της σχέσης του με την Alethea, η βίαιη απομάκρυνσή του από την εφημερίδα *Enquirer* αποτελούν ίσως το πιο δύσκολο κομμάτι της ζωής του, καθώς έφθασε στα πρόθυρα της αυτοκτονίας. Σύντομα ξαναβρήκε τη δύναμη να συνεχίσει την έρευνα θεμάτων που τον ενδιέφεραν για τον κόσμο των λαϊκών τάξεων, που τροφοδοτούσαν το λογοτεχνικό του έργο. Παράλληλα μετέφραζε κυρίως Γάλλους συγγραφείς. Μια δεκαετία θα ζήσει στην εξωτική Νέα Ορλεάνη «...τον παράδεισο του Νότου»¹⁰, όπως τη χαρακτηρίζει ο ίδιος, και όπου η ψυχή του θα ανακαλύψει την ομορφιά του τόπου και τον τοπικό πολιτισμό των μεγάλων αντιθέσεων ανάμεσα στην κανονική ζωή και την παραβατικότητα. Με εξαιρετικά διεισδυτικό πνεύμα θα διασώσει για την ανθρωπολογική έρευνα ενδιαφέρον υλικό για τα τοπικά θρησκευτικά και ευρύτερα πολιτισμικά συστήματα και τα κοινωνικά φαινόμενα, που τα συνοδεύουν (τελετουργίες, βουντού, μαγεία κ.ά.), υλικό το οποίο εκείνος αξιοποιεί στο λογοτεχνικό και δημοσιογραφικό του έργο. Η εμμονή του να γνωρίσει τη λαϊκή σοφία, την τέχνη, τη θρησκεία όλων των λαών συμβαδίζει με ανάπτυξη την ίδια περίοδο της επιστήμης της Ανθρωπολογίας. Δημοσίευσε το βιβλίο των συνταγών μαγειρικής, την *Κρεολική Κουζίνα: Μια Συλλογή Συνταγών Μαγειρικής (La Cuisine Créole: A Collection of Culinary Recipes)*, το 1885 και το *Gombo Zhèbes": Μικρό λεξικό κρεολικών παροιμιών, διαλεγμένων από έξι κρεολικές διαλέκτους ("Gombo Zhèbes": Little Dictionary of Creole Proverbs, Selected from Six Creole Dialects)*, το 1885.²²

²¹ Elizabeth Bisland, *The Life and Letters of Lafcadio Hearn, Volume 1*, Houghton, Mifflin & CO, Boston and New York 1906. Βλ. Το όνειρο μιας καλοκαιρινής ημέρας.. Μια γιαπωνέζικη ιστορία Hearn Lefkadios | Παλμύρα Ισμουρίδου, *εκδόσεις Αγρα*, 2015.

²² Μετά τον θάνατό του θα εκδοθούν στην Αμερική: *Φύλλα από το Ημερολόγιο ενός Ιμπρεσιονιστή: Πρώιμα γραπτά του Λευκάδιου Χερν (Leaves from the Diary of an Impressionist: Early Writings by Lafcadio Hearn)*, 1911, *Φανταστικά και Άλλα Φανταχτερά (Fantastics and Other Fancies)*, 1914, *Κρεολικά Σκίτσα (Creole Sketches)*, 1924.

Την ίδια περίοδο μεγάλοι ανθρωπολόγοι, όπως οι James George Frazer (από τη Γλασκώβη), θρησκευολόγος, ανθρωπολόγος ασχολείται με τη συγκριτική θρησκευολογία και αρχίζει να δημοσιεύει το περίφημο Χρυσό Κλαδί (The golden bough), ο W. H. R. Rivers (από το Κέντ της Αγγλίας), ψυχολόγος και ανθρωπολόγος γνωστός κυρίως για τις μελέτες του για τους Toda (1906), της νότιας Ινδίας και αργότερα στη Μελανησία και ο Franz Uri Boas (1858–1942), γερμανικής καταγωγής Αμερικανός, γνωστός ως "Father of American Anthropology", θεμελιώνουν τις ανθρωπολογικές σπουδές στον δυτικό κόσμο. Η εθνογραφική επιτόπια εργασία, στην οποία ο ανθρωπολόγος κατοικεί για μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ των ανθρώπων που ερευνά, διεξάγει έρευνα στη μητρική τους γλώσσα και συνεργάζεται με ντόπιους ερευνητές, ως μέθοδο συλλογής δεδομένων είναι η κοινή πρακτική για τον Λευκάδιο Χερν, παρά το γεγονός ότι δεν έχει πραγματοποιήσει ειδικές σπουδές.

Το τσιγγάνικο ενδεχομένως αίμα του τον οδηγεί στη μακρινή Ιαπωνία, την οποία γνωρίζει μέσα από κάποια βιβλία για τον ιαπωνικό πολιτισμό και τους μύθους της χώρας του Ανατέλλοντος Ηλίου, όσο ζούσε στην Ν. Ορλεάνη. Μετά από δύο χρόνια με δημοσιογραφική αποστολή στη Μαρτινίκα (1887-1889)²³ και μια συνάντηση με τον Αμερικανό συγγραφέα και αστρονόμο Percival Lowell (1855-1916), ο οποίος στα βιβλία του περιγράφει την ιαπωνική ζωή, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα, την οικονομία, την ψυχολογία και τις συμπεριφορές του ιαπωνικού λαού, από-φασίζει να ασχοληθεί με την φιλοσοφική σκέψη της μακρινής Ανατολής. Η ευκαιρία ήρθε μέσα από την πρόταση του William Patten, εκδότη του *Harper's Magazine* να γράψει μια σειρά άρθρων για την Ιαπωνία. Στις 28 Νοεμβρίου του 1889, ο Λευκάδιος Χερν –και προκειμένου να προετοιμαστεί οικονομικά-θα στείλει στον εκδότη μια πρόταση για τη συγγραφή ενός νέου ταξιδιωτικού βιβλίου με θέμα την Ιαπωνία: «...Ο σκοπός μου είναι να δημιουργήσω στη σκέψη των αναγνωστών, μια ζωηρή εντύπωση της ζωής στην Ιαπωνία-όχι απλώς σαν παρατηρητής αλλά, όπως κάποιος που συμμετέχει στην καθημερινή ύπαρξη των συνηθισμένων ανθρώπων, και που σκέφτεται με τη δική τους σκέψη...»²⁴.

Στις 12 Απριλίου του 1890, μετά από ταξίδι ενός μηνός από το Βανκούβερ του Καναδά φθάνει στη Yokohama και μαγεύεται από το Ιαπωνικό τοπίο, το οποίο θα περιγράψει άπειρες φορές στη συνέχεια με ιδιαίτερη ευαισθησία.

Σε επιστολή του προς την φίλη και βιογράφο του Elizabeth Bisland θα γράψει «Αισθάνομαι αδέξιος να περιγράψω την Ιαπωνία. Η φύση εδώ δεν είναι βέβαια, όπως στους τροπικούς, που είναι τόσο υπέροχη και άγρια και παντοδύναμα όμορφη, ώστε νιώθω, αυτήν ακριβώς τη στιγμή που γράφω, τον ίδιο πόνο στην καρδιά μου με κείνον που ένιωσα φεύγοντας από τη Μαρτινίκα. Πρόκειται για μίαν εξημερωμένη φύση, που αγαπάει τον άνθρωπο και γίνεται όμορφη γι' αυτόν μ' έναν ήσυχο, γκριζογάλαζο τρόπο, σαν τις Γιαπωνέζες, και τα δέντρα μοιάζουν να γνωρίζουν τι λένε οι άνθρωποι γι' αυτά-μοιάζουν να έχουν μικρές ανθρώπινες ψυχές. Ό,τι αγαπώ στην Ιαπωνία είναι οι Ιάπωνες-η φτωγή, απλή ανθρωπιά της χώρας. Είναι θεϊκό. Δεν υπάρχει τίποτα σ' αυτό τον κόσμο που να προσεγγίζει την αφελή, φυσική γοητεία τους. Κανένα βιβλίο απ' όσα έχουν γραφεί μέχρι σήμερα δεν το αντικατοπτρίζει. Αγαπώ τους θεούς τους, τα έθιμά τους, την ενδυμασία τους, τα τραγούδια τους που μοιάζουν με των πουλιών τα τρεμάμενα τραγούδια, τα σπίτια τους, τις δεισιδαιμονίες τους, τα σφάλματα τους. Και πιστεύω ότι η τέχνη τους είναι τόσο πιο προχωρημένη από τη δική μας, όσο υπερείχε η αρχαία ελληνική τέχνη από τις πρώιμες ευρωπαϊκές καλλιτεχνικές αναζητήσεις... Είμαστε οι βάρβαροι! Δεν είναι που απλώς κάνω

²³ Εκεί θα γράψει το οδοιπορικό του: *Δυο χρόνια στις Γαλλικές Ινδίες* και το μυθιστόρημα *Γιούμα, η ιστορία μιας σκλάβας των Δυτικών Ινδιών*, που θα δημοσιευτούν το 1890.

²⁴ Elizabeth Bisland, ό.π., σ. 274-275.

αυτές τις σκέψεις. Είμαι τόσο σίγουρος γι' αυτά όσο και για τον θάνατο. Απλώς θα ήθελα να επανενσαρκωθώ σε κάποιο μικρό ιαπωνικό μωρό, έτσι ώστε να μπορώ να δω και να αισθανθώ τον κόσμο τόσο όμορφα όσο το κάνει ένα ιαπωνικό μωρό»²⁵.

Κουρασμένος από την προηγούμενη ταραγμένη ζωή του, αλλά και γοητευμένος από την ομορφιά του ιαπωνικού τοπίου, αφήνεται στη γαλήνη του, εμβαθύνει στο νόημα της ιαπωνικής ζωής, της θρησκείας, της τέχνης, στον χαρακτήρα των ανθρώπων. Η Ιαπωνία βιώνει τη μεταβατική περίοδο εκσυγχρονισμού – βιομηχανικού, κοινωνικού, πολιτισμικού-το άνοιγμα προς τον δυτικό πολιτισμό. Ο Χέρν, που βλέπει σ' αυτή την ορμητική τάση την επερχόμενη διάλυση του παραδοσιακού κόσμου της Ανατολής, προσπαθεί να βιώσει στην καθημερινή του ζωή αυτό που ως φορέας του δυτικού πολιτισμού αντιλαμβάνεται ως παράδοση του ιαπωνικού λαού και τον κάνει να αισθάνεται συγκριτικά, ως ερχόμενος από τη Δύση, «βάρβαρος». Προσπαθεί να θησαυρίσει κάθε τι που βλέπει να χάνεται από το παρελθόν της Ιαπωνίας στην προσπάθειά της για εκσυγχρονισμό. Έμπειρος από τις ως τότε σχέσεις του με πληθυσμούς διαφορετικών φυλών και πολιτισμών, εξοικειωμένος με την ολιγάρκεια, συμμετοχικά ενσωματώνεται στην δική τους καθημερινότητα και παρά τη διαφορετικότητα των Ιαπώνων αποφασίζει να «προδώσει» την ευρωπαϊκή του ταυτότητα. Στην πόλη Ματσούε θα συναντηθεί με το πνεύμα της παλαιάς φεουδαρχικής ιαπωνικής κοινωνίας και τις παραδοσιακές αξίες των Σαμουράι. Εκεί θα γνωρίσει την Setsu (Setsuko) Koizumi (1868-1932), μια νέα γυναίκα, από παλιά ξεπεσμένη οικογένεια Σαμουράι και θα την παντρευτεί. Το 1896, οικογενειάρχης πλέον, θα γίνει και επίσημα πολίτης της Ιαπωνίας, αλλάζοντας και το -ευρωπαϊκό-όνομά του, σε Yakumo (Οκτώ σύννεφα), δανεισμένο από την πρώτη λέξη του πιο αρχαίου σωζόμενου ποιήματος στην ιαπωνική γλώσσα, και Koizumi (το μέρος που γεννιούνται τα σύννεφα) από το επώνυμο της γυναίκας του.

Έχοντας βιώσει στην προηγούμενη περιπλάνησή του στην «Άγρια Δύση» τη «βαρβαρότητα», όπως λέει ο ίδιος, θα αφοσιωθεί, κουρασμένος και σωματικά αδύναμος, στη μελέτη και συγγραφή, αναζητώντας με κάθε τρόπο, συμμετέχοντας με μια ιδιότυπη επιτόπια έρευνα, προφορικές μαρτυρίες για τον παλαιότερο τρόπο ζωής. Η σύζυγός του από παλιά οικογένεια Σαμουράι είναι μια αστείρευτη πηγή γι' αυτόν. Έτσι θα βιώσει τις πιο ευτυχισμένες ημέρες στην ιαπωνική περίοδο της ζωής του. Η φύση του, βαθιά στοχαστική, τον οδηγεί σε σκέψεις βασανιστικές, τόσο για το μέλλον της οικογένειάς του- ένα μοναδικό ιδανικό βίωμα, όπως ομολογεί, αυτός ο στερημένος την οικογενειακή θαλπωρή-, όσο και για το μέλλον του κόσμου, που τον βλέπει να οδεύει προς μιαν απάνθρωπη, στερούμενη ηθικής, εξέλιξη.

Το 1894 θα εκδοθεί στην Αμερική το βιβλίο του με τίτλο: *Ματιές στην άγνωστη Ιαπωνία (Glimpses of unfamiliar Japan)* μετά από τρία χρόνια το δεύτερο βιβλίο του *Out of the East*, το οποίο θα κυκλοφορήσει επίσης στην Αμερική, ενώ ο ίδιος μετακομίζει ξανά, για λόγους υγείας, στο νότιο τμήμα του νησιού Χόνσου, στην πόλη Κόμπε. Το 1896 θα εκδώσει το τρίτο βιβλίο του, μια ανατομία του ιαπωνικού πολιτισμού με τίτλο: *Κοκορό-Υπαιγιμοί και αντηχήσεις της ενδότερης ιαπωνικής ζωής (Kokoro: Hints and Echoes of Japanese Inner Life)*. Όμως για την Ιαπωνία θα μιλήσει και στα υπόλοιπα έργα του, που θα συνθέσει μετά την εγκατάστασή του στο Τόκυο: *-Βουδιστικά Σταχυολογήματα: Σπουδές του χεριού και της ψυχής στην Άπω Ανατολή (Gleanings in Buddha-Fields: Studies of Hand and Soul in the Far East)*, 1897. *-Εξωτικά και Αναδρομικά (Exotics and Retrospectives)*, 1898. *- Στην Ιαπωνία των*

²⁵ Elizabeth Bisland, ό.π., σ. 108. Και Paul Murray, *A Fantastic Journey-The Life and Literature of Lafcadio Hearn*, Routledge Curzon, London and New York 1993.

Φαντασμάτων (*In Ghostly Japan*), -1899. -Σκιές (*Shadowings*), 1900. -Ιαπωνικά Ανάλεκτα (*Japanese Miscellany*), 1901. - Κοττό: Παράξενα και πολύτιμα της Ιαπωνίας σκεπασμένα με ιστούς αράχνης (*Kottō: Being Japanese Curios, with Sundry Cobwebs*), 1902. Και Καϊντάν: Ιστορίες και σπουδές παράξενων πραγμάτων (*Kwaidan: Stories and Studies of Strange Things*), 1904.

Η αναδίφηση και μόνον του όγκου του δημοσιευμένου υλικού για την Ιαπωνία είναι δύσκολη. Μια μικρή επιλογή είναι απλώς ένα δείγμα της διεισδυτικότητάς του στη ζωή των Ιαπώνων. Ο Χέρν σε όλη του τη ζωή είναι γνωστό ότι επεδίωκε να συναναστρέφεται ανθρώπους, που γνώριζαν τις παλιές τέχνες, παλιές περίεργες ιστορίες, τον παραδοσιακό τρόπο ζωής. Ενδιαφέρθηκε να μάθει για την τέχνη της μαντικής, όχι της μαγείας, την έμφυτη και καλλιεργημένη ικανότητα ορισμένων ανθρώπων της Ανατολής να προβλέπουν τα μέλλοντα να συμβούν, μελετώντας διάφορες φυσικές ή μεταφυσικές ενδείξεις. Ο ίδιος δοκίμαζε, όπως φαίνεται, την αξιοπιστία των προβλέψεων των μαντολόγων (μάντεων) και για τον εαυτό του, και συχνά αισθανόταν την ανάγκη να τις αιτιολογήσει. Στην ιστορία της μαντικής (*A Story of Divination*), κάνει λόγο για χειρόγραφα που περιείχαν μυστικά της επιστήμης της μαντικής και για μαντολόγους που τα χρησιμοποιούσαν για την τελειοποίηση της τέχνης του προβλέπειν. Αναφέρεται ειδικότερα σε έναν διάσημο πλανόδιο μάντη: «Για να είμαι δίκαιος μαζί του, γράφει, πρέπει να αναφέρω ότι στη δική μου περίπτωση —(μου είχε πει τη μοίρα τέσσερις φορές)— οι προβλέψεις του είχαν πραγματοποιηθεί με τέτοια ακρίβεια, που είχα φοβηθεί. Μπορεί να μην πιστεύετε στη μαντεία – λογικά να την περιφρονείτε· όμως κάτι από μια κληρονομημένη, δεισιδαίμονα τάση, λανθάνει στους περισσότερους από μας· και δεν χρειάζονται παρά λίγες παράξενες εμπειρίες για να την ξυπνήσουν, προκαλώντας την πιο παράλογη ελπίδα ή φόβο για την καλή ή κακή μοίρα, που κάποιος μαντολόγος σας υποσχέθηκε». Και αφηγείται την ιστορία του μαντολόγου Σόκο Σέτσου, ο οποίος αφιέρωσε τη ζωή του στη μελέτη και την άσκηση, που έζησε πολλά χρόνια μόνος σε μια καλύβα στα βουνά· χωρίς φωτιά το χειμώνα και χωρίς βεντάλια το καλοκαίρι· γράφοντας τις σκέψεις του πάνω στον τοίχο του δωματίου του —λόγω έλλειψης χαρτιού— και χρησιμοποιώντας μόνο ένα κεραμίδι για μαξιλάρι».

Όσο, ζούσε στο Τόκιο, προσπαθούσε να φιλοξενήσει τον πλανόδιο μαντολόγο στο σπίτι του, όσο περισσότερο χρόνο μπορούσε. Γράφει χαρακτηριστικά: «Ήταν ήδη γέρος, όταν τον πρωτοείδα στο Ίζουμο... Πολλές φορές προσπάθησα να τον πείσω να περάσει τους χειμωνιάτικους μήνες με το περισσότερο κρύο κάτω από τη στέγη μου – κι αυτό, γιατί είχε μια τόσο εξαιρετική γνώση των παραδόσεων, που θα μπορούσε να μου προσφέρει απροσμέτρητη υπηρεσία από λογοτεχνική άποψη...Όμως, εν μέρει, επειδή η συνήθεια της περιπλάνησης του είχε γίνει δεύτερη φύση, εν μέρει από αγάπη για ανεξαρτησία, τόσο άγρια όσο ενός τσιγγάνου, ποτέ δεν μπόρεσα να τον κρατήσω κοντά μου περισσότερο από δύο μέρες τη φορά». Κάθε χρόνο είχε συνήθειο να περνάει από το Τόκιο – κατά κανόνα αργά τὸ φθινόπωρο. Τότε κάμποσες βδομάδες τριγυρνούσε αθόρυβα μέσα στην πόλη, από συνοικία σε συνοικία, μέχρι να εξαφανιστεί και πάλι. Όμως στη διάρκεια αυτών των φευγαλέων ταξιδιών ποτέ δεν παρέλειπε να με επισκεφτεί· φέρνοντας καλόδεχτα νέα απ' τους ανθρώπους και τα μέρη του Ίζουμο – φέρνοντας επίσης κάποιο περίεργο, μικρό δώρο, γενικά θρησκευτικού είδους, από κάποιο γνωστό προσκύνημα. Τότε μου δινόταν η ευκαιρία για κάποια ολιγόωρη συζήτηση μαζί του... Κάποιες φορές η κουβέντα είχε να κάνει με παράξενα πράγματα που είδε ή άκουσε στη διάρκεια του ταξιδιού· κάποιες φορές περιστρεφόταν γύρω από παλιούς θρύλους ή δοξασίες· άλλες φορές πάλι αφορούσε τη μαντική».

Κάποτε αυτός ο περίφημος μαντολόγος απόκτησε ένα σπουδαίο βιβλίο μαντικής τέχνης και αποφάσισε να δοκιμάσει ο ίδιος την αξιοπιστία του, αναζητώντας στοιχεία για τη δική του μοίρα. «Γύρισε στην καλύβα του και άρχισε χωρίς χρονοτριβή να εξετάζει την αξία του βιβλίου, συμβουλευόμενος τις σελίδες του σχετικά με τη δική του μοίρα. Το βιβλίο του υπέδειξε ότι στη νότια πλευρά της κατοικίας του, σε ένα ορισμένο σημείο, σε μια γωνία της καλύβας του, τον περίμενε μεγάλη τύχη. Έσκαψε στο μέρος που του υποδείχτηκε, και πραγματικά, βρήκε μια στάμνα που περιείχε τόσο χρυσάφι, που μπορούσε να τον κάνει πολύ πλούσιο άνθρωπο». Είναι γνωστό ότι οι παραδόσεις για κρυμμένους θησαυρούς είναι άπειρες και συνήθεις σε όλους τους λαούς. Στην μακρινή Ανατολή τους ανακαλύπτουν διορατικοί μάντεις, στον πιο ρεαλιστικό κόσμο της Μεσογείου ανακαλύπτονται κάπως τυχαία, συνδέονται με όνειρα, με φύλακες στοιχεία, δράκοντες και αράπηδες και εξαφανίζονται, γίνονται άνθρακες, όταν υπάρξουν αδέξιοι χειρισμοί.

Η δυνατότητα ορισμένων ανθρώπων να προβλέπουν το μέλλον κατά βάθος τον προβληματίζει και τον τρομάζει για τις συνέπειές της, αλλά παράλληλα εξάπτει την φαντασία του. Σημειώνει: «Το να βλέπαμε πραγματικά το μέλλον θα ήταν δυστυχία. Φανταστείτε το αποτέλεσμα της γνώσης μας, ότι μέσα στους επόμενους δύο μήνες, κάποια φοβερή συμφορά πρέπει να μας συμβεί, μια συμφορά για την οποία δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε, για να την αντιμετωπίσουμε!».

Ένα άλλο μεγάλο θέμα που απασχολεί τον Χερν είναι οι ανθρώπινες αξίες και πως αυτές αποτυπώνονται στις παραδόσεις της Ιαπωνίας. Ο ίδιος γνωρίζει ότι τα ίδια θέματα απασχολούν όλους τους λαούς. Θεματολογία που ενυπάρχει στη μυθολογία όλων των λαών και συγκροτεί τα σώματα των μεγάλων αφηγηματικών ποιημάτων γνωστών, των επών, κατάλοιπα των οποίων είναι στον νεότερο κόσμο οι μπαλάντες ή παραλογές με ή χωρίς μουσική, που εξυμνούν βασικές αξίες της ζωής, όπως η ίδια η ζωή, η αγάπη, η πίστη και η συνέπεια, αλλά και το μίσος, η κακία κ.ο.κ.

Στο διήγημα *Μπατάρι* ο όρκος ή μια υπόσχεση που κρατήθηκε παραπέμπει στην παραλογή, γνωστή στον χώρο της Βαλκανικής, ως *του νεκρού αδελφού*, όπου η δύναμη του όρκου, της τήρησης μιας υπόσχεσης υπερνικά ακόμη και τον θάνατο, προκειμένου να εκπληρωθεί. Αναφέρεται βεβαίως στις αρχές ενός νεαρού Σαμουράι, ο οποίος πραγματοποιεί χαράκιρι, προκειμένου να τηρήσει την υπόσχεση που έδωσε στον αδελφό του και στη μητέρα του. Η ιστορία βασίζεται στην πίστη ότι η ψυχή, απελευθερωμένη από το σώμα, υπό προϋποθέσεις, μπορεί να ζει και να περιπλανιέται στους χώρους που έζησε: «Πριν από αρκετές εκατοντάδες χρόνια, ο Akana αποχαιρετά τον θετό αδερφό του, τον νεαρό Hasébé, υποσχόμενος ότι θα επιστρέψει. «Θα επιστρέψω στις αρχές του φθινοπώρου», είπε. Ήταν άνοιξη σ' ένα χωριό στην επαρχία Χαρίμα. Ο Akana ήταν σαμουράι Izumo και ήθελε να επισκεφθεί τη γενέτειρά του. Ο Hasébé είπε: -«Το Izumo σου, - η χώρα του σύννεφου οκτώ, - είναι πολύ μακρινή. Θα είναι επομένως δύσκολο να υποσχεθείς να επιστρέψεις εδώ οποιαδήποτε συγκεκριμένη ημέρα. Αλλά, θα θέλαμε να γνωρίζουμε την ακριβή μέρα, για να προετοιμάσουμε μια γιορτή καλωσορίσματος. Και θα μπορούσαμε να περιμένουμε στην πύλη για την επιστροφή σου". Γρήγορα οι μήνες πέρασαν και ήρθε το φθινόπωρο, - η εποχή των χρυσάνθεμων. Και νωρίς το πρωί της ένατης ημέρας του ένατου μήνα, ο Hasébé ετοιμάστηκε να υποδεχτεί τον αδερφό του. Ετοίμασε μια γιορτή, αγόρασε κρασί, διακόσμησε το δωμάτιο, και γέμισε τα αγγεία της εσοχής με χρυσάνθεμα με δύο χρώματα. Η μητέρα του είπε: - «Η επαρχία του Izumo, είναι πάνω από εκατό ri (3. 927 μ.)! και το ταξίδι από εκεί πάνω

στα βουνά είναι δύσκολο και κουραστικό και δεν μπορείς να είσαι σίγουρος ότι ο Akana θα μπορεί να έρθει σήμερα. Δεν θα ήταν καλύτερο, προτού μπειτε σ' αυτή τη φασαρία, να περιμένετε τον ερχομό του; - «Όχι, μητέρα! Ο Akana υποσχέθηκε να είναι εδώ σήμερα: δεν μπορεί να παραβεί την υπόσχεση! Και αν μας έβλεπε να ετοιμάζουμε μετά την άφιξή του, θα ήξερε ότι είχαμε αμφιβολίες για τον λόγο του και θα ντροπιαστούμε». Πράγματι τον περίμεναν, ώσπου ο Hasébé είχε αρχίσει να απελπίζεται. Και κάποια στιγμή, εκεί που τέλειωνε η ένατη ημέρα φάνηκε. Ο Hasebe τον υποδέχθηκε και του είπε να περάσουν στο τραπέζι. Ο Akana τότε του είπε: - «Κανένας ζωντανός άνθρωπος δεν μπορεί να ταξιδέψει με τα πόδια εκατό ri σε μια μέρα. Αλλά ένιωθα ότι, αν δεν τηρούσα την υπόσχεσή μου, θα με θεωρούσατε άπιστο και θυμήθηκα την αρχαία παροιμία: Tama yoku ichi nichu ni sen ri wo yuku = Η ψυχή ενός ανθρώπου μπορεί να ταξιδέψει χίλια ri σε μια μέρα». Ευτυχώς μου είχαν αφήσει το σπαθί μου - έτσι μπορούσα να έρθω σε εσένα... Να προσέχεις τη μητέρα μας. " Με αυτά τα λόγια σηκώθηκε, και την ίδια στιγμή εξαφανίστηκε. Τα ξημερώματα ο Hasébé ξεκίνησε για την επαρχία του Izumo. Φτάνοντας στο Ματσούε, έμαθε ότι τη νύχτα της ένατης ημέρας του ένατου μήνα ο Akana Soyemon είχε κάνει χαρακίρι στο σπίτι του. Έτσι η ψυχή του Σαμουράι ταξίδεψε και εκπλήρωσε την υπόσχεσή του.

Το θέμα του περιορισμού του αριθμού των μελών της οικογένειας με την βρεφοκτονία, αμέσως μετά την γέννηση, καθώς και την αντίστοιχη γεροντοκτονία, αντιμετωπιζόταν κάποτε στην παραδοσιακή μακρινή Ιαπωνία με τον πνιγμό των νεογνών και την εγκατάλειψη των γερόντων σε απομονωμένες περιοχές. Είναι πολύ γνωστές, και μερικές διάσημες, παραδόσεις για την εγκατάλειψη παιδιών για διάφορους λόγους. Παιδιά που ρίχνονται στο ποτάμι και σώζονται με θαυμαστό τρόπο, που εγκαταλείπονται στο δάσος και μεγαλώνουν με τα άγρια ζώα, παιδιά που βρικολακιάζουν, που γίνονται τελώνια, που στοιχειώνουν ποτάμια και λίμνες, αλλά και γέροντες που εγκαταλείπονται σε απομακρυσμένες ορεινές περιοχές για να απαλλάξουν τα παιδιά τους από το βάρος συντήρησής τους.²⁶

Μια τέτοια ιστορία καταγράφει ο Χέρν (σε περίληψη): Κάποτε ζούσε στο χωριό Izumo ένας αγρότης, τόσο φτωχός που φοβόταν να αναθρέψει παιδιά. Και κάθε φορά που η γυναίκα του γεννούσε ένα παιδί, το έρριχνε στο ποτάμι και προσποιούνταν ότι είχε γεννηθεί νεκρό. Μερικές φορές ήταν γιος, μερικές φορές κόρη, αλλά πάντα το βρέφος ριχνόταν τη νύχτα στο ποτάμι. Έξι δολοφονήθηκαν έτσι. Όμως, καθώς πέρασαν τα χρόνια, ο αγρότης έγινε πλούσιος. Και επιτέλους η γυναίκα του γέννησε ένα έβδομο παιδί, ένα αγόρι. Τότε ο άντρας είπε: «Τώρα μπορούμε να αναθρέψουμε ένα παιδί και θα χρειαζόμαστε έναν γιο για να μας βοηθήσει, όταν θα είμαστε γέροι. Και αυτό το αγόρι είναι όμορφο. Έτσι θα τον μεγαλώσουμε». Και το βρέφος μεγάλωνε. Ένα βράδυ του καλοκαιριού βγήκε έξω στον κήπο του, μεταφέροντας το παιδί του στα χέρια του. Το μικρό ήταν πέντε μηνών. Και η νύχτα ήταν τόσο όμορφη, με το υπέροχο φεγγάρι της, που ο χωρικός φώναξε: «Αχ! είναι πραγματικά μια υπέροχη, όμορφη νύχτα! Το βρέφος, κοιτώντας στο πρόσωπό του και μιλώντας με τη φωνή ώριμου άνδρα, είπε: «Γιατί, πατέρα! Την τελευταία φορά που με πέταξες, η νύχτα ήταν ακριβώς έτσι, και το φεγγάρι έμοιαζε το ίδιο». Και μετά το παιδί δεν μίλησε πιά. Ο χωρικός από τη λύπη του, μετανιωμένος για ό,τι έκανε, έγινε μοναχός.

10 Περισσότερα για την γεροντοκτονία βλ. Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Χρόνος, ηλικίες, εμπειρία ισορροπίας στη διαχρονική πάλη των γενεών στον τροχό της ζωής, Εθνογραφικά, εκδ. Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, τ. 15, Ναύπλιο 2020, σ. 17-56.

Οι όροι 'Ubasute' (εγκατάλειψη ηλικιωμένης γυναίκας), που ονομάζεται επίσης 'obasute' ή 'ogosute' (εγκατάλειψη ενός γονέα), αναφέρονται στο έθιμο που υπήρχε στο μακρινό παρελθόν στην Ιαπωνία, σύμφωνα με το οποίο ένα ασθενικός ή ηλικιωμένο μέλος της οικογένειας μεταφερόταν σε ένα βουνό, ή κάποια άλλη απομακρυσμένη και έρημη περιοχή και εγκαταλείπονταν εκεί να πεθάνει από αφυδάτωση και πείνα, ενέργεια η οποία παρέπεμπε αναπόφευκτα σε μια μορφή αναγκαστικής «ευθανασίας». Είναι χαρακτηριστικό ότι η πρακτική αυτή ήταν πιο συχνή σε περιόδους ξηρασίας και λιμού, και μερικές φορές ελάμβανε χώρα μετά από εντολή των φεουδαρχών αξιωματούχων. Σύμφωνα με την ιαπωνική παράδοση, το δάσος Aokigahara στις υπώρειες του όρους Φούτζι, ήταν κάποτε μια συνηθισμένη τέτοια περιοχή.

Το Ubasute, όμως, ανεξάρτητα από την ιστορία του, άφησε το σημάδι του στην ιαπωνική λαογραφία, ως βάση πολλών μύθων και ποιημάτων. Σύμφωνα με μια βουδιστική αλληγορία, ο γιος μεταφέρει στην πλάτη του τη μητέρα του μέχρι το βουνό στο οποίο θα την εγκαταλείψει. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, εκείνη απλώνει τα χέρια της, πιάνει και σκορπίζει στο πέρασμά τους τα κλαδιά, ώστε ο γιος της να είναι σε θέση να βρει το δρόμο επιστροφής για το σπίτι του. Ο όρος Ubasute υποδηλώνει μερικές φορές μεταφορικά τη σημερινή αντιμετώπιση των ηλικιωμένων της Ιαπωνίας και τα υψηλά ποσοστά αυτοκτονιών τους.²⁷ Στην παλαιά Ιαπωνία, όταν οι καιροί ήταν δύσκολοι και υπήρχαν πάρα πολλά στόματα σε μια οικογένεια, έκαναν κάτι που ονομάζεται *kuchi herashi* δηλαδή *ξεφορτώνομαι τα στόματα*. Ένας τρόπος για να γίνει αυτό ήταν να στείλουν ένα (ή περισσότερα) από τα παιδιά σας για να ζήσουν με μια πλουσιότερη οικογένεια. Ένας άλλος τρόπος για να μειωθεί ο αριθμός των στομάτων που έπρεπε να τρέφονται ήταν να ανεβάσουν τη γιαγιά ή τον παππού στα βουνά και να τους αφήσουν εκεί να πεθάνουν από πείνα και δίψα. Μερικοί λένε ότι είναι απλώς ένα παραμύθι, άλλοι λένε ότι συνέβαινε αυτό! Πολλοί Ιάπωνες πάντως σχολιαστές χαρακτηρίζουν το γεγονός αυτό ως ένα σύμπτωμα της μεγαλύτερης κοινωνικής αποσύνθεσης, της αποπυρηνικοποίησης της οικογένειας και της αποδυνάμωσης των δεσμών της γειτονιάς και του κοινωνικού περίγυρου ενός εκάστου. Η ιστορία των αγνοουμένων αιωνόβιων δεν είναι μόνο μια σύγχρονη ιστορία φαντασμάτων, αλλά και η ιστορία των νεότερων φαντασμάτων της ιστορίας, στην πραγματικότητα ενός βασιλείου ζωντανών νεκρών.

Η θρύση της αιώνιας νεότητας

Η αναζήτηση της αιώνιας νεότητας και ομορφιάς είναι ένα παγκόσμιο ζητούμενο. Πηγές που δίνουν το ελιξήριο της νεότητας ή και την άφθαστη αθανασία (Αφροδίτη, γοργόνα, Μεγαλέξανδρος κ.ά.) είναι γνωστές στην μυθολογία όλων των λαών. Μια τέτοια ιστορία παραδίδει ο Λευκάδιος Χέρν.

Πολλά χρόνια πριν, ζούσαν κάπου ανάμεσα στα βουνά της Ιαπωνίας ένας φτωχός ξυλοκόπος και η γυναίκα του. Ήταν πολύ μεγάλοι και δεν είχαν παιδιά. Κάθε μέρα ο σύζυγος

²⁷ Η πρακτική της εγκατάλειψης των ηλικιωμένων έχει επίσης διερευνηθεί εκτενώς και στο ιαπωνικό μυθιστόρημα, όπως 'Η μπαλάντα του Ναραγιάμα' (1956) του Shichirō Fukazawa, η οποία απετέλεσε τη βάση τριών κινηματογραφικών ταινιών. Θέμα της, η αγάπη και αγωνία του επώδυνου, αλλά αναπόφευκτου για τις ιαπωνικές παραδόσεις, χωρισμού παιδιού και γονιού. Το βουνό 'Ομπάσουτε', της επαρχίας Σίνανο, όπου έχουν τοποθετηθεί πάμπολλοι θρύλοι, αποτελεί ταυτόχρονα τόπο ιδανικό και ξακουστό για την ενατένιση της πανσελήνου.

πήγαινε στο δάσος για να κόβει ξύλα, ενώ η σύζυγος ύφαινε στο σπίτι. Μια μέρα ο γέρος πήγε πιο μακριά στο δάσος από το συνηθισμένο, για να αναζητήσει ένα συγκεκριμένο είδος ξύλου και ξαφνικά βρήκε μια μικρή πηγή, που δεν είχε ξαναδεί. Το νερό ήταν παράξενα καθαρό και κρύο, και διψούσε, γιατί η μέρα ήταν ζεστή, και δούλευε σκληρά. Έτσι έβγαλε το τεράστιο ψάθινο καπέλο του, γονάτισε και ήπια. Αυτό το νερό φάνηκε να τον αναζωογονεί με έναν εξαιρετικό τρόπο. Απόκτησε το πρόσωπο ενός πολύ νεαρού άνδρα! Δεν μπορούσε να πιστέψει τα μάτια του. Έβαλε και τα δύο χέρια στο κεφάλι του, που ήταν αρκετά φαλακρό μόλις μια στιγμή πριν, όταν το είχε σκουπίσει με τη μικρή μπλε πετσέτα που πάντα κουβαλούσε μαζί του. Αλλά τώρα ήταν καλυμμένο με πυκνά μαύρα μαλλιά. Και το πρόσωπό του είχε γίνει λείο σαν αγοριού. Επέστρεψε στο σπίτι και η γυναίκα του δεν τον γνώρισε. Της εξήγησε τι έγινε και πήγε κι εκείνη να βρει την πηγή. Αλλά ήταν άπληστη και ήπια πολύ περισσότερο από όσο χρειαζόταν και έγινε ένα μωρό, που δεν μπορούσε πια να γυρίσει στο σπίτι. Την αναζήτησε ο άντρας της και βρήκε το μωρό να κλαίει. Το πήρε σπίτι μουρμουρίζοντας, και με παράξενες μελαγχολικές σκέψεις.

Δεν θα ασχοληθώ με το πολυσυζητημένο θέμα των Kaidan, τις ιαπωνικές ιστορίες για φαντάσματα, όχι μόνον τρόμου, αλλά και αστείες, ούτε με τα πολύ ενδιαφέροντα ταφικά έθιμα²⁸ και τις απόψεις για την μέλλουσα κρίση, τον παράδεισο και την κόλαση²⁹, αλλά και τις δεισιδαιμονίες³⁰, όπως για τον Fox-God και πως οι άνθρωποι ξεγελιούνταν και έδιναν τα

²⁸ Σταχυολογώ: Όταν κάποιος πεθάνει, το σώμα πλένεται και ξυρίζεται, ντύνεται στα λευκά, στα ρούχα ενός προσκυνητή. Και ένα πορτοφόλι (sanjabukkerō), όπως το πορτοφόλι ενός βουδιστικού προσκυνητή, κρέμεται γύρω από το λαιμό των νεκρών. Σε αυτό το πορτοφόλι τοποθετούνται τρία rin. Αυτά τα νομίσματα θάβονται με τους νεκρούς... Όταν οι ψυχές έχουν φτάσει στο Ποτάμι των Τριών Δρόμων, βρίσκουν εκεί τη Γριά των Τριών Δρόμων, την Σόντζου-Μπάμπα, που τους περιμένει: ζει στις όχθες αυτού του ποταμού, με τον σύζυγό της, Δέκα Ντατσού-Μπα. Και αν η Γριά δεν πληρώσει, αφαιρεί τα ρούχα των νεκρών και τα κρεμάει στα δέντρα. Παραπέμπω στον γνωστό αρχαιοελληνικό «Χάρωνος οβολόν» και στο νεοελληνικό περατικό, το κέρμα με το οποίο ο νεκρός πληρώνει για την είσοδό του στον Κάτω Κόσμο.

²⁹ Είναι πολύ, πολύ όμορφα κακαμόνο, θαύματα της ζωγραφικής και του υποτονικού χρώματος, το χρώμα της καλύτερης περιόδου της ιαπωνικής τέχνης. και είναι πολύ μεγάλα, μήκους 5 μέτρων και πάνω από τρία πλατιά, τοποθετημένα πάνω σε μετάξι. Και αυτοί είναι οι θρύλοι τους: Πρώτο κακαμόνο: Στο πάνω μέρος της ζωγραφικής υπάρχει μια σκηνή από τον Shaba, τον κόσμο των ανθρώπων που δεν θα ονομάσουμε Real - ένα νεκροταφείο με ανθισμένα δέντρα και θρηνωδούς που γονατίζουν μπροστά στους τάφους. Όλα κάτω από το απαλό μπλε φως της Ιαπωνικής ημέρας...

Πιο κάτω βλέπω τις φυγάδες να ξεφεύγουν από δαίμονες – φρικτούς δαίμονες με κόκκινα αίματα, με πόδια σαν λιοντάρια, με πρόσωπα μισά ανθρώπινα, μισά βοοειδή, τη φυσιογνωμία των μινωταυρίδων σε μανία. Κάποιος ξυπνά μια ψυχή. Ένας άλλος δαίμονας αναγκάζει τις ψυχές να μετενσαρκωθούν σε σώματα αλόγων, σκύλων, χοίρων. Και καθώς μετενσαρκώνονται, φεύγουν μακριά στη σκιά... Πιο κάτω βλέπω τα βάσανα των ψυχών να έχουν ήδη καταδικαστεί. Ο ψεύτης κατά τη διάρκεια της ζωής του, η σκοντάφτει με γλώσσα του σε έναν δαίμονα οπλισμένο με θερμαινόμενες λαβίδες.

³⁰ Σταχυολογώ δύο χαρακτηριστικές ιστορίες:

α) Ένας αγύρτης παριστάνει τον θεό, ο οποίος πήρε δήθεν ανθρώπινη μορφή για να επισκεφθεί έναν αφελή πιστό. Του λέει χαρακτηριστικά: «Κατάγομαι από το Taka-machi, όπου βρίσκεται ο ναός μου, τον οποίο επισκέπτεσαι συχνά. Και θέλω να ανταμείψω την ευσέβεια και την καλοσύνη σου. Έφτασα νύχτα για να σε σώσω από έναν μεγάλο κίνδυνο. Διότι από τη δύναμη που έχω ξέρω ότι αύριο αυτός ο δρόμος θα καεί, και όλα τα σπίτια σε αυτόν θα καταστραφούν εντελώς, εκτός από το δικό σου. Για να το σώσω θα κάνω μια γητεία. Αλλά για να μπορώ να το κάνω αυτό, πρέπει να ανοίξεις την αποθήκη σου (kura), όπου θα εισέλθω μόνος μου και να μην επιτρέψεις σε κανέναν να με παρακολουθήσει. γιατί τότε η γητεία δεν θα ωφελήσει». Ο έμπορος, με θερμά λόγια ευγνωμοσύνης, άνοιξε την αποθήκη του, και παραδέχτηκε με σεβασμό το φαινομενικό Inari και έδωσε εντολές, κανέναν από τους οικείους ή τους υπηρέτες του να μην παρακολουθήσει. Και αυτές οι παραγγελίες τηρήθηκαν τόσο καλά που όλα τα καταστήματα μέσα στην αποθήκη, και όλα τα τιμαλφή της οικογένειας, αφαιρέθηκαν χωρίς εμπόδια κατά τη διάρκεια της νύχτας. Την επόμενη μέρα η αποθήκη βρέθηκε άδεια. Και δεν υπήρξε φωτιά. Υπάρχει επίσης μια καλά τεκμηριωμένη ιστορία για έναν άλλο πλούσιο

χρήματά τους και τιμές σε παρουσιαζόμενους ως εκπροσώπους του θεού, που δείχνουν την αμφισβήτηση εκ μέρους του Χερν σε όλες αυτές τις δοξασίες. Θα είχε ενδιαφέρον κάποιος να συγκεντρώσει τις πληροφορίες για την καθημερινή ζωή, τα κρεβάτια, τα παπλώματα, τη διακόσμηση των σπιτιών, τις πεταλούδες, τα μυρμήγκια με τα εκπληκτικά τους σπίτια, τα περίεργα καβούρια κ.ο.κ.³¹

Με αφορμή την ενοχλητική παρουσία των κουνουπιών στα παλαιά ιαπωνικά νεκροταφεία θα περιγράψει λεπτομερώς νεκρολατρικά έθιμα των βουδιστών και παράλληλα βρίσκει την ευκαιρία να σχολιάσει τις αλλαγές, που θα έφερνε η καταπολέμηση των σμηνών κουνουπιών στα λιμνάζοντα νερά των παλαιών νεκροταφείων.

Σχολιάζοντας την καταπολέμηση των κουνουπιών με πετρέλαιο ή κηροζίνη, με βάση το βιβλίο του Χάουαρντ «Κουνούπια» αναφέρεται στις δοξασίες των Ιαπώνων για την μετεμψύχωση των νεκρών ψυχών σε κουνούπια. Όπως γράφει, πολλών ειδών κουνούπια υπήρχαν στη γειτονιά του, που τον ενοχλούσαν: «είναι ένα σοβαρό μαρτύριο, - ένα μικροσκοπικό πράγμα. Το τρύπημά του είναι αιχμηρό ως ηλεκτρικό έγκουμα. Και το απλό βουητό του έχει μια γοητευτική ποιότητα ήχου, που παραπέμπει στην ποιότητα του πόνου, που πρόκειται να έρθει, - με τον ίδιο τρόπο που μια συγκεκριμένη μυρωδιά προτείνει μια συγκεκριμένη γεύση. Θεωρώ ότι αυτό το κουνούπι μοιάζει πολύ με το πλάσμα που ο Δρα Howard αποκαλεί *Stegomyia fasciata* ή *Culex fasciatus*: και ότι οι συνήθειές του είναι οι ίδιες

καταστημάτων του Matsue, ο οποίος έγινε εύκολα το θήραμα ενός άλλου υποτιθέμενου θεού. Αυτός του είπε ότι όποιο χρηματικό ποσό αφήσει σε ένα συγκεκριμένο ιερό το βράδυ, θα το έβλεπε διπλασιασμένο το πρωί, ως ανταμοιβή της δια βίου του ευσέβειας. Ο καταστηματούχος μετέφερε αρκετά μικρά ποσά στο ιερό και τα βρήκε διπλάσια μέσα σε δώδεκα ώρες. Στη συνέχεια κατέθεσε μεγαλύτερα ποσά, τα οποία πολλαπλασιάστηκαν παρόμοια. Διακινδύνευσε ακόμη και εκατοντάδες δολάρια, τα οποία επίσης διπλασιάστηκαν. Τελικά πήρε όλα τα χρήματά του από την τράπεζα και τα έβαλε ένα βράδυ μέσα στο ιερό του θεού, και δεν τα είδε ξανά.

β) Πριν από περίπου τριάντα χρόνια ζούσε στο Ματσούε ένας πρώην παλαιστής που ονομαζόταν Tobikawa, ο οποίος ήταν ένας αδυσώπητος εχθρός των αλεπούδων και συνήθιζε να τις κυνηγά και να τις σκοτώνει. Πίστευαν ευρέως ότι λόγω της τεράστιας δύναμης του δεν τον έπιαναν τα μάγια. Κάποιοι προέβλεπαν ότι δεν θα πεθάνει από φυσικό θάνατο. Αυτή η πρόβλεψη εκπληρώθηκε: Ο Tobikawa πέθανε με πολύ περίεργο τρόπο. Μια μέρα μεταμφιέστηκε ως Τάνγκου, ή ιερό φάντασμα, με φτερά και νύχια και μακριά μύτη, και ανέβηκε σε ένα υψηλό δέντρο σε ένα ιερό άλσος κοντά στο Rakusan, όπου, μετά από λίγο, οι αθώοι αγρότες συνωστίζονταν για να τον λατρέψουν με προσφορές. Προσπαθώντας να παίξει τον ρόλο του, πηδώντας από το ένα κλαδί στο άλλο, έχασε την ισορροπία του και έπεσε σπάζοντας τον λαιμό του.

³¹ Ενδεικτικά παραθέτω: Στην ιστορία του Futon του Tottori περιγράφοντας ένα μικρό πανδοχείο κάνει λόγο για τα ιαπωνικά κρεβάτια. «Ποτέ, εκτός κι αν κάποιος ένοικος τυχαίνει να είναι άρρωστος, δεν θα δείτε ένα κρεβάτι σε οποιοδήποτε ιαπωνικό σπίτι. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει κρεβάτι, με την τρέχουσα έννοια της λέξης. Το ιαπωνικό κρεβάτι δεν έχει στρώμα με ελατήρια, σεντόνια, κουβέρτες. Αποτελείται από παχιά παπλώματα μόνο, γεμισμένα με βαμβάκι, τα οποία ονομάζονται futon. Ένας ορισμένος αριθμός futon τοποθετείται πάνω στο τατάμι (τα πατάκια) και ένας ορισμένος αριθμός άλλων χρησιμοποιείται για σκέπασμα. Οι πλούσιοι μπορούν να χρησιμοποιούν πέντε ή έξι παπλώματα και να καλυφθούν με όσα θέλουν, ενώ οι φτωχοί πρέπει να ικανοποιηθούν με δύο ή τρία. Και φυσικά υπάρχουν πολλά είδη, από το βαμβακερό futon του υπηρέτη, που δεν είναι μεγαλύτερο από ένα χαλί δυτικής εστίας, και όχι πολύ παχύτερο, μέχρι το βαρύ και υπέροχο μεταξύ futon, μήκους οκτώ ποδιών με επτά πλάτος... Εκτός από αυτά υπάρχει το γιόγκι, ένα τεράστιο πάπλωμα φτιαγμένο με φαρδιά μανίκια, όπως το κιμονό, στο οποίο μπορεί να βρει κάποιος μεγάλη άνεση, όταν ο καιρός είναι εξαιρετικά κρύος. Όλα αυτά τα πράγματα είναι διπλωμένα και στοιβάζονται σε εσοχές που έχουν δημιουργηθεί στον τοίχο και κλείνονται με φούμα - όμορφες συρόμενες πόρτες, που καλύπτονται με αδιαφανές χαρτί, συνήθως διακοσμημένο με πολύχρωμα σχέδια. Στα ιαπωνικά ξενοδοχεία δεν υπάρχουν πόρτες, αλλά μόνο χαρτιά συρόμενες οθόνες μεταξύ των δωματίων...

με αυτές της Stegomyia. Για παράδειγμα, είναι ημερήσιο και όχι νυχτερινό και γίνεται πιο ενοχλητικό το απόγευμα. Και ανακάλυψα ότι προέρχεται από το βουδιστικό νεκροταφείο, - ένα πολύ παλιό νεκροταφείο, - στο πίσω μέρος του κήπου μου».

Εξηγεί γιατί το νεκροταφείο είναι χώρος επώασης κουνουπιών, ενώ παράλληλα μας δίνει έθιμα σχετικά με την μνήμη των νεκρών στην Ιαπωνία.

Έχω πει, γράφει, ότι οι βασανιστές μου προέρχονται από το βουδιστικό νεκροταφείο. Μπροστά από κάθε σχεδόν τάφο, σε αυτό το παλιό νεκροταφείο, υπάρχει ένα δοχείο νερού, ή μια λεκάνη, που ονομάζεται mizutamé. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων το mizutamé είναι απλώς μια επιμήκης κοιλότητα στο ευρύ βάθρο που στηρίζει το μνημείο. Αλλά μπροστά σε πολυτελείς τάφους πλουσίων, χωρίς λεκάνη βάθρου, τοποθετείται μια μεγαλύτερη χωριστή λεκάνη, από μονοκόμμη πέτρα, διακοσμημένη με ένα οικογενειακό λοφίο ή με συμβολικά γλυπτά.

Μπροστά από έναν τάφο φτωχικό, χωρίς ενσωματωμένη λεκάνη, το νερό τοποθετείται σε ανθοδοχεία ή άλλα αγγεία, γιατί οι νεκροί πρέπει οπωσδήποτε να έχουν νερό. Πρέπει επίσης να προσφέρονται λουλούδια στους νεκρούς και έτσι μπροστά σε κάθε τάφο θα βρείτε ένα ζευγάρι ανθοδοχεία. Όλα περιέχουν νερό. Στο νεκροταφείο υπάρχει ένα πηγάδι για την παροχή νερού για τους τάφους. Κάθε φορά που οι συγγενείς και φίλοι των νεκρών επισκέπτονται τους τάφους, χύνουν γλυκό νερό στις δεξαμενές και στα ποτήρια. Αλλά καθώς ένα παλιό νεκροταφείο αυτού του είδους περιέχει χιλιάδες mizutamé και δεκάδες χιλιάδες ανθοφόρα αγγεία, το νερό σε όλα αυτά δεν μπορεί να ανανεώνεται καθημερινά. Γίνεται στάσιμο και θολό. Οι βαθύτερες δεξαμενές σπάνια στεγνώνουν· οι βροχοπτώσεις στο Tōkyō κρατούν γεμάτες τις δεξαμενές εννέα μήνες από τους δώδεκα.

Λοιπόν, σε αυτές τις δεξαμενές και τα ανθοφόρα αγγεία γεννιούνται οι εχθροί μου. Σηκώνονται κατά εκατομμύρια από το νερό των νεκρών· και, σύμφωνα με το βουδιστικό δόγμα, μερικά από αυτά μπορεί να είναι μετενσάρκωση αυτών των πολλών νεκρών... Εν πάση περιπτώσει, η κακομεταχείριση του *Culex fasciatus* θα δικαιολογούσε την υποψία ότι κάποια κακή ανθρώπινη ψυχή είχε συμπιεστεί σε εκείνο το κλάσμα ενός σώματος...

Μπορούν να εξολοθρευτούν τα κουνούπια οποιασδήποτε περιοχής καλύπτοντας με μια μεμβράνη κηροζίνης όλες τις στάσιμες επιφάνειες του νερού. Οι προνύμφες πεθαίνουν, όταν ανεβαίνουν για να αναπνεύσουν και τα ενήλικα θηλυκά χάνονται, όταν πλησιάζουν το νερό για να εκτοξεύσουν τα αβγά τους. Και διάβασα, στο βιβλίο του Δρ Χάουαρντ³², ότι το πραγματικό κόστος της απελευθέρωσης από τα κουνούπια μιας αμερικανικής πόλης πενήντα χιλιάδων κατοίκων, δεν υπερβαίνει τα τριακόσια δολάρια!... Αδύνατο! Για να ελευθερωθεί η πόλη από τα κουνούπια θα ήταν απαραίτητο να κατεδαφιστούν τα αρχαία νεκροταφεία· και αυτό θα σήμαινε την καταστροφή των βουδιστικών ναών που συνδέονται με αυτά, των τόσων πολλών γοητευτικών κήπων, με τις λίμνες και τα μνημεία με επιτύμβιες επιγραφές και τις ογκώδεις γέφυρες και τους ιερούς ελαιώνες και τους περιέργα χαμογελαστούς βούδες!

³² Το βιβλίο του Δρος Χάουαρντ προτείνει να ρίχνουν λίγο πετρέλαιο ή κηροζίνη στο στάσιμο νερό, όπου εκτρέφονται. Μία φορά την εβδομάδα, 1 ουγγιά για κάθε δεκαπέντε τετραγωνικά πόδια επιφάνειας νερού, και ανάλογη ποσότητα για οποιαδήποτε μικρότερη επιφάνεια".

Έτσι, η εξόντωση του *Culex fasciatus* θα συνεπαγόταν την καταστροφή της ποίησης της προγονικής λατρείας, - σίγουρα πολύ μεγάλο τίμημα για να πληρωθεί!...

Αναρωτιέμαι τι θα έλεγε κάποιος, αν η δημοτική κυβέρνηση του Τōkyō - η οποία είναι επιθετικά επιστημονική και προοδευτική - διατάξει ξαφνικά ότι όλες οι επιφάνειες νερού στα βουδιστικά νεκροταφεία πρέπει να καλύπτονται, σε τακτά χρονικά διαστήματα, με μια ταινία από κηροζίνη! Πώς θα μπορούσε η θρησκεία, που απαγορεύει την αφαίρεση οποιασδήποτε ζωής - ακόμη και αόρατης ζωής - να δώσει μια τέτοια εντολή; Και μετά να σκεφτούμε το κόστος, στην εργασία και στο χρόνο, να βάζουμε κηροζίνη, κάθε επτά ημέρες, στα εκατομμύρια *mizutamé*, και τα δεκάδες εκατομμύρια ανθοδοχείων στα νεκροταφεία του Τōkyō! Αδύνατο!

Για να καταλήξει: Άλλωστε, θα ήθελα, όταν έρθει ο καιρός μου, να απομακρυνθώ σε κάποιο βουδιστικό νεκροταφείο του αρχαίου είδους, έτσι ώστε η φανταστική παρέα μου να είναι αρχαία, να μην ενδιαφέρεται για τους νεωτερισμούς και τις αλλαγές. Αυτό το παλιό νεκροταφείο πίσω από τον κήπο μου θα ήταν κατάλληλο μέρος. Όλα εκεί είναι όμορφα με μια ομορφιά εξαιρετική και εκπληκτική. Κάθε δέντρο και πέτρα έχει διαμορφωθεί από κάποιο παλαιά ιδέα, που δεν υπάρχει πια σε κανένα ζωντανό εγκέφαλο. Σε έναν κόσμο ξεχασμένο, που δεν γνώρισε ποτέ ατμό ή ηλεκτρισμό ή μαγνητισμό ή λάδι κηροζίνης! ... Θέλω να έχω την ευκαιρία να αναγεννηθώ σε κάποιο ανθοδοχείο ή *mizutamé*, από όπου θα μπορούσα να εκπέμψω απαλά, τραγουδώντας το λεπτό και πικάντικο τραγούδι μου, να δαγκώσω μερικούς ανθρώπους που ξέρω.

Ο παραδοσιακός ιαπωνικός πολιτισμός υπήρξε το βασικό αντικείμενο των γραπτών του της τελευταίας περιόδου της ζωής του. Βυθίζεται στην ατμόσφαιρα της κοινωνίας, όπου ακόμα η έννοια του ατόμου είναι κάτι άγνωστο και ασυμβίβαστο με τις θεμελιώδεις ηθικές και θρησκευτικές της πεποιθήσεις της: «Δεν υπάρχει απώλεια, γιατί κανένας δεν μπορεί να χαθεί. Ο, τιδήποτε υπήρξε, αυτό ήσουν, ο, τιδήποτε υπάρχει αυτό είσαι, ο, τιδήποτε θα υπάρξει αυτό θα γίνεις. Προσωπικότητα! Ατομικότητα! Σκιές ονείρου μέσα σε όνειρο. Η ζωή μόνον είναι απέραντη, και ό,τι φαίνεται πως υπάρχει δεν είναι παρά το τρέμουλό της - ο ήλιος, το φεγγάρι, τ' αστέρια, η γη, ο ουρανός, η θάλασσα, ο νους και ο άνθρωπος, ο χώρος και ο χρόνος. Όλα είναι σκιές. Οι σκιές έρχονται και παρέρχονται· αυτό που φτιάχνει τις σκιές είναι παντοτινό». Απορρίπτει αυτό που προσπαθεί να γίνει η Ιαπωνία, υιοθετώντας τις αρχές του δυτικού κόσμου. Στο *Κόττο* γράφει: «Λοιπόν, τι θυμάται ο ουρανός οποιασδήποτε πίστης, αλλά θυμάται την ιδανική επανάληψη και παράταση των ευτυχισμένων εμπειριών - το όνειρο των νεκρών ημερών που αναστήθηκαν για εμάς και έγινε αιώνιο; Και αν νομίζετε ότι αυτό το ιαπωνικό ιδανικό είναι πολύ απλό, πολύ αφελές, αν λέτε ότι υπάρχουν εμπειρίες από την υλική ζωή, που αξίζει περισσότερο να απεικονιστούν σε μια εικόνα του ουρανού από οποιαδήποτε ανάμνηση των ημερών που πέρασαν σε ιαπωνικούς κήπους και ναούς και τσαγιέρες, είναι ίσως επειδή δεν γνωρίζετε την Ιαπωνία, το απαλό, γλυκό γαλάζιο του ουρανού της, το τρυφερό χρώμα των νερών της, την απαλή λαμπρότητα των ηλιόλουστων ημερών της, την εξαιρετική γοητεία των εσωτερικών της χώρων, όπου το λιγότερο αντικείμενο προσελκύει την αίσθηση της ομορφιάς».

Και αλλού: «Ανάμεσα στην εξαφάνιση της σταγόνας και στην εξαφάνιση του ανθρώπου ποια η διαφορά; Μια διαφορά στις λέξεις... Αλλά, αναρωτηθείτε τι απογίνεται η δροσοσταλίδα. Με τον παντοδύναμο ήλιο τα άτομά της χωρίζονται, ανυψώνονται και σκορπίζονται. Πηγαίνουν στο σύννεφο και στο χώμα, στο ποτάμι και στη θάλασσα και από

το χρώμα, το ποτάμι και τη θάλασσα θα ξανασηκωθούν, μόνο και μόνο για να πέσουν και να σκορπιστούν πάλι. Θα γλιστρήσουν πάνω σε αχλύ που ιριδίζει, θα γίνουν άσπρος πάγος, χαλάζι και χιόνι, θα αντικαθρεφτίσουν ξανά μορφές και χρώματα του μακρόκοσμου, θα πάλλουν στους βαθυκόκκινους χτύπους των καρδιών που δεν έχουν γεννηθεί ακόμα. Γιατί καθεμία από αυτές πρέπει να συνταιριάσει ξανά τα αναρίθμητα ομοειδή άτομα, για να φτιάξει άλλες σταγόνες-σταγόνες δροσιάς, βροχής και χυμού, σταγόνες αίματος, ιδρώτα και δακρύων».

Θα κλείσω αυτή την πολύ περιορισμένη συμβολή-γνωριμία με το έργο του Λευκάδιου Χερν με ένα απόσπασμα από την προφητική διάλεξή του με τίτλο «Το μέλλον της Άπω Ανατολής», τον Ιανουάριο του 1894 στο Κουμαμότο, στην οποία αναφέρθηκε στον εκσυγχρονισμό της Ιαπωνίας:

«Οι δαπανηροί αγώνες δρόμου για την επιβίωση θα πρέπει να εξαλειφθούν. Η φύση είναι πολύ καλός οικονομολόγος. Εκείνη δεν κάνει λάθη. Οι καταλληλότεροι για να επιβιώσουν είναι αυτοί που μπορούν να ζήσουν μαζί της, και να είναι ευχαριστημένοι με λίγα. Αυτός είναι ο νόμος του σύμπαντος» Ήθελε να τονίσει ότι αυτό που είναι πιο απαραίτητο για το μέλλον της Ιαπωνίας είναι να διατηρηθεί η «συνύπαρξη με τη φύση» και την «απλή ζωή». Για να προσθέσει: Ο κόσμος του ηλεκτρισμού, του ατμού και των μαθηματικών είναι ψυχρός και άδειος.

Λευκάδιος Χερν «Ο μεγάλος Αναζητητής»: Γέφυρα Πολιτιστικού Τουρισμού Ελλάδας-Ιαπωνίας.

Άντζελα Γκερέκου

Πρόεδρος Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού

Ο Λευκάδιος Χερν ήταν μία εξέχουσα προσωπικότητα για πάρα πολλούς λόγους, για τους οποίους οι συμμετέχοντες σε αυτό το πάνελ θα σας πουν πολύ περισσότερα. Αυτό που θα ήθελα εγώ να μοιραστώ μαζί σας έχει να κάνει κυρίως με το πως αυτή η επιδραστική προσωπικότητα, με τη μεγάλη αγάπη στις ιστορίες του παρελθόντος, μπορεί, τόσα χρόνια μετά το θάνατό του, να διαμορφώσει το παρόν και το μέλλον της χώρας, στην οποία γεννήθηκε, μέσα από την πιο εξέχουσα ικανότητα του: την ερωτική σχέση που είχε με τη φαντασία.

Ο Λευκάδιος Χερν, ο αιώνιος ταξιδιώτης, αποτελεί πηγή έμπνευσης και μία γέφυρα που μπορεί να ενώσει τις χώρες, τις οποίες ενέπνευσε το έργο του, την Ιαπωνία, την Ιρλανδία, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής με τη γενέτειρά του, την Ελλάδα, το πανάρχαιο λίκνο του δυτικού πολιτισμού.

Μέσα στις σελίδες του, τις εμπνευσμένες με την πλούσια φαντασία του, κρύβονται τα κλειδιά για να μπορέσει η χώρα μας να συνθέσει κάτι νέο, ανανεώνοντας και ενισχύοντας τις πολιτιστικές της γέφυρες με τον κόσμο. Ο ελληνικός πολιτισμός είναι παγκόσμιος και πανανθρώπινος, όπως και το έργο του Λευκαδίτη-κοσμοπολίτη Χερν.

Έχοντας στο νου μου τα παραπάνω, θα ήθελα να σταθώ στον τομέα του τουρισμού, που είναι εξ ορισμού, γνωριμία και επικοινωνία ανάμεσα σε λαούς και πολιτισμούς.

Ειδικά σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία για τον ελληνικό τουρισμό, τον βαριά χτυπημένο από την πανδημία, η δημιουργία ενός νέου ταξιδιωτικού αφηγήματος, με πανανθρώπινο αντίκτυπο, είναι ζωτικής σημασίας. Σε αυτά τα πλαίσια λοιπόν, ο ελληνικός πολιτισμός και ο τομέας του πολιτιστικού τουρισμού είναι ένα από τα κλειδιά για να αναζωογονήσουμε συνολικά το τουριστικό brand name της Ελλάδας.

Ας ενώσουμε λοιπόν τα γαλαζοπράσινα νερά του Ιονίου Πελάγους και τον παγκόσμιας ακτινοβολίας ελληνικό πολιτισμό με την ιστορία του ελληνικής καταγωγής - παγκόσμιου διανοητή Λευκάδιου Χερν.

Ας συνθέσουμε ένα νέο διαφορετικό αφήγημα. Ας δημιουργήσουμε μία αναπάντεχη, μοναδική εμπειρία πολιτιστικού τουρισμού, για όλους αυτούς τους ταξιδιώτες, από όλο τον κόσμο, που αισθάνονται δέος απέναντι στην πολιτιστική κληρονομιά, που άφησε πίσω του ο καταγόμενος από την Λευκάδα συγγραφέας, δημοσιογράφος, χρονογράφος μεταφραστής Γιάκουμο Κοϊζούμι, όπως ονομάστηκε στη χώρα του ανατέλλοντος ηλίου.

Ίσως για κάποιους αυτή η σκέψη φαντάζει κάτι παράξενο, ίσως ακόμη και ακατόρθωτο. Όμως από τη στιγμή, που μπορούμε να το φανταστούμε, μπορούμε και να το πραγματοποιήσουμε. Εξάλλου, καλό θα ήταν, η Ελλάδα να μην επαναπαύεται στις δεδομένες φυσικές ομορφιές που διαθέτει, αλλά να επιχειρήσει να εκμεταλλευτεί το μεγαλύτερο εθνικό κεφάλαιο, που έχει στα χέρια της, τον πολιτισμό της.

Οι τολμηρές, εμπνευσμένες δράσεις πολιτιστικού τουρισμού, θα προσφέρουν ανεπανάληπτες εμπειρίες σε μια τεράστια κατηγορία επισκεπτών, που όχι μόνο είναι

κοινωνοί της κουλτούρας μας αλλά ταυτόχρονα διψούν για κάτι που θα μαγέψει, θα ταξιδέψει την καρδιά και το μυαλό τους.

Για να μπορέσουμε λοιπόν να σχηματοποιήσουμε το πολιτιστικό-τουριστικό αφήγημα, στο οποίο αναφέρομαι, αυτό που χρειάζεται να κάνουμε είναι να εξετάσουμε δύο πράγματα. Πρώτον τις περιπλανήσεις του Λευκάδιου στο χώρο και το χρόνο και δεύτερον τις σημειολογικές και εννοιολογικές συνδέσεις που έχει το ταξίδι της ζωής του, με το ταξίδι του Ελληνικού πολιτισμού μέσα στο χρόνο και τον κόσμο. Και φυσικά να αναδείξουμε το αποτύπωμα που έχει αφήσει ανάγλυφο ο Λευκάδιος Χερν ειδικά στα Επτάνησα, αυτή την υπέροχη μήτρα τέχνης και πολιτισμού.

Η οδύσσειά του ξεκίνησε από τη Λευκάδα. Ήταν 2 ετών, όταν ο πατέρας του, Κάρολος Χερν, πήγε την οικογένειά του στο Δουβλίνο. Η Ρόζα, ευγενούς καταγωγής και κόρη του Αντωνίου Κασιμάτη, δεν άντεξε το αυστηρό περιβάλλον, την ξενιτιά, και μετά τον χωρισμό της γύρισε στα Κύθηρα, όταν ο Λευκάδιος ήταν μόλις 4 ετών. Ο πατέρας του, στρατιωτικός χειρουργός στο Βρετανικό Σώμα, ανέθεσε την επιμέλεια του γιου του στη συγγενή του, Σάρα Μπρέναν. Εκεί βίωσε την απώλεια της μητρικής αγκαλιάς, ενώ σε ένα παιχνίδι με τους συμμαθητές του, όντας 16 ετών, έχασε το αριστερό του μάτι.

Σε ηλικία 19 ετών και μετά από ένα σύντομο πέρασμά του από το Λονδίνο, την εποχή που η βιομηχανική επανάσταση συνέτριβε τον ρομαντισμό, μεταναστεύει στην Αμερική. Ζει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας, μέχρι να εξασφαλίσει μια θέση στην εφημερίδα του Σινσινάτι, Daily Enquirer. Εκεί παντρεύεται, όμως ο γάμος με έγχρωμη γυναίκα είναι απαγορευμένος και προκαλεί την απόλυσή του και την επιστροφή στην απόγνωση. Μετά το διαζύγιο, βρίσκεται στη Νέα Ορλεάνη, όπου ανακαλύπτει έναν κόσμο εξωτικό, πολύχρωμο. Ακολουθεί διετές πέρασμα από τη Μαρτινίκα και κατόπιν μεταφέρεται στη Νέα Υόρκη, για να πάρει στη συνέχεια τον δρόμο, που οδηγεί στην Ιαπωνία. Εκεί, ο Χερν θα συναντήσει έναν καινούργιο κόσμο. Παντρεύεται τη Σετζουσόκο Κοϊζούμι και παίρνει το όνομα Γιάκουμο Κοϊζούμι. Μαζί της έκανε τέσσερα παιδιά.

Στην καρδιά της Άπω Ανατολής, ρίζωσε και εργάστηκε ως δάσκαλος Αγγλικών και συγγραφέας, μέχρι το θάνατό του, σε ηλικία 54 χρονών. Εκεί αφηγήθηκε με χαρτί και μελάνι παραδοσιακές ιστορίες, σκοτεινούς μύθους, αλλόκοτες δοξασίες, παγερές νύχτες με φαντάσματα, νεαρούς σαμουράι και ματωμένα ξίφη. Σήμερα, οι κατοικίες του στην Ιαπωνία, τη Νέα Ορλεάνη, το Δουβλίνο αποτελούν ιστορικά σημεία μνήμης.

Άφησε μια λογοτεχνική προίκα 4.000 σελίδων και έναν πολυπολιτισμικό μύθο, αναζητώντας τη φωνή που όπως έγραφε «μου έλεγε πάντα Ιστορίες, που με έκαναν να αναριγώ από το κεφάλι ως τα πόδια από την Ευχαρίστηση».

Αυτή την φωνή, που προσκαλεί αιώνια το μητρικό χάδι, αυτήν πρέπει να ακούσουμε, για να μπορέσουμε να συνθέσουμε ένα ξεχωριστό ταξιδιωτικό-πολιτιστικό προϊόν. Ένα ταξίδι που θα προσέφερε στους ενδιαφερόμενους μία μοναδική εμπειρία επίσκεψης, όχι μόνο στα γεωγραφικά σημεία, που συνθέτουν την Ελληνική εκδοχή της ιστορίας του Λευκάδιου Χερν αλλά και στην προσωπική του ιστορία σε συνδυασμό με το λογοτεχνικό του έργο.

Όπως περιγράφει ο Λευκάδιος στο «Όνειρο Καλοκαιρινής Ημέρας», «στο τέλος ήρθε η μέρα του αποχωρισμού. Και, κλαίγοντας, μου έλεγε για ένα φυλακτό, που μου είχε δώσει, ότι δεν θα έπρεπε ποτέ μα ποτέ να το χάσω, γιατί θα με κράταγε πάντα Νέο και θα μου έδινε τη δύναμη να επιστρέψω. Αλλά ποτέ δεν γύρισα. Και τα χρόνια πέρασαν. Και μία μέρα ήξερα ότι είχα χάσει το φυλακτό και ότι ήμουν πια απελπιστικά γέρος». Κι εκείνη Η Ρόζα Κασιμάτη είχε πεθάνει, στις 12 Δεκεμβρίου 1882, στο ψυχιατρείο της Κέρκυρας. Στα Κύθηρα, βρίσκεται το σπίτι της οικογένειας Κασιμάτη, στο οποίο γεννήθηκε η Ρόζα. Αποτελεί και αυτό ένα κομμάτι της ελληνικής ιστορίας του Χερν.

Η βαθιά νοσταλγία, η επιθυμία επιστροφής στη μητρική γη, στη μητρική αγκαλιά που τόσο στερήθηκε, διατρέχουν όλο το έργο του. Και σαν ένας νέος Οδυσσέας ελπίζει βαθιά στο ομηρικό “νόστιμον ήμαρ”, που στη δική του περίπτωση, είναι η μέρα της επιστροφής στη μητρική αγκαλιά...

Στη Λευκάδα, το σπίτι που γεννήθηκε έχει έντονο το στίγμα της παρουσίας του. Ο δρόμος μπροστά φέρει το Ιαπωνικό όνομά του αλλά δεν αποτελεί ακόμη ισχυρό πόλο έλξης για τους ταξιδιώτες. Τουλάχιστον όχι τόσο, όσο θα άξιζε στο Λευκάδιο, που ταξίδεψε σε κόσμους μαγικούς, εξωτικούς. Σε αυτό το υπέροχο νησί, η εκκλησία, στην οποία βαπτίστηκε, αποτελεί από μόνη της ένα εντυπωσιακό μνημείο ενώ στο πολιτιστικό κέντρο της πόλης της Λευκάδας υπάρχει ένας ειδικά διαμορφωμένος χώρος, που αφηγείται την ιστορία του Λευκάδιου Χερν. Σε αυτό το σημείο θα μου επιτρέψετε να κάνω μια ξεχωριστή αναφορά στον σπουδαίο συλλέκτη Τάκη Ευσταθίου. Η ουσιαστική γνωριμία των Ελλήνων με τον Λευκάδιο Χερν οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στο δικό του όραμα και σε δικές του δράσεις.

Κομμάτια από την προσωπική του συλλογή, σπάνιες φωτογραφίες, κείμενα, και διάφορα άλλα εκθέματα, που αφορούν τον Λευκάδιο Χερν, βρίσκονται, σε ξεχωριστή αίθουσα, στο Πολιτιστικό Κέντρο Λευκάδας. Στην Κέρκυρα, όπου πέθανε η Ρόζα Κασιμάτη, στο Μουσείο Ασιατικής Τέχνης του νησιού, φιλοξενούνται, σε ένα ειδικό δωμάτιο, βιβλία του Λευκάδιου, τα οποία δώρισε και πάλι ο συλλέκτης Τάκης Ευσταθίου.

Και εδώ θα θέλα να πω, από καρδιάς, ότι αποτελεί μεγάλη τιμή για μένα η πρόσκληση που μου έκανε να ενταχθώ στην “Ομάδα φίλων του Λευκάδιου Χερν”, να ανήκω σε αυτόν το ξεχωριστό πνευματικό κύκλο και να συμπορεύομαι μαζί τους.

Όλα αυτά, στα οποία αναφέρθηκα παραπάνω, για την προβολή του κοσμοπολίτη -ελληνικής καταγωγής Λευκάδιου Χερν, θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση, το σημείο εκκίνησης για μια βιωματική, πολιτιστική τουριστική εμπειρία στο χώρο και στο χρόνο. Για ένα ανατρεπτικό, μαγικό ταξίδι, που θα περνά μέσα από τον ελληνικό, το σύγχρονο δυτικό και τον ιαπωνικό πολιτισμό. Ένα ταξίδι, που μόνο ο Λευκάδιος, με τη δύναμη της φαντασίας του και την παγκόσμια σκέψη του θα μπορούσε ποτέ να συλλάβει και να υλοποιήσει. Ο άνδρας από τη Λευκάδα, από την Ελλάδα, που γνώρισε τόπους και τόπους, έφτασε στη χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου και έδωσε στους Ιάπωνες τους μύθους τους και ανέδειξε την ψυχή τους με την αγάπη, τη φροντίδα ενός παραμυθά και τον θαυμασμό ενός ξένου.

Πάτρικ Λευκάδιος Χερν "Διερμηνέας ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση"

Δέσποινα Ζερνιώτη

CMG

Διευθύντρια Μουσείου Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας

dzernioti@culture.gr

Περίληψη

Η ιδιαιτερότητα του Μουσείου Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας έγκειται στο γεγονός ότι από το 1928, έτος ίδρυσής του, ως σήμερα αποτελεί το μοναδικό πολιτιστικό ίδρυμα στην Ελλάδα, αφιερωμένο αποκλειστικά στις αρχαιότητες και την τέχνη των ασιατικών χωρών. Κύριος στόχος του είναι να υπηρετήσει τον πολιτισμικό πλουραλισμό μέσα από το διαπολιτισμικό διάλογο της δυτικής σκέψης με την τέχνη των ασιατικών χωρών. Ο Λευκάδιος Χερν, εγκατεστημένος στην Ιαπωνία από το 1890 έως το 1904, γράφει δοκίμια για την ιαπωνική ζωή ερμηνεύοντας τον πολιτισμό και την λογοτεχνία μιας Ιαπωνίας άγνωστης, τόσο στους Ιάπωνες όσο και στους Δυτικούς αναγνώστες. Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί την παρουσίαση μιας σειράς περιοδικών δράσεων που σχεδιαστήκαν και υλοποιήθηκαν με στόχο την ερμηνεία και ανανέωση του ενδιαφέροντός των δυτικών, και όχι μόνο, επισκεπτών όσον αφορά την Ιαπωνική κουλτούρα και την επαύξηση της εκθεσιακής τους εμπειρίας μέσα από τη θεματική προσέγγιση εκδόσεων του Λευκάδιου Χερν και το συσχετισμό τους με έργα αντίστοιχης θεματικής από την Ιαπωνική συλλογή του Μουσείου.

Λέξεις- Κλειδιά: Μουσείο Ασιατικής Τέχνης, Λευκάδιος Χερν, συλλογές, Ανατολή-Δύση.

1. Εισαγωγή

Ο Πάτρικ Λευκάδιος Χερν (1850-1904) (εικ. 1), «Μέγας Διερμηνέας της Ιαπωνίας», όπως τον αποκαλεί ο μελετητής του βίου και του έργου του Louis Allen (Allen-Wilson 1995), υπήρξε διεθνής διακεκριμένος δημοσιογράφος, παιδαγωγός, και κυρίως συγγραφέας του εξωτικού και του απόκρυφου.

Εικ. 1 Λευκάδιος Χερν, c. 1900 Φωτογκραβούρα στην προμετωπίδα του βιβλίου: Καϊντάν: Ιστορίες και Μελέτες Παράδοξων Πραγμάτων (αγγλο-ιαπωνική έκδοση), εκδόσεις Taishukan, 1953
Συλλογή Τάκη Ευσταθίου.

Μέσα από την ανάγνωση των ερμηνειών του Λευκάδιου για τις λαϊκές ιστορίες, τη μυθολογία και την καθημερινή ζωή της Ιαπωνίας, γενιές Ιαπώνων μεγάλωσαν μαθαίνοντας αγγλικά αλλά και το προ-δυτικό τρόπο ζωής της κοινωνίας τους. Υπήρξε ο άνθρωπος που εναντιώθηκε στη δυτικοποίηση της χώρας και ο υποστηρικτής της διατήρησης της εθνικής ιαπωνικής ταυτότητας, για το λόγο αυτό οι Ιάπωνες τον κατατάσσουν στους εθνικούς τους συγγραφείς.

Βρισκόμαστε στα τέλη του 19ου αιώνα, όταν το παγκόσμιο ενδιαφέρον για την ιαπωνική κουλτούρα ανθίζει και ο Λευκάδιος δημοσιεύει σειρές δοκιμίων αφιερωμένες στους ιαπωνικούς μύθους, εκθειάζοντας αυτό που ο ίδιος ονομάζει «σπάνια γοητεία της ιαπωνικής ζωής» (Hearn 1894). Στις αρχές του 20ου αιώνα οι ιστορίες του για τον Ιαπωνικό πολιτισμό μεταφράζονται σε διάφορες γλώσσες, και έτσι γίνεται παγκόσμια γνωστός.

Εικ. 2 Το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας στεγάζεται στα Ανάκτορα των Αρχαγγέλου Μιχαήλ και Αγίου Γεωργίου.

Το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας (εικ. 2), έχοντας στα χέρια του τη νεοαποκτηθείσα Συλλογή του Τάκη Ευσταθίου με τις πρώτες εκδόσεις και πρωτότυπα κείμενα του Λευκάδιου Χερν, έβαλε ως πρωταρχικό του στόχο την ανάδειξη και προβολή του πολιτιστικού αυτού πλούτου, μέσω της παρουσίασης μιας σειράς περιοδικών εκθέσεων με σύγχρονες ερμηνευτικές αναγνώσεις.

2. «Φαντάσματα και πνεύματα. Ο κόσμος του υπερφυσικού στα Ιαπωνικά τυπώματα - Αφιέρωμα στο Λευκάδιο Χερν» 2013-2014.

Το 2013-2014 το Μουσείο οργάνωσε την περιοδική έκθεση με τίτλο «Φαντάσματα και πνεύματα. Ο κόσμος του υπερφυσικού στα Ιαπωνικά τυπώματα - Αφιέρωμα στο Λευκάδιο Χερν».

Εικ. 3 Άποψη της έκθεσης «Φαντάσματα και πνεύματα. Ο κόσμος του υπερφυσικού στα Ιαπωνικά τυπώματα - Αφιέρωμα στο Λευκάδιο Χερν», 2013-14.

Πρόκειται για ξυλογραφίες με θέματα βασισμένα σε παραδοσιακές ιαπωνικές ιστορίες για το υπερφυσικό, όπως η σπάνια σειρά 'Hyakumogatari'- «Εκατό ιστορίες φαντασμάτων», που φιλοτέχνησε το 1831-32 ο διάσημος Ιάπωνας καλλιτέχνης Katsushika Hokusai (1760-1849) (εικ. 3).

Οι ξυλογραφίες προέρχονται από τη συλλογή του ιδρυτή του Μουσείου Γρηγορίου Μάνου (Ζερνιώτη 2014α, σ. 9-27; Καραμάνου 1982, σ. 355-362).

Εικ. 4 «Το φάντασμα Οίβα».

Από τη σειρά «Εκατό ιστορίες φαντασμάτων», chuban, έγχρωμες ξυλογραφίες, 1831.

Καλλιτέχνης: Katsushika Hokusai (1760-1849). Συλλογή Γ. Μάνου.

Εικ. 5 «Το φάντασμα της έπαυλης Sarayashiki (Okiku)».

Βασίζονται σε παραδοσιακές ιαπωνικές ιστορίες για το υπερφυσικό ή σε μυστηριώδεις σκηνές του θεάτρου Kabuki. Αποτελούν εξαιρετικά δείγματα της ιαπωνικής τέχνης του ukiyo-

e (17ος-19ος αι.), που επηρέασε την ευρωπαϊκή τέχνη καθώς και την τέχνη των comics (Ζερνιώτη 2014, σ. 124-167) (εικ. 4-5).

Εικ. 6 Άποψη από την έκθεση, Εκδόσεις του Λευκάδιου Χερν. Συλλογή Τάκη Ευσταθίου.

Η έκθεση εμπλουτίστηκε με αφιέρωμα στο Λευκάδιο Χερν και παρουσίαση εκδόσεων του βασισμένες σε αντίστοιχες ιστορίες φαντασμάτων. Κύριος σκοπός ήταν να παρουσιάσουμε στους επισκέπτες τις πηγές αλλά και τον τρόπο που ο ίδιος εμπνεύστηκε για τη συγγραφή των σπουδαίων αυτών βιβλίων του, ανανεώνοντας έτσι το ενδιαφέρον τους, όσον αφορά την Ιαπωνική κουλτούρα (εικ. 6).

3. «Λευκάδιος Χερν. Η Άγνωστη Ιαπωνία» 2016-2017.

Κατά την περίοδο 2016–2017, διοργανώνεται η περιοδική έκθεση με τίτλο «Λευκάδιος Χερν. Η Άγνωστη Ιαπωνία» (εικ. 7).

Εικ. 7 Άποψη της έκθεσης «Λευκάδιος Χερν. Η Άγνωστη Ιαπωνία», 2016-17.

Παρουσιάστηκαν οι πρώτες εκδόσεις και πρωτότυπα κείμενα στα αγγλικά του Λευκάδιου Χερν, του συγγραφέα που σαγηνεύτηκε με το παράδοξο και το εξωτικό του ιαπωνικού κόσμου, καθώς και σπάνιες εκδόσεις επιλεγμένων δοκιμίων του, μεταφρασμένες στα γαλλικά, γερμανικά και ιαπωνικά. Όλα τα βιβλία προέρχονται από τη νεοαποκτηθείσα Συλλογή του Τάκη Ευσταθίου. Η προσπάθειά μας ήταν να αναδείξουμε την παγκόσμια επιρροή του Λευκάδιου σε θέματα που αφορούν τον Ιαπωνικό πολιτισμό (εικ. 8).

Εικ. 8 Άποψη της έκθεσης «Λευκάδιος Χερν. Η Άγνωστη Ιαπωνία», 2016-17.

Ο Λευκάδιος, στα κείμενα του, κάνει συχνές αναφορές σε στοιχεία του ιαπωνικού πολιτισμού, υπογραμμίζοντας την ιδιαίτερη καλλιτεχνική αξία διάσημων Ιαπώνων καλλιτεχνών του της τέχνης του ukiyo-e, όπως οι Hokusai, Kunisada και Hiroshige. Η έκθεση εμπλουτίστηκε με ξυλογραφίες των μεγάλων αυτών καλλιτεχνών, έργα μοναδικής αισθητικής από τη ιαπωνική συλλογή του Μουσείου. Συγκεκριμένα:

Εικ. 9 Άποψη από την έκθεση.
Το φως έρχεται από την Ανατολή:
Δοκίμια Ιαπωνικής ψυχολογίας. Εκδόσεις
Mercure de France, Παρίσι 1919.
Συλλογή Τάκη Ευσταθίου.

Στη Γαλλική έκδοση του 1919 «Το φως έρχεται από την Ανατολή», μιας συλλογής με επιλεγμένα δοκίμια του Χερν, και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο «Το όνειρο μιας καλοκαιρινής μέρας» ('le Songe d'un jour d'été'), ο Λευκάδιος περιγράφει τη σκηνή κατά την αναχώρησή του από το χωριό Nagahama και το διάλογο του με τη νεαρή κοπέλα, υπεύθυνη του πανδοχείου όπου διέμενε (εικ. 9).

Γοητευμένος από την παρουσία της, την παρομοιάζει με τις καλλονές του καλλιτέχνη Utagawa Kunisada (1786-1864): «...Ήταν πολύ νέα, και παραπάνω από ευχάριστη θεωρώ - σαν τις νεαρές νυχτοπεταλούδες, σαν τις γυναίκες-πεταλούδες του Kunisada...» (Hearn 1919, σ. 15-17).

Παράλληλα, δόθηκε στον επισκέπτη η δυνατότητα να θαυμάσει από κοντά τις καλλονές του Kunisada που ποζάρουν με θεατρικότητα και ρεαλισμό σε ένα αυθεντικό τρίπτυχο έργο του συγκεκριμένου καλλιτέχνη (εικ. 10).

Εικ. 10 Σκηνή από Φεστιβάλ στο Ναό.
Τρίπτυχο ōban, έγχρωμη ξυλογραφία, c. 1818-30
Καλλιτέχνης: Utagawa Kunisada (1786-1864)
Συλλογή Γ. Μάνου

Επίσης, στη γερμανική έκδοση του 1923 «Βιβλίο για την Ιαπωνία» (εικ. 11), συλλογή με επιλεγμένα κείμενα από δημοσιευμένα έργα του, στο κεφάλαιο «Η πρώτη μου μέρα στην Ιαπωνία» ('Mein erster Tag in Japan'), ο Χερν περιγράφει με λόγια απλά σκηνές της καθημερινής ζωής, σα να περιγράφει πρόσωπα και γεγονότα βγαλμένα από έργα του ιάπωνα καλλιτέχνη Katsushika Hokusai (1760-1849): «...οι μοναδικές φιγούρες του Hokusai περπατούν με αχυρένια αδιάβροχα, αχυρένια καπέλα σε σχήμα μανιταριού και αχυρένια σανδάλια - αγρότες με γυμνά άκρα, κατάμαυρα από τον ήλιο και τον άνεμο...» (Hearn 1923, pp. 26-27).

Εικ. 11 Άποψη από την έκθεση.
Βιβλίο για την Ιαπωνία.
Συλλογή από επιλεγμένα έργα.
Εκδόσεις Rütten & Loening,
Βερολίνο 1923.
Συλλογή Τάκη Ευσταθίου

Στην έγχρωμη ξυλογραφία του 1831, από τη σειρά « 36 όψεις του Όρους Fuji» του Hokusai, απεικονίζεται το προάστιο Senju, τόπος αναχώρησης για ταξίδια προς τον Βορρά. Ο Katsushika Hokusai επιλέγει να απεικονίσει τρεις άντρες σε μια απομακρυσμένη γωνιά, με θέα τους ορυζώνες και στο βάθος το όρος Fuji. Παρατηρώντας τις μορφές του, μπορεί κανείς να διακρίνει τις ομοιότητες με τους καθημερινούς ανθρώπους, που και ο ίδιος ο Χερν περιγράφει στα δοκίμιά του (εικ. 12).

Εικ. 12 Το προάστιο Senjū στην επαρχία Musashi, από τη σειρά «36 όψεις του Όρους Fuji».
Ōban, έγχρωμη ξυλογραφία, c. 1831
Καλλιτέχνης: Katsushika Hokusai (1760-1849)
Συλλογή Γ. Μάνου.

Παρουσιάστηκε, επίσης, η αυθεντική αγγλική έκδοση του 1934 με ιαπωνική ποίηση για γκόμπλιν και αυθεντικά σκίτσα του Λευκάδιου (Hearn 1934) (εικ. 13).

Στο κεφάλαιο «Kitsune-bi», ο Λευκάδιος ερμηνεύει ένα ποίημα για τις αλεπούδες (kitsune στα ιαπωνικά). Πρόκειται για ένα προσφιλές θέμα της ιαπωνικής λαϊκής παράδοσης, και συνήθως παρουσιάζονται ως νοήμονα όντα με μαγικές ιδιότητες. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι, σύμφωνα με το μύθο, αν κάποιος δει φώς σε δάσος της Ανατολής να κατευθύνεται από αλεπούδες, το αποκαλεί μπάλα φωτιάς - kitsune-bi (foxfire).

Εικ. 13 Άποψη από την έκθεση. Ιαπωνική ποίηση των γκόμπλιν.

Περιορισμένη έκδοση 500 αριθμ. τευχών (No 354), Τόκιο 1934, Συλλογή Τάκη Ευσταθίου.

Ο ίδιος μύθος αναπαρίσταται σε έγχρωμη ξυλογραφία του 1857 από τον καλλιτέχνη Utagawa Hiroshige (1797–1858) (Forrer 1997). Σύμφωνα με τον μύθο, παραμονή της Πρωτοχρονιάς όλες οι αλεπούδες από τις γύρω επαρχίες συγκεντρώνονται στο μεγάλο,

γέρικο δέντρο κοντά στο ιερό Oji. Το έργο του Hiroshige αποδίδει με επιτυχία την μυστηριώδη ατμόσφαιρα της τελετής, όπου η πομπή των αλεπούδων με τις φωτιές πλησιάζει από το μακρινό και σκοτεινό δάσος κάτω από έναν έναστρο ουρανό (εικ. 14).

Εικ. 14 «Αλεπούδες με φωτιές στο δέντρο του Ιερού Όji», από τη σειρά «Εκατό διάσημες όψεις του Έντο». Οβαν, έγχρωμη ξυλογραφία, 1857.
Καλλιτέχνης: Utagawa Hiroshige (1797–1858).
Συλλογή Γ. Μάνου.

4. «Η Ιαπωνία και το Βιβλίο» 2019.

Το 2019, ύστερα από πρόσκληση του Οργανισμού Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας Δήμου Αθηναίων, στα πλαίσια των εκδηλώσεων «Αθήνα Παγκόσμια Πρωτεύουσα Βιβλίου» και του «Έτους Ιαπωνίας-Ελλάδας», παρουσιάσαμε την έκθεση «Η Ιαπωνία και το Βιβλίο» στην Πινακοθήκη του δήμου Αθηναίων (εικ. 15).

Εικ. 15 Άποψη της έκθεσης «Η Ιαπωνία και το Βιβλίο» στην Πινακοθήκη του δήμου Αθηναίων, 2019.

Πραγματοποιήθηκε αφιέρωμα στον Λευκάδιο Χέρν μέσα από σπάνιες εκδόσεις και δοκίμια, σε μια ιδιαίτερη συνομιλία του έργου του με πρωτότυπες έγχρωμες ξυλογραφίες των μεγάλων εκπροσώπων του της τέχνης του *ukiyo-e*, του σημαντικότερου καλλιτεχνικού ρεύματος της Ιαπωνίας κατά το 17-19ο αι. (Blood et al. 2001).

Στην αρχή, ο όρος *ukiyo-e* (εικόνες του ρέοντος κόσμου) ήταν συνυφασμένος με τη βουδιστική θεώρηση που βασίζεται στο εφήμερο της ανθρώπινης ύπαρξης. Όμως, από τον 17ο έως και τον 19ο αιώνα, κατέληξε να υποδηλώνει μια ηδονιστική στάση απέναντι στο παρόν, στις τελευταίες τάσεις της μόδας, στην αναζήτηση της κομψότητας και στην καθημερινή ζωή των αστών του Edo (σύγχρονο Τόκιο). Οι ξυλογραφίες που απεικονίζουν αυτόν τον ρέοντα, φθαρτό, φευγαλέο και εφήμερο υλικό κόσμο ονομάζονται *ukiyo-e*. Ανάμεσά τους, εξέχουσας σημασίας και προβολής, το έργο του καλλιτέχνη Katsushika Hokusai (1760-1849), εμπνευστή των σημερινών *manga*, που μέσα από τα βιβλία και τα τυπώματα του ανανέωσε ριζικά τη σύνδεση εικόνας και λόγου (Carpenter 2005) (εικ. 16).

Εικ. 16 Άποψη της έκθεσης «Η Ιαπωνία και το Βιβλίο» στην Πινακοθήκη του δήμου Αθηναίων, 2019.

Η έκθεση, εκτός από την σπουδαιότητά της σε διεθνές επίπεδο και το εξαιρετικό ενδιαφέρον για γνώστες και ειδικούς, μπόρεσε να γίνει πόλος έλξης ενός κοινού που είχε την μοναδική ευκαιρία, μέσα από σύγχρονες ερμηνευτικές αναγνώσεις, να έρθει σε επαφή με την Ιαπωνία - έναν κόσμο ασυνήθιστο και βαθιά γοητευτικό.

5. Συμπεράσματα

Ο Λευκάδιος αναγνωρίζεται ως ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της παγκόσμιας πεζογραφίας και, από τη γενιά του, εκείνος με τη μεγαλύτερη επιρροή σε θέματα που αφορούν τον Ιαπωνικό πολιτισμό. Συνέβαλε δραστικά ώστε η σχέση Ανατολής-Δύσης να μην είναι μόνο διπλωματική αλλά πολιτισμική. Μέσα από το λόγο, την εικόνα, την καλλιτεχνική δημιουργία, ο Λευκάδιος πέτυχε η ρέουσα πραγματικότητα του πολιτισμού, όπως πλέον έχει διαμορφωθεί διεθνώς, να διαδοθεί ως σύγχρονη αντίληψη του κόσμου.

Το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης, στα χνάρια του Λευκάδιου Χερν, κάνει μια σημαντική προσπάθεια ώστε να αναδείξει τους πολιτισμούς και την τέχνη των Ασιατικών χωρών, καθώς σε μεγάλο βαθμό παραμένουν, ακόμα, άγνωστοι στο δυτικό, και όχι μόνο, κοινό. Εκτός από το ερευνητικό του έργο και τον εμπλουτισμό των συλλογών του, το Μουσείο επιδιώκει να συμβάλει στην ανάπτυξη του αστικού τουρισμού, του τουρισμού της πόλεως και του τουρισμού του Σαββατοκύριακου. Μετατρέπεται με αυτό τον τρόπο σε ζωντανό κύτταρο της κοινωνίας και αναπτύσσει διαρκώς μια αμφίδρομη και διαλεκτική σχέση με το κοινό του, εμπνέοντας προοδευτικές αντιλήψεις για το σήμερα αλλά και τις επόμενες γενιές.

Μείζονα πολιτική του πάντα θα αποτελεί η παρουσίαση των συλλογών του σε πολιτιστικούς φορείς τόσο της Ελλάδας όσο και του εξωτερικού, προκειμένου να δημιουργείται ένας ενεργός διαπολιτισμικός διάλογος, με κύριο σκοπό την ενθάρρυνση της εξωστρέφειας και της πρόσβασης στην παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Allen I., Wilson J. 1995, Lafcadio Hearn: Japan's Great Interpreter. A New Anthology of His Writings 1894-1904, Routledge Curzon, UK.
- Blood, K., et al. 2001, The Floating World of Ukiyo-e: Shadows, Dreams and Substance, New York: Abrams in association with the Library of Congress.
- Brown, Y. Y. 1988, Japanese Book Illustration, London: British Library.
- Carpenter, J. T. 2005 (ed.), Hokusai and His Age: Ukiyo-e Painting, Printmaking and Book Illustration in Late Edo Japan, Leiden: Hotei.
- Forrer, M. 1997, Hiroshige Prints and Drawings, Munich: Prestel.
- Ζερνιώτη, Δ. 2014, «Δωρητές και Δωρεές: Δημιουργώντας ένα μοναδικό μουσείο ασιατικής τέχνης στην Κέρκυρα», Ιαπωνικός πολιτισμός και ασιατικές τέχνες, Μουσείο Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας, Αθήνα, σ. 9-27.
- Ζερνιώτη, Δ. (επ.) 2014, Ιαπωνικός πολιτισμός και ασιατικές τέχνες, Μουσείο Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας, Αθήνα, σ. 124-167.
- Hearn, L. 1894, Glimpses of Unfamiliar Japan, Vol.1-2, Houghton, Mifflin Co., Boston and New York.
- Hearn, L. 1919, La lumière vient de l'orient: Essais de psychologie japonaise, Traduit de l'anglais par Marc Logé, Collection d'auteurs étrangers, Mercure de France, Paris, pp. 15-17.
- Hearn, L. 1923, Das Japan Buch. Eine Auswahl aus den Werken, Rütten & Loening, Berlin, pp. 26-27.
- Hearn, L. 1934, Japanese Goblin Poetry. Published by a first & only limited numbered edition of 500 copies (No 354), Tokyo.
- Hearn, L. 1984, Writings from Japan: An Anthology, ed. F. King, Harmondsworth: Penguin.
- Καραμάνου Α. 1982, «Ο Γρηγόριος Μάνος και το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας», Κερκυραϊκά Χρονικά, 26, σ. 355-362.
- Rousmaniere N., Masatomo K., Kobayashi T., Zernioti D. (ed.) 2009, Sharaku and Other Hidden Japanese Masterworks from the Land of Nausicaa, Tokyo Metropolitan Edo-Tokyo Museum in association with the Corfu Museum of Asian Art, Japan.
- Zernioti, D., Shugo, A., Masamoto, K., Rousmaniere N. 2011 (ed.), Huit maîtres de l'ukiyo-e, Chefs-d'oeuvre du Musée national d'Art Asiatique de Corfou, Paris.

Πάτρικ Λευκάδιος Χερν: παρελθόν, παρόν και μέλλον στη μικρή πατρίδα

Χαρά Σαϊτη

Αντιπρόεδρος του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Λευκαδίων

1. Η Λευκάδα του “Λευκάδιου”

Όταν, τον Ιούλιο του 1850, η Ρόζα Αντωνίου Κασιμάτη και ο Τσαρλς Χερν, βάπτιζαν τον γιό τους “Λευκάδιο”, στη γραφική εκκλησία της Αγίας Παρασκευής στη Λευκάδα, δεν μπορούσαν να φανταστούν με τι σπουδαία παρακαταθήκη προίκισαν τον τόπο που έγινε για εκείνους μια μικρή πατρίδα. Ο Πάτρικ Λευκάδιος Χερν, έμελλε να γίνει ο σπουδαιότερος πρεσβευτής της Ιαπωνικής κουλτούρας στη Δύση. Έμελλε να αγαπηθεί από όλον τον κόσμο για τα βιβλία του, τα άρθρα του, τα ποιήματά του. Η σύνδεσή του με τον τόπο γέννησης του, τη Λευκάδα, όπως τεκμηριώνεται από το μεσαίο όνομά του - Πάτρικ Λευκάδιος Χερν-, αποτελεί για τη Λευκάδα ένα εχέγγυο ανεξάντλητου πολιτιστικού αποθέματος, παγκόσμιας εμβέλειας. Η Λευκάδα των ποιητών, που νιώθει πως τιμάται και το δικό της όνομα μέσα από το δικό του, πάντα θα προσπαθεί να είναι αντάξια μιας τέτοιας τιμής.

Ο Λευκάδιος Χερν ή ο Γιακούμο Κοϊζούμι, όπως ήταν το γιαπωνέζικο όνομα από την οικογένεια της συζύγου του, έζησε μια ζωή μυθιστορηματική. Πολίτης του κόσμου, ταξιδευτής από την Αμερική έως την Ιαπωνία, έτοιμος να κατανοήσει σε βάθος τον παλμό των λαών που επισκεπτόταν, γεμάτος αγάπη για τον άνθρωπο και την θέση του μέσα σε ένα σύμπαν ευμετάβλητο. Ποιες από όλες αυτές τις χώρες ήταν πατρίδα του; Μα όλες μαζί και κάθε μία ξεχωριστά! Μικρό παιδί δεν ευτύχησε να απολαύσει οικογενειακή θαλπωρή. Κανείς δεν τον φώναζε με το όνομά του, αλλά τον αποκαλούσαν “το παιδί”. Χωρίς να το θέλουν, οι κηδεμόνες του του έδωσαν το δικαίωμα να διαλέξει ο ίδιος το όνομα που τον εξέφραζε περισσότερο. Κράτησε με περηφάνια το “Λευκάδιος” επιδεικνύοντας την ελληνική του καταγωγή. “Στην πατρίδα μου τα δέντρα σκύβουν να πιουν νερό από την θάλασσα”, θα γράψει αργότερα. Η Ελλάδα ήταν μέσα του ένα ακοίμητο καντήλι που έφεγγε τις σκοτεινές ομίχλες της ζωής του. Στα γραπτά του αναγνωρίζει κανείς την φωτεινή ματιά ενός ελεύθερου από προκαταλήψεις ή ιδεοληψίες πνεύματος. Η Ιαπωνία ήταν ο καμβάς που πάνω του θα υφάνει την οικογενειακή ζωή του. Βρίσκει την θαλπωρή που αναζητούσε και η νέα πατρίδα του τον γοητεύει τόσο πολύ που γίνεται το λίκνο ενός καινούργιου προσώπου: του Γιακούμο, του τόπου δηλαδή που γεννιούνται τα σύννεφα. Η νέα του πατρίδα θα τον αγκαλιάσει και θα τον τιμήσει. Από την Δύση στην Ανατολή και από την Ανατολή στη Δύση, μέτρο θα παραμείνει για τον Λευκάδιο, ο άνθρωπος. Σήμερα, 171 χρόνια μετά την γέννησή του, παραμένει ακόμα συναρπαστικός, για την ζωή του και το έργο του, που ακολούθησε με συνέπεια.

Ακόμη περισσότερο σε μια εποχή που οι αποστάσεις έχουν εκμηδενιστεί, αλλά οι άνθρωποι απομακρύνονται όλο και πιο πολύ, το ελεύθερο πνεύμα του Λευκάδιου Χερν γίνεται παράδειγμα αποδοχής, συνεργασίας, συμφιλίωσης, ενσυναίσθησης και αγάπης. Πέρα από εθνικότητες, θρησκείες, παραδόσεις, ήθη και έθιμα, ο άνθρωπος του Λευκάδιου Χερν είναι ένα ον θνητό και ευάλωτο, αναπνέει και ζει κάτω από τον ουρανό, χαίρεται και λυπάται πάνω στο χώμα. Ο συγγραφέας τον αντιμετωπίζει με συμπάθεια, τον προσεγγίζει με κατανόηση,

συμπάσχει μαζί του, κάθε φορά που ένας αόρατος μεταφυσικός κόσμος τον περιβάλλει με μυστήριο. Αυτή η ολιστική προσέγγιση μπορεί να γίνει στις μέρες μας οδοδείκτης βιοθεωρίας, νοοτροπίας και συμπεριφοράς. Καλούμαστε να συνυπάρξουμε με τον “άλλον” όποιος κι αν είναι αυτός, κρατώντας σφιχτά στο ένα μας χέρι την δική μας παράδοση και στο άλλο την αποδοχή που προϋποθέτει το “μαζί”. Ας είναι λοιπόν η μελέτη των έργων και της ζωής του, μια πρόκληση για σκέψη και δράση προς αυτήν την κατεύθυνση.

2. Το Πνευματικό Κέντρο και το ελεύθερο πνεύμα του Λευκάδιου Χερν

2.1. Για την ιστορία

Το Πνευματικό κέντρο του Δήμου Λευκαδίων είναι ένας πολιτιστικός φορέας άμεσα συνδεδεμένος με τον Δήμο Λευκάδας. Διοικείται από 15μελές διοικητικό συμβούλιο, του οποίου προΐσταται ως πρόεδρος ο εκάστοτε δήμαρχος. Η τιμητική θέση του αντιπροέδρου προκύπτει μετά από εισήγηση του δημάρχου και απόφαση του δημοτικού συμβουλίου. Το Πνευματικό Κέντρο της Λευκάδας είναι ένα από τα ελάχιστα ενεργά πνευματικά κέντρα στην επικράτεια, που διατηρήθηκε τιμητικά λόγω της παλαιότητας και της πρωτοποριακής δράσης του. Διαχειρίζεται το σύνολο σχεδόν της πολιτιστικής δράσης στον τόπο, με εκδηλώσεις που καλύπτουν όλο το φάσμα της πολιτιστικής έκφρασης, όπως τα εικαστικά, τη μουσική, την ποίηση, τη λογοτεχνία, το θέατρο, κ.λ.π., ισορροπώντας μεταξύ δύο σοβαρών παραμέτρων : από τη μια αξιοποιεί τις καλλιτεχνικές δυνάμεις του τόπου και από την άλλη δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες και προϋποθέσεις που θα αναδείξουν τη Λευκάδα σε σημαντικό σύγχρονο κέντρο πολιτισμού. Οι δυο αυτοί παράλληλοι δρόμοι, συντονίζονται με το ελεύθερο πνεύμα του Λευκάδιου Χερν και δημιουργούν γόνιμους διαλόγους και διαύλους επικοινωνίας, οξύνοντας το πολιτιστικό πνεύμα του νησιού.

Εκτός από αυτά, το Πνευματικό Κέντρο διαχειρίζεται μουσειακούς χώρους, όπως το Μουσείο Ενθυμημάτων του Φεστιβάλ Φολκλόρ, τη Βιβλιοθήκη Σβορώνου, τη Χαραμόγλειο Βιβλιοθήκη, τη Λευκαδική Δημοτική Πινακοθήκη, τη συλλογή μικροχαρακτικών Ex libris, την αίθουσα τέχνης “Θεόδωρος Στάμος”, το Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χερν και την αίθουσα «Τάκης Ευσταθίου».

Το Μουσείο Ενθυμημάτων του Διεθνούς Φεστιβάλ Φολκλόρ “Δώρα Πολιτισμών”, συνδέεται με τον θεσμό του Διεθνούς Φεστιβάλ Φολκλόρ, που ιστορεί πάνω από 60 χρόνια αδιάλειπτης παρουσίας στα Αυγουστιάτικα πολιτιστικά δρώμενα της Λευκάδας - αν και

σήμερα έχει προσωρινά νικηθεί από την πανδημία. Οι συλλογές του περιλαμβάνουν τα δώρα που έφεραν στη Λευκάδα τα προσκεκλημένα φολκλορικά συγκροτήματα από τη χώρα τους.

Η **Λευκαδική Δημοτική Πινακοθήκη** φιλοξενεί και παρουσιάζει την μόνιμη συλλογή της που αριθμεί πάνω από 200 έργα τέχνης, τα οποία αποκτήθηκαν από δωρεές καλλιτεχνών και συλλεκτών. Λειτουργεί από το 2010.

Η **Συλλογή Ex Libris** παρουσιάζει πάνω από 1000 μικροχαρακτικά ex libris από όλον τον κόσμο, συμμετοχές των καλλιτεχνών στις δυο triennale που διοργανώθηκαν με την αρωγή του Γιάννη Γουρζή, χαράκτη και καθηγητή της ΑΣΚΤ και του συλλέκτη Βασίλη Ζευγώλη

Η **αίθουσα τέχνης “Θεόδωρος Στάμος”** βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της πόλης και φιλοξενεί περιοδικές εκθέσεις όλον τον χρόνο.

Η **Χαραμόγλειος Ειδική Λευκαδική Βιβλιοθήκη**, μοναδική στο είδος της, περιλαμβάνει έντυπα (βιβλία, περιοδικά, άρθρα, κάρτες, γκραβούρες, κ.λ.π.) που έχουν σχέση με τη Λευκάδα. Ιδρύθηκε από τον συλλέκτη Αριστοτέλη Χαραμόγλη το 1991. Διαθέτει επίσης μια συλλογή της βασικής εργογραφίας του Λευκάδιου Χερν.

Η **Βιβλιοθήκη Σβορώνου**, φιλοξενεί τη βιβλιοθήκη του μεγάλου ιστορικού και καθηγητή της Σορβόνης Νίκου Σβορώνου και είναι δωρεά του ίδιου στη γενέτειρά του.

Το **Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χερν** είναι το πρώτο μουσείο στον Ευρωπαϊκό χώρο αφιερωμένο στον μεγάλο διανοητή και συγγραφέα. Εγκαινιάστηκε στις 4 Ιουλίου 2004 και δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία και δωρεά των συλλογών του κυρίου Τάκη Ευσταθίου, με την αρωγή των απογόνων του Χερν, Bon και Shoko Koizumi και τη συνεργασία του Πανεπιστημίου Toyama και των δήμων Matsue, Kumamoto, Sinjuku και Yaizu. Συνδέεται εννοιολογικά με την αίθουσα «Τάκης Ευσταθίου», όπου παρουσιάζονται αποκλειστικά οι συλλογές που έχει δωρήσει ο συλλέκτης στο Πνευματικό Κέντρο και περιλαμβάνουν εκδόσεις, έργα τέχνης και αντικείμενα σχετικά με τον Λευκάδιο Χερν, το έργο και τη ζωή του. Το μουσείο περιλαμβάνει σπάνιες εκδόσεις των βιβλίων του και ιαπωνικά συλλεκτικά αντικείμενα. Επίσης περιλαμβάνει φωτογραφίες και κείμενα αλλά και εκθέματα από τις σημαντικές στιγμές της εντυπωσιακής ζωής του Λευκάδιου Χερν, καθώς και από τους πολιτισμούς της Ευρώπης, της Αμερικής και της Ιαπωνίας του τέλους του 18ου και των αρχών του 19ου αιώνα μέσα από το ανοιχτό μυαλό των διαλέξεων, των κειμένων και των ιστοριών του.

Η δημιουργία του Ιστορικού Κέντρου Λευκαδίου Χερν πυροδότησε μια νέα σχέση της Λευκάδας με τον Λευκάδιο. Ήταν η αρχή των ετήσιων εορτασμών προς τιμήν του, με την καθιέρωση των εκδηλώσεων “Ημέρες Λευκαδίου Χερν”, κατά τη διάρκεια του τριημέρου γύρω από την επέτειο της γέννησής του (25 Ιουνίου). Οι εκδηλώσεις περιλαμβάνουν διαλέξεις, σεμινάρια, παραστάσεις, εκθέσεις, κ.λ.π., με αποκορύφωμα τις φετινές “Ημέρες”, όπου ανακηρύχθηκε επίτιμος δημότης Λευκάδας ο κύριος Τάκης Ευσταθίου, ένας άνθρωπος που έχει αφιερώσει τη ζωή του στη διάδοση των ιδεών του Χερν ανά τον κόσμο και έχει ευεργετήσει τη Λευκάδα με πολλούς τρόπους. Η τιμητική εκδήλωση, που έγινε παρουσία του πρέσβη της Ιαπωνίας στην Ελλάδα κυρίου Yasunori Nakayama, συνοδευόταν από πλήθος παράλληλων εκδηλώσεων, μεταξύ των οποίων την αποκάλυψη αναθηματικής στήλης στον ιερό ναό Αγίας Παρασκευής, που αναγράφεται σε τρεις γλώσσες, ελληνικά, αγγλικά και ιαπωνικά, πως εκεί βαπτίστηκε ο Λευκάδιος Χερν το 1850. Σημαντική στιγμή των εκδηλώσεων ήταν η παρουσίαση του εκπαιδευτικού βιβλίου “Λευκάδιος Χερν, τα ζόμπι και τα φαντάσματα” από το Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού του Πανεπιστημίου Πατρών και το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης. Μάλιστα, από τη συνεργασία που προέκυψε με την πρεσβεία της Ιαπωνίας στην Ελλάδα, λειτουργούν θερινά σχολεία ιαπωνικής γλώσσας, με μεγάλη επιτυχία.

2.2 Προβλήματα που περιμένουν λύση

Η αλήθεια είναι ότι το Πνευματικό Κέντρο διαχειρίζεται μικρούς και μεγάλους θησαυρούς. Πρόκειται για πολύ πλούσιο υλικό, με μεγάλες δυνατότητες αξιοποίησης. Τα προβλήματα είναι παρόμοια, τόσο σε ό,τι αφορά το Ιστορικό Κέντρο Λευκαδίου Χερν, όσο και στους υπόλοιπους χώρους. Η σύγχρονη μουσειολογική προσέγγιση για την παρουσίαση των συλλογών, η προσέλκυση διαφορετικών ομάδων κοινού, η ζωντανή λειτουργία των χώρων σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, η βιωσιμότητά τους, η σύνδεσή τους με μορφές πολιτιστικού τουρισμού, η εξοικείωση των κατοίκων και η συνεργασία με την τοπική κοινωνία, η τεχνολογική τους αναβάθμιση και η ψηφιακή τους δικτύωση είναι μόνο μερικά από τα φλέγοντα ζητούμενα.

Οι μέχρι τώρα προσπάθειες εξαντλούνταν στη δημιουργία ενός αξιοπρεπούς χώρου διατήρησης των συλλογών, πρακτική που ανάγεται σε προηγούμενες δεκαετίες πολιτιστικής διαχείρισης. Πολλές φορές δεν αποφεύγω τον πειρασμό να τις παρομοιάσω με τις “σάλες” και τις “καλές τραπεζαρίες” των παιδικών μας χρόνων, όπου η οικογένεια φύλαγε κλειστές, με τα καλύτερα έπιπλα, στολίδια και κεντίδια, μόνο για τις ημέρες των επισκέψεων.

Το βασικό πρόβλημα όμως δεν είναι η έλλειψη γνώσης και πολιτικής βούλησης, αλλά η έλλειψη μόνιμου ειδικευμένου προσωπικού. Οι χώροι επανδρώνονται ελλιπώς μόνο για τους θερινούς μήνες, με ολιγόμηνες συμβάσεις, μέσα στα πλαίσια των τουριστικών αναγκών. Αυτή η φαινομενικά επιφανειακή προσέγγιση και προχειρότητα, προέρχεται από μια σειρά γραφειοκρατικών και νομικών περιορισμών, που αποτελούν τροχοπέδη για την αξιοποίηση των συλλογών, και που μαζί με την μηδαμινή χρηματοδότηση, βαθαινούν την απόσταση από μια ουσιαστική πολιτιστική πολιτική.

Μοναδική σανίδα σωτηρίας είναι οι συνεργασίες και οι συνέργειες με άλλους φορείς. Το πρόσφατο μνημόνιο συνεργασίας που υπέγραψε ο Δήμαρχος Λευκάδας κος Χαράλαμπος Καλός με τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πατρών κύριο Μπούρα, κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση. Άλλη μια σημαντική ενέργεια του Πνευματικού Κέντρου προς την ίδια

κατεύθυνση είναι και η πρόσφατη συμμετοχή του στο Δίκτυο Μουσείων Ιονίων Νήσων του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2.3 Προοπτικές (ή Ας οραματιστούμε! Είναι δωρεάν.)

Η μοναδικότητα και η ιδιαιτερότητα του Ιστορικού Κέντρου Λευκάδιου Χερν μας δίνει την έμπνευση και την ώθηση να σκεφθούμε τρόπους και μεθόδους ολοκληρωμένης αξιοποίησής του, αλλά και την ανάληψη της ευθύνης για την προβολή και προώθησή του σε ένα ευρύ πλαίσιο επικοινωνίας σε όλον τον κόσμο. Με αφετηρία τη Λευκάδα, το ελεύθερο πνεύμα του Λευκάδιου Χερν πρέπει να ταξιδέψει σε κάθε γωνιά του πλανήτη, σε κάθε σχολείο, σε κάθε ερευνητικό επιστημονικό κέντρο, σε κάθε άνθρωπο, πόσο μάλλον σήμερα, που οι αποστάσεις έχουν εκμηδενιστεί με τη βοήθεια της τεχνολογίας. Αν κοιτάξουμε την πραγματικότητα με μια ολιστική ματιά, θα δούμε από τη μια μεριά μια Λευκάδα -τουριστικό προορισμό χιλιάδων επισκεπτών κάθε χρόνο και από την άλλη έναν ταξιδευτή -ποιητή, που φέρει το όνομά της. Η ανάπτυξη του τομέα του πολιτιστικού τουρισμού δε θα μπορούσε να βρει καταλληλότερο σημείο αναφοράς.

2.3.1 Πολιτιστικός τουρισμός

Η Λευκάδα είναι ένα από τα ευνοημένα τουριστικά νησιά του Ιονίου. Η τουριστική στρατηγική προσανατολίζεται αποκλειστικά στην προσέλκυση μαζικού τουρισμού – λόγω και της εύκολης οδικής προσβασιμότητας- και βασίζεται στο δίπολο “ήλιος-θάλασσα”. Οι τουριστικοί πράκτορες είναι εκείνοι που έχουν τον κύριο λόγο στις επιλογές, που είναι πολλές φορές τυχαίες και βασίζονται αποκλειστικά στο ίδιο κέρδος, με αποτέλεσμα να αποκλείονται τόποι, μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικοί και ιστορικοί τόποι, θρησκευτικοί προορισμοί και πολλές άλλες εναλλακτικές τουριστικές προσεγγίσεις. Στην πραγματικότητα η Λευκάδα είναι ένας τόπος ιδιαίτερος ευνοημένος από τη φύση, αλλά και πολύ πλούσιος πολιτισμικά. Ο τουρισμός είναι κι αυτός προσανατολισμένος περισσότερο στις φυσικές καλλονές παρά στον πολιτισμό της. Μια άλλου είδους προσέγγιση, με έμφαση τα πολιτιστικά αποθέματα του τόπου, ακόμα και στην περίπτωση που δεν κατορθώσει να αυξήσει ποσοτικά τον τουρισμό, είναι σίγουρο ότι θα τον αυξήσει ποιοτικά, διότι θα προσελκύσει επισκέπτες που θα γνωρίσουν σε βάθος τον τόπο, θα τον αγαπήσουν και θα τον σεβαστούν. Από την άλλη μεριά, είναι μια ασφαλής μέθοδος για τη βιωσιμότητα των πολιτιστικών φορέων, των μουσείων, των συλλογών.

Δεδομένου ότι μέχρι τώρα δεν υπάρχει μια οργανωμένη συνδυαστική αξιοποίηση του τουριστικού και πολιτιστικού δυναμικού της περιοχής, χρειάζεται συντονισμός των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων του τουρισμού και του πολιτισμού, ανακαίνιση ή κατασκευή κατάλληλων υποδομών, και προβολή - προώθηση με σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα. Αλλά πάνω από όλα χρειάζεται μια αυστηρά προγραμματισμένη πολιτιστική στρατηγική, που αν υλοποιηθεί σωστά, μόνο οφέλη μπορεί να αποδώσει, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Μια διαφορετική οπτική που θα επενδύσει στον ποιοτικό επισκέπτη μπορεί να αποφέρει σημαντικές αλλαγές στη διαχείριση του πολιτιστικού και του τουριστικού προϊόντος. Τρόποι υπάρχουν πολλοί : δημιουργία πολιτιστικών δικτύων, πολιτιστικών διαδρομών και τοπίων, θεματικών φεστιβάλ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ, που δεν έχει καταφέρει να αξιοποιήσει έως σήμερα τις τεράστιες δυνατότητές του. Όχι βέβαια να μετατραπεί σε τουριστική ατραξιόν χαμηλής ποιότητας, αλλά να γίνει η αφορμή για να ενισχυθούν βαθύτερες σχέσεις μεταξύ των κρατών

και των λαών τους, προσελκύοντας κοινό ευρύτερων ενδιαφερόντων και συμβάλλοντας στην τουριστική, οικονομική, κοινωνική και πνευματική αναβάθμιση του τόπου.

Το ζητούμενο δεν είναι να προωθήσουμε άλλο ένα τουριστικό προϊόν, αλλά μέσα από διαδραστικά κανάλια επικοινωνίας και συμμετοχής του επισκέπτη, να προσδώσουμε πρωτοτυπία και αυθεντικότητα στο προτεινόμενο πολιτιστικό προϊόν. Η έμφαση στη συμμετοχή των επισκεπτών στα πολιτιστικά τεκταινόμενα θα μπορούσε να εξελιχθεί αφενός σε μια καλή αποτελεσματική επικοινωνιακή τακτική και αφετέρου θα μπορούσε να λειτουργήσει ως μέσον βαθύτερης επικοινωνίας του ανθρώπου με τον τόπο που ζει ή που επισκέπτεται.

Η προσέλκυση πολλών και διαφορετικών ομάδων κοινού, με διαφορετικά ενδιαφέροντα και ανάγκες και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, θα διευρύνει την προσέγγιση από τα στενά όρια του τουρισμού και θα προσδώσει αυθεντικότητα και υψηλής ποιότητας πολιτιστική εμπειρία, τόσο στους επισκέπτες όσο και στους κατοίκους. Απαραίτητη πάντα η ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και η συνεργασία των δημόσιων φορέων.

Σε ότι αφορά το **Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χερν**, το βάρος της διαχείρισης του έχει πέσει περισσότερο στη διατήρηση των συλλογών που φιλοξενεί παρά στην αξιοποίησή του. Στην πραγματικότητα δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία τι παρουσιάζει, αλλά πώς το παρουσιάζει. Δεν αρκεί μόνο η ύπαρξή του αλλά ο τρόπος επικοινωνίας του προς τον κόσμο. Πιο συγκεκριμένα:

Σύνδεσή του με άλλα κέντρα και τόπους που αναφέρονται στην πορεία του Λευκάδιου Χερν, (π.χ. την Ιαπωνία, την Ιρλανδία, κ.λ.π.), τόσο ψηφιακά όσο και μέσα από τουριστικά προγράμματα, οργανωμένες επισκέψεις, θεματικές επισκέψεις, θεματικές ξεναγήσεις, κ.λ.π.

Σύνδεσή του με άλλα παγκόσμια πολιτιστικά δίκτυα ή διαδρομές.

Ένταξη και ενσωμάτωσή του σε παγκόσμια πολιτιστικά τοπία.

Ψηφιακή διαχείριση των παγκόσμιων διασυνδέσεων σε επίπεδο τουρισμού

Διαδικτυακή προώθηση με ντοκυμαντέρ, animation, διαδραστικές ψηφιακές εφαρμογές, κ.λ.π.

Σύνδεσή του με άλλα πολιτιστικά γεγονότα (π.χ. με διαγωνισμό ποίησης ή ζωγραφικής, προβολές ταινιών, θεατρικών και μουσικών δρωμένων, κ.λ.π.)

Πολιτιστικές και τουριστικές ανταλλαγές με τις χώρες όπου έζησε ο Λευκάδιος Χερν.

2.3.2 Μουσειολογική προσέγγιση και εκπαίδευση

Η σύγχρονη προσέγγιση για την έννοια του μουσείου, αντιμετωπίζει το μουσείο ως ένα ίδρυμα που υπηρετεί την κοινωνία, συγκεντρώνοντας και διατηρώντας τις ανθρώπινες ή τις φυσικές δημιουργίες, με σκοπό τη διάσωση, διάδοση και αξιοποίηση της πολιτισμικής παράδοσης, ενισχύοντας την παιδεία και τον πολιτισμό. Καθώς τα μουσεία σήμερα αντιμετωπίζουν την πρόκληση να γίνουν ζωντανά και ενεργά, διευρύνοντας το κοινό τους, τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα επιτρέπουν την αλληλεπίδραση του μουσείου με τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο στον οποίο απευθύνονται, εγκαταλείποντας την εικόνα του εσωστρεφούς ιδρύματος και διαδραματίζοντας ουσιαστικό ρόλο στον κοινωνικό τους περίγυρο. Τα προγράμματα των μουσείων διαμορφώνουν το προφίλ του ενεργητικού επισκέπτη ενδυναμώνοντας τον κοινωνικό ρόλο του μουσείου.

Ο μουσειακός φορέας διαδραματίζει πλέον έναν δυναμικό ρόλο ως γόνιμο περιβάλλον ανάπτυξης και καλλιέργειας πολιτιστικής παιδείας και διεκδικεί έναν ενεργό κοινωνικό ρόλο. Με τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα ένα μουσείο όχι μόνο μπορεί να προσελκύσει ένα μεγάλο κομμάτι κοινού, το οποίο σε άλλη περίπτωση θα ήταν αποκλεισμένο, όπως άτομα με ειδικές ανάγκες, μετανάστες, άτομα τρίτης ηλικίας, κ.λ.π., αλλά κυρίως μπορεί να εμβαθύνει στην κατανόηση και ερμηνεία του περιεχομένου των εκθεμάτων του. Οι σύγχρονες μουσειολογικές προσεγγίσεις ενθαρρύνουν την προσωπική και απρόβλεπτη προσέγγιση από τον επισκέπτη, σε μια προσπάθεια αυτοκαθορισμού και ενεργούς μάθησης. Όσο πλατύτερη είναι η κοινωνική και πολιτισμική βάση, τόσο μεγαλύτερο και το εύρος των ερμηνευτικών προσεγγίσεων

Η σύγχρονη μουσειοπαιδαγωγική πρακτική που εμπνέεται από το κονστρουκτιβιστικό μοντέλο, προωθεί τη γνώση που κατακτάται μέσα από την αλληλεπίδραση του μαθητευόμενου με το κοινωνικό περιβάλλον. Έτσι, οι επισκέπτες του μουσείου μπορούν να κατασκευάζουν ενεργητικά τη γνώση και οι μουσειοπαιδαγωγοί να ενθαρρύνουν τη βιωματική επαφή με τα αντικείμενα του μουσείου αλλά και την σύνδεση του περιεχομένου του μουσείου με προσωπικές τους εμπειρίες. Σημαντική είναι η αμφίδρομη σχέση μουσείου και σχολείου, καθώς στους μουσειακούς χώρους της Ελλάδας και του εξωτερικού η πολυαριθμότερη αναλογικά ομάδα επισκεπτών σε μουσεία είναι κυρίως μαθητές σχολείων, το μελλοντικό, εν δυνάμει, ενήλικο κοινό όλων αυτών των χώρων πολιτισμού. Πέρα από αυτό, το μουσείο εκθέτει αντικείμενα αποκομμένα από τον φυσικό τους χώρο και το αρχικό τους περιβάλλον, ώστε οι αρχικές λειτουργίες τους μπορούν να επαναπροσδιοριστούν μέσα από το πρίσμα του επισκέπτη, που θα τα νοηματοδοτήσει συνειδητά ή ασυνείδητα, μεταφράζοντας την σημασία τους στη δική του γλώσσα. Έτσι, το μουσείο διαμεσολαβεί μεταξύ κοινού και συλλογών.

Η μουσειοπαιδαγωγική προσέγγιση βασίζεται στις σύγχρονες επιστημονικές θεωρήσεις, καθώς εμπλέκει την κοινότητα σε έναν εποικοδομητικό και διαρκή διάλογο με το μουσειακό περιβάλλον, διαμορφώνει άριστες σχέσεις με θεσμούς και τοπικούς φορείς, σχολεία και εκπαιδευτικούς οργανισμούς, όσο και με το ευρύτερο κοινό. Οι σύγχρονες μουσειοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις επιτρέπουν στο μουσείο να διαδραματίσει έναν σημαντικό κοινωνικό ρόλο στα πλαίσια της εκπαίδευσης και της εξέλιξης της κοινότητας. Η παιδευτική και πολιτιστική του διάσταση συνδέεται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την απόκτηση γνώσεων και γενικά την δημιουργική αξιοποίηση των συλλογών, μέσα σε ένα γόνιμο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Σε ότι αφορά το Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χερν, η προσπάθεια προσέλκυσης σχολείων και η εκπόνηση μουσειοεκπαιδευτικών προγραμμάτων γίνεται έως τώρα αποσπασματικά. Χρειάζεται σαφής προγραμματισμός, τόσο σε ότι αφορά τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όσο και στην εκπόνησή τους. Πιο συγκεκριμένα:

Διαρκής και σταθερή συνεργασία με την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Προτάσεις μουσειοεκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ο πολιτισμός της Ιαπωνίας, η σύγκριση με τον ελληνικό πολιτισμό, η ποίηση, η λογοτεχνία, το αφήγημα, το ταξίδι, η ετερότητα, είναι μόνο λίγα από τα άπειρα πεδία εκπαιδευτικής αξιοποίησης του Ιστορικού Κέντρου.

Συνέργειες με το Υπουργείο Παιδείας και με το Υπουργείο Πολιτισμού.

Συνέργειες με Πανεπιστήμια και ερευνητικούς φορείς.

Εκπαιδευτικά προγράμματα για πολλές διαφορετικές ομάδες επισκεπτών.

Δια βίου εκπαίδευση με σεμινάρια και προγράμματα ενηλίκων.

Συνέργειες με άλλα μουσειακά ιδρύματα της περιοχής (π.χ. Κοντομίχαιο Λαογραφικό Μουσείο, Μουσείο Άγγελου Σικελιανού) για κοινά εκπαιδευτικά προγράμματα. Για παράδειγμα ένα κυνήγι θησαυρού που θα συμπεριλαμβάνει και τα τρία μουσεία και θα απευθύνεται σε πολλές ομάδες κοινού, συνδυάζει την εκπαίδευση με τον πολιτιστικό τουρισμό. Τα μουσεία μπορούν να είναι μέρος μιας πολιτιστικής διαδρομής ή μιας κοινής πολιτιστικής δράσης.

Δημιουργία εκπαιδευτικών πολιτιστικών θεσμών (π.χ. μαθητικός διαγωνισμός χαϊκού ή διηγήματος).

Εκπαιδευτικές ψηφιακές διαδραστικές εφαρμογές για διαφορετικές ομάδες κοινού.

Επίλογος

Σε μια εποχή που η εμβέλεια και το φως της προσωπικότητας του Λευκάδιου Χερν διευρύνεται όλο και πιο πολύ, το Ιστορικό Κέντρο Λευκάδιου Χερν φέρει τη μεγάλη ευθύνη της διάσωσης και διάδοσης των ιδεών και του έργου του. Το ελεύθερο πνεύμα του εμπνέει πολλούς ανθρώπους σε όλον τον κόσμο αν και παραμένει ακόμα ανεξερεύνητο σε μεγάλο βαθμό. Αυτό που μας υπαγορεύει σήμερα είναι μια εξωστρεφής πολιτιστική τακτική, με γνώση, συνέπεια και πρωτοτυπία. Τον Λευκάδιο πρέπει να τον αγαπήσουμε πρώτα εμείς, για να τον δουν οι άλλοι μέσα από τα δικά μας μάτια. Αντιστρόφως, πρέπει να αποδεχθούμε τη ματιά των άλλων, για να πλουτίσουμε τη δική μας ματιά. Ο Λευκάδιος κατάργησε τα σύνορα για να επικεντρωθεί στον άνθρωπο, πέρα από προκαταλήψεις και στερεότυπα. Η ανθρωπότητα του χρωστάει πολλά. Η Λευκάδα του χρωστάει πολλά. Αν ταξιδέψουμε τους δρόμους του θα έχουμε να κερδίσουμε πολλά.

Τέλος, θέλω να συγχαρώ για την πρωτοβουλία και την διοργάνωση αλλά και να ευχαριστήσω το Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού του Πανεπιστημίου Πατρών, τον Πρύτανη κύριο Χρήστο Μπούρα και την κύρια Μαρία Αργυροπούλου για την τιμή της συμμετοχής σε αυτό το συνέδριο.

Βιβλιογραφία

Αναστασιάδου, Δήμητρα, (2016). Στρατηγικές πολιτιστικού τουρισμού, ΕΚΠΑ

ΔΙΑΖΩΜΑ., (2018, Νοέμβριος 10). diazoma.gr.

Δάλκος, Γ. (2000). *Σχολείο και Μουσείο*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Δουλκέρκη, Τέσσα (επιμ.), (2015). Τουρισμός, πολιτική, πολιτισμός στην Ελλάδα, Λειμών, Αθήνα

Δουλκέρκη, Τέσσα (επιμ.), (2015). Τουρισμός, παιδεία και επικοινωνία, Λειμών, Αθήνα

Δουλκέρκη, Τέσσα (επιμ.), (2015). Τουρισμός, Πολιτισμός και ΜΜΕ, Λειμών, Αθήνα

Καλεσοπούλου, Δ. (1999). Ανοιχτός διάλογος με την κοινότητα: Μια ελληνική πρόταση στα προγράμματα προσέγγισης. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 73.

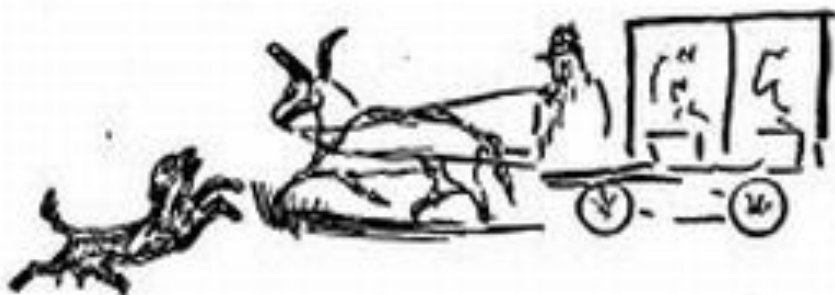
Καλουδιώτης, Δ., (2016). Η Ολυμπία οδός ως πολιτιστική διαδρομή, Αθήνα: ΔΙΑΖΩΜΑ.

Λούπα, Χ.. (2009). Τοπικές κοινωνίες και μαζικός τουρισμός. Η περίπτωση της Ρόδου, Αθήνα.

Μαυραγάνη, Ελ., (2015). Πολιτισμός και Προοπτική. Η σημασία της στρατηγικής σε τέσσερις τομείς του πολιτισμού, Καστανιώτης, Αθήνα

- Μυρογιάννη-Αρβανιτίδη, Ε.(1999). "Ο ρόλος τού Μουσειοπαιδαγωγού στην Ελλάδα", Αρχαιολογία και Τέχνες,71
- Νάκου, Ε. (2002). Το επιστημολογικό υπόβαθρο της σχέσης μουσείου, εκπαίδευσης, ιστορίας. Στο: Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή. Κόκκινος, Γ., Αλεξάκη, Ε. (επιμ.), Αθήνα: Μεταίχμιο
- Νικονάνου, Ν. (2005). *Ο ρόλος της Μουσειοπαιδαγωγικής στα σύγχρονα μουσεία*. Τετράδια Μουσειολογίας, τεύχος 2, Αθήνα: Μεταίχμιο
- Ξανθοπούλου, Κ. Γ. & Μέλλιου, Ε.Α. (2011). Αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. Τα αποτελέσματα μιας έρευνας με εκπαιδευτικούς, *International Scientific Electronic Journal*, Issue 6, 2011, Department of Cultural Technology and Communication, University of the Aegean.
- Οικονόμου, Μ. (2003). Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; Αθήνα: Κριτική.
- Σιδεράς, Ε., & Σιδερίσ, Ε. (2013). Προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη ιστορικών πόλεων: το παράδειγμα της Γρανάδας
- Τσελίκια, Ε. (2015). Η έμφαση στη δημιουργική πορεία στο μάθημα των εικαστικών τεχνών και η διαπολιτισμικότητα στην εκπαίδευση. Το μουσείο σαν χώρος υποστήριξης των κατευθύνσεων αυτών, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
- Φουρλίγκα, Ε., (2008). Ανιχνεύοντας το παρελθόν στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού: ζητήματα ερμηνείας και εμπειρίας στα εκπαιδευτικά προγράμματα, Στο Νικονάνου, Ν. και Κασβίκης, Κ. (επιμ.), Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο. Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος. Πατάκης, Αθήνα
- Χαραλαμποπούλου, Πολυξένη, (2009). Ο Ρόλος των πολιτιστικών διαδρομών ως τουριστικό προϊόν στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η περίπτωση του Ν. Ηλείας. Διπλωματική Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Lafcadio Hearn and his Evolutionary Eco-Ethics in the 21st Century: Travelling through the Uncanny Valley of Exoticism in Robotic and Ghostly Japan

Vassilis Galanos

Science, Technology and Innovation Studies

School of Social and Political Science

University of Edinburgh

Vassilis.Galanos@ed.ac.uk

Abstract

The present paper has a twofold aim. It firstly, excavates and extends previous literature on the uniqueness of Lafcadio Hearn's philosophy and in particular his part-Spencerian and part-Buddhist evolutionary ethics. Based on this framework, it argues for such a framework to be relevant for the examination of contemporary interdisciplinary challenges across psychological, environmental, and technological registers. This argument is assisted by the close examination of a case study in the ethical challenges posed in the fields of artificial intelligence, robotics, and digital privacy. Recent scholarship in these fields of increasing importance has observed a Western trend in importing Japanese/Shintoist values in their ethical scrutiny. The paper traces the history of this trend through the examples of three Western scholars whose frameworks pertain a Japanese-oriented approach. It further suggests the existence of a certain continuity in Japanese/Shintoist culture in highlighting the role of the eerie and the uncanny traced across the works of Hearn and those of roboticist Masahiro Mori, developer of the uncanny valley model. Synthesised, these observations lead the discussion towards recommendations for the establishment of a field for Hearn studies, which should aim, theoretically, at the better historical and philosophical understanding of Hearn's work, and, practically, at the application of Hearn's contributions to knowledge in contemporary universal challenges.

Keywords: Artificial Intelligence, Buddhism, Ethics, Lafcadio Hearn, Robotics, Uncanny Valley

Introduction and Context: Weaving Parallel Cobwebs

"And seeking inspiration from the deep irony of Buddha's smile, I theorize in parallel lines." (Hearn, 1927, p. 134)

Do you believe in ghosts in your machines? How do you feel when you encounter the social media profile of a friend who passed away last year? When was the last time you gave handshake with a person wearing a prosthetic arm? The present paper has a twofold aim as to the relevance of Lafcadio Hearn (Koizumi Yakumo [小泉八雲], 1850-1904) in contemporary social contexts and how Hearn's inter-, trans-, and outerdisciplinary approach to knowledge prior to the invention of such terms can be employed as useful navigation tool in dealing with current social, technical, ethical, and psychological complexities.

The first aim is case-specific and concrete: I will draw parallels between (a) a particular aspect of Hearn's work dealing with the eerie, the uncanny, and the contradictory as part of his broader ethico-aesthetic paradigm, being a repurposing of Japanese Shintoist principles towards an ecological universalism of Spencerian flavour, and (b) that of Japanese roboticist Masahiro Mori who coined the term "uncanny valley," widely used in robotics and prosthetics, further applied to aesthetics, which, combined with Mori's own form of Buddhism, suggests a

continuity in Japanese culture's close attachment to the eerie. This will be assisted by further remarks by (mostly Western) contemporary techno-ethicist scholars with focus on information and communication technologies who have recently been incorporating Japanese principles in their analyses of computer and robotic technology ethics (this has recently been termed as "the Japanese turn to AI and roboethics" according to Galanos and Reisel, 2020).

This will allow the second aim to unfold in the concluding section: a generalising invitation for research agenda which should explore ways to highlight Hearn's acute penetration into the heart of contemporary ethical challenges and will allow the reader to ask broader questions about the Western fascination with Japan and what that says about 21st century social challenges. Simply put, this paper wishes to be one of the basic works which future scholars might draw inspiration from when using research keywords such as "Lafcadio Hearn + climate change," "Lafcadio Hearn + technology," "Lafcadio Hearn + psychology," and so on.

So far, Hearn scholarship has been limited to explorations of his literary value (e.g. Stevenson, 2019), the ethnographic dimension of his interpretations of Japan (Allen and Wilson, 1995) or New Orleans (Star, 2001), and his very biography (Murray, 2016). With the exception of Goedhals' work (2020), very scarce references, have been made to his contribution to ethics and the peculiar blend of Herbert Spencer's philosophy combined with Buddhist principles in his intellectual maturity, resulting in a very early ecological ethics, or, as I intend to show, an "ethico-aesthetic paradigm" or "ecosophy" as described by Félix Guattari (2000).

The background of this research, firstly stemming from a personal fascination with Hearn's work as well as various aspects of Japanese culture and folklore, is the further result of at least three parallel academic endeavours. These include sociotechnical investigations of artificial intelligence (AI) and robotics, and in particular of the uncanny valley (Galanos, 2020) and the role of Japan in AI history (Nilsson, 2010). This has made me sensitive in hypothesising a certain continuity in Japanese culture linking its robotics development to its ancient animist doctrines; and that Hearn, as a Western "translator" of Japan to the West stands as a connecting link between a form of pre-modern Japan nearly lost to the Meiji Restoration and industrialisation, but reborn through the animist "survivals" (to employ a term by Hearn, 1905, p. 417) in contemporary robotics and AI. As a next step, with my colleague Mary Reisel from Rikkyo University, Tokyo, we investigated how this ancient surviving functions ethnographically in recent interactions between humans and the robotic AIBO pets by Sony (Galanos and Reisel 2020; while an early theoretical account of a similar framework can be found in Galanos, 2017).

The Emergence of Hearn's Evolutionary Ethics as a Product of his Circumstance

This section will focus on Hearn's work and will aim to answer whether one can speak of a philosophy or a set of ethics particular to Hearn. Being a constructivist, I can only treat Lafcadio Hearn's theoretical and scientific thinking as a product of his historical circumstance. Hearn's biographical itinerary is lesson in geography: born in Lefkada, Greece, moved to Dublin,

Ireland at age 2, switching between Tramore, County Waterford and Bangor, North Wales at age 7, moving to Yvetot, France at age 11, Durham, England at age 13, London, England at age 17, Cincinnati at age 19, New Orleans at age 27, Martinique at age 37, and finally Japan at age 40, in which he spent the last 14 years of his life until his death at age 54 (Murray, 2016). Such a list of places and numbers is by no means indicative of his tumultuous life, being a life of constant flux and resistance to a world which was on the one hand rapidly changing in light of industrialisation, and on the other filled with deeply entrenched values of authoritarianism and social inequalities. Reading his biography, the sociologically, historically, and psychologically inclined researcher is able to reflect upon the inextricable link between war's impact on family relations (based on Hearn's father Charles Bush Hearn's profession and eventual abandonment by both of his parents), mental health (given his mother's mental challenges), religion (from his resistance to Catholic dogma to his investigation of voodoo/hoodoo or Buddhist principles), social class structures and struggle (Hearn being the son of nobles, yet living homeless or in poor condition for long periods of his life), art and literature (in his detailed investigations of English, French, Greek, and Japanese forms of art, spanning from poetry and folksong to novels and entomology), and, most predominantly, everyday life (given that many of all previously mentioned domains are apparent in Hearn's work through his sharp descriptions of everyday ways of living from the regions he lived in). Two key details to remember, which will become relevant in the course of this section, are the following: (1) during his stay in Cincinnati and under guidance and influence of his publisher and friend Henry Watkin, Hearn was exposed to the Utopianist literature which fascinated Watkin; (2) Hearn was meant to be remembered for his deep explorations of the macabre and the supernatural; his books *Kwaidan*, *Shadowings*, and *In Ghostly Japan* are testimonies of this, while his earlier writings from New Orleans are also indicative of his inclination towards that theme. Howard P. Lovecraft recognised Hearn, as early as in 1927, as a precursor of the horror fiction genre in literature (Lovecraft, 1927, p. 99). As Allen Tuttle puts it, his life led him to settle in Japan, and build his unique interpretation of it, as such:

"Having fled the strong wills and broad shoulders of the West to a land of enchanted miniatures, where the lotus was actually eaten, he could not forget that he was still a spiritual alien, seeking absolutes in a world of relativity." (Tuttle, 1949, p. 85).

A polymath on the move, Hearn matches the archetype of a nomadic scientist, to echo French philosophers Deleuze and Guattari (1988, p. 423): the scientist who resists complying with the State imperatives of a static form of knowledge, taking advantage of all available resources to innovate according to given social needs, being on the move in order to enquire for novel resources. In such a quest, Hearn remained restless, at least until his settlement in Japan. I suggest, following Tuttle's above remark, that this settlement can be viewed as carrying a symbolic/philosophical connotation. If one views Hearn's biography as spiritual journey, Hearn as an absorber and interpreter of cultural elements and moral characters, Japan stood for Hearn as a final destination in such a journey, representing a nearly utopian way of living, based on virtues Hearn wished to promote, inviting the exploration of "regions of thought and emotion yet unexplored, or perhaps long forgotten" (Japan: An Attempt at Interpretation, 1904, p. 14). Such virtues are highlighted in his descriptions of the Japanese people and the

contrasts he draws with Western moral decadence, reflecting on Japan “becoming infected with Western moral poison” (correspondence with Ellwood Hendrick, as cited in Tuttle, 1946, p. 82). As Hearn notes:

“The more one sees of it [Japan], the more one marvels at its *extraordinary goodness, its miraculous patience, its neverfailing courtesy, its simplicity of heart, its intuitive charity* [...] Well, I have been fourteen months in Izumo; and I have not yet heard voices raised in anger, or witnessed a quarrel: never have I seen one man strike another, or a woman bullied, or a child slapped.” (Hearn, 1894, pp. vii, 239, my emphasis)

Hearn’s philosophy was very much influenced by the principles of Herbert Spencer, a thinker who was his contemporary and frequented Hearn’s writings. Hearn’s ethics, according to Tuttle, very much matured as a blend between Buddhism and Spencerianism. Spencer’s “evolutionary ethics” is based on the goal-oriented search for an “absolute morality” which “can only begin where the struggle for existence has ceased” (Tuttle, 1946, p. 85). In Spencer’s, and therefore Hearn’s, view of evolution, the world and every entity in it, must go through an infinitely decadent state in order to begin its improving; evolution is the passage of matter “from an indefinite, incoherent homogeneity to a definite, coherent heterogeneity” (Spencer, as cited in Tuttle, 1946, p. 82).

Hearn’s life made a good case-study of this model, which allowed him, I suggest, to theorise about the model’s validity in the world at large; and that education should aim at acknowledging this necessity or prospect. In correspondence with Basil Hall Chamberlain, Hearn asks: “In order to comprehend the highest good, is it necessary that we must first learn the largest power of evil?” (Hearn, as cited in Tuttle, 1949, 83). Tuttle further notes that Hearn “equated [Spencerian] evolution to Buddhism” (Tuttle 1949, 85) and thus, as he wrote in one of his lectures, this Buddhist simplicity Hearn so much admired in everyday Japanese life, will be achieved by humanity only after a prolonged course of suffering; only then “humanity will at last, in the course of million of years, reach the ethical conditions of the ants” (Hearn, as cited in Tuttle , 1946, p. 83) and reach pure and simple “virtues rooted in instinct” (Tuttle, 1949, p. 83). It is therefore safe to speak of Hearn’s Spencerian ethics. The main principle, specific to Hearn, can be condensed in that to experience higher good one needs to experience the absolute evil. On a letter to Ellwood Hendrick, Hearn comments:

“As Spencer holds, absolute morality can only begin where the struggle for existence has ceased. This is not new. The appalling prospect is this, –How infinitely worse the world must become before it begins to improve at all! And surely education ought to be conducted with a knowledge of these things.” (Hearn, as cited in Tuttle , 1946, p. 82)

Tuttle showed that even before Hearn was known to have read Spencer’s work *The Data of Ethics*, in which the Spencerian utopia is outlined, and moral perfection is equated to ant societies, Hearn was also referring to the high morality of the ants already in one of his New Orleans writings (“...humanity will at last, in the course of million of years, reach the ethical conditions of the ants,” lecture, cited in Tuttle, 1949, p. 85). By looking at both sets of writings produced by Hearn in Japan and New Orleans, the theme of ghostly, eerie, and macabre stories is viewed as constantly interplaying with that of a call for a utopian society, or the

inability of the commercialised and industrialised character to appreciate this form of utopianism once it is encountered. Why those two themes? It is, therefore, my contention that Hearn's interest in the macabre is explained through the Spencerian lens in the form of the following question: Did Hearn explore the macabre in his quest for the necessary evil through which any society and character must pass through in order to reach moral perfection and natural mastery of "virtues rooted in instinct" (Tuttle 1949, 83)? In his own words: "In order to comprehend the highest good, is it necessary that we must first learn the largest power of evil?" (Hearn, correspondence with Basil Hall Chamberlain, cited in Tuttle, 1949, p. 85). This question veils a deeper one: is eeriness equated to evil? By reading Hearn's descriptions and literary depictions of the macabre, one doubts such an assertion: in Hearn's world, New Orleans and Japan locals are familiarised with the macabre and this is a predominant trait of their utopian morality. Occidental poisoned morality separates such uncanny events from everyday "normalcy," thus equating in common knowledge images of deformities, ghosts, zombies, and various supernatural phenomena with evil, villainous characters, and the overall perception of the abnormal. Hearn's emphases on the uncanny acts as an exercise of ethical symmetry towards the haunting and the non-haunting; both from a Shintoist and a Spencerian perspective, the eerie serves its purpose toward universal moral perfection. Ghosts, sometimes referred to as phantoms, can be viewed as mere parts of a reality which, from a Buddhist perspective, generally consists of phantoms. To admit the existence of phantoms-as-ghosts, is to also admit the nature of reality-as-phantom. And achieving the latter, is the key to following the flow of universal evolution. As Hearn puts it in his closing remarks to his half Spencerian-half Shintoist essay on ancestor-worship:

"The teaching of Evolution is that we are one with that unknown Ultimate, of which matter and human mind are but ever-changing manifestations. The teaching of Evolution is also that each of us is many, yet that all us are still one with each other with the cosmos; - that we must know all past humanity not only in ourselves, but likewise the preciousness and beauty of every fellow-life; - that we can best love ourselves in others; - that we shall best serve ourselves in others; - that forms are but veils and phantoms; - and that to the formless Infinite alone really belong all human emotions, whether of the living or the dead." (Hearn, 1896, pp. 305-306)

This symmetry between the living and the dead, part of Hearn's broader symmetry between familiarisation with the uncanny and quest for utopia, is akin to Guattari's call for a non-dichotomous cultivation of an ethico-aesthetical paradigm (Guattari, 2000). While capitalist regimes influenced human perception in a way so that ethics and aesthetics became separable (and largely commodified) items, often at odds with one another (what is attractive is not necessarily moral; what is ethical is not necessarily beautiful), Guattari's tripartite ecology of articulation between the registers of the environment, social relations, and human subjectivity, calls for a re-unification. (Interestingly, Guattari was equally fascinated with life in Japan as shown in a relevant collection of essays (Guattari, 2015).) Hearn appears to be aware of this ecological approach which equates the ethical with the aesthetical. As Donald Richie points out:

"What one usually discovers upon a return to longed-for origins is a utopia. Hearn consequently found in Japan surpassing beauty, an extraordinary charm, a lovable picturesqueness, and a place for himself. He

was an aesthete and so, he thought, were the Japanese. He worshiped beauty and, therefore, so did they.” (Richie, 1997, p. 10)

Such remarks about the connection between Hearn and further Western explorations of Japan, allow us to draw a further remark about Hearn’s perception of Japan.

The Other Side: Hearn’s Interpretations as Signs of Exoticism – the Paradoccidental View

Nevertheless, one would argue that Hearn’s interpretation of Japan was exactly that: an interpretation; or, more precisely, what in Barthean terms, Richie describes as a “fictive nation” (Richie, 1997, p. 12; see also the interesting reading by Goebel, 1993). Similarly, for New Orleans, S. Frederick Starr describes Hearn as the “man who *invented* New Orleans” (Starr, 2001, p. xi). Hearn’s “attempt at interpretation,” as the subtitle of his 1904 book reads, was exactly that: an attempt. Richie has shown that Hearn showcased no mastery over the Japanese language, committing important errors in his translations and transliterations. Nevertheless, and as if Hearn wished to employ self-sarcasm given his physical –blindness, he probably remained intentionally blind to Japanese culture’s exact external form in order to be able to romanticise indefinitely, as a protection against admittance of Japan’s weaknesses. In Richie’s words: “Ignorance was like a vaccination against a general contagion” (Richie, 1997, p. 14). Hearn’s life, in a sense, made an imperative that he glorifies his final destination and makes a pure (and purist) utopia out of it. This section will suggest that Hearn’s work can be situated among a set of Western authors whose fascination with Japan acted as a form of escape plan from a Western morality which proved to be insufficient for their thinking; with underlying tones of exoticism. Spencer died in 1903 and Hearn in 1904. Between the two authors and ourselves, one could attest that various forms of absolute evil have been reached: from World War II’s holocaust to the detriments of climate change, the world following Hearn and Spencer had good reasons to think of Japanese Shintoism, and Japan at large, as a realm which copes with paradoxes intentionally, because of its own philosophy which is precisely based on the acceptance of paradoxes: instead of living in a world of Beckettian absurdity where reason appears to be the norm, in which the absurd takes the form of disrespect against living beings and environment, it must be better if one lives in an oriental world where absurdity is known as the only reason, and to respect every being and the environment is the key to perceive every form of reason.

Indeed, I will term the Western view of Japan the *paradoccidental* view, in that it sees Japan as paradoxical, full of contradictory images, in its portrayals through occidental narrative (and occasional stereotyping or cases in cultural appropriation): from Zen gardens to highly developed robotics, and from samurai codes of ethics to interspecies pornographic paintings from the Edo period, Japan appears to be a land of contradictions to the untrained Western eye. This is apparent already in Arthur Koestler’s work *The Lotus and the Robot* (1961), being Koester’s exploration of Japanese culture. Although Koestler maintains a rather critical view, sometimes negative, on spiritualist practices, the very title of the book is indicative of the way in which he marvelled at Japan being simultaneously “Lotusland” and “Robotland” (Koestler, 1961, 165-188). Koestler is, in my view, correct in suggesting that the

contradictory image of Japan stems from the country's precise appreciation of contradiction as the basis of reason. Whereas the West has mostly been influenced by Aristotelian and Cartesian linear and sequential reasoning, with the best appreciation of contradictions being Hegelian dialectics in which two contradictory forces synthesise into a novel third one, Japanese Zen Buddhism forces the simultaneous validity of both contradictory statements. Zen koans, riddles posed by Zen masters to their students, often containing two or more contradictory commands train the student in accepting that reality (or: the phantom of reality) is found on grounds of simultaneous existence, akin to the wave-particle condition in quantum particle physics. The following well-known koan is indicative of this acceptance:

“Ma-tzu held up a stick and then said, ‘If you call this a stick, I will hit you with it. If you don’t call it a stick, I will hit you with it. Quickly, now, what is it?’ The use of language in this koan creates the threat of punishment no matter how you answer.” (Simpkins and Simpkins, 2011, p. 91)

Situations like this tend to dominate contemporary life, thoroughly mediated through technology. This assertion will allow the rest of the present essay to unfold. Hearn's appreciation of Spencerian-Buddhist evolutionary ethics was a precursor to a generalised Western interest in Japanese appreciation of contradiction, as a result of the increasing appearance of everyday riddles which appear as Zen koans. Some examples: you are now reading this paper about Lafcadio Hearn and technology, and I, the author, tell you: ‘If you believe this is written by a machine learning computer programme, I will prove you wrong. If you think this is written by a human being, I will prove you wrong. Quickly, now, is this the product of a computer or a human?’ Your confusion will remain the same before and after reading this, unless you accept, like Hearn, Guattari, or a Zen master might have suggested, that this paper is the simultaneous product of the human who wrote it, the sources consulted, the devices though and upon which it was inscribed, and most importantly, the reader who renders this meaningful at the present moment. This might consist of a certain early technological *satori* (the Zen Buddhist term for enlightenment).

The Czech-born philosopher of communication Vilém Flusser is a strong candidate in bridging these two parts of the present paper. His biography is abundant of parallels with Hearn's. Born 1920 in Czechoslovakia, migrated to London in 1939 during the Nazi occupation and lost his family in the concentration camps; he migrated to Brazil in 1941, whereby he began his university teaching career and published most of his work (a good portion of it being a cultural appreciation of Brazilian morals in comparison to European ones); after being dismissed from the university when the Brazilian Military Government's regime took over, he migrated back in Europe and lived in Italy, Germany, France until his untimely death on a car accident at the German-Czech border when he was attempting to visit Prague, his native city, for the first time since his first migration. Immersed in his contemporary art scene and philosophical circles while teaching at the School of Engineering in Brazil, influenced, among others, by media scholar Marshal McLuhan, Martin Heidegger's phenomenology, and various forms of spiritualism, Flusser's work was always a parallel examination of digital technologies as providers of utopian liberation and dystopian suffocation, spiritual and artistic enlightenment but also heralds of an automated Armageddon. In his autobiographical and philosophical text *Bodenlos* (translated as *Groundless*), Flusser situates his own journey into

Eastern (particularly Indian and Japanese) philosophy within a general turn of an ideologically saturated West towards an Eastern set of values which contains elimination of ideas (and therefore ideologies), being that purely practical; a lived praxis:

“The East was no longer the polar opposite of the West, but an open structure (like an anachronism) within which the West could be found. [...] The East was preferable to the West not because it knew better, but precisely because it did not know anything; not because it taught better values, but precisely because it taught no values; not because it had more profound faith, but precisely because it did not have faith in anything; not because it had a more perfect concept of reality, but precisely because it had no concept of reality. Eastern texts were to be read with an entirely different spirit than Western texts: not as theories, but as instruction manuals; as salvation techniques, not as ideologies.” [Flusser, 1973, pp. 67-68]

Flusser thus, refers to the benefits brought by the annihilation of thought as a technique to eliminate Western dichotomies between Being and Non-Being. However, as he later remarks, and as emphasised by Japanologist Irmela Hijiya-Kirschner (1994), this realisation allowed the West to impose its superiority over the East in that it understood lack of ideology as a form of “naïve materialism” in Marxist terms. Hijiya-Kirschner suggests the way in which such views of Japan, although well-intended, carried the seeds of exoticism, favouring certain portrayals of Japan over wider views; deeply interpretative according to Western projections, adjacent to the need for alternative frameworks of thought in light of ideological failure. In this respect, we can note a pattern of similarity between Hearn’s intentional romanticisation of Japan and Flusser’s exoticist approach. In a text written during Flusser’s philosophical maturity, when his own style of short techno-philosophical essays was established, he revisited the interplay between Eastern and Western moralities. In his view, Western industrialism originally valued maximalist aesthetics, large buildings, and voluminous factories. The East, slowly dominating the West technologically, which valued minimalism and emptiness, brought with it the datafication of microchips and slogans such as “less is more.” The Western absorption of such values, nonetheless, came with the distorting presupposition of dichotomies; resulting in a crisis of values, with appreciation of the small becoming equated with belittling:

“Ideal models were values. When the Industrial Revolution transformed ideal models into forms, it provoked the ‘crisis of values.’ The counter-revolution of ‘chips’ overcame the crisis of values. Once it transformed the models of forms into information, it turned them imperceptible. Values disappeared from humanity’s field of vision. What remains are no longer imperative functions. The microprograms undo the myth of models as they annihilate values. Thus, the shrinkage of models is dehumanizing. It devalues life. Life within a miniaturized context is absurd.” (Flusser, 1983, p. 82)

It should be noted that historically, Flusser’s keen insight into this peculiar intercultural movement took place in the context of Japan’s Fifth Generation Computer programme’s early development, a nationwide technological initiative to make Japan the world leader in robotics, artificial intelligence, and computer infrastructures, which stirred a chain reaction of similar programmes in the US, the UK, and the European Economic Community (Nilsson, 2010). This brings in the need to examine the co-development of interpretations of Japanese philosophy light of technology both in Japan (and therefore from a less exoticist perspective) and elsewhere. It will be shown, in the next section, how Hearn was able to go beyond simplistic

forms of exoticism, and although less methodical and more intuitive in his approach, was able to capture patterns and values in Japanese thought which survive in contemporary robotics and open up the question as to whether contemporary Western interpretations of Japanese values in technology ethics can assist a better understanding of Japanese thought as such.

Drawing Parallels Between Hearn's Exoticisation of Japan and the Contemporary Turn to Japanese Ethics in Artificial Intelligence, Robotics, and Smart Technologies

On the aftermath of World War II, and while Flusser was reflecting on the West's turn into the East, Masahiro Mori, born in 1927, developed prosthetics and early robotics applications in the late 1960s Japan. Mori was surrounded by an environment similar to Hearn's depictions: rich in ghost legends, realistic puppet theatre traditions (*bunraku*), and at the same time toy industries that produced anthropomorphic stuffed animals, and state-of-the-art robotics for the industry of the time. Mori, thus comparing human reactions towards objects with a human likeness introduced two graphs on an obscure Japanese journal of very low visibility, which were meant, however, to influence robotics design practices once the scientific community discovered this paper in the late 1990s. Mori's paper begins by suggesting an affinity/familiarity valley [*shinwakan no tani*] – a monotonically increasing and visually straightforward relation between point A at the bottom-left side of an x-y axis towards point B at the top-right side of it. Mori employed the metaphor of a mountaineer who aims to reach the top of a mountain, with this B point representing the idealised other human being. The more something resembles a human, the affinity towards it increases monotonically, as in cases of humanoid toys or robots (for instance, children's attachment to their teddy bears). However, the uncanny valley represents a significant dip in the line of affinity as soon as the relation between human resemblance and human behaviour is significantly distorted. Continuing with the mountaineering metaphor, Mori suggests that when the resemblance is "too much", the climber might fall in the "valley of bad feeling" (as per the *Kōjien* dictionary more precise definition of the uncanny; for a detailed exploration of the term's history of translation, see Galanos 2020). In Mori's (translated) words, based on his experience with electric prosthetic hands:

"[O]nce we realize that the hand that looked real at first sight is actually artificial, we experience an eerie sensation. For example, we could be startled during a handshake by its limp boneless grip together with its texture and coldness. When this happens, we lose our sense of affinity, and the hand becomes uncanny. In mathematical terms, this can be represented by a negative value. Therefore, in this case, the appearance of the prosthetic hand is quite humanlike, but the level of affinity is negative, thus placing the hand near the bottom of the valley." (Mori, MacDorman and Kageki, 2012[1970]: 99)

Later in his, otherwise brief, article that he refers to – possibly humanoid – robots: "Since the negative effects of movement are apparent even with a prosthetic hand, to build a whole robot would magnify the creepiness"; and as he concludes, "[w]e hope to design and build robots and prosthetic hands that will not fall into the uncanny valley" (Mori, MacDorman and

Kageki, 2012[1970]: 100). There are two particularly important things to note about Mori for the scope of the present paper. Firstly, Mori's article ends by reflecting about the reason which caused the development of such a feeling:

"Why were we equipped with this eerie sensation? Is it essential for human beings? [...] The sense of eeriness is probably a form of instinct that protects us from proximal, rather than distal, sources of danger. Proximal sources of danger include corpses, members of different species, and other entities we can closely approach. Distal sources of danger include windstorms and floods" (Mori, MacDorman and Kageki 2012[1970]: 99-100)

Secondly, a rather overlooked side of Mori is his strong Buddhism. Four years past publication of the aforementioned article, Mori published a book called *The Buddha in the Robot: A Robot Engineer's Thoughts on Science and Religion*. The main question addressed in the book is outlined on the back cover:

"What connection, you may want to ask, can there possibly be between Buddhism and robots? How can a mechanical device partake of the Buddha-nature? The questions are understandable, but I can only reply that anyone who doubts the relationship fails to comprehend either Buddhism or robots or both." (Mori, 1974: back cover)

Mori's simultaneous interest in Buddhism and eeriness appears to be compatible with the aforementioned role of eeriness in Hearn's evolutionary ethics. One of Hearn's less admired essays called *Nightmare-Touch* contained in his volume *Shadowings*, explores the nature of fear of ghosts: "What is the fear of ghosts among those who believe in ghosts?" (Hearn, 1900, p. 235, original emphasis). Hearn, like Mori about the nature of uncanny fear, suggests that the fear of ghosts is about proximal fear of touching, as opposed to distal dangers: "I venture to state boldly that the common fear of ghosts is *the fear of being touched by ghosts*, - or, in other words, that the imagined Supernatural is dreaded mainly because of its imagined power to touch. Only to *touch*, remember!- not to would or to kill" (Hearn, 1900, p. 237, original emphasis). Hearn concludes his essay precisely by situating the development of this fear in his evolutionary model:

"[T]hrough all the course of evolution, heredity would have been accumulating the experience of such feeling. [...] It might be doubted whether the phantasms of any particular nightmare have a history older than the brain in which they move. But the shock of the touch would seem to indicate *some point of dream-contact with the total race-experience of shadowy seizure*." (Hearn, 1900, pp. 245-246, original emphasis).

Could it be the case that Mori had read Hearn's work while thinking of the encounter with a cold prosthetic hand and the fall in the valley of eerie feeling? Or when asking those profound questions about the nature of the uncanny? I doubt this, given that nowhere in Mori's works Hearn is being mentioned; it would be safer to suggest that such curiosity is born in the Japanese environment across time, when interdisciplinary minds such as Hearn and Mori become exposed to similar cultural input.

Such explorations of fear continue in contemporary Japanese robotics, proving the theme as diachronic in the local culture. While the uncanny valley was becoming a standard

reference in robotics, an increasing amount of research initiatives began exploring this question through fMRI experiments. The following “total Turing Test” is illustrative. Human interlocutors were invited to guess whether presented entities were human or machine when encountering them “in person” (in contrast to communication exchange in traditional Turing tests). The human-looking robots possessed a micro movement function to appear more realistic, so it was expected that given the very short (2 seconds) duration of the test, most robots would pass for humans. Prominent roboticist Hiroshi Ishiguro extends Mori’s reflection based on empirical data:

“As the result of the experiment with 20 subjects, 70% of the subjects did not become aware they were dealing with an android when the android had micro movements. [...] Why do 30% of the subjects become aware of the android? What happens if the time is longer than 2sec.? In the experiment, the subjects felt a certain strangeness about the android’s movements and appearance.” (Ishiguro, 2005, p. 4)

Although Ishiguro does not explore the uncanny valley and robotics from an openly Buddhist perspective, around the same period, another Japanese scholar, Naho Kitano suggested that the Shintoist concept of *Rin-Ri* should be (a) on the forefront of any future ethical framework for robotics (the then emerging field of roboethics) and (b) that the Japanese people’s familiarity with the concept ensures their advantage in being world leaders in robotics (Kitano, 2006. According to Kitano, “literally, *Rin-Ri* means the reasonable way (or course) to form the order and to maintain harmonized human relationships” (Kitano, 2006, 81). Although, to my knowledge, Hearn does not refer to *Rin-Ri* in any of his works, *Rin-Ri*’s favouring of “the superiority of social harmonization over the individual subjectivity” (Kitano, 2006, 81) is compatible to Hearn’s evolutionary ethics examined above; whereas the animist dimensions of *Rin-Ri* is admitting “spiritual life in objects or natural phenomena” is in dialogue with Mori’s interest in robotic Buddhahood. Of further interest is that Kitano distinguishes between Western discussions on AI/roboethics, affirming Flusser’s point about Eastern philosophy as one of pure praxis: “[i]n Japan, the direction of such discussions is more practical than theoretical/philosophical” with *Rin-Ri* being “the study of the community, or the way of achieving harmony in human relationships” where “each individual has a responsibility toward the universe and the community” (Kitano, 2006, 79–80). From such a Shintoist perspective as a point of departure, which is responsible towards any entity, animate or inanimate, “this contributes to accelerate robot R&D, and after all, leads to legitimize the being of social robots in the human society with its consequent necessary regulations change” (Kitano, 2006, 82). My suggestion here is that Hearn’s translation of such Japanese principles to the West may further assist enriching work in AI/roboethics.

In 2015, Spyros Tzafestas’ volume on roboethics dedicated 21 pages to Japanese roboethics, extending such emphasis on the “[a]voidance of abstract concepts in several issues of life” and the priority of relations between humans, nature, and artefacts above the Western “hierarchical world order” (Tzafestas, 2015, pp. 156-158). Tzafestas contributes to the exploration of Japanese values that should be imported in roboethical frameworks, placing emphasis on virtues held by designers such as *Shinto* (relation to past), *seken-Tei* (everyday appearances), *giri* (duty), and virtues built into robots such as *iyashi* (healing, calmness), *kawai*

(cute), *hukushimu* (living), *nagyaka* (harmonious, gentle), *kizutuku-kokoro* (sensitive inner minds) (Tzafestas, 2015, p. 167).

Mireille Hildebrandt is another Western researcher of technologies, investigating intersections between law and smart technologies who has dedicated parts of her work in highlighting Japanese principles as an alternative perspective to Western understandings of privacy. Hildebrandt correctly points out that privacy itself was very alien a concept to the Japanese; the very word for privacy in Japanese is a loan-word (*purabashi*) while “the Japanese legislation on privacy and data protection has been enacted merely to comply with the demands of Western trade partners” (Hildebrandt, 2015, p. 104). This brings remarkable resemblance to Hearn’s observations about the role of trading in ports of his time in Japanese importing of Western impolite manners:

“Indeed I have never seen any real roughness anywhere that I have been in Japan, except at the open ports, where the poorer classes seem, through contact with Europeans, to lose their natural politeness, their native morals-even their capacity for *simple happiness*.” (Hearn, 1894, p. 239, my emphasis)

In her chapter, Hildebrandt continues in emphasising that even so, Japanese conceptions of privacy stem from an environmentalist approach to the term and whether a given environment affords privacy, as opposed to an individual owning privacy; thus suggesting that such an understanding may be much more relevant to contemporary discussions about variations of digital privacy, monitoring technologies, and institutions (Hildebrandt, 2015, p. 104). Like Tzafestas, Hildebrandt highlights a set of Japanese virtues found to be relevant in the development of ethical frameworks for digital privacy. These include, the inbetween (*aida*), politeness as “face” or “place” (*basho*), situated discernment (*wakimae*), and the culture of “as-if,” and the indulgence of restraint and acuity (*amaeand enryo-sasshi*), all of them being in agreement with Hearn’s descriptions in English of Japanese culture’s uniqueness as outlined above.

To close this drawing of parallels between an interdisciplinary array of works by authors specialising on various intersections between technology and culture, it is useful to show how Hearn’s ecological ethico-aesthetics preceded the Western reinvention of Japanese human-technology-environment relationship. The following passage from *Japan: An Attempt at Interpretation* is revealing about Hearn’s sharp observation of the connection between users, craftspersons, tools, and products. In his analysis of Shinto, contemporary debates and calls for a human-computer ecology pre-exist as early evolutionary seeds (a quick note: I have marked with “[sic]” all cases in which “his” is used as gender-neutral but preserved the places in which, for Hearn’s contexts, gender appeared as specific to occupation):

“The existence of the individual worshipper was ordered not merely in relation to the family and the community, but even in relation to inanimate things. Whatever his [sic] occupation some god presided over it; whatever tools he [sic] might use, they had to be used in such manner as tradition prescribed for all admitted to the craft-cult. It was necessary that the carpenter should so perform his work as to honour the deity of carpenters, that the smith should fulfil his daily task so as to honour the god of the bellows,- that the farmer should never fail in respect to the earth-god, and the food-god, and the scare-crow god, and the spirits of the trees about his habitation. Even the domestic utensils were sacred: the servant could not dare to forget the presence of the deities of the cooking-range, the hearth, the cauldron, the brazier,- or the supreme necessity of keeping the fire pure. The professions, not less than the trades, were under

divine patronage: the physician, the teacher, the artist -each had his religious duties to observe, his special traditions to obey. The scholar, for example, could not dare to treat his writing-implements with disrespect, or put written paper to vulgar uses: such conduct would offend the god of calligraphy. Nor were women ruled less religiously than men in their various occupations: the spinners and weaving-maidens were bound to revere the Weaving-goddess and the Goddess of Silkworms; the sewing-girl was taught to respect her needles; and in all homes there was observed a certain holiday upon which offerings were made to the Spirits of Needles." (Hearn, 1904, pp. 169-170)

From the above comparison of passages and collection of principles, it becomes increasingly more apparent that Hearn, in his keen insight on Japanese traditions managed to outline virtues which were rediscovered in worldwide scholarship about the role of such Shintoist virtues in technological research and development and the co-habitation with technological artefacts and deeply technologically mediated environments. With these in mind, some final remarks are to be made.

Closing Remarks: Conclusions and Future Agenda for a Discipline of Hearn Studies

The present paper covered a wide ground of intersections between Japanese culture and technology ethics, aiming to show that focus on Hearn's evolutionary ethics may act as helpful paradigm not only to understand how human-technology-environment relations ought to be, but also understand patterns of thought leading Western scholarship to seek salvation and occasionally exoticise Japan. I will present the paper's four key findings followed by recommendations for future research in what I would envisage as an emerging inter-, outer-, and transdisciplinary field of Hearn studies.

1. Western exoticist perceptions of Japan signify hopes and anxieties about Western capitalism, anthropocentrism, uncertainty, and its seemingly contradictory counterpart: dehumanisation by surrender to the machine. From the perspective of Hearn's Spencerian-Buddhist evolutionary ethics, the stage of social harmonisation can only be achieved once the source of anxiety is identified, contemplated, and become an object of familiarisation. Hence, exercises in terror, grotesque images, ghost stories, attempts at understanding the eerie and the uncanny, act as lessons in avoiding their physical manifestations in the form of massacres or environmental exploitation through capitalism, sexism, racism, speciesism, and other forms of social discrimination. Exoticism about Japan is often a collective or individual expression of social uncertainty, moral/political turmoil and the quest for liberation in the exotic-as-pure.

2. A combination of the teachings about the living/non-living in Shinto but also from contemporary observations about identifying the neurophysiological and social nature of the uncanny may assist such training exercises. Eeriness and uncertainty are vital for human's survivability and need to be taken seriously during any future ecological and ethical framework toward environmental harmony. What and how one fears is revealing about planetary needs in relation to human history. Hearn's theoretical works are to be closely investigated in this respect.

3. Hearn is probably one of the first Westerners who pinpointed towards this direction by forcing his readers to consider ghosts, zombies, death, the obscure, the grotesque, and the “paranormal” as parts of everydayness and build an ethics of acceptance of the macabre, however, opposing the elitist appropriation of death/scare tactics by the industrial domination. Hearn’s very life, constantly on the move, acts as an archetype of contemporary reinventions of nomadism – from the leisure of low-cost flights and the increasing amount of jobs involving international travel to forced political migration and asylum seeking, Hearn’s life becomes a symbol for contemporary physical and spiritual journeying; and how the two can be viewed as intrinsically linked.

4. Finally, and mostly based on the focus on AI and robotics, I suggest that post-war Japan’s relationship to robotics and artificial intelligence can be viewed as a continuation of the sensitivity towards the obscure which Hearn emphasised –while careful reading of Hearn’s work can be a guide to contemporary debates about ecology, sustainability, technology ethics in general, and responsible research and innovation.

As outlined in the beginning, these findings are but early attempts towards a more rigorous and systematic study of Hearn’s relevance to contemporary scholarship in philosophy, technology, environmentalism, psychology, sociology, just to name a few. This should be in line with Hearn’s humble approach to life: to prove Hearn’s value should be the tool; the craft should be the practical and effective change towards a more harmonised cohabitation with the environment.

Acknowledgements

No grants have been received for the production of this paper. Nevertheless, I would like to express my gratitude to Gill Haddow, Pippa Goldsmith, Fadhila Mazanderani, Benedetta Catanzariti, Sarah Bennett, Morgan Currie, Takis Efstathiou, Maria Argyropoulou, Steve Kemme, Rie Askew and his student Phan, Mireille Hildebrandt, Mary Reisel, Ioanna Filippopoulou, Olga Anastasiadou, Nikos Kouzinos, James Gardiner, Takaharu Oda, and Giulia De Togni, for literature suggestions and important input about Japanese culture.

Bibliography

- Allen, L., & Wilson, J. (eds.) (1995). *Lafcadio Hearn: Japan's Great Interpreter: A new anthology of his writings: 1894-1904*. Oxon, New York: Routledge.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (1988). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. London: The Athlone Press.
- Flusser, V. (1983[2013]) *Post-history*. Trans. Rodrigo Maltez Novaes. Minneapolis: Univocal.
- Flusser, V. (1973[2017]). *Groundless*. Trans. Rodrigo Maltez Novaes. N.p.: Metaflux.
- Galanos, V. (2017). Singularitarianism and schizophrenia. *AI & Society*, 32(4), 573-590.
- Galanos, V. (2020). Towards a Chronological Cartography of the Uncanny Valley and its Uncanny Coincidences. In Pippa Goldschmidt, Gill Haddow, and Fadhila Mazanderani (eds.) *Uncanny Bodies*. Edinburgh: Luna Press Publishing - Academia Lunace.

- Galanos, V., & Reisel, M. (2020). Assessing the Japanese Turn in AI and Robot Ethics: Extracting Meaningful Principles Between Exoticism and Empiricism in the Case of AIBO. In *IFIP International Conference on Human Choice and Computers* (pp. 141-157). Springer, Cham.
- Goebel, R. J. (1993). Japan as Western Text: Roland Barthes, Richard Gordon Smith, and Lafcadio Hearn. *Comparative Literature Studies* 30(2), 188-205.
- Goedhals, A. (2020). *The Neo-Buddhist Writings of Lafcadio Hearn: Light from the East*. Leiden, Boston: Brill.
- Guattari, F. (2000). *The Three Ecologies*. The Athlone Press, London.
- Guattari, F. (2015). *Machinic Eros: Writings on Japan*. University of Minnesota Press.
- Hearn, L. (1894). *Glimpses of Unfamiliar Japan, Vol. I*. Boston and New York: Houghton, Mifflin and Company.
- Hearn, L. (1905). *Japan: An Attempt at Interpretation*. New York and London: The Macmillan Company.
- Hearn, L. (1896). *Kokoro: Hints and Echoes of Japanese Inner Life*. Boston and New York: Houghton, Mifflin and Company.
- Hearn, L. (1927). *Out of the East: Reveries and Studies in New Japan*. London: Jonathan Cape.
- Hearn, L. (1900[1971]). *Shadowings*. Rutland, Vermont and Tokyo: Charles E. Tuttle Company.
- Hildebrandt, M. (2015). *Smart Technologies and the End(s) of Law: Novel Entanglements of Law and Technology*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Hijiya-Kirschner, I. (1994). A farewell to exoticism—Japan and the Western world. *Forensic Science International*, 69(3), 177-186.
- Kitano, N. (2006). 'Rinri': An Incitement towards the Existence of Robots in Japanese Society. In: Capurro, R., Hausmanninger, T., Weber, K., Weil, F., Cerqui, D., Weber, J., Apel, M. (eds.) *Ethics in Robotics. International Review of Information Ethics*, 6(12/2006), 79-83.
- Koestler, A. (1961). *The Lotus and the Robot*. New York: Harper & Row.
- Lovecraft, H. P. (1927[2013]). *Supernatural Horror in Literature*. Abergele: The Palingenesis Project, Wermod and Wermod Publishing Group.
- Mori, M. (1970). 'The uncanny valley [Bukimi No Tani Genshō [不気味の谷現象]]', *Enajii[Energy]*, 7(4), 33-35, 1970. [original text in Japanese]. Accessed 10-12-2019. Available at: <https://www.getrobo.com/>
- Mori, M. (1974). *The Buddha in the Robot: A Robot Engineer's thoughts on Science and Religion*. Trans. Charles S. Terry. Tokyo: Kosei Publishing.
- Mori, M., MacDorman, K. F., & Kageki, N. (2012). The uncanny valley [from the field]. *IEEE Robotics & Automation Magazine*, 19(2), 98-100.
- Murray, P. (2016). *A fantastic journey: The life and literature of Lafcadio Hearn*. Oxon, New York: Routledge.
- Nilsson, N.J. (2010). *The Quest for Artificial Intelligence: A History of Ideas and Achievements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richie, D. (1997). Introduction. In: Hearn, L. *Lafcadio Hearn's Japan: An Anthology of His Writings on the Country and Its People*. Tokyo, Rutland, Vermont, Singapore: Tuttle Publishing.

- Robertson, J. (2018). *Robosapiens japonicus: robots, gender, family, and the Japanese nation*. University of California Press.
- Simpkins, C. A., & Simpkins, A. M. (2011). *Buddhism in Ten: Easy Lessons for Spiritual Growth*. Tokyo, Rutland, Vermont, Singapore: Tuttle Publishing.
- Starr, S. F. (2001). Introduction: The man Who Invented New Orleans. In Hearn, L. *Inventing New Orleans: Writings of Lafcadio Hearn*. Jackson: University Press of Mississippi.
- Stevenson, E. (2020). *Grass Lark: Study of Lafcadio Hearn*. Oxon, New York: Routledge.
- Tuttle, A.E. (1949) Lafcadio Hearn and the Ethics beyond Evolution, *English Poetry*, 2, December 1949, 17-21.
- Tzafestas, S. G. (2016). *Roboethics: A Navigating Overview*. Berlin: Springer.

Λευκάδιος Χερν και Elizabeth Bisland. Στον ιστό μιας ερωτικής φαντασίωσης

Παρασκευή Κοψιδά-Βρεττού
Διδάκτωρ Φιλολογίας, Συγγραφέας
kopsidav@yahoo.gr

Περίληψη

Η Elizabeth Bisland υπήρξε η πρώτη βιογράφος του Λευκάδιου Χερν, ο οποίος την είχε γνωρίσει από την πρώιμη δημοσιογραφική της δραστηριοποίηση και έκτοτε θα διατηρήσει μαζί της μια δια βίου σχέση τρυφερής φιλίας, θαυμασμού και -το περισσότερο-, ενός υποδόριου, ανεκπλήρωτου έρωτα. Στην παρούσα εργασία φωτίζεται η ιδιαίτερα ισχυρή προσωπικότητα και η δράση της δημοσιογράφου, που τόλμησε τον γύρο του κόσμου σε λιγότερο από τις 80 ημέρες του Phileas Fogg, σε ένα διαφημιστικό εγχείρημα δύο ανταγωνιστικών εντύπων της Νέας Υόρκης. Αναδεικνύεται η ιδιόμορφη σχέση της Bisland με τον Λευκάδιο Χερν, οι ψυχολογικές εκφάνσεις αυτής της σχέσης, κυρίως μέσα από τη διαχρονική αλληλογραφία τους, και σε συνάφεια με τον ψυχικό και συναισθηματικό κόσμο του Ελληνοϊρλανδού συγγραφέα, συνεπή με όλες τις άλλες ιδιόμορφες καταστάσεις της ζωής και της κοινωνικότητάς του.

Πρόκειται για μια «μελέτη περίπτωσης», που αποκαλύπτει την ψυχική ενδοχώρα, τις αντινομίες και τις συγκρούσεις-την αγωνία εξισορροπήσεων εντέλει, του μεγάλου συγγραφέα, κάτω από μια διαφορετική οπτική: εκείνη της ερωτικής του, ανασφαλούς φύσης, που στις πιο ρομαντικές της εκδοχές τη ζει ως ερωτική φαντασίωση προσθέτοντας έτσι στη δραματικότητα της ζωής και της σκέψης του.

Λέξεις-κλειδιά: Λευκάδιος Χερν, Elizabeth Bisland, γύρος του κόσμου, φιλία, έρωτας

Βιογραφούμενος Λευκάδιος Χερν

Ο Λευκάδιος Χερν θα έχει την τύχη -ή την ατυχία- να αναμετρηθεί με τους πολλούς βιογράφους του και τις πολλαπλές εκδοχές της ζωής και της σκέψης του, όπως αποτυπώθηκαν στην πραγματολογία αλλά κυρίως στην ερμηνευτική του καθενός προσπάθεια. Ο Percy Boynton θα γράψει προσφυώς σε άρθρο του (Boynton, 1927) ότι ο Χερν «υπέφερε πολύ από τους βιογράφους του». Η «κακή» αρχή θα γίνει με ένα σύντομο βιογραφικό κείμενο, το οποίο θα δει το φως της δημοσιότητας το 1897, από τον εκδότη του Χερν Houghton Mifflin, χωρίς ο ίδιος να έχει ενημερωθεί σχετικά. Το γεγονός θα εξοργίσει τον Λευκάδιο, με αποτέλεσμα να διακόψει τη συνεργασία του με τον εκδοτικό οίκο.

Στις 14 πλήρεις και εκτενείς βιογραφίες και στις 3 κριτικές-αναλυτικές εργασίες που θα γραφούν στη συνέχεια μετά τον θάνατό του (Goedhals, 2020), ο Χερν θα «αποκτήσει» πολλά και διαφορετικά πορτρέτα (Hughes, 1996), θα παρερμηνευθεί και, εν πολλοίς, θα παρεξηγηθεί, καθώς η ιδεαλιστική, ρομαντική του φύση «πράττει» συχνά ετερόδοξα με κριτήριο τις κοινές και αναμενόμενες, από τους πολλούς, συμπεριφορές. Θα παραμένει ωστόσο ένας από τους συγγραφείς που περισσότερο απασχόλησαν τη λογοτεχνική και την κριτική βιογραφία και του οποίου ο εξωτισμός και οι πλούσιες σε πνευματικές και πολιτισμικές εμπειρίες ζωή (Rosen, 2005) και σκέψη εξακολουθούν να ασκούν μια εντεινόμενη στις μέρες μας γοητεία και περιέργεια (Κοψιδά-Βρεττού, 2015).

Αξίζει να αναφέρουμε ότι με την είσοδο στη νέα χιλιετία, λίγο πριν συμπληρωθούν, στις 27 Ιουνίου του 2000, 150 χρόνια από τη γέννησή του, θα ανακαλυφθεί το χειρόγραφο αδημοσίευτης κριτικής βιογραφίας του Λευκάδιου Χερν, σε μια αγορά μεταχειρισμένων βιβλίων στο Λονδίνο. Επρόκειτο για το χειρόγραφο ενός Πορτογάλου δημοσιογράφου, του Cesar dos Santos, προσχέδιο εργασίας του 190 σελίδων -γραμμένο τη δεκαετία του 1950-, το οποίο αναφέρεται κυρίως στην ιαπωνική περίοδο της ζωής του Λευκάδιου Χερν. Το

χειρόγραφο αγοράστηκε από τον Sammy I. Tsunematsu, ιδρυτή και επιμελητή του Μουσείου Soseki (αφιερωμένου στον μεγάλο εκπρόσωπο της ιαπωνικής λογοτεχνίας Natsume Soseki-1867-1916) στο Λονδίνο.

Μετά από κάποιες δεκαετίες σιωπής, το ενδιαφέρον για την ανάδειξη της σκέψης του Λευκάδιου Χερν, και την επικαιρική-κάτω από τα νέα δεδομένα και αξιακά αιτούμενα του 21^{ου} αιώνα- ανάγνωσή της, φαίνεται σήμερα να ζωντανεύει στις πολλές του πατρίδες του κόσμου (Askew, 2016), που τον διεκδικούν. Και αναφύονται πτυχές και εννοιολογήσεις του έργου και της περιπέτειας του βίου του, που απαιτούν νέες συγχρονικές θεωρήσεις και ερμηνείες. Όπως παραδειγματικά αναφέρομαι στο έργο με το οποίο έχει καταπιαστεί ο Αμερικανός συγγραφέας, πρώην δημοσιογράφος της εφημερίδας Cincinnati Enquirer και Πρόεδρος της «Εταιρείας Λευκάδιος Χερν» στις Ηνωμένες Πολιτείες, Steve Kemme, ερευνώντας τη σχέση του Λευκάδιου Χερν με τους Αφροαμερικανούς του Cincinnati και τα γραπτά του γι'αυτούς (Kemme, 2020). Θα γράψει σχετικά, εστιάζοντας στη σημασία του για τον σημερινό μας κόσμο: «Η κληρονομιά του Λευκάδιου Χερν, όσον αφορά τη φυλή και την κοινωνική συνείδηση αναδεικνύει την ανάγκη της ανεκτικότητας για ανθρώπους διαφορετικών φυλών, εθνών και θρησκειών. Και όχι μόνο για να τους ανεχτούμε, αλλά για να μάθουμε γι'αυτούς και να τους γνωρίσουμε ως συν-ανθρώπινα όντα. Ο ίδιος επίσης υπέδειξε τη σημασία της βοήθειας σε όσους έχουν ανάγκη» (Kemme, 2021).

Elizabeth Bisland: Η πρώτη βιογράφος του Λευκάδιου Χερν

Η πρώτη ωστόσο βιογράφος του Ελληνοϊρλανδού συγγραφέα και εθνικού συγγραφέα των Ιαπώνων, είναι η Elizabeth Bisland. Το 1906, δύο χρόνια μετά τον θάνατο του Λευκάδιου Χερν, η Elizabeth Bisland θα δημοσιεύσει την πρώτη εκτεταμένη και πλήρη βιογραφία του, με τίτλο: *The Life and Letters of Lafcadio Hearn*. Εδώ η συγγραφέας θα προσπαθήσει, συνδυάζοντας την έρευνα με την προσωπική της εμπειρία από τη διαχρονία της σχέσης της με τον συγγραφέα, να αποτυπώσει ουσιαστικές πτυχές της πολυκύμαντης ζωής και της περιέργης και αντιφατικής του προσωπικότητας, της ισχυρής πνευματικής του φύσης προσφέροντας τις δικές της, πειστικές απαντήσεις και ερμηνείες σε στρεβλώσεις ή παρερμηνείες που επρόκειτο μοιραία, και για διάφορους λόγους, να ακολουθήσουν (Goedhals, 2020 και Hughes, 1996). Και το σημαντικότερο ίσως: στο βιβλίο της η Bisland (1906) καταθέτει και την πρώτη συλλογή των πολύτιμων επιστολών του-ακαδημαϊκών και φιλικών προς διάφορους αποδέκτες και προς την ίδια. Οι επιστολές αυτές-παρα τις συντηρήσεις που έχουν υποστεί και την προσαρμογή τους στην αυστηρότητα της βικτωριανής ηθικής (Hirakawa, 2015)-, και όσες αργότερα θα δημοσιευτούν (Bisland, Hearn 1910, Kennard, 1912, Beck, Hearn, 1931, Murakata, 1990, Sanki, Hearn 1997, Hearn, 2007, κ.ά.) -και από την ίδια- αποτελούν πραγματικά δοκίμια, πολυεπιστημονικών και φιλοσοφικών συναρτήσεων, που ακόμα δεν έχουν στη διεθνή βιβλιογραφία αξιοποιηθεί, στον βαθμό τουλάχιστον που απαιτεί η διεπιστημονική τους «ανάγνωση».

Τι αντιπροσωπεύει ωστόσο στη ζωή του συγγραφέα η νεαρή-έφηβη όταν την πρωτογνώρισε, επίδοση δημοσιογράφου-, που έμελλε να είναι ένα από εκείνα τα λίγα πρόσωπα με τα οποία θα κρατήσει επικοινωνία μέχρι το τέλος; Και που επρόκειτο να αποτελέσει την πιο έντονα θαυμαστική ερωτική του φαντασίωση- μια «μελέτη περίπτωσης» για την ψυχική και συναισθηματική του ενδοχώρα και τα ανακλαστικά του απέναντι στη γυναίκα και στον έρωτα (Benfey, 2009).

«Ψηλή, με ανοιχτόχρωμο δέρμα , μεγάλα μαύρα μάτια και σκούρα μαλλιά. Μερικοί την

αποκαλούν όμορφη, άλλοι χαριτωμένη. Δεν ξέρω αν είναι το ένα ή το άλλο, αλλά είναι σίγουρα ελκυστική στην εμφάνιση και στο πνεύμα. Με άλλα λόγια είναι εγωίστρια, απαθής, σκληρή, πανούργα, εκδικητική: μια γυναίκα που μπορεί να κάμει κόλαση τη ζωή κάθε άντρα, εκτός κι αν αυτός διαθέτει τρομαχτική δύναμη» (Cott, 1990).

Μ' αυτά τα λόγια «συστήνει» την Elizabeth Bisland ο Λευκάδιος Χερν, όταν κάποτε και στην αρχή της γνωριμίας τους (στη Νέα Ορλεάνη, το 1881) ρωτήθηκε από κάποιον φίλο του γι' αυτήν. Την είχε συναντήσει στα γραφεία της εφημερίδας *Times-Democrat* της Νέας Ορλεάνης, στην οποία ο Χερν εργαζόταν ως δημοσιογράφος (Κοψιδά-Βρεττού, 2020), κρατώντας τη στήλη *Foreign Press*. Η Elizabeth Bisland είχε διαβάσει το άρθρο του με τίτλο *A Dead Love* (Hearn, 1904), δημοσιευμένο στην εφημερίδα *Item*, με την οποία επίσης συνεργαζόταν ο Χερν, και της είχε προκαλέσει εξαιρετικό ενδιαφέρον η ρομαντική φλόγα και το λυρικό πάθος του συγγραφέα. Όταν χτύπησε την πόρτα της εφημερίδας *Times-Democrat*, με στόχο να κάμει δημοσιογραφική καριέρα, ήταν μόλις 17 χρονών (Cott, 1990). Το πρώτο που ζήτησε ήταν να γνωρίσει τον συγγραφέα του άρθρου, με τον οποίο έκτοτε θα θεμελιώσει μια δια βίου περίεργη και ανάμεικτη σχέση, μεταξύ έμπιστης φίλιας και ανεκδήλωτου, υποδόριου έρωτα, ευκρινέστερα από την πλευρά του Λευκάδιου Χερν.

Κόρη εύπορου αγρότη η Elizabeth Bisland, γεννήθηκε στο St. Mary Parish, της πολιτείας της Louisiana, στις 11 Φεβρουαρίου του 1861. Η οικογένειά της αντιμετώπισε πολλά προβλήματα στη διάρκεια του Αμερικανικού Εμφυλίου Πολέμου (1861-1865), μετακινήσεις από τόπο σε τόπο, οικονομική δυσπραγία. Σε ηλικία 12 χρονών βρέθηκε στο Natchez της Louisiana, όπου ο πατέρας της είχε το πατρικό του σπίτι, κληρονομιά από τους γονείς του. Από νωρίς έδειξε την κλίση της στην ποίηση και ποιήματά της έστειλε σε διάφορα περιοδικά και στην εφημερίδα *Times-Democrat*, με το ψευδώνυμο B.L.R. Dane. Τα ποιήματά της άρεσαν στον εκδότη της εφημερίδας. Αποφασιστική και δυναμική καθώς ήταν, γρήγορα θα μετακινηθεί στη Νέα Ορλεάνη για να εργαστεί στην εφημερίδα. Ήταν τότε που γνώρισε τον Λευκάδιο Χερν και που παρά την ιδιαίτερα ανήσυχη φύση και τον ακαταπρόβλεπτο δυναμισμό της, την ισχυρή προσωπικότητα και τις διαρκείς μετακινήσεις της, θα συνδεθεί με μια δυνατή, ανυποχώρητη σχέση αγάπης και θαυμασμού με τον διστακτικό απέναντι στη γυναικεία ισχυρή προσωπικότητα διανοούμενο συγγραφέα, με τον οποίο θα αλληλογραφεί-εκτός από ένα μεγάλο διάλειμμα- μέχρι το τέλος.

Σε ηλικία 26 χρονών κι ενώ έχει μια καλή συνεργασία με την *Times-Democrat*, η Νέα Ορλεάνη θα αποδειχτεί πολύ μικρός τόπος για να χωρέσει τη δραστήρια και τολμηρή προσωπικότητά της. Γύρω στο 1887 θα φύγει από εκεί και θ' ανοιχτεί στις συναρπαστικές δημοσιογραφικές εμπειρίες της Νέας Υόρκης. Την ίδια χρονιά θα έχει την πρώτη της συνεργασία με την εφημερίδα *The Sun* και δύο χρόνια αργότερα τη συναντάμε να αρθρογραφεί σε διάφορα έντυπα, ανάμεσά τους και στο ευρείας κυκλοφορίας *New York World*, που υπήρξε για πολλά χρόνια η επίσημη φωνή του Δημοκρατικού Κόμματος. Συνεργάζεται επίσης με το κορυφαίο λογοτεχνικό περιοδικό *Atlantic Monthly* και το *North American Review*, ενώ η δημοσιογραφική της φήμη θα απογειωθεί με το περιοδικό *The Cosmopolitan*, για λογαριασμό του οποίου θα πραγματώσει μια θεαματική, αμερικανικών προδιαγραφών, αποστολή: τον γύρο του κόσμου σε λιγότερο από τις ογδόντα μέρες του Phileas Fogg, στο γνωστό μυθιστόρημα του Ιουλίου Βερν.

Ο γύρος του κόσμου σε λιγότερο από 80 ημέρες

Όλα ξεκινούν από μια πρωτότυπη στη σύλληψή της διαφημιστική καμπάνια της μεγάλης εφημερίδας της Νέας Υόρκης *The World*. Το πρωί της 14^{ης} Νοεμβρίου του 1889, ο πλούσιος εκδότης του μηνιαίου περιοδικού *The Sun*, John Brisben Walker (1847-1931), κρατώντας στα χέρια του ένα φύλλο της εφημερίδας *The World*, διαβάζει με μεγάλους τίτλους το πρωτοσέλιδο, που αναγγέλλει το τολμηρό εγχείρημα του εντύπου: την αποστολή της διαπρεπούς δημοσιογράφου, συνεργάτιδας της εφημερίδας, Nellie Bly, σ'ένα ταξίδι ανά τον κόσμο. Στόχος, η κατάκτηση ενός χρόνου ρεκόρ για την πραγμάτωσή του, και πάντως μικρότερου από τον χρόνο των 80 ημερών του Phileas Fogg (Verne, 1873). Αμέσως αστράφτει στο μυαλό του η ιδέα να πράξει το ίδιο για λογαριασμό του δικού του περιοδικού: τη χρηματοδότηση μιας άλλης, γυναικείας πάλι, δημοσιογραφικής αποστολής, με τον ίδιο, ανταγωνιστικό τώρα, στόχο: τον γύρο του κόσμου, νικώντας όχι πια τον Phileas Fogg αλλά τη Nellie Bly.

Είναι η περίοδος που η Elizabeth Bisland κρατάει μια στήλη στο μηνιαίο περιοδικό του Walker *The Cosmopolitan*, με τον τίτλο *In the Library* (Στη Βιβλιοθήκη), όπου μεταφέρει αναγνωστικές της εμπειρίες από καινούρια λογοτεχνικά, αλλά και ευρύτερου ενδιαφέροντος, βιβλία. Ένα τηλεφώνημα με την ένδειξη κατεπείγον στο σπίτι της Elizabeth Bisland, του εξασφαλίζει τη γυναίκα που χρειάζεται. Οι δύο γυναίκες είναι διαφορετικοί χαρακτήρες: προέρχονται ωστόσο και οι δύο από οικονομικά αδύναμα κοινωνικά στρώματα, και ζώντας τη μειονεκτική θέση των γυναικών της εποχής, θα εγκατασταθούν στη Νέα Υόρκη, με σκοπό αφενός μέσω της δημοσιογραφίας να διακινήσουν τις ιδέες τους σ'ένα ευρύ κοινό και αφετέρου να κερδίσουν την επιτυχία και την κοινωνική αναγνώριση (Goodman, 2013).

Πολύ τολμηρή η Bly-είχε φανεί και από τα σκληρά δημοσιογραφικά θέματα με τα οποία είχε καταπιαστεί στις έρευνές της (φυλακές, ψυχιατρεία, περιθωριακές ομάδες)-, άκρως ανταγωνιστική και φιλόδοξη, επεδίωκε τον εντυπωσιασμό και τη φήμη-ίσως και εξαιτίας της ταπεινής καταγωγής της, από πολυμελή οικογένεια. Περισσότερο εκλεπτυσμένη και ευγενική και λιγότερο ή και καθόλου του εντυπωσιασμού, η Bisland θα αντιμετωπίσει καταρχήν πολύ διστακτικά την πρόταση του εκδότη της- για να υποκύψει τελικά στην πιεστική του επιχειρηματολογία (Goodman, 2013).

Στις 14 Νοεμβρίου 1899, οι δύο νεαρές δημοσιογράφοι ξεκινούν για ένα τολμηρό εγχείρημα 25.000 περίπου μιλίων, με αντίθετη κατεύθυνση η καθεμιά. Η Bly πάνω στο ατμόπλοιο *Augusta Victoria*, με κατεύθυνση την Ευρώπη, η Bisland δυτικά της Νέας Υόρκης. Η Bly, τελικά, θα είναι η νικήτρια σ' αυτό το δύσκολο και τολμηρό εγχείρημα, και θα φτάσει στο New Jersey, τον καταληκτικό προορισμό του ταξιδιού της, στις 25 Ιανουαρίου 1890, στις 15:51, έχοντας πραγματώσει ένα φοβερό ρεκόρ έναντι του ήρωα του Ιουλίου Βερν: ο γύρος του κόσμου σε 72 ημέρες, 6 ώρες και 11 λεπτά. Το πλοίο της Bisland θα φτάσει στη Νέα Υόρκη, 4 μέρες αργότερα, στις 30 Ιανουαρίου, έχοντας ολοκληρώσει τον δικό της γύρο του κόσμου σε 76 1/2 ημέρες, χρόνο ρεκόρ πάλι έναντι του Phileas Fogg.

Το γοητευτικότερο ωστόσο και περισσότερο μόνιμο αποτέλεσμα αυτής της «αναμέτρησης» ήταν τα άρθρα-εμπειρίες της από τον δικό της γύρο του κόσμου, που δημοσιεύτηκαν σε 7 συνέχειες στο περιοδικό *The Cosmopolitan*, και έπειτα εκδόθηκαν σε βιβλίο με τίτλο: *A Flying Trip Around The World: In Seven Stages* (Bisland, 1891). Και επιπλέον, η αφύπνιση του

ενδιαφέροντός της για τα ταξίδια. Στο εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου της γράφει: «Εάν, στις 13 Νοέμβρη του 1899, κάποιος ερασιτέχνης προφήτης είχε προείπει ότι θα περνούσα τα Χριστούγεννα εκείνης της χρονιάς στον Ινδικό Ωκεανό..., νομίζω πως, με την ευγένεια που αρμόζει σε μια σοβαρή περίπτωση λανθασμένης πρόβλεψης, θα εφιστούσα την προσοχή του σε κείνο το απόσπασμα του Κορανίου, στο οποίο αναγράφεται: Ο Κύριος αγαπάει τον χαρούμενο κλέφτη. Πέρασα ωστόσο την 25^η Δεκεμβρίου στο καράβι, πάνω στα κύματα που βρέχουν τις ακτές της Ινδικής αυτοκρατορίας κι έκανα κι άλλα πράγματα εξίσου παράτολμα, για τα οποία δεν θα θεωρούσα άξιο τον εαυτό μου...» (Bisland, 1891).

Στις σημειώσεις που κρατά στη διάρκεια του συναρπαστικού της ταξιδιού, οι εικόνες - εικαστικά τοπία έχουν κάτι από τον ποιητικό ιμπρεσιονισμό της γραφής του Λευκάδιου Χερν (Kempe, 2020). «Τη νύχτα η πάχνη είχε πέσει», έγραφε ένα πρωινό, σαν υποδεχόταν τη νέα μέρα «κι έμοιαζε με χιόνι, όπως ο ύπνος μοιάζει με θάνατο, και οι ανοιχτόχρωμες πεδιάδες, τα ξερά λιβάδια και τα σιωπηλά υψίπεδα μεταμορφώνονταν με της μέρας το πρώτο φως» (Bisland, 1891). Ώρες περνά στο πάνω κατάστρωμα του πλοίου σε έναν ονειροπόλο ρεμβασμό, παρατηρώντας τις άπειρες μεταμορφώσεις της θάλασσας και του ουρανού. «Τα ζαφείρια θα ήταν χλωμά και κρύα μπροστά σ'αυτή τη θάλασσα», έγραφε διασχίζοντας τον Ειρηνικό. «Συνταρακτική, με βαθύσκιστα κύματα, όπως οι βιολέτες, όχι ακόμα μωβ, κι ανέγγιχτες από οποιοδήποτε χρώμα που θα κατέστρεφε την τέλεια απόχρωσή τους. Λάμπει, με ανείπωτο, πολύπλευρο μεγαλείο, κάτω από έναν χλωμό ουρανό... (Bisland, 1891).

Λευκάδιος Χερν: Στην ατολμία του έρωτα

Η σχέση της Elizabeth Bisland με τον Λευκάδιο Χερν, παρόλο που φαίνεται ότι δεν εξελίχτηκε σε μια ερωτική σχέση, εντούτοις θα διατηρηθεί μέχρι τέλους και θα φέρει, πέρα από τον χαρακτήρα της υποστηρικτικής αμοιβαιότητας και της τρυφερής φιλίας, μια λυρική στις εκφράσεις της ερωτική έλξη, που δεν θα ολοκληρωθεί ποτέ. Από τη μια η δειλία του Χερν και η περίεργη τάση του να μετατρέπει τις εμπειρίες των γυναικείων γνωριμιών του σε μητρικές και προστατευτικές σχεδόν-η ψυχανάλυση ενδεχομένως θα μπορούσε να ερμηνεύσει αυτές τις καταστάσεις (Bernstein, χ.χ.) –και στη βάση της στερημένης στοργής παιδικής του ηλικίας. Κι από την άλλη, ο ίδιος ο χαρακτήρας της Elizabeth Bisland, της οποίας η τρομαχτική δύναμη, η αποφασιστικότητα και η τόλμη, μαζί με τις πνευματικές της δυνατότητες, προκαλούσε φόβο στους άντρες που τη γνώριζαν. Σε μια επιστολή προς τον φίλο του γιατρό George Gould, ο Χερν, το 1889, κι ενώ έχει μετακινηθεί από τη Φιλαδέλφεια στη Νέα Υόρκη, όπου και η ίδια ζει: «Την είδα τη δεσποινίδα Bisland, και τη γοητευτική αδελφή της και τον εξαιρετο αδελφό της... Η δεσποινίς Bisland είναι περισσότερο όμορφη και εντυπωσιακή από πριν. Διαθέτει ένα άνετο σπίτι στο οποίο κάπνισα ένα τσιγάρο και είχα ένα δείπνο. Εργάζεται σε τέσσερα έντυπα συγχρόνως –ένα πολύ γενναίο κορίτσι. Συχνά εργάζεται δεκαοχτώ και είκοσι ώρες εντατικά και ακόμη παραμένει δροσερή και ροδαλή και ευγενική σαν το γιασεμί...» (Stevenson, 1979). Σε άλλη επιστολή του προς τον ίδιο παραλήπτη προσπαθεί να κατανοήσει τη συμπεριφορά του απέναντί της: «Όταν βλέπω τη δεσποινίδα Bisland αισθάνομαι έξω από τον κόσμο για λίγο και σαστισμένος. Την επόμενη μέρα η χαρά εξατμίζεται και σκέφτομαι: Τι ηλίθιος υπήρξα-δεν θέλω να ξαναπάω εκεί. Έπειτα έρχεται ένα γράμμα και τα βάζω με τον εαυτό μου: «Γιατί όχι; - η αίσθηση ότι μαγεύομαι είναι τόσο ευχάριστη!...» (Stevenson, 1979). Αλλού θα σκιαγραφήσει το τρομερό της ταμπεραμέντο: «Είν'ένα είδος θεάς εδώ-διατηρεί ένα νότιο σαλόνι: είναι σκληρό να προσπαθήσεις να μιλήσεις μαζί της. Είναι μια μάγισσα-καθώς στρέφει το κεφάλι της παντού: αλλά μερικοί από τους καλύτερους θαυμαστές της την

φοβούνται. Ένας απ' αυτούς μου είπε ότι αισθανόταν σαν να έπαιζε με μια ωραία, επικίνδυνη λεοπάρδαλη, που την αγαπούσε γιατί δεν τον δάγκωνε. Όσο για τη δική μου γνώμη, είναι σαν το χασίς. Δεν μπορώ να θυμηθώ τίποτε απ' όσα λέει ή απ' όσα εγώ λέω, μόλις φεύγω από το σπίτι της. Το κεφάλι μου όλο βουίζει, και βαδίζω ενάντια στους ανθρώπους στο δρόμο, και τρέχω και χάνω το δρόμο μου-η αίσθηση του προσανατολισμού μου σοβαρά διαταράσσεται. Αλλά καθόλου δεν είμαι ερωτευμένος-μακριά από μένα μια τέτοια τρέλα...» (Stevenson, 1979).

Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τα πραγματικά μεταξύ τους αισθήματα, τον βαθμό στον οποίο θα ήθελαν ή θα μπορούσαν και οι δύο να αιχμαλωτιστούν σε μια ερωτική σχέση. Ο Χερν φαίνεται ωστόσο από την εξέλιξη της επιστολογραφίας τους ότι -ξεπερνώντας τον αρχικό, νευρωσικό φόβο του απέναντι σε μια γυναίκα δυνατή, αποφασιστική, προικισμένη με θάρρος και αυτοπεποίθηση και με την αλαζονεία ενδεχομένως του ανθρώπου που έχει επίγνωση των μεγάλων δυνατοτήτων του-, θα ζήσει, στο πρόσωπο της Elizabeth, τον δυνατό, ανεκπλήρωτο έρωτα ως ήρωας της δυτικής αισθηματικής λογοτεχνίας (Κοψιδά-Βρεττού, 2017), σε αντίθεση με την πραότητα της οικογενειακής ζωής, που θα την βιώσει ως Ιάπωνας με τη Σέτσου. Οι επιστολές του υποδηλώνουν την ένταση των συναισθημάτων του, μια θαυμαστική αλλά και πνευματώδη και παιχνιδιάρικη έως και αυτοσαρκαστική διάθεση για τα δικά του κρυφά αισθήματα. Μαζί με την ποιητική δραματικότητα του ανολοκλήρωτου, κι αργότερα τη νοσταλγία της εξιδανικευμένης αναπόλησης. (Είναι ένα στοιχείο του ψυχισμού του η εξιδανίκευση γυναικείων μορφών (κορυφαία περίπτωση εκείνη της μάνας) (Κοψιδά-Βρεττού, 2010), που μεταπλάθονται σε αρχετυπικές αέρινες, αποσαρκωμένες υπάρξεις πρωτόπλαστων ειδωλλίων. Αυτό συνέβη και με την κόρη Βάσκου ψαρά, τη νεαρή Marie, στο Grand Isle, στον Κόλπο του Μεξικού, όπου βρήκε καταφύγιο αποτοξίνωσης από την κόπωση της δημοσιογραφικής του δραστηριότητας, το καλοκαίρι του 1884. Στο παράξενο σαν καράβι σαλόνι του ψαρά, η Marie θα τριγυρίζει σερβίροντας ποτά στη συντροφιά του πατέρα της και του παράξενου προσκεκλημένου του, Λευκάδιου Χερν, στις αποδράσεις των λαϊκών αφηγήσεων του πρώτου από τα χρόνια της νιότης του στη Γαλλία και την Αλγερία και τις θεωρίες του για την Cabala (Scholem, 1974). Όταν η Elizabeth Bisland έφτασε εκεί, παρά την ευγένεια και τη φιλική του διάθεση, τον βρήκε παραδομένο σε μιαν ονειρική μυθική φαντασίωση άυλου ερωτικού εξωτισμού (Cott, 1992).

Δέκα χρόνια μετά το ταξίδι της Bisland ανά τον κόσμο, ο Λευκάδιος Χερν θα γράψει για τις μαγικές στιγμές που πέρασε στο σπίτι της, στη Νέα Υόρκη: «Ένα τέτοιο βράδυ, σ' ένα διαμέρισμα στην 5^η Λεωφόρο, της Νέας Υόρκης, όπου ένα σίγουρα θεϊκό πρόσωπο κι εγώ καθόμασταν δίπλα στη φωτιά από ξεβρασμένα ξύλα και κουβεντιάζαμε και ονειρευόμαστε διάφορα... Τέτοιες συναντήσεις... που με έκαναν να ξεχνώ το μεγάλο, σιδερένιο στροβίλισμα του κόσμου και ο,τιδήποτε άλλο εκτός από σένα. Δημιουργούσες ένα μικρό χώρο μαγνητικής ηλιοφάνειας για μένα». Και συνεχίζοντας: «...δεν υπάρχουν άλλα μυστήρια, εκτός από τα λεγόμενα καρδιές, εκείνα τα σημεία στα οποία οι άνθρωποι σπάνια αγγίζουν ο ένας τον άλλον, μόνο για να νιώσουν ξαφνικά ένα ρίγος έκπληξης, όπως όταν συναντούν ένα φάντασμα, και στη συνέχεια αναρωτιούνται μάταια, για το υπόλοιπο της ζωής τους, τι κρύβεται πίσω από την ψυχή» (Bisland I, 1906).

Οι τελευταίες επιστολές του προς την Elizabeth είναι σχεδόν ένα ερωτικό παραλήρημα. Όνειρο και πραγματικότητα, συγκίνηση και δραματικότητα, απόγνωση και ελπίδα, παρελθόν και μέλλον, κάτω από το φως μιας ερωτικής ιδανίκευσης, αποκαλύπτουν τα αληθινά

αισθήματα του Λευκάδιου προς την «Κίρκη, τη νεράιδα των νερών, την πρωτεϊκή φύση», που η επόμενη στιγμή της δεν μοιάζει με την προηγούμενη...

Στην επιστολή με ημερομηνία 7-8 Μαρτίου 1890, λίγο πριν αναχωρήσει από τη Νέα Υόρκη, με προορισμό την Ιαπωνία (Κοψιδά-Βρεττού, 2020 Β), και καθώς πακετάρει τα πράγματά του, θ' αφήσει στον επιστήθιο φίλο του Ellwood Hendrick, στο σπίτι του οποίου φιλοξενείται, μια θερμή, εξομολογητική επιστολή ύψιστης ερωτικής τρυφερότητας, για να επιδοθεί στην Elizabeth Bisland: «...Κοιτάζοντας το πορτρέτο σου, πρέπει να σου πω πόσο γλυκιά και απέραντα καλή μπορεί να είσαι, και πόσο πολύ μου αρέσεις, και πόσο πάλι μου αρέσεις, ή τουλάχιστον μερικά από κείνα τα πολλά που υπάρχουν μοναδικά σε σένα. Έπρεπε να πω σ' αγαπώ-όπως αγαπάμε εκείνους που είναι νεκροί (οι νεκροί που ακόμα επηρεάζουν τις ζωές μας)...» (Stevenson, 1979). Και τέλος, το αποχαιρετιστήριο νεύμα του, η συγγνώμη για όλους τους παράξενους τρόπους του, με μια ιδιαίτερη προσφώνηση, κράμα ερωτικής και στοργικής συνάμα τρυφερότητας: «Συγχώρησε όλους τους τρόπους μου, ακριβή μου, γλυκιά, σαν φάντασμα, αδελφή μου. Αντίο» (Bisland, 1906, Cott, 1992).

Ο Χερν αναχωρεί για την Ιαπωνία στις 6 ή στις 8 Μαρτίου του 1890. Με το τρένο θα διασχίσει τον Καναδά και στις 17 Μαρτίου από το Βανκούβερ, θα επιβιβαστεί στο πλοίο *Αβυσσηνία* με προορισμό τη Χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου. Ξημέρωμα της 4^{ης} Απριλίου αγνάντευε την κορυφή του όρους Φούτζι. Η Ιαπωνία ήταν ο τελευταίος του σταθμός και η αρχή μιας νέας ζωής (Παπαπαύλου, 2002 και Κοψιδά-Βρεττού, 2020 Β) .

Οι λίγες επιστολές που αποστέλλει ο Χερν στην Bisland, αμέσως μετά την άφιξή του στη Χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου είναι ενθουσιώδεις εντυπώσεις από μια φύση κι έναν πολιτισμό ανθρώπινο, που τον μαγεύει (Χερν, 1998). Αρχίζει όμως σχεδόν αμέσως, το επώδυνο φάσμα της οικονομικής του ανημπόριας, η αγωνία για την επιβίωσή του και η διερεύνηση πιθανών διασυνδέσεων, μέσω της Elizabeth, με κάποια έντυπα στην Αμερική. «Έχω διαλύσει μόνιμα τη σχέση μου με τους Harpers: Είμαι πεινασμένος... Αλλά είμαι πολύ κουρασμένος από το ότι είμαι... υποχρεωμένος να υποβληθώ σε ηθικούς εξευτελισμούς, που είναι πολύ χειρότεροι από την πείνα ή το κρύο...» (Bisland II, 1906).

Η νέα ζωή της κ. Wetmore

Η Elizabeth Bisland στο μεταξύ έχει τελέσει τον γάμο της με τον Charles Whitman Wetmore (1854-1919), γνωστό δικηγόρο, απόφοιτο του Harvard (1877), και χρηματοοικονομικό σύμβουλο, Πρόεδρο και Διευθυντή σε πολλές εταιρείες- σιδηροδρόμων και ηλεκτρικής ενέργειας. Ο γάμος τους θα πραγματοποιηθεί το 1891, ένα χρόνο περίπου μετά την αναχώρηση του Χερν για την Άπω Ανατολή. Και το 1892, το ζευγάρι θα χτίσει το *Applegarth* (Goodman, 2013), την περίφημη θερινή κατοικία τους στο συλ των Τυδώρ, στη βόρεια ακτή του Long Island, περιοχή του Oyster Bay, μέσα σε μian ειδυλλιακή Εδέμ έκτασης 60 και περισσότερα στρεμμάτων.

Από τον Απρίλιο του 1911 και για ένα χρόνο ο Wetmore θα αφήσει τη δουλειά του και μαζί με την Elizabeth θα ταξιδέψουν στην Ανατολή, σε πολλά από τα μέρη που εκείνη είχε γνωρίσει από το μεγάλο ταξίδι της στον γύρο του κόσμου: Ιαπωνία, ο πιο προσφιλής τους προορισμός, όπου και έμειναν τον περισσότερο χρόνο, Κίνα, Σιγκαπούρη, Κεϋλάνη, Ινδία. Οι περιγραφές της Bisland από την ομορφιά και τη γαλήνη που εμπνέει η Ιαπωνία είναι πάλι πολύ κοντά στον σεβαστικό λυρισμό του Λευκάδιου Χερν, αν και βλέπει-όπως κι εκείνος τις αλλοιώσεις και τις μεταβολές που έχει προκαλέσει στον τόπο η νέα εποχή Μείτζι. Κλείνοντας

μια της επιστολή προς τον αδελφό της Pressley, στη Νέα Υόρκη, θα γράψει χαρακτηριστικά, εκφράζοντας και την προσωπική της απarέσκεια απέναντι στις αλλαγές: «Νομίζω ότι η Κίνα και η Ιαπωνία είναι οι δύο μοναδικές χώρες που παραμένουν όχι απόλυτα κατεστραμμένες από την απαίσια Δυτική πρόοδο» (Goodman, 2013).

Την πιο επώδυνη όψη της δυτικής «προόδου» έμελλε να γνωρίσει το ζευγάρι στο Λονδίνο, με το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Μετά την εκδήλωση μιας δύσκολης ασθένειας στον Charles, οι Wetmore θα μετακινηθούν το 1913 στην Αγγλία, σε μια προσπάθεια να επανακάμψει η υγεία του Charles στη γαλήνη της αγγλικής εξοχής, σε χωριουδάκι στα Ν.Δ. του Λονδίνου, όπου έχουν εγκατασταθεί. Η Elizabeth, αμέσως μετά την είσοδο της Αγγλίας στον πόλεμο, στις 4 Αυγούστου 1914 θα επιδοθεί, με όλη της την ανθρώπινη συμπόνια και ανθρωπιά, σ' έναν εθελοντισμό προσφοράς στα τοπικά νοσοκομεία για την περίθαλψη των στρατιωτών, που καταφτάνουν ακρωτηριασμένοι και άρρωστοι από τα μέτωπα των μαχών. Θα γράψει στον ποιητή και εκδότη Charles Hutson, τον οποίο είχε γνωρίσει στα χρόνια της Νέας Ορλεάνης, γι' αυτή της την οδυνηρή εμπειρία: «Από τότε που άρχισε ο πόλεμος η ψυχή μου έχει γίνει κομμάτια, σαν κάτω από μια πελώρια πέτρα, από τους τρόμους και τον πόνο γι' αυτόν τον δυστυχή κόσμο» (Goodman, 2013).

Όταν τον Απρίλη του 1917 η Αμερική θα μπει στον πόλεμο, οι Wetmore θα έχουν μετακινηθεί ξανά στην Ουάσιγκτον, απ' όπου η Elizabeth θα συνεχίσει την εθελοντική της δραστηριότητα «στρατευμένη» τώρα στον Ερυθρό Σταυρό. Η υγεία της δεν θα αντέξει. Επτά χρόνια διαρκούς άγχους, αγωνίας, εθελούσιας προσφοράς μέχρις αυταπάρνησης θα τσακίσουν την αντοχή της. Το 1918 διαγιγνώσκεται με σοβαρή αναιμία κι ενώ οι γιατροί τής συνιστούν αυστηρά αποχή, η ίδια: «Να ξεχάσεις την προσφορά σου στον πόλεμο, στα οικιακά, και να μένεις στο κρεβάτι τα πρωινά, και γενικά να είσαι ένας αχρείαστος γυμνοσάλιαγκας ακριβώς τη στιγμή που ο καθένας επιθυμεί να κάμει κάτι για τη χώρα του...» (Goodman, 2013).

Η υγεία του συζύγου της βαίνει δεινούμενη και τα Χριστούγεννα του 1918 οι γιατροί συστήνουν να μεταφερθεί σε γειτονικό θεραπευτήριο. Λίγους μήνες μετά ο Charles Wetmore πεθαίνει (2 Ιουνίου 1919), βυθίζοντας την Elizabeth στην κατάθλιψη και τη μοναξιά κι αφού είχε παλέψει δίπλα του για δέκα χρόνια την αρρώστια με όποια μέσα η στοργή και η αφοσίωση, μαζί με την επιστήμη, θα μπορούσε να της διαθέσουν.

Μήνες μετά θα ξαναβρεθεί στον κοινωνικό στίβο με υπερδραστηριοποίηση σε χειρονομίες που υπαγορεύουν τα ανεξάντλητα ανθρωπιστικά της αποθέματα. Ως συνέχεια του φεμινιστικού της έργου από τα χρόνια της Νέας Ορλεάνης - το 1884 είχε ιδρύσει το New Orleans Women's Club - θα αναλάβει καθήκοντα προέδρου στη μοναδική κλινική της Ουάσιγκτον (Women's Evening Clinic), που λειτουργούσε νύχτα για τις εργαζόμενες στη διάρκεια της μέρας γυναίκες. Το 1920 θα επωμιστεί ένα μεγάλο οικονομικό βάρος παραρτήματος, που ίδρυσε η παραπάνω κλινική, με το όνομα *Good Health Home*. Κουρασμένη από την ολοκληρωτική αφοσίωση στο φιλάνθρωπο έργο της, έχοντας υπερβεί τα εξήντα της χρόνια, το 1922 και για 7 μήνες θα ταξιδέψει στα μέρη που περισσότερο αγάπησε, αναζητώντας τη γαλήνη στην Άπω Ανατολή (Κίνα, Ιαπωνία), ανάμεσα στα δάση της Ιαπωνίας και στους ναούς, στους κήπους και στις λεπτές γεύσεις ζωής, επιζητώντας τη συντροφιά καλλιτεχνών, συγγραφέων, ποιητών, μουσικών και ιερωμένων. Με ανανεωμένες δυνάμεις θα επιστρέψει στην Ουάσιγκτον για να ομολογήσει την απarέσκειά της προς τη ζωή της Δύσης, στην οποία έπρεπε ξανά να βρεθεί. Θα πουλήσει το σπίτι τής Ουάσιγκτον και η νέα ειδυλλιακή της κατοικία, με το όνομα *Greenway Rise*, όχι μακριά από το Πανεπιστήμιο της Βιρτζίνια, θα της εξασφαλίσει τις συνθήκες που χρειάζεται για να στραφεί στην εσωτερική της ζωή και στο συγγραφικό της έργο. Επιπλέον, θα έχει τώρα τη χαρά να παρακολουθεί

διαλέξεις στο Πανεπιστήμιο και κάποιες φορές να μιλάει αυτή σε φοιτητικά ακροατήρια (Goodman, 2013).

Η Elizabeth Bisland είχε ακόμα μια σημαντική συγγραφική διαδρομή να διανύσει. Το τελευταίο της βιβλίο: *The Truth About Men and Other Matters* (1927), εν πολλοίς αυτοαναφορικό (η ζωή στην εξοχή, τα ταξίδια της στην Ιαπωνία), εξετάζει τις σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων, τις αντιλήψεις γύρω από τα γυναικεία θέματα, και κυρίως-στο δοκίμιο με τίτλο: *Toward Sunset*-, την πορεία του ανθρώπου προς τα γηρατειά. Και το προσωπικό της βίωμα σ' αυτή τη δύσκολη, μοναχική ανωφέρεια, «που δεν είναι καθόλου ένα διασκεδαστικό επεισόδιο» (Bisland, 1927).

Γιάκουμο Κοϊζούμι προς κ. Wetmore

Αφού είχαν μεσολαβήσει οχτώ ολόκληρα χρόνια σιωπής μετά την εγκατάσταση του Χερν στην Ιαπωνία-χρόνια καταλυτικών ανακατατάξεων στη ζωή και των δύο- ο συγγραφέας, πλημμυρισμένος από τρυφερή νοσταλγία, θα την αναζητήσει ξανά, όντας πάλι σε μια μεταβατική κατάσταση ψυχικών αλλά και πρακτικών ανακατατάξεων και προβληματισμών. Είναι για τον Λευκάδιο οι μέρες που βασανιστικά προσμετρά τις ελαττούμενες δυνάμεις του και αγωνιά για πρακτικά ζητήματα-κυρίως για την εκπαίδευση του μεγαλύτερου γιου του Καζούο-στον οποίο έχει και ιδιαίτερη αδυναμία- στη Δύση-στην Αμερική (Hirakawa, 2016). Είναι κι αυτός ένας σημαντικός λόγος για τον οποίο αιτείται τη δική της βοήθεια και συμπαράσταση σε μια τολμηρή του απόφαση: να επανέλθει στην Αμερική, αισθανόμενος όμως πάντοτε την ίδια αγωνιώδη οικονομική ανασφάλεια (Cott, 1992).

Έτσι, θα ξαναρχίσει την αλληλογραφία μαζί της, πλάθοντας όνειρα πως θα μπορούσε ίσως να την ξαναδεί «ακόμα και για μια στιγμή» και να την ακούσει να του μιλά με μια από τις μυριάδες φωνές της...» Η πρώτη επιστολή του-απάντηση σε προηγούμενη της κ. Wetmore, όπως σταθερά την αποκαλεί σ' αυτή τη φάση της επικοινωνίας τους-, είναι μια εκτροπή τρυφερά ερωτική προς αναμνήσεις και συναισθήματα απέναντί της, που διατηρούνται ωστόσο αναλλοίωτα μέσα στην ψυχή του. Με την ταραχή ερωτευμένου, που ξαναβρίσκει το ίνδαλμά του, της εξομολογείται την αγωνία του, αναζητώντας την ηρεμία της σκέψης και τη γαλήνη που χρειάζεται ώστε ν' ανοίξει την επιστολή της και να βυθιστεί απόλυτα στα γραφόμενα. Της αποκαλύπτει ότι το πορτρέτο της βρίσκεται σταθερά κρεμασμένο σε έναν τοίχο του γραφείου του: «... Στον απέναντι τοίχο υπάρχει η σκιά ενός όμορφου και υπέροχου ατόμου, το οποίο γνώρισα πολύ καιρό πριν, στην περίεργη πόλη της Νέας Ορλεάνης... Ήταν δεκαέξι χρονών, ή τόσο περίπου, όταν την γνώρισα για πρώτη φορά... Θυμάμαι ότι συνήθιζα να κάθομαι, πριν από πολύ καιρό, δίπλα από αυτή την εσωτερική λάμψη ... και να της μιλάω. Αλλά δεν θυμάμαι τίποτα άλλο - μόνο τον ήχο της φωνής της - χαμηλή και καθαρή και μερικές φορές σαν φλάουτο. Οι θεοί ξέρουν μόνο τι είπα τότε...» (Bisland II, 1906).

Ο τρόπος με τον οποίο απευθύνεται στην Elizabeth, οι φιλοφρονήσεις και η υπερβολή στον εγκωμιαστικό λόγο που αρθρώνει, είναι η υπερβατική σύλληψη μιας ιδεατής γυναικείας οντότητας: «Είναι απόλυτα βέβαιο ότι είσαι μια νεράιδα, που μπορεί να πάρει μυριάδες σχήματα... Για σένα δεν θα έπρεπε να εμπιστεύομαι καν τα μάτια των ακτινών Χ...» (Bisland II, 1906). Θα πίστευε, ρεαλιστικά κρίνοντας κάποιος, ότι τα παραπάνω είναι -και-μέσα στη «στρατηγική» επίτευξης του στόχου του. Να τον βοηθήσει δηλαδή σε μια ενδεχόμενη μετεγκατάστασή του στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο Χερν ωστόσο δεν μιλάει τη γλώσσα της σκοπιμότητας. Είναι αδέξιος σε στρατηγήματα και ιδιοτελείς σκέψεις. Ο απεριόριστος θαυμασμός του προς τη δύναμη της εξωτικής «νεράιδας», παράλληλα με τον φόβο του, είναι

άλλωστε και το στοιχείο που τροφοδοτούσε από την αρχή την ερωτική του δειλία απέναντί της. Η ίδια δειλία -ο χαμηλός βαθμός αυτοεκτίμησης- τον βασανίζει επίσης και σε ό,τι έχει σχέση με τις επαγγελματικές προτάσεις που του γίνονται. Ένα εξοντωτικό μείγμα φόβων, αναστολών, άγχους και ανασφάλειας είναι και η απόκρισή του στις εναλλακτικές που η Elizabeth του προτείνει για τη μετάβασή του στην Αμερική. Όλες οι επιστολές του σ' αυτή τη φάση είναι το εφιαλτικό κάτοπτρο των φόβων του: για την επισφαλή του υγεία, τη δυσφορία του απέναντι στην αθέμιτη θρησκευτική δράση ιεραποστολών, που σαν ιστός αράχνης φτάνουν παντού, την ατελέσφορη προσπάθεια να γραφεί σε μια μασονία ώστε να έχει την υποστήριξή της, για την οικονομική επιβίωση της πολυμελούς οικογένειάς του, το εκπαιδευτικό μέλλον του τρυφερού του γιου, για τις ίδιες τις ακαδημαϊκές του ικανότητες και συστηματικές γνώσεις. Κι ενώ φαίνεται σε κάποιες επιστολές του να ανακτά θάρρος για να προχωρήσει στις αποφάσεις του, σε άλλες υποχωρεί, αναβάλλοντας συνεχώς κάτω από τη σκοτεινή διαίσθηση μιας επαπειλούμενης προσωπικής τραγωδίας-του τέλους.

Η τελευταία επιστολή του Χερν προς την κ. Wetmore, γράφεται τον Σεπτέμβριο του 1904, στο Τόκυο. Το ταξίδι στην Αμερική δεν επέπρωτο να πραγματοποιηθεί. Τίποτε ωστόσο σ' αυτή την τελευταία επιστολή δεν προμηνύει ότι το τέλος είναι πλέον ζήτημα ολίγων ημερών: ούτε τα γραφόμενα-οι σκέψεις για τα προσεχή βιβλία του-ούτε και το χαριτωμένο ύφος για τις επάρκειες και τις ανεπάρκειές του, την αυτοκριτική του, αυστηρή και δραματική άλλοτε, με χιούμορ και ανάλαφρη διάθεση τώρα. «Το να δω ξανά το χειρόγραφο σου πάνω στον γνώριμο μπλε φάκελο, ήταν μεγάλη χαρά. Και αυτό που περιείχε ο φάκελος, στο ίδιο πολύτιμο κείμενο, ήταν εξίσου ευχάριστο ... εκτός από λίγα λόγια επαίνους που δεν αξίζω, ... γιατί πρέπει να γνωρίζεις ότι ως προς αυτό που συνήθως ονομάζεται «ζωή», ξέρω λιγότερα κι από την πλήρη άγνοια, και υπήρξα, και θα παραμείνω πάντα, ένας ηλίθιος και ένας γκαφατζής του πιο καταπληκτικού είδους...» (Bisland, 1906).

Ο Λευκάδιος Χερν θα πεθάνει στις 26 Σεπτεμβρίου του 1904, από καρδιακό επεισόδιο (Κοψιδά-Βρεττού, 2019). Η Elizabeth Bisland θα ζήσει 25 χρόνια μετά, και θα πεθάνει από πνευμονία τον Ιανουάριο του 1929, σε ηλικία 68 χρονών. Θα ταφεί στο νεκροταφείο Woodlawn Cemetery στο Bronx της Νέας Υόρκης, στο ίδιο συμπτωματικά νεκροταφείο που είχε ταφεί και η ανταγωνίστριά της στον γύρο του κόσμου, Nellie Bly, που είχε επίσης πεθάνει από πνευμονία το 1922. Ο Χερν «αναπαύεται» στο Zoshigaya Cemetery, στο Τόκυο, αλλά στις σελίδες της βιογραφίας της γι' αυτόν, θα ακολουθούν οι δυο τους έναν ατέρμονα πνευματικό και συν-αισθηματικό διάλογο, αντανάκλαση της ονειρικής σχέσης του Χερν με ανθρώπους και πράγματα που είχε αγαπήσει. Και που η ψυχή του δινόταν απροκατάληπτα σ' αυτά μέχρι τέλους. Η νεαρή, ανυπότακτη Elizabeth Bisland και η ώριμη αργότερα γυναίκα, η κ. Wetmore, ήταν μια περίπτωση απ' αυτές.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Askew, R.K. (2016). Why Hearn? The Critical Reception of Lafcadio Hearn in Japan. *New Zealand Journal of Asian Studies*, 18 (1), 57-73.
- Bebell, A. (2015). *Intimate Empire: Women's Travel Writing and U.S. Imperialism 1880-1920*. Graduate Theses, Dissertations, and Problem Reports. Ανακτήθηκε από: <https://researchrepository.wvu.edu/etd/5170>.
- Benfey, C. (2009). The Library of America Interviews-Christopher Benfey about Lafcadio Hearn. Ανακτήθηκε από: https://loa-shared.s3.amazonaws.com/static/pdf/benfey_interview.pdf.

- Bernstein, L. The Fight between Anger and Tenderness in Men-The Life and Work of Lafcadio Hearn. Ανακτήθηκε από: <https://static1.squarespace.com/static/56a3bd82df40f38ec6ca17b5/t/5ff2c453f218a25ea68b14ff/1609745491782/Lafcadio+Hearn.pdf>
- Bisland, E. (1891). *In Seven Stages: A Flying Trip Around The World*. New York: Harper and Brothers.
- Bisland, E. (1906). *The Life and Letters of Lafcadio Hearn*. Vol. I, II. Boston and New York: Houghton Mifflin Company.
- Bisland-Wetmore, E. (1927). *The Truth about Men and Other Matters*. New York Avondale Press.
- Boynton, P. H. (1927). Lafcadio Hearn. *The Virginia Quarterly Review (VQR)*, 3 (3). Ανακτήθηκε από: <https://www.vqronline.org/essay/lafcadio-hearn>
- Cott, J. (1992). *Wandering Ghost-The Odyssey of Lafcadio Hearn*, United States: Kodansha International Ltd.
- Goodman, M. (2013). *Eighty Days. Nellie Bly and Elizabeth Bisland's History-Making Race Around the World*. New York: Ballantine Books.
- Hirakawa, S. (2016). Forthcoming Publication of the Complete Letters of Lafcadio Hearn. Ανακτήθηκε από <https://19historians.com/forthcoming-publication-of-the-complete-letters-of-lafcadio-hearn/>.
- Hirakawa, S. (2000). Return to Japan or Return to the West? Lafcadio Hearn's "A Conservative". *Comparative Literature Studies*, 37(2), 196-211. Ανακτήθηκε από: <http://www.jstor.org/stable/40247244>.
- Hughes, G. (1996). An Irish Version of Lafcadio Hearn. *Comparative Literature Studies*, 33(1), 82-97.
- Kemme, S. (2020). The Roots of Lafcadio Hearn's Self-Referencing Style of Journalism. Ανακτήθηκε από: <https://core.ac.uk/download/pdf/210541732.pdf>.
- Kemme, S. (2021). Lafcadio Hearn's Open Mind. Ανακτήθηκε από: <http://blues.gr/profiles/blogs/president-of-the-lafcadio-hearn-society-usa-steve-kemme-talks-abo>.
- Κοψιδά-Βρεττού, Π. (2010). *Η λαογραφία της στοργής. Σμιλεύοντας το αρχέτυπο της μάνας*. Αθήνα: Fagotto books.
- Κοψιδά-Βρεττού, Π. (Επιμ.). (2015). *Λευκάδιος Χερν: Ένα διαπολιτισμικό ταξίδι στη ζωή και στο πνεύμα του*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κοψιδά-Βρεττού, Π. (2017). *Λευκάδιος Χερν και Πιερ Λοτί: Συνάντηση στη μαγική μελαγχολία της απόδρασης*. Αθήνα: Βακχικών.
- Κοψιδά-Βρεττού, Π. (2019). Λευκάδιος Χερν: Lacrimosa Dies. Ανακτήθηκε από: <https://www.nonpapernews.gr/component/k2/item/33071-paraskevi-kopsida-vrettoy-lefkadios-xern-lacrimosa-dies1>.
- Κοψιδά-Βρεττού, Π. (2020). Λευκάδιος Χερν: Ο Δυτικός «Άγγελος» της Ανατολής. Μέρος Α-Με την ταυτότητα του πολιτισμένου άγριου. Ανακτήθηκε από: <http://clioturbata.com/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/leukadios-hern/>
- Κοψιδά-Βρεττού, Π. (2020). Λευκάδιος Χερν: Ο Δυτικός «Άγγελος» της Ανατολής. Μέρος Β-Ιαπωνία: Αναζητώντας μια μόνιμη πατρίδα της ψυχής. Ανακτήθηκε από:

<http://clioturbata.com/%ce%b1%cf%80%cf%8c%cf%88%ce%b5%ce%b9%cf%82/hern-second-part/>

Marks, J. (1993). *Around the World in 72 Days: The race between Pulitzer's Nellie Bly and Cosmopolitan's Elizabeth Bisland*, Gemittarius Press.

Παπαπαύλου, Κ. (2002). *Ο Άλλος Λευκάδιος Χερν*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Rosen, A. (2004). Lafcadio Hearn and the City-Part I: Europe and America. Ανακτήθηκε από: <file:///C:/Users/%CE%92%CE%99%CE%92%CE%97/Downloads/KJ00000749680.pdf>.

Rosen, A. (2005). Lafcadio Hearn and the City-Part II: Japan. Ανακτήθηκε από: [file:///C:/Users/%CE%92%CE%99%CE%92%CE%97/Downloads/KJ0054_077-087%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%CE%92%CE%99%CE%92%CE%97/Downloads/KJ0054_077-087%20(2).pdf).

Scholem, G. (1974). *Kabbalah*. New York: Quadrangle.

Stevenson E. (1979). *Lafcadio Hearn*, Octagon Books: New York.

The Agricultural Editor of the I.D.
-pursued by his
family

Το ταξίδι της μετάφρασης του Λευκάδιου Χερν στα Ελληνικά

Τέτη Σώλου

Σκιτσογράφος και Μεταφράστρια του Λευκάδιου Χερν

Είμαι η Τέτη Σώλου.

Σκιτσογράφος.

Έχω εικονογραφήσει μερικές δεκάδες βιβλίων για παιδιά. Έχω γράψει και εικονογραφήσει επίσης μερικές δεκάδες. Μία σειρά από αυτά έχει ξεπεράσει τη 18^η έκδοση. Είμαι περήφανη γι' αυτό.

Αν με ρωτήσετε για ποιο πράγμα, πέρα από τον τομέα του σκίτσου, είμαι περήφανη, η απάντηση είναι για τις μεταφράσεις των βιβλίων του Λευκάδιου Χερν.

Και σήμερα θα ήθελα να μοιραστώ με όσους αγαπούν τον Λευκάδιο, τη μικρή οδύσσεια αυτών των μεταφράσεων.

Η γνωριμία μου με τον Λευκάδιο ήταν όπως ο κεραυνοβόλος έρωτας. Στρίβεις στη γωνία ανυποψίαστα και σε βρίσκει, τον βρίσκεις, συναντιόσαστε τέλος πάντων, γιατί όλα έχουν συντελεστεί καιρό πριν.

Δεν γνώριζα ούτε εξ ακοής τον Λευκάδιο, όταν βρήκα στο ίντερνετ ένα κείμενό του. Αντί να το διαβάσω, άρχισα να το μεταφράζω.

Όταν άρχισα να μεταφράζω, για την προσωπική μου ευχαρίστηση, δεν αντιλήφθηκα αμέσως ότι έμπαινα σε μία συναρπαστική περιπέτεια γεμάτη ενδιαφέρον και μυστήριο. Μπροστά μου ανοιγόταν διάπλατα ένας θαυμαστός κόσμος για τον οποίο δεν γνώριζα παρά ελάχιστα πράγματα, και οδηγός μου στην εξερεύνησή του ήταν ένας συγγραφέας που η γνωριμία με τη ζωή και το έργο του αποδείχτηκε ακόμα πιο συναρπαστική περιπέτεια.

Πρώτο έργο που μετέφρασα ήταν το *Καϊντάν*. Ξεκίνησα το 2007. Όταν το ολοκλήρωσα, το 2009, δοκίμασα την τύχη του σε κάποιους καλούς εκδοτικούς οίκους που θεώρησα ότι θα τους ενδιαφέρει. Η απάντηση συνοψίστηκε στα εξής: «Αν είχα βιβλίο να στηρίξω τον Χερν, θα τον έβγαζα. Μόνος του δεν πουλάει».

Λοιπόν, ο Χερν δεν πουλάει! Αυτό φυσικά δεν με εμπόδισε να προχωρήσω στη μετάφραση του επόμενου έργου του.

Είχα ήδη δεθεί με τον Λευκάδιο Χερν!

Είχα ήδη διαμορφώσει ένα λειτουργικό σύστημα έρευνας για το παράρτημα με υποσημειώσεις, πληροφορίες, ζωγραφιές και φωτογραφίες που έκρινα ότι πρέπει να συνοδεύει κάθε βιβλίο, για να διευκολύνει τον αναγνώστη να κατανοήσει ώστε να απολαύσει το έργο του συγγραφέα.

Αν όσο έχω μελετήσει για τις υποσημειώσεις του Χερν, είχα μελετήσει για το πτυχίο της Νομικής, κάτω από άριστα δεν θα έπεφτα.

Παράλληλα διαπίστωσα ότι ο Λευκάδιος Χερν, παρ' όλο που δεν ήταν άγνωστος στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό, παρέμενε ουσιαστικά άγνωστος, γιατί είχαν δει το φως της δημοσιότητας κυρίως αποσπάσματα των έργων του. Ανθολογίες των αλλόκοτων ιστοριών του. Για κάποιο λόγο οι Έλληνες εκδότες, στην πλειοψηφία τους, εστίασαν στις καταγραφές του της απόκοσμης ιαπωνικής παράδοσης. Όμως ο Χερν δεν ήταν συγγραφέας αλλόκοτων ιστοριών. Ήταν ένας ποιητής που αγωνιούσε για ομορφιά. Ζωγράφιζε με τις λέξεις, όπως ζωγραφίζει ο ζωγράφος με τα χρώματα. Και βέβαια δεν θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους

λογοτέχνες της Ιαπωνίας και κορυφαίος πρεσβευτής της στη Δύση μόνο χάρη στις αλλόκοτες ιστορίες του.

Τα τρία βιβλία έχουν συγκεκριμένη δομή. Από την καταγραφή των μύθων και των φαντασμάτων που αναδύονται από την αχλύ της πανάρχαιης ιαπωνικής παράδοσης, καταγραφή που εξυψώνεται σε ανώτερη λογοτεχνική σφαίρα, ο Λευκάδιος περνάει στα φιλοσοφικά δοκίμια και στα δοκίμια για τα έντομα (πεταλούδες, μυρμήγκια, λιμπελούδες, πυγολαμπίδες), που πρωτίστως στηρίζονται στις δικές του παρατηρήσεις, και το αξιοθαύμαστο είναι ότι πρόκειται για παρατηρήσεις ενός ανθρώπου που βλέπει τον κόσμο από ένα μάτι, μυωπικό, με τη βοήθεια ενός τηλεσκοπίου τσέπης. Και από τα έντομα περνάει στην αφήγηση πραγματικών ιστοριών που έζησε ο ίδιος ή του τις αφηγήθηκαν άνθρωποι που τις έζησαν.

Καμιά φορά, αυτά που κάνουμε για προσωπική ευχαρίστηση είναι ένας τεράστιος όγκος δουλειάς που για να γίνει θέλει χρόνο και προσπάθεια. Για το καθένα από τα τρία μεγάλα έργα χρειάστηκα τουλάχιστον 18 μήνες. Δεν ένιωσα κούραση, λόγω του αυξανόμενου θαυμασμού και ενδιαφέροντος. Μετά το *Καϊντάν*, προχώρησα στη μετάφραση του *Κοττό* και του *Ιαπωνικού Μωσαϊκού*.

Φτιάχνοντας την εργοβιογραφία του και αναζητώντας όλο και περισσότερες πληροφορίες για τη ζωή του, άρχισα να γνωρίζω την οδύσσεια του και να θαυμάζω την προσωπικότητα αυτού του ανθρώπου που είχε τόση πίστη στο όραμά του που δεν άφησε καμία από τις δυστυχίες που τον βρήκανε να σταθεί εμπόδιο στον δρόμο του και που το ανοιχτό μυαλό του δεν περιορίστηκε σε καμία εθνική, φυλετική ή θρησκευτική ταυτότητα.

Κι ενώ μέσα στο έργο του Λευκάδιου έβρισκα πανανθρώπινες αξίες, στηρίγματα και απαντήσεις σε θεμελιώδη ερωτήματα, βάδιζα στα σκοτεινά σχετικά με την έκδοση των βιβλίων και καμιά φορά αναρωτιόμουν γιατί τα κάνω αυτά, μια που στην Ελλάδα το εκδοτικό ενδιαφέρον για τον Λευκάδιο ήταν μικρό ή ανύπαρκτο. «Καλομελέτα κι έρχεται», ήταν η απάντησή. Και τελικά ήρθε!

Εκείνο που δεν είχα φανταστεί, αν και θα έπρεπε, ήταν πως η πολυπολιτισμικότητα που χαρακτήριζε τη ζωή και το έργο του Λευκάδιου Χερν θα χαρακτήριζε και τις μεταφράσεις του. Το πρώτο μήνυμα αισιοδοξίας ήρθε όταν είχα ολοκληρώσει την εργασία μου πάνω στα τρία βιβλία και πλέον δεν είχα ούτε να προσθέσω ούτε να αφαιρέσω κάτι από τη μετάφραση. Ήρθε από την Αμερική μαζί με τον Τάκη Ευσταθίου, που πολύ δίκαια λόγω των πολυετών και ακούραστων προσπαθειών του, που στέφθηκαν από επιτυχία, χαρακτηρίστηκε ως ο άνθρωπος που έφερε τον Λευκάδιο Χερν στην Ελλάδα.

Η γνωριμία μου μαζί του, τον Δεκέμβριο του 2012, υπήρξε καθοριστική. Γνώρισα έναν άνθρωπο της τέχνης, που αγαπάει βαθιά τον Λευκάδιο Χερν, που έχει κατανοήσει το πνεύμα του και που εργάζεται ακούραστα για τη διάδοσή του.

Το ενδιαφέρον του και η υποστήριξή του στην εργασία μου εκφράστηκαν έμπρακτα παραχωρώντας μου πρόσβαση στα πλούσια αρχεία του και αφιερώνοντάς μου προσωπικό χρόνο για να μου δώσει τη γνώμη του και πλήθος πληροφοριών.

Το δεύτερο χαρούμενο μήνυμα διέσχισε κι αυτό έναν ωκεανό και ήρθε από την Αυστραλία, όταν το Ταμείο της Παγκόσμιας Κυθηραϊκής Κληρονομιάς εκδήλωσε την επιθυμία να εκδώσει τα τρία βιβλία.

Το ραντεβού με τον Τζορτζ Πούλος, εκπρόσωπο του Ταμείου, που έγινε σε κάποιο ταξίδι του στην Ελλάδα, δεν διήρκεσε περισσότερο από μία ώρα. Μέσα σε εξήντα λεπτά έγιναν οι συστάσεις, αποφασίστηκε, συμφωνήθηκε και προγραμματίστηκε η έκδοση των βιβλίων.

Ξαφνικά το όνειρο έπαιρνε σάρκα και οστά ξεπερνώντας την πιο παρατραβηγμένη μου φαντασία. Και ακόμα είμαστε στην αρχή.

Η γνωριμία με τη Σόκο Κοϊζούμι, σύζυγο του Μπον Κοϊζούμι, του δισέγγονου του Λευκάδιου Χερν, το καλοκαίρι του 2013 ήταν από τις πιο συγκινητικές στιγμές της ζωής μου. Ένα μέλος της οικογένειας του Λευκάδιου Χερν έσφιγγε το χέρι μου σε μία θερμή χειραψία!

Από την Ιαπωνία ο καθηγητής Μπον Κοϊζούμι, δισέγγονος του Λευκάδιου, πρόεδρος του *The Open Mind of Lafcadio Hearn*, έκανε τη μεγάλη τιμή να προλογίσει τα βιβλία βάζοντας έτσι τη σφραγίδα της έγκρισης της οικογένειας.

Ο εμπνευστής του *The Open Mind of Lafcadio Hearn* και υπεύθυνος της σειράς «Λευκάδιος Χερν», Τάκης Ευσταθίου, έγραψε επίσης ένα εισαγωγικό σημείωμα. Και ο George C. Roulos στην εισαγωγή του αναφέρει τους λόγους που οδήγησαν το *Ταμείο Παγκόσμιας Κυθηραϊκής Κληρονομιάς* στην έκδοση των έργων και τους στόχους αυτής της πρωτοβουλίας, συνοψίζοντας έτσι το όραμά τους να διαδοθεί το έργο του Λευκάδιου Χερν σε ευρύτερο ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό, ως τους Έλληνες της Διασποράς.

Τα τρία βιβλία είχαν το σπάνιο προνόμιο να έχουν όχι έναν, αλλά δύο επιμελητές. Τον αείμνηστο Ντένη Τζανάτο και τον Ηλία Ταμπακέα. Σκιτσογράφοι και οι δύο, κοινή μας ιδιότητα, αλλά δημοσιογράφος και πολιτικός γελοιογράφος ο ένας, αρχιτέκτονας και καθηγητής ιστορίας σκίτσου ο άλλος, επίσης πολυπολιτισμικοί, που μοίρασαν για χρόνια τη ζωή τους ανάμεσα στην Ελλάδα, Αμερική και Καναδά ο ένας και στην Ελλάδα, Αμερική και Ηνωμένο Βασίλειο ο άλλος, μιλούσαν τα αγγλικά με την ευχέρεια μητρικής γλώσσας.

Όταν τον βρήκε ο θάνατος, ο Λευκάδιος ήταν 54 χρόνων. Έφυγε χωρίς να γνωρίσει γεράματα και παρακμή.

Παρακινούμενοι από αυτό το στοιχείο, κρίναμε ταιριαστό στα εξώφυλλα των βιβλίων να τοποθετηθεί το *ιτσιμόντζι γκινού*, το χρυσάνθεμο με δεκαέξι πέταλα, που, εκτός από ιαπωνικό αυτοκρατορικό έμβλημα, είναι ένα παγκόσμιο σύμβολο πνευματικής δύναμης και ακμής.

Ο γεμάτος συμβολισμούς συνδυασμός του παντοδύναμου ήλιου με ένα λουλούδι σε πλήρη άνθιση, είχε συγκινήσει τόσο τους Ιάπωνες ώστε να το καθιερώσουν ως αυτοκρατορικό έμβλημα, όσο και τους αρχαίους Έλληνες και το συναντάμε από το παλάτι του Μίνωα στην Κνωσό μέχρι τον τάφο του Φιλίππου στη Μακεδονία.

Ο Τάκης Ευσταθίου, ως υπεύθυνος της σειράς «Λευκάδιος Χερν», ενημέρωσε τον Ιάπωνα πρέσβη, που τότε τη θέση υπηρετούσε ο εξοχότατος Μασουό Νισιμπαγιάσι, για την επικείμενη έκδοση των βιβλίων και για τη χρήση του *ιτσιμόντζι γκινού* στα εξώφυλλα, που ιδιαίτερα πάνω στο κόκκινο και στο μπλε χρώμα θυμίζει το ιαπωνικό διαβατήριο.

«Μα και βέβαια. Είναι το ιαπωνικό διαβατήριο με το οποίο ο Λευκάδιος Χερν επιστρέφει στην Ελλάδα», ήταν η συγκινητική απάντηση.

Έτσι λοιπόν το 2014, έναν αιώνα και πλέον μετά την πρώτη τους έκδοση, τα τρία έργα του Λευκάδιου Χερν κυκλοφορούν ξανά στην ολοκληρωμένη μορφή τους. Το *Κοττό* και το *Ιαπωνικό Μωσαϊκό* κυκλοφορούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα και στην ελληνική γλώσσα.

Η έκδοση το 2014 συμπίπτει με

- τα 110 χρόνια από τον θάνατο του Λευκάδιου Χερν
- τα 150 χρόνια από την ένωση των Ιόνιων Νησιών με την Ελλάδα,

- τα εγκαίνια του *Ιστορικού Κέντρου Λευκαδίου Χερν*, του πρώτου μουσείου που ιδρύθηκε την Ευρώπη προς τιμήν του μεγάλου συγγραφέα, που βρίσκεται στη γενέτειρά του, στη Λευκάδα, και
- με το Ελληνο-Ιαπωνικό Συμπόσιο, μια τεράστιας πολιτιστικής σημασίας εκδήλωση, που πραγματοποιήθηκε στη Λευκάδα.

Εικόνα 1. Tety Solou, τα 3 μεταφρασμένα βιβλία

Εικόνα 2. Tety Solou_ τα 3 μεταφρασμένα Βιβλία και οι παλιές εκδόσεις από συλλογή Ευσταθίου

Για τις μεταφράσεις γράφτηκαν καλές κριτικές, μάλιστα κάποιοι, όπως ο λογοτέχνης Μίμης Κούρτης, έγραψαν εξαιρετικά ποιητικά κείμενα, και δέχτηκα πολλά συγχαρητήρια. Ευπρόσδεκτα. Και ποιος δεν χαιρείται όταν η δουλειά του εκτιμάται;

Κρατώ ένα που επιθυμώ να προσδιορίζει την ποιότητα και τον στόχο της δουλειάς μου: «Δώσατε στον Λευκάδιο Χερν τη μητρική του γλώσσα. Τις λέξεις που θα χρησιμοποιούσε αν έγραφε στα ελληνικά».

Έχω κάνει πολλές ομιλίες για τη ζωή και το έργο του Λευκάδιου Χερν, έχω δώσει συνεντεύξεις και πάντα προτρέπω: «Βάλτε στη βιβλιοθήκη σας, βάλτε στη ζωή σας τον Λευκάδιο Χερν».

Το έργο του είναι διάσπαρτο από τις πανανθρώπινες αξίες που είναι το ξεχασμένο θεμέλιο της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο άνθρωπος του 21ου αιώνα θα βρει σε αυτό στηρίγματα και μπορεί να αντλήσει μαθήματα, πρότυπα και λύσεις.

Αυτό είναι ένα μήνυμα που απευθύνεται σε όλους, κυρίως στους νέους. Γι' αυτό ήταν μεγάλη η χαρά όταν τα τρία βιβλία μπήκαν στις βιβλιοθήκες πεντακοσίων ελληνικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, χάρη στην προσφορά εκ μέρους της Ιαπωνικής πλευράς προς το υπουργείο Παιδείας.

Η τελετή παράδοσης έγινε στην Ιαπωνική πρεσβεία παρουσία του Ιάπωνα πρέσβη, των δωρητών και υπουργού Παιδείας κ. Νίκου Φίλη, ο οποίος αποδέχτηκε την προσφορά.

Τότε μάλιστα έγινε το Καγκάμι-ουάρι, μια παραδοσιακή τελετή με την οποία οι Ιάπωνες γιορτάζουν ένα σημαντικό γεγονός, μια επέτειο ή εγκαινιάζουν ένα ξεκίνημα και κατά την

οποία σπάζουν το καπάκι του *καγκάμι*, του βαρελιού που περιέχει σάκε, και εύχονται πίνοντας.

Υψώσαμε τα ποτήρια, λέγοντας *Καμπάι!*, ευχόμενοι οι νέοι να γνωρίσουν το ελεύθερο μυαλό, το διεισδυτικό πνεύμα, το αδάμαστο όραμα, την ακαταπόνητη εργατικότητα και τη λυτρωτική δημιουργικότητα του οικουμενικού συγγραφέα που ένωσε και ενώνει χώρες, λαούς και πολιτισμούς.

Ας μην ξεχνάμε ότι ο Λευκάδιος υπήρξε δάσκαλος και καθηγητής. Πρότρεπε τους μαθητές του να προσδιορίσουν την ταυτότητά τους μέσα από τη γνώση της παράδοσής τους. Κι αυτό είναι ένα ελληνικό στοιχείο, να πηγαίνεις μπροστά κοιτώντας πίσω.

Όπως είπε και ο σπουδαίος ηθοποιός Ηλίας Λογοθέτης, που τόσο έχει αγαπήσει και κατανοήσει τον Λευκάδιο Χερν: «Αυτό που θα καθορίσει το μέλλον μας είναι να διαλέξουμε σε ποιο παρελθόν ανήκουμε».

Κλείνοντας θα ήθελα να μεταφέρω τα λόγια που μου έγραψε προ καιρού μια αναγνώστρια, όταν ήρθε για πρώτη φορά σ' επαφή με το έργο του Λευκάδιου Χερν διαβάζοντας το *Κοττό*. «Ο Λευκάδιος Χερν δούλεψε πιο ευσυνείδητα κι από Ιάπωνας. Δεν έκανε πασαλείμματα, δεν ενδιαφέρθηκε να κάνει ντόρο. Το 'λεγε η καρδιά του.

Είναι ένας άνθρωπος που είχε πονέσει πολύ, είχε στερηθεί πολύ κι αυτό του βγήκε σε δημιουργικότητα, εξυπνάδα και βάθος σκέψης. Μια ευαίσθητη ψυχή, ένας αυθεντικός, οικουμενικός άνθρωπος. Άξιος σεβασμού και μνήμης».

Σημειώσεις

- Την Παρασκευή 26 Ιουνίου 2014, έγινε μία από τις πρώτες γιορταστικές εκδηλώσεις προς τιμήν του Λευκάδιου Χερν. Στο βιβλιοπωλείο Λεμόνι συγκεντρώθηκαν οι φίλοι του και γιορτάσαμε την 164η επέτειο των γενεθλίων του και την κυκλοφορία των τριών βιβλίων του, που μετέφρασα στα Ελληνικά. Φιλοτέχνησα την αφίσα της βραδιάς.

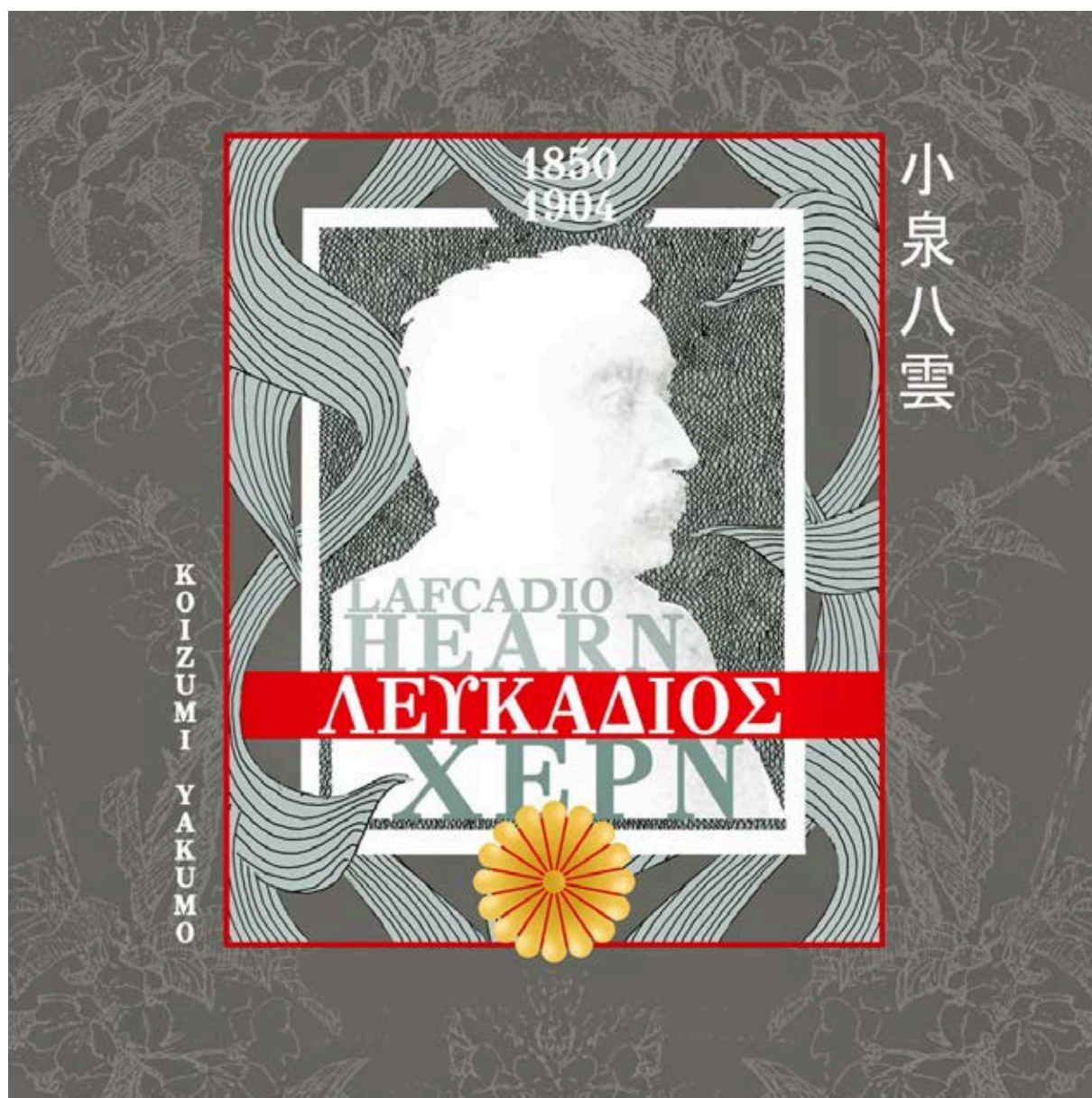

Εικόνα: Tety Solou_164 χρόνια Λευκάδιος Χερν_Λεμόνι

- Παρακολούθησα με μεγάλο ενδιαφέρον το Διεθνές Συμπόσιο «Το ανοιχτό πνεύμα του Λευκάδιου Χερν» που έγινε στη Λευκάδα στις αρχές Ιουλίου 2014 έχοντας μαζί μου το σημειωματάριο και το μολύβι μου. Κρατούσα σημειώσεις κι έφτιαχνα σκίτσα, για να θυμάμαι τι έχει ειπωθεί. Είναι κι αυτός ένας τρόπος.

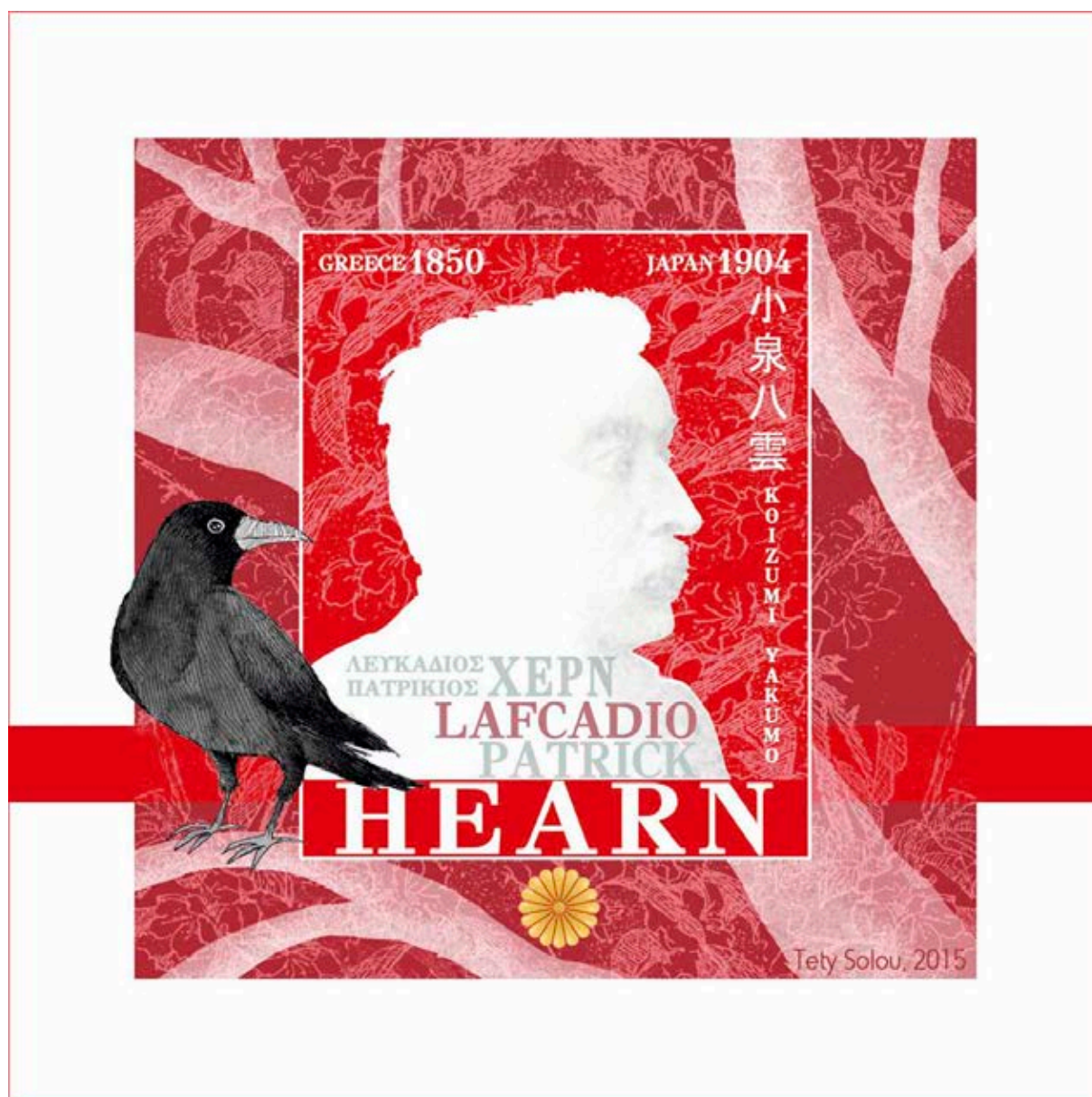

- Το 2014 φιλοτέχνησα το πορτρέτο του Λευκάδιου Χερν, που κυκλοφόρησε σε πέντε αριθμημένα, σφραγισμένα και υπογραμμένα αντίτυπα, που φιλοξενούνται σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα, στην Αυστραλία και στην Ιαπωνία.

Εικόνα: Tety Solou_Lafcadio Hearn portrait 2014

- Την επόμενη χρονιά, που έγινε μία σημαντική σειρά εκδηλώσεων προς τιμήν του Λευκάδιου στην Ιρλανδία, φιλοτέχνησα μία παραλλαγή του αρχικού πορτρέτου σαν δώρο στον ευγενικό Τζον Μοράν (John Moran), δημοσιογράφο των Irish Times. «Ο Λευκάδιος και το κοράκι» κυκλοφόρησε σε δύο αριθμημένα, σφραγισμένα και υπογραμμένα αντίτυπα και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην ομιλία του, που έγινε στο Δουβλίνο, το φθινόπωρο του 2015, παράλληλα με τα εγκαίνια του Lafcadio Hearn Japanese Gardens στο Τραμόρε.

Εικόνα: Tety Solou_Lafcadio and the raven 2015

- Στις 5 Ιουλίου 2014, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων που έγιναν στη Λευκάδα, με αφορμή το Διεθνές Συμπόσιο «Το ανοιχτό πνεύμα του Λευκάδιου Χερν», ο ηθοποιός Σίρο Σάνο (Shiro Sano) και ο μουσικός Κιότζι Γιαμαμότο (Kyoji Yamamoto) έδωσαν την αφηγηματική παράσταση «Νοσταλγία, η αιώνια κατοικία του πνεύματος» (Nostalgia, the eternal home of the spirit). Είχα την τιμή να μου ανατεθεί από τον δήμο Ματσούε η μετάφραση των κειμένων της παράστασης στα Ελληνικά και τη χαρά να φτιάξω το σκίτσο των δύο καλλιτεχνών.

Νοσταλγία

Shiro Sano and Kyoji Yamamoto
Nostalgia, the eternal home of the spirit

TETH ΣΧΟΛΟΥ ΛΕΥΚΑΔΑ 2014

Εικόνα: Tety Solou_Shiro and Kyoji 2014

Το έργο του Λευκάδιου Χερν στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό: Ο Λευκάδιος Χερν ως έμπνευση για εκπαιδευτικές δράσεις - Δημιουργία Ψηφιακής Έκθεσης

Αργυροπούλου Μαρία

ΕΔΙΠ, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Κανταρτζή Ευαγγελία

Διευθύντρια Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Κώστας Στοφόρος

Δημοσιογράφος, Συγγραφέας

Παναγόπουλος Αλκιβιάδης

Καθηγητής, Πρόεδρος του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Νίκας Ιωάννης

Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού Πανεπιστημίου Πατρών

Πουλάκη Ιουλία

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού, Πανεπιστημίου Πατρών

Περίληψη

Η υλοποίηση ενός εκπαιδευτικού πλαισίου παρέμβασης με στόχο τη δημιουργία εκείνου του εναλλακτικού τρόπου μαθησιακής διαδικασίας που θα αξιοποιεί βιωματικά τις πληροφορίες που έρχονται από το πολιτισμικό παρελθόν, αποτελεί το ζητούμενο της συνέργειας -μέσω μνημονίου συνεργασίας- του Πανεπιστημίου Πατρών και ειδικότερα του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού και του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης. Μια από τις κοινές δράσεις αφορά τη ζωή και το έργο του Λευκάδιου Χερν. Στο πλαίσιο του πολιτιστικού τουρισμού αλλά και του λογοτεχνικού τουρισμού, διαμορφώνονται δράσεις αναφορικά με το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν στον Πολιτισμό.

Το έργο και η ζωή του Λευκάδιου Χερν λειτουργούν ως έμπνευση για εκπαιδευτικές δράσεις, για ένα βιβλίο για παιδιά που το περιεχόμενό του θα λειτουργήσει ως υλικό για εκπαιδευτικό πρόγραμμα αλλά και η διαμόρφωση μιας μόνιμης ψηφιακής έκθεσης.

Λέξεις Κλειδιά: ταξίδι, Λευκάδιος Χερν, εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ψηφιακή έκθεση

Εισαγωγή

Στο βιβλίο του *Το εγκώμιο της Σκιάς*, ο Tanizaki Junichiro στα 1933, κάνει λόγο για την Ιαπωνία που έχει ήδη ακολουθήσει το δρόμο της δυτικής κουλτούρας και *δεν της μένει τίποτα άλλο από το να προχωρήσει με ορμή προς τα εμπρός και να αφήσει τους γέροντες πίσω της· αλλά όσο το χρώμα στο δέρμα μας μένει απaráλλακτο, πρέπει να αποδεχτούμε πως θα κουβαλάμε για πάντα στις πλάτες μας απώλειες που μόνο εμείς έχουμε υποστεί.*

Ασφαλώς, ο σκοπός όλων αυτών που έγραψα είναι η ιδέα πως κάπου, όπως ας πούμε στη λογοτεχνία και τις τέχνες, παραμένει κάποιος δρόμος όπου γίνεται να αντισταθμιστούν αυτές οι απώλειες. Αυτά που ήδη χάσαμε απ' τον κόσμο της σκιάς, θέλω να προσπαθήσω να τα ανακαλέσω τουλάχιστον μέσα στη σφαίρα της λογοτεχνίας. Στο παλάτι που λέγεται λογοτεχνία, τα υπόστεγα θέλω να είναι βαθιά και οι τοίχοι σκοτεινοί· θα σπρώξω καθετί που

χτυπάει στο μάτι μες στο σκοτάδι, θα προσπαθήσω να απογυμνώσω τα εσωτερικά από κάθε άχρηστη διακόσμηση. Δε θέλω να' ναι όλα τα σπίτια έτσι, αλλά θα ήταν καλά να υπήρχε έστω κι ένα μόνο τέτοιο σπίτι. Όπου για δοκιμή να μπορούμε να σβήνουμε τα φώτα, να δούμε πως θα 'ναι επιτέλους χωρίς αυτά... (Tanizaki, 1992, σσ. 131-132).

Η ανάγκη για τα φώτα που σβήνουν και δεν κάνουν φανερές τις απώλειες της γιαπωνέζικης αισθητικής στις τέχνες αλλά και στην καθημερινή ζωή από τον εκμοντερνισμό της Ιαπωνίας, είναι εκείνη που έδωσε στο Λευκάδιο Χερν τη θέση του εθνικού συγγραφέα της Ιαπωνίας. Ο Χερν μέσα από την πένα του καταφέρνει να καταγράψει και να διασώσει την ομιχλώδη ομορφιά της Ιαπωνικής παράδοσης, τη γαλήνια λεπτότητά της, τη μοναχική θλίψη της. Μια παράδοση που ακροβατεί ανάμεσα στο ονειρώδες, το ασαφές, τη σκιά και που έρχεται αντιμέτωπη με το δυτικό ιδεώδες της λάμψης και της επίδειξης. Η υπαινικτική της γοητεία εξοντώνεται από το δυτικό ιδεώδες. Στην ανάκληση αυτού του κόσμου των σκιών, που χάνονται μέσα από τον εκμοντερνισμό της Ιαπωνίας, μέσα από τη λογοτεχνία -όπως προτείνει ο Tanizaki- είναι ακριβώς εκεί που συναντάμε το Λευκάδιο Χερν. Η γραφή του, τα κείμενά του δεσμεύουν μια πραγματικότητα που χάνεται. Μια πραγματικότητα που θα αποτελέσει τη βάση για μια κοινωνία που γεννιέται και ταυτόχρονα για έναν πολιτισμό που διαχέετε στη δύση.

Όπως αναφέρει ο διευθυντής του Lafcadio Hearn Memorial Museum και δισέγγονός του, Βον Κοιζυμί, στο προλογικό σημείωμα του μουσείου: *Ο ποιητής Yone Noguchi αποκάλυψε τον Χερν προφήτη. Αυτό συνέβη επειδή ο Χερν δεν δεσμευόταν από την προκατάληψη του δυτικοκεντρισμού. Είχε μεγάλη εικόνα για την ουσία της Ιαπωνίας της εποχής Meiji και έκανε προτάσεις για το μέλλον της Ιαπωνίας. «Συμβίωση με τη φύση», «εκπαίδευση της φαντασίας», «αποδοχή της φύσης ως έχει», «εθνικότητα και φυσικές καταστροφές», «οι αλήθειες στις ιστορίες του υπερφυσικού»... όλα αυτά είναι θέματα που είναι επίκαιρα σήμερα (<https://www.hearn-museum-matsue.jp/english.html>).*

Αυτή είναι η μια όψη του έργου του Λευκάδιου Χερν, οι άλλες έχουν να κάνουν με τη δέσμευση άλλων πραγματικοτήτων μέσα από τη γραφή όπως αυτή των ανθρώπων του Σινσινάτι, των ανθρώπων της Νέας Ορλεάνης, του κόσμου της αρχαίας Ελλάδας αλλά της γαλλικής λογοτεχνίας (μετέφρασε Θεόφιλο Γκωτιέ, Ανατόλ Φράνς, Γουσταύο Φλωμπερ, Πιέρ Λοτί κ. ά.).

Ο Λευκάδιος Χερν ταξιδεύει στις μεγάλες πρωτεύουσες του κόσμου και εκεί σε αλλότριους τόπους χάνει την ψυχή του. Μέσα στα ομιχλώδη και άξενα τοπία της εποχής του Μείτζι, οι σταθμοί της σκέψης του κι ένα ακινητοποιημένο όραμα του κόσμου δεν ήταν παρά οι εξωτισμοί των αρχαίων θεών της Ελλάδας, οι ήρωες των επών της, οι απλές λαϊκές ψυχές της Ελλάδας, της Μαρτινίκας, της Ματσούε: με το βάρος της ιστορίας των τόπων και της ατομικής τους καθεμιά μικροϊστορίας. ... Και τίποτα δεν σμιλεύει ο Λευκάδιος Χερν με πιο αγνό υλικό και πιο καθαρίο ψυχισμό από τη διαχρονία της λαϊκής εικονοποιίας, καθώς ο ίδιος ασθμαίνει λυτρωτικά πίσω από την αλήθεια σε μια πελώρια λαογραφική σύνθεση -πανοραμικό κάτοπτρο της «μοίρας» του- της ποιητικής «μοίρας» του κόσμου (Κοψιδά -Βρεττού, 2010, σσ. 18-19).

1. Εκπαίδευση - Λευκάδιος Χερν

Αν η εκπαίδευση σήμερα -σε όλες τις βαθμίδες της- στοχεύει να λειτουργήσει κάτω από ένα πολυπολιτισμικό πλαίσιο και να ενσωματώσει τις ιστορίες, τα κείμενα, τις αξίες, τις πεποιθήσεις και τις προοπτικές ανθρώπων από διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, τότε η μελέτη του έργου του Λευκάδιου Χερν αποτελεί αναγκαιότητα. Το ίδιο το χρονικό της

περιπλάνησής του στον κόσμο -το λυρικό έπος των πατρίδων του- συνιστά τη «χώρα» μιας πλατιάς διαπολιτισμικής σύνθεσης ανθρώπων, πραγμάτων, αξιών, ηθών και εθίμων, προσωπική εντέλει εμπειρία που ενσωματώνει το πανόραμα αντιθετικών τοπίων ανθρωπίνων πολιτισμών (Κοψιδά -Βρεττού, 2010, σ. 67).

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από διαρθρωτικές αλλαγές στην κοινωνία, τον πολιτισμό και την τεχνολογία. Οι τελευταίες αναδεικνύουν ένα νέο οικονομικό πλαίσιο ανταγωνισμού που έχει σαν συνέπεια την συνεχή επαφή με διαφορετικούς πολιτισμούς. Ταυτόχρονα οι μεγάλες ταχύτητες που αναπτύσσονται ως προς τη δυνατότητα πρόσβασης στην πληροφορία αυξάνουν εκθετικά την επαφή των ατόμων με διαφορετικές φυλές, εθνότητες, πολιτισμικά πλαίσια. Τα παραπάνω γεννούν την ανάγκη της υπέρβασης της μονομέρειας και της προσχώρησης σε μια δημοκρατική και πλουραλιστική αποδοχή εκπαιδευτικών μεθόδων αλλά και τρόπων για τη διαχείριση της νέας πραγματικότητας. Έτσι είναι επιτακτική η ανάγκη για χρησιμοποίηση εναλλακτικών μορφών και τρόπων εκπαίδευσης που θα βοηθούν τους μαθητές να αναπτύξουν εκείνες τις δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται έναν κόσμο που συνεχώς μεταβάλλεται.

Σύμφωνα με το Πανεπιστήμιο της Ουάσιγκτον (2012), η πολυπολιτισμική εκπαίδευση των μικρών παιδιών τα προετοιμάζει να συνυπάρξουν με σεβασμό σε αυτό το ολοένα και πιο ποικίλο περιβάλλον. Παίζει ζωτικό ρόλο στη διαμόρφωση της κατανόησής τους για τους διαφορετικούς πολιτισμούς που συναντούν. Ενημερώνει τις αλληλεπιδράσεις τους και επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται την πολιτισμική ποικιλομορφία.

Έτσι, η εκπαίδευση σήμερα καλείται να διαχειριστεί μια πληθώρα πληροφοριών που δεν μπορούν να περιοριστούν στα υπάρχοντα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Τα υπάρχοντα αναλυτικά πρόγραμμα λειτουργούν κατευθυντικά, και περιοριστικά σε κάποιο βαθμό ως προς τη διασύνδεση με τη γνώση που συντελείτε στον έξω κόσμο (Kalantzis & Cope, 2013). Την ίδια στιγμή η προσπάθεια για εξοικείωση των νέων με την ραγδαία μεταβαλλόμενη γνωστική πραγματικότητα και οι αλλαγές που αυτή επιφέρει στην εκπαιδευτική διαδικασία, απαιτούν την ανατροπή των μέχρι τώρα ισορροπιών που συντηρούσαν το δασκαλοκεντρικό μοντέλο και αντιμετώπιζαν το μαθητή ως αντικείμενο (Κοσσυβάκη, 2003). Η μάθηση λοιπόν αποτελεί προϊόν που ανακαλύπτεται από τον ίδιο τον μαθητή και επιδιώκεται μέσα από μια σύνθετη διαδικασία επεξεργασίας, όπου ο μαθητής συμμετέχει ενεργά στην κατασκευή και τη συγκρότηση της γνώσης. Η διαχείριση της γνώσης πραγματώνεται -πέρα από τα αναλυτικά προγράμματα- μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα, μέσα από την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας και κυρίως μέσα από την αντιμετώπιση του μαθητή ως ενεργού υποκειμένου που διαθέτει ένα εμπειρικό απόθεμα από πληροφορίες αλλά και πολλά αναπάντητα ερωτήματα (Ράπτης Α. & Ράπτη Α., 2002). Το τελευταίο μπορεί να προκαλέσει την απαρχή μιας νέας περιόδου στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, να δημιουργήσει «σκεπτόμενα» σχολεία με ενεργά υποκείμενα, με κοινωνική και πολιτική εκπαίδευση, η οποία θα δημιουργήσει ελπίδες για την διαμόρφωση ενός μετα-κοινωνικού και πολιτικού γίνεσθαι απαλλαγμένου από τις μάγισσες του καινούργιου και το φόβο της αυθεντίας και του διαφορετικού.

Παράλληλα, η μετάβαση από τα μέσα της μιας κατεύθυνσης στα διαδραστικά μέσα δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για τη μετάβαση από την κουλτούρα της παρακολούθησης στην κουλτούρα της συμμετοχής (Tapscott, 2008, όπ. αναφ. στο Πολύδωρος, 2013: 20). Βρισκόμαστε μπροστά σε ένα νέο κοινωνικό κεφάλαιο όπου η γνώση και η μάθηση είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης των ανθρώπων, με κύριο στοιχείο την εμπιστοσύνη μεταξύ των συμμετεχόντων, τα κοινωνικά δίκτυα, τις διασυνδέσεις και τις συνεργασίες που στηρίζονται στις κοινωνικές αξίες της κοινωνίας

(Kalantzis & Cope, 2013). Όπως αναφέρει η Αρβανίτη στο εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου «*Η νέα μάθηση αποκρυσταλλώνεται στις έννοιες της μετασχηματιστικής συμπεριληπτικής και συνεργατικής εκπαίδευσης, του κοινωνικού γνωστικισμού, του πολιτειακού πλουραλισμού αλλά και της αναστοχαστικότητας, των γνωσιακών ρεπερτορίων και της συνεργιστικής ανατροφοδότησης*» (Kalantzis & Cope, 2013: 19).

Το Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού μαζί με το Μουσείο Σχολικής Ζωής -στο πλαίσιο του πολιτιστικού τουρισμού και λογοτεχνικού τουρισμού-, μέσω της εκπαιδευτικής αξιοποίησης του έργου του Λευκάδιου Χερν, σχεδιάζουν εκπαιδευτικά σενάρια που συγκροτούνται από επί μέρους εκπαιδευτικά επεισόδια, με στόχο την επιδίωξη της διεύρυνσης του φάσματος των εμπειριών των μαθητών, ώστε αυτοί να επιτύχουν τις δικές τους επιθυμητές μαθησιακές αλλαγές (Rogers, 1998). Παράλληλα μέσω της ημερίδας, της συγγραφής και της έκδοσης του βιβλίου που θα αποτελέσει εκπαιδευτικό υλικό αλλά και αφορμή για τον εμπλουτισμό μιας μόνιμης ψηφιακής έκθεσης, προσπαθούν να ανοίξουν τους ταξιδιωτικούς ορίζοντες των μαθητών αλλά και των φοιτητών.

2. Πολιτιστικός Τουρισμός

Αν και ο τουρισμός, με τη μια ή την άλλη μορφή, ήταν πάντα συνδεδεμένος με τη μάθηση, το γεγονός είναι ότι από τη δεκαετία του 1970, όταν η UNESCO συνέταξε τη Σύμβαση για την Παγκόσμια Πολιτιστική και Φυσική Κληρονομιά μαζί με προτάσεις για τη διατήρηση και την προώθησή της, ο πολιτιστικός τουρισμός γνώρισε τεράστια ανάπτυξη σε όλο τον κόσμο, αλλά κυρίως στην Ευρώπη.

Σε αντίθεση με τον ηλιοτροπικό τουρισμό, όπου το κύριο αξιοθέατο είναι η ξεκούραση, ο πολιτιστικός τουρισμός επιδιώκει την κατανόηση, με την ευρεία έννοια της λέξης. Ο πολιτιστικός τουρίστας έρχεται σε επαφή με την ιστορία, την τέχνη και τους ανθρώπους ενός τόπου, δοκιμάζοντας το φαγητό του και ανακαλύπτοντας τα έθιμά του. Σύμφωνα με τον UNWTO «Ο πολιτισμός είναι μια από τις κινητήριες δυνάμεις για την ανάπτυξη του τουρισμού», καθώς ο πολιτιστικός τουρισμός στον κόσμο αντιπροσωπεύει σχεδόν το 37% του συνόλου του κλάδου.

Μερικοί άνθρωποι επιδιώκουν να ξεκινήσουν τα ταξίδια τους με μόνη πρόθεση να έχουν μια «πολιτιστική» εμπειρία, ενώ άλλοι μπορεί να βιώσουν τον πολιτισμό ως υποπροϊόν του ταξιδιού τους. Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι υπάρχει κάποια εμπλοκή με τον πολιτιστικό τουρισμό στα περισσότερα ταξίδια που πραγματοποιούνται, ακόμα και σε εκείνα όπου δεν αποτελεί τη βασική μορφή τουρισμού. Πολιτιστικό τουρισμό πραγματοποιούν οι ταξιδιώτες που επισκέπτονται συγκεκριμένους προορισμούς προκειμένου να γνωρίσουν και να μάθουν για έναν συγκεκριμένο πολιτισμό. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει πολλές δραστηριότητες όπως: παρακολούθηση εκδηλώσεων και φεστιβάλ, επισκέψεις σε μουσεία και δοκιμή τοπικών φαγητών και ποτών. Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί επίσης να είναι ένα ακούσιο μέρος της τουριστικής εμπειρίας, όπου η πολιτιστική εμπάπτιση (με τους ντόπιους, τη γλώσσα, τα έθιμα, την κουζίνα τους κλπ.) είναι αναπόφευκτο μέρος των διακοπών ενός ατόμου.

2.1 Ορισμοί για τον Πολιτιστικό Τουρισμό

Αν και δεν έχει συμφωνηθεί ένας κοινός, πιο συγκεκριμένος ορισμός μεταξύ των ακαδημαϊκών λόγω της πολυπλοκότητας και της υποκειμενικότητας του όρου, φαίνεται να

υπάρχουν δύο διαφορετικές απόψεις. Η πρώτη εστιάζει στην κατανάλωση πολιτιστικών προϊόντων όπως τοποθεσίες ή μνημεία (Bonink, 1992; Munsters, 1994) και η δεύτερη περιλαμβάνει όλες τις πτυχές του ταξιδιού, όπου οι ταξιδιώτες μαθαίνουν για την ιστορία και την κληρονομιά των κατοίκων των τόπων που επισκέπτονται ή για τους σύγχρονο τρόπο ζωής τους (MacIntosh and Goeldner, 1986). Ο Csapo (2012) αναφέρει ότι ο ορισμός του πολιτιστικού τουρισμού μπορεί να περιλαμβάνει μια σειρά από μορφές τουριστικής δραστηριότητας, όπως ταξίδια πολιτιστικής κληρονομιάς (υλικής και άυλης), πολιτιστικές θεματικές διαδρομές, παραδόσεις, εκδηλώσεις και φεστιβάλ, θρησκευτικό τουρισμό και δημιουργικό πολιτισμό.

Σε μια προσπάθεια να κατανοήσουν το εύρος του πολιτιστικού τουρισμού, οι ακαδημαϊκοί έχουν αναπτύξει μια σειρά από τυπολογίες, που συνήθως βασίζονται στο επίπεδο κινήτρων του τουρίστα. Ο Bywaters (1993) διαφοροποίησε τους τουρίστες ανάλογα με το αν ήταν πολιτισμικά ενδιαφέροντα, κίνητρα ή έμπνευση. Οι τουρίστες που επιδεικνύουν γενικό ενδιαφέρον για τον πολιτισμό, καταναλώνουν πολιτιστικά αξιοθέατα -αδιάφορα ως μέρος διακοπών- χωρίς να σχεδιάζουν συνειδητά να το κάνουν. Οι τουρίστες με πολιτιστικά κίνητρα καταναλώνουν τον πολιτισμό ως κύριο μέρος του ταξιδιού τους, αλλά δεν επιλέγουν τον προορισμό τους με βάση συγκεκριμένες πολιτιστικές εμπειρίες, ενώ για τους τουρίστες με πολιτιστική έμπνευση ο πολιτισμός είναι ο κύριος στόχος των διακοπών τους.

Μια πιο σύνθετη τυπολογία προτάθηκε από τους McKercher and Du Cros (2002), οι οποίοι όρισαν τους τουρίστες με βάση το βάθος της πολιτιστικής εμπειρίας που αναζητήθηκε, διακρίνοντάς τους σε μία από τις πέντε ιεραρχικές κατηγορίες.

1. Ο πρώτος είναι ο σκόπιμος πολιτιστικός τουρίστας για τον οποίο ο πολιτιστικός τουρισμός είναι το πρωταρχικό τους κίνητρο για ταξίδια. Αυτοί οι τουρίστες έχουν μια πολύ βαθιά πολιτιστική εμπειρία.
2. Η δεύτερη κατηγορία είναι ο πολιτιστικός τουρίστας που επισκέπτεται τα αξιοθέατα για τον οποίο ο πολιτιστικός τουρισμός είναι ο πρωταρχικός λόγος επίσκεψης σε έναν προορισμό, αλλά η εμπειρία είναι πιο ρηχή.
3. Ο γαλήνιος πολιτιστικός τουρίστας δεν ταξιδεύει για πολιτιστικούς λόγους, αλλά ο οποίος, αφού συμμετέχει, καταλήγει να έχει μια βαθιά εμπειρία πολιτιστικού τουρισμού.
4. Ο περιστασιακός πολιτιστικός τουρίστας έχει αδύναμα κίνητρα από τον πολιτισμό και στη συνέχεια έχει μια ρηχή εμπειρία.
5. Τέλος, ο τυχαίος πολιτιστικός τουρίστας είναι αυτός που δεν ταξιδεύει για λόγους πολιτιστικού τουρισμού αλλά παρόλα αυτά συμμετέχει σε ορισμένες δραστηριότητες και έχει ρηχές εμπειρίες.

2.2 Το πλαίσιο του Πολιτιστικού Τουρισμού

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι σημαντικός για πολλούς λόγους. Ίσως ο πιο σημαντικός λόγος είναι ο κοινωνικός αντίκτυπος που επιφέρει, καθώς μπορεί να βοηθήσει στην ενίσχυση των ταυτοτήτων, στην ενίσχυση της διαπολιτισμικής κατανόησης και στη διατήρηση της κληρονομιάς και του πολιτισμού μιας περιοχής. Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί επίσης να έχει θετικές οικονομικές επιπτώσεις. Οι τουρίστες που επισκέπτονται μια περιοχή για να μάθουν περισσότερα για έναν πολιτισμό ή που επισκέπτονται αξιοθέατο πολιτιστικού τουρισμού, όπως μουσεία ή παραστάσεις, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους συμβάλλουν στην οικονομία της περιοχής. Τα αξιοθέατα πρέπει να είναι στελεχωμένα, φέρνοντας μαζί του προοπτικές απασχόλησης και μπορούν επίσης να επωφεληθούν οι επιχειρήσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως εστιατόρια, εταιρείες ταξί και ξενοδοχεία. Ένα από τα

σημαντικότερα οφέλη του πολιτιστικού τουρισμού είναι η εκπαιδευτική πτυχή. Οι τουρίστες και οι οικοδεσπότες μπορούν να μάθουν περισσότερα για διαφορετικούς τρόπους ζωής. Αυτό μπορεί να βοηθήσει να διευρύνει το μυαλό κάποιου, μπορεί να βοηθήσει κάποιον να σκεφτεί διαφορετικά και να είναι πιο αντικειμενικός. Είτε ένας τουρίστας αναζητά μια βαθιά πολιτιστική εμπειρία είτε όχι, υπάρχει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που μπορούν να ενταχθούν στο πλαίσιο του πολιτιστικού τουρισμού, όπως:

1. Διαμονή σε μια ντόπια οικογένεια
2. Περιήγηση σε ένα χωριό ή μια πόλη
3. Γνώση για την τοπική απασχόληση, για παράδειγμα μέσω μιας περιήγησης σε φυτεία τσαγιού ή εργοστάσιο
4. Ανάλυση εθελοντικής εργασίας στην τοπική κοινωνία
5. Παρακολούθηση μαθημάτων όπως μαγειρική, τέχνη, κέντημα κλπ.
6. Επίσκεψη σε μουσείο
7. Επίσκεψη σε ένα θρησκευτικό κτίριο, όπως ένα Τζαμί
8. Συναναστροφή με μέλη της τοπικής κοινωνίας
9. Επίσκεψη σε τοπική αγορά ή εμπορική περιοχή
10. Δοκιμή τοπικών φαγητών και ποτών
11. Παρακολούθηση μιας πολιτιστικής παράστασης
12. Επίσκεψη ιστορικών μνημείων

Πολλοί τουρίστες επισκέπτονται τον προορισμό ειδικά για να δουν την τοπική του κληρονομιά. Αυτός είναι ο λόγος που πολλοί προορισμοί καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να διατηρήσουν την κληρονομιά τους. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη θέσπιση περιορισμών ή τον περιορισμό του αριθμού των τουριστών, εάν είναι απαραίτητο. Αυτό είναι συχνά ένα παράδειγμα προσεκτικού τουριστικού σχεδιασμού και βιώσιμης διαχείρισης τουρισμού (Τσάρτας κ.ά., 2020).

2.3 Θετικές και αρνητικές επιπτώσεις του Πολιτιστικού Τουρισμού

Σε συνέχεια των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, οι θετικές επιπτώσεις του πολιτιστικού τουρισμού μπορεί να είναι άυλες, όπως η διατήρηση της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής κληρονομιάς, η τοπική ευημερία για μη παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς και η δημιουργία δεσμών μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών. Και επίσης απτές, όπως ο αντίκτυπος του πολιτιστικού τουρισμού στην οικονομία και τις θέσεις εργασίας. Τα χρήματα που δαπανώνται από τους πολιτιστικούς ταξιδιώτες έχουν πολύ θετικό αντίκτυπο, τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και στη δημιουργία θέσεων εργασίας σε τομείς όπως η βιομηχανία ξενοδοχείων και εστίασης, το εμπόριο και ο πολιτισμός. Ωστόσο υπάρχουν και σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις, που δε διαφέρουν και πολύ από εκείνες που παρατηρούνται στον τουρισμό γενικότερα (Λαγός, 2016). Η κοινωνική αλλαγή αναφέρεται βασικά σε αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία ενεργεί ή συμπεριφέρεται. Δυστυχώς, υπάρχουν πολλές αλλαγές που επέρχονται ως αποτέλεσμα του τουρισμού που δεν είναι επιθυμητές. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα σε όλο τον κόσμο όπου οι τοπικοί πληθυσμοί έχουν αλλάξει λόγω του τουρισμού. Ίσως έχουν αλλάξει τον τρόπο που μιλούν ή τον τρόπο που ντύνονται. Ίσως έχουν μνηθεί στο αλκοόλ μέσω της τουριστικής βιομηχανίας ή έχουν αγανακτήσει με τους πλούσιους τουρίστες και έχουν στραφεί στο έγκλημα. Αυτά είναι μόνο μερικά παραδείγματα των αρνητικών κοινωνικών επιπτώσεων του τουρισμού (Τσάρτας κ.ά., 2020).

Η παγκοσμιοποίηση είναι ο τρόπος με τον οποίο ο κόσμος συνδέεται όλο και περισσότερο. Χάνεται η ατομικότητά και αποκτάται μια αίσθηση «παγκόσμιας ύπαρξης», όλο και περισσότερο από ποτέ. Η παγκοσμιοποίηση είναι αναπόφευκτη στην τουριστική βιομηχανία

λόγω της αλληλεπίδρασης μεταξύ τουριστών και οικοδεσποτών, που συνήθως προέρχονται από διαφορετικά γεωγραφικά και πολιτιστικά υπόβαθρα. Είναι αυτή η αλληλεπίδραση που ενθαρρύνει την ομοιότητα.

Ομοίως, οι προορισμοί κινδυνεύουν να τυποποιηθούν κατά τη διαδικασία ικανοποίησης των επιθυμιών των τουριστών για γνωστές εγκαταστάσεις και εμπειρίες. Ενώ το τοπίο, η διαμονή, το φαγητό και το ποτό κ.λπ., πρέπει να ανταποκρίνονται στην επιθυμία των τουριστών για το νέο και το άγνωστο, δεν πρέπει ταυτόχρονα να είναι πολύ καινούργια ή παράξενα, επειδή λίγοι τουρίστες αναζητούν στην πραγματικότητα εντελώς νέα πράγματα. Οι τουρίστες συχνά αναζητούν αναγνωρίσιμες εγκαταστάσεις σε ένα άγνωστο περιβάλλον, όπως γνωστά εστιατόρια fast food και αλυσίδες ξενοδοχείων. Στους τουρίστες αρέσει κάποια πράγματα να είναι τυποποιημένα και αλλά να είναι διαφορετικά.

Σε παρόμοια γραμμή με την παγκοσμιοποίηση είναι η απώλεια της αυθεντικότητας που συχνά προκύπτει από τον τουρισμό. Η αυθεντικότητα είναι ουσιαστικά κάτι που είναι πρωτότυπο ή αμετάβλητο. Δεν είναι ψεύτικο ούτε αναπαράγεται με κανέναν τρόπο. Ο δυτικός κόσμος πιστεύει ότι ένας τουριστικός προορισμός δεν είναι πλέον αυθεντικός όταν αλλάζουν οι πολιτιστικές του αξίες και παραδόσεις (McCannell, 1976).

Επειδή ο τουρισμός περιλαμβάνει μετακίνηση ανθρώπων σε διαφορετικές γεωγραφικές τοποθεσίες, μπορεί να συμβούν πολιτιστικές συγκρούσεις ως αποτέλεσμα διαφορών στους πολιτισμούς, τις εθνικές και θρησκευτικές ομάδες, τις αξίες, τον τρόπο ζωής, τις γλώσσες και τα επίπεδα ευημερίας. Η στάση των κατοίκων της περιοχής απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη μπορεί να ξεδιπλωθεί στα στάδια της ευφορίας, όπου οι επισκέπτες είναι πολύ ευπρόσδεκτοι, μέσω της απάθειας, του εκνευρισμού και ενδεχομένως του ανταγωνισμού όταν αρχίζουν να αναπτύσσονται αντιτουριστικές συμπεριφορές μεταξύ των ντόπιων (Τσάρτας κ.ά., 2020).

2.4 Λογοτεχνικός Τουρισμός (literary tourism)

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι σχεδόν τόσο ποικιλόμορφος όσο ο ίδιος ο πολιτισμός, καθώς μπορεί να περιλάβει σχεδόν οποιαδήποτε δραστηριότητα που συνδέεται ή είναι ιδιόμορφη με μια χώρα, περιοχή, πόλη ή κωμόπολη: τέχνη, κινηματογράφος, λογοτεχνία, γλώσσα, αθλητισμός, θρησκεία, αρχιτεκτονική, γαστρονομία, φύση ή οποιοδήποτε άλλο είδος λαογραφίας. Υπάρχουν όμως και άλλοι πολύ λιγότερο συμβατικοί και, σε ορισμένες περιπτώσεις, πολύ εναλλακτικοί τύποι πολιτιστικού τουρισμού.

Ο λογοτεχνικός τουρισμός είναι ένα είδος πολιτιστικού τουρισμού που ασχολείται με μέρη και γεγονότα από λογοτεχνικά κείμενα καθώς και με τη ζωή των συγγραφέων τους. Είναι η πρακτική της επίσκεψης πόλεων και τοποθεσιών που σχετίζονται με έργα μυθοπλασίας και τους συγγραφείς τους, όπως επίσκεψη στο σπίτι ενός συγγραφέα ή στον τάφο του ή σε ένα μνημείο αφιερωμένο σε αυτόν ή επίσκεψη σε μουσεία αφιερωμένα σε έναν συγγραφέα/ποιητή και στο έργο του. Επίσης μια άλλη πρακτική είναι η δημιουργία τουριστικών διαδρομών/περιπάτων των ηρώων ώστε οι συμμετέχοντες να βιώνουν την υπόθεση του έργου ακολουθώντας τις διαδρομές των φανταστικών χαρακτήρων.

Οι Robinson & Andersen (2002, σ. xiii) υποστηρίζουν ότι ο *λογοτεχνικός τουρισμός πρέπει να θεωρείται ως ο κλάδος του πολιτιστικού τουρισμού όσον αφορά την ανθρωπολογική έννοια: Περιλαμβάνει τουρίστες και επισκέπτες που ταυτίζονται, ανακαλύπτουν και δημιουργούν σημειώσιμα πολιτιστικών αξιών με εκείνους τους ανθρώπους που έχουν γίνει μέρος των πολιτισμικών μυθολογιών των τόπων.* Γίνεται φανερό ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός εμπεριέχει τη συνάντηση του συγγραφέα (βιογραφικά γεγονότα και πραγματικά μέρη που συνδέονται με το συγγραφέα) και του μυθιστορηματός του (σκηνικά και χαρακτήρες)

(Fawcett & Cormack, 2001). Σύμφωνα με τον Herbert μάλιστα, οι λογοτεχνικές τοποθεσίες δεν είναι πλέον απλά τόποι γεννήσεως ή θανάτου ενός συγγραφέα, αλλά κοινωνικές κατασκευές που δημιουργήθηκαν, ενισχύθηκαν και προωθήθηκαν για να προσελκύσουν επισκέπτες (Herbert, 2001). Ο «λογοτεχνικός» ταξιδιώτης θεωρεί τις τοποθεσίες των βιβλίων εφάμιλλες με ιστορικά αξιοθέατα, μουσεία, εκκλησίες και μνημεία (Tetley και Bramwell, 2002). *Στην ουσία πρόκειται για μία σύνδεση της φαντασίας με τον πραγματικό κόσμο και ταυτόχρονα μία ταύτιση του αναγνώστη με τον εκάστοτε ήρωα του έργου, με την εποχή που διαδραματίζεται, το μέρος, ακόμα και με τον ίδιο τον συγγραφέα* (Πασχαλίδης, 2000).

Συνδυάζοντας τη λογοτεχνία με τα ταξίδια και τις πολιτιστικές εμπειρίες, ο λογοτεχνικός τουρισμός δεν είναι νέα τουριστική πρακτική. Μπορούμε να εντοπίσουμε όψεις του αρκετούς αιώνες πίσω. Σημειώνεται, ότι κατά τον 19^ο αιώνα αυξήθηκε το ενδιαφέρον για ταξίδια σε μέρη που σχετίζονται με λογοτέχνες και ποιητές. Πέρα από τα σπίτια, τους τάφους και τα μνημεία, τα στέκια τους αποτέλεσαν πόλους τουριστικής έλξης. Οι ταξιδιώτες επισκέπτονταν επίσης τις τοποθεσίες και τις πόλεις που περιγράφονται σε διάσημα ποιήματα και μυθιστορήματα, όπως το Λονδίνο για τους θαυμαστές του Καρόλου Ντίκενς, το Στράτφορντ της Αγγλίας που δέχεται πάνω από τρία εκατομμύρια αναγνώστες του Σαίξπηρ το χρόνο, το Δουβλίνο του Τζόις ή του Όσκαρ Ουάιλντ ή το Παρίσι για το Βολταίρο, το Βίκτωρα Ουγκώ, τον Αλέξανδρο Δουμά τον Ονορέ ντε Μπαλζάκ αλλά και τον Ernest Hemingway ή τον Francis Scott Fitzgerald κ.ά. (tourism-review.com).

Διασχίζοντας τα όρια μεταξύ λογοτεχνίας και πολιτισμικών σπουδών, ο λογοτεχνικός τουρισμός προσκαλεί τους αναγνώστες να ζωντανέψουν φανταστικές εμπειρίες. Ο λογοτεχνικός τουρισμός μπορεί να βοηθήσει τους επισκέπτες να βυθιστούν στην τοπική κουλτούρα ενός ταξιδιωτικού προορισμού (Horpen A., Brown L., Fyall A., 2014).

Αξίζει να γίνει μια αναφορά στις τέσσερις κατηγορίες λογοτεχνικού τουρισμού του Butler (Butler, 1986 που αναφέρεται στο Busby & Klug, 2001, σ. 321):

- Όψεις φόρου τιμής σε μια πραγματική τοποθεσία: Αυτή η ταξινόμηση περιλαμβάνει κυρίως τα πραγματικά μέρη που σχετίζονται με έναν συγγραφέα, όπως το σπίτι όπου γεννήθηκε, έζησε ή πέθανε ο συγγραφέας, το σπίτι ή άλλο μέρος όπου ο συγγραφέας έγραψε τα έργα του και το νεκροταφείο του συγγραφέα. Ο Robinson (2002) προτείνει ότι το σπίτι του συγγραφέα είναι αναμφισβήτητο ο πιο ισχυρός τουριστικός πόρος με απήχηση σε μια σειρά από αγορές.
- Σημαντικοί τόποι στο έργο της μυθοπλασίας: Οι τουρίστες μπορεί να έλκονται από λογοτεχνικά μέρη που αποτελούν τις σκηνές για μυθιστορήματα.
- Έκκληση των περιοχών επειδή ήταν ελκυστικές για λογοτεχνικά και άλλα πρόσωπα: Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει προορισμούς που απευθύνονται σε λογοτεχνικά πρόσωπα.
- Η λογοτεχνία κερδίζει δημοτικότητα με την έννοια ότι η περιοχή γίνεται τουριστικός προορισμός από μόνη της: Αυτή η κατηγορία υποδηλώνει ότι ένας προορισμός μετατρέπεται σε τουριστικό προορισμό χωρίς καμία προσπάθεια από τη δημοτικότητα ενός συγγραφέα ή ενός λογοτεχνικού έργου.

Σήμερα, η χρήση ηλεκτρονικών συσκευών για τη συμμετοχή στη λογοτεχνική τουριστική εμπειρία έχει γίνει δημοφιλής και έχει ανατρέψει πολλά δεδομένα στην κλασική μορφή του μαζικού τουρισμού.

Η ανάπτυξη ηλεκτρονικών συσκευών για την ανάγνωση βιβλίων έχει πυροδοτήσει νέες καινοτομίες στον λογοτεχνικό τουρισμό, με τους συγγραφείς να γράφουν μυθιστορήματα

που προσφέρουν στους αναγνώστες την επιλογή μιας εικονικής ταξιδιωτικής εμπειρίας ή ενός νέου τρόπου να απολαύσουν έναν ταξιδιωτικό προορισμό. Οι ταξιδιωτικοί οδηγοί σε ορισμένα από αυτά τα μυθιστορήματα επιτρέπουν στον αναγνώστη να επισκέπτεται τοποθεσίες εξ αποστάσεως ή να συλλέγει πληροφορίες για διακοπές. Ορισμένα ηλεκτρονικά λογοτεχνικά μυθιστορήματα τουρισμού ενθαρρύνουν τους αναγνώστες να επισκεφτούν μια πόλη εμπλέκοντάς τους σε ένα παιχνίδι στο οποίο δίνονται πόντοι για επίσκεψη σε διαφορετικές τοποθεσίες. Ένα παράδειγμα είναι ένα μυθιστόρημα του Ιάπωνα συγγραφέα Higashi Moriyama, ο οποίος έχει συνεργαστεί με την πόλη Kyoto της Ιαπωνίας, για να προσελκύσει τουρίστες στην πόλη.

Κλείνοντας αυτή την θεωρητική αναφορά για τον πολιτιστικό και λογοτεχνικό τουρισμό, που αποτελούν τη βάση ανάπτυξης των κοινών δραστηριοτήτων, αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν αναπτυχθεί δράσεις που αφορούν όψεις πολιτιστικού και λογοτεχνικού τουρισμού σχετικές με το Λευκάδιο Χερν στις περισσότερες από τις περιοχές που ταξίδεψε και έζησε είτε αυτές αφορούν την ευρωπαϊκή περίοδο της ζωής του, είτε την αμερικανική είτε την ιαπωνική. Ενδεικτικά αναφέρονται το Lafcadio Hearn Memorial Museum στο Matsue, της Ιαπωνίας που είναι χτισμένο δίπλα στο σπίτι του (<https://www.hearn-museum-matsue.jp/english.html>) ή οι Lafcadio Hearn Japanese Gardens (<https://www.lafcadiohearngardens.com/>) ή το Μουσείο Λευκάδιου Χερν στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λευκάδας (<https://lefkasculturalcenter.gr/istoriko-kentro-lefkadiou-chern/>) ή ακόμα και η ψηφιακή συλλογή για το έργο του Λευκάδιου Χερν από την Cincinnati and Hamilton County Public Library (<https://digital.cincinnatiandhamilton.org/digital/collection/p16998coll8>).

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η συνεργασία του Τμήματος Διοίκησης Τουρισμού του Πανεπιστημίου Πατρών με το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, με την καθοδήγηση πάντα του κου Τάκη Ευσταθίου. Η αρχή των κοινών δράσεων αφορά την διοργάνωση αυτής της ημερίδας, την έκδοση του βιβλίου *Λευκάδιος Χερν, τα ζόμπι και τα φαντάσματα*, την διαμόρφωση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος που θα βασίζεται στο βιβλίο και την έγκρισή του από το ΙΕΠ, και την διαμόρφωση μόνιμης ψηφιακής έκθεσης. Μελλοντικά σχεδιάζεται η διαμόρφωση ενός χώρου αφιερωμένου στο Λευκάδιο Χερν αλλά και μέσω συνεργασιών ο σχεδιασμός μιας τουριστικής λογοτεχνικής διαδρομής για το Λευκάδιο Χερν που θα αφορά είτε φυσική είτε εικονική επίσκεψη στα μέρη που έζησε και δημιούργησε ο Λευκάδιος Χερν. Παρακάτω γίνεται συνοπτική αναφορά σε κάποιες από τις δράσεις μας.

3. Ο Λευκάδιος Χερν ως έμπνευση για εκπαιδευτικές δράσεις

Επειδή η γνώση δεν απομνημονεύεται από το ενεργό υποκείμενο αλλά οικοδομείται, συσχετίζεται και συνδέεται, με υπάρχοντα σχήματα και αξιοποιείται κατά περίπτωση και έτσι οι μαθητές συνειδητοποιούν την ύπαρξη περισσότερων της μιας πραγματικότητας, πράγμα που προϋποθέτει αλλά και οδηγεί, σε μια εναλλακτική διδασκαλία με διαφορετικές ερμηνείες της ίδιας κατάστασης (Κοσσυβάκη, 2003), διαμορφώθηκαν και υλοποιήθηκαν δράσεις που στηρίζονται στο έργο του Λευκάδιου Χερν.

3.1 Λευκάδιος Χερν, τα ζόμπι και τα φαντάσματα

Όπως αναφέρει η Κοψιδά- Βρεττού (2017, σ.10) στο βιβλίο της Λευκάδιος Χερν Η λαογραφία της στοργής: Και το Ιστορικό Κέντρο «Λευκάδιος Χερν», που σήμερα προσφέρει στους επισκέπτες και στους ντόπιους κατοίκους, μια φίλια κιβωτό της σκέψης και των συμβάντων

της ζωής του, ως αφορμή μνήμης για τον μεγάλο δημιουργό και ως πρόσκληση για την αναζήτηση και την περαιτέρω έρευνα γύρω από την πλάνητα ζωή και τη φιλολογική εξέταση του έργου του, το Μουσείο του Λευκάδιου Χερν στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Λευκάδας αποτέλεσε πρόσκληση αλλά και πρόκληση για τη συγγραφή της ιστορίας από τον συγγραφέα της παρέας, στη συνέχεια οι δύο εκπαιδευτικοί διαμόρφωσαν το γλωσσάρι και τις δραστηριότητες. Το βιβλίο ήταν έτοιμο, μεταφράστηκε στα αγγλικά. Με την στήριξη του Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πατρών και Χρήστου Μπούρα το βιβλίο εικονογραφήθηκε και τυπώθηκε στα ελληνικά και τα αγγλικά και διανέμεται δωρεάν.

1.1. Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα

Ο σχεδιασμός και η πρόταση για την έγκριση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής εκπαιδευτικού προγράμματος με βάση το παραπάνω βιβλίο αποτέλεσε το επόμενο βήμα. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε από το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, μετά από μελέτη των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών, των σχολικών εγχειριδίων και σχετικής βιβλιογραφίας ελληνικής και ξένης. Το εκπαιδευτικό σενάριο στηρίζεται σε αρχές του αναλυτικού προγράμματος και του Νέου Σχολείου και ειδικότερα

- Στην Αρχή της Διαθεματικότητας
- Στην έμφαση στη συνεργατική μάθηση
- Στην αναγνώριση του παιχνιδιού, της βιωματικής και της ερευνητικής-ανακαλυπτικής μάθησης ως ένα από τα πιο σημαντικά μαθησιακά πλαίσια

Οι θεματικές περιοχές στις οποίες διαχέεται το πρόγραμμα είναι: Λογοτεχνία, Γλώσσα, Γεωγραφία, Μελέτη Περιβάλλοντος, Ιστορία, Γλυκός Πολιτισμός και Άυλος Πολιτισμός, Φιλαναγνωσία, Εικαστικά, Μουσική, Θέατρο, Οπτικοακουστικός Γραμματισμός, Πολυτροπικότητα, Τέχνες.

Σκοπός του προτεινόμενου εκπαιδευτικού προγράμματος είναι οι μαθητές να γνωρίσουν την ιστορία του Λευκάδιου Χερν, να έρθουν σε επαφή με το έργο του, να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας – επικοινωνίας - κριτικής σκέψης, να καλλιεργήσουν τη δημιουργική σκέψη, την αυτενέργεια και την φαντασία μέσα από βιωματικές και δημιουργικές δραστηριότητες, να γνωρίσουν τον Λευκάδιο Χερν μέσα από ένα ταξίδι στις χώρες που έζησε και να γνωρίσουν εικόνες διαφορετικών πολιτισμών.

Το περιεχόμενο του προγράμματος θα στηρίζεται στο υλικό που περιέχεται στο βιβλίο *Λευκάδιος Χερν, τα ζόμπι και τα φαντάσματα*.

2. Δημιουργία Μόνιμης Ψηφιακής Έκθεσης

Μπορεί ένας ψηφιακός τόπος να καλύψει, να μετρήσει ή να αξιολογήσει ένα ταξίδι, σαν κι αυτό που περιγράφεται από τη ζωή και το έργο του Λευκάδιου Χερν; Μέσα στη μικρή σε διάρκεια ζωή του, ο Λευκάδιος Χερν κατάφερε να γεννηθεί δυο φορές και μάλιστα σε μέρη «που γεννιούνται τα σύννεφα». Για αυτόν τον θαυμαστό κόσμο που δημιούργησε η ζωή και το έργο του έγινε μια προσπάθεια ανάδειξης και απεικόνισης μέσα από το ψηφιακό μουσείο με τίτλο «Το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν» που δημιούργησε και επιμελήθηκε το Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού με την τεχνική υποστήριξη των υποδομών του Πανεπιστημίου Πατρών. Το «Το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν» είναι διαθέσιμο μέσα από το σύνδεσμο hearn-tourism.upatras.gr. Ο βασικός σκοπός του είναι αφενός μεν να ιχνογραφήσει το καλλιτεχνικό αποτύπωμα του ποιητή Λευκάδιου Χερν, αφετέρου δε, ως ψηφιακός πολιτιστικός κόμβος, να αναδείξει και να προβάλλει όλα εκείνα τα ταξίδια που ξεκίνησαν ως απόνερα του έργου και της ζωής του: μουσεία για τη ζωή και το έργο του, παρουσίαση προσωπικοτήτων που αφιέρωσαν ένα σημαντικό μέρος της ζωής τους στην αναζήτηση, τη μελέτη και την ανάδειξη του έργου και της προσωπικότητάς του, και τέλος καλλιτεχνικές προσπάθειες που απέκτησαν υπόσταση με αφορμή το Λευκάδιο Χερν.

Το ψηφιακό μουσείο «Το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν», εκτός των άλλων, περιγράφει βασικές χρονικές στιγμές από τη ζωή του ποιητή και έναν περιεκτικό οδηγό του έργου του. Συνοπτικά, στις ψηφιακές σελίδες του μουσείου παρουσιάζονται:

- Ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα του Λευκάδιου Χερν μέσα από χαρακτηριστικές στιγμές της ζωής του.
- Μια λίστα έργων του καθώς και τίτλοι και ψηφιακές πηγές από τη διεθνή βιβλιογραφία με αφορμή το Λευκάδιο Χερν.
- Μουσεία στην Ελλάδα που φιλοξενούν έργα του, διοργανώνουν εκδηλώσεις προς τιμήν του, αναδεικνύοντας στιγμές της ζωής του. Αυτή τη στιγμή φιλοξενούνται πληροφορίες και αποσπάσματα από τις εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν από το Πνευματικό Κέντρο Λευκάδας και το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης στην Κέρκυρα.
- Το έργο και στιγμές της ζωής του συλλέκτη Τάκη Ευσταθίου που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο του Λευκάδιου Χερν. Παρουσιάζεται η συνεχής προσπάθειά του, μέσα από τη συλλογή του και τις δράσεις του να αναδείξει και να κάνει γνωστή την προσωπικότητα και το έργο του Λευκάδιου Χερν τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο.
- Το καλλιτεχνικό αποτύπωμα της μεταφράστριας Τέτης Σώλου, όπου μόλις το 2014 εξέδωσε, για πρώτη φορά στην ολοκληρωμένη τους μορφή, τα τρία βιβλία του Λευκάδιου Χερν που μετέφρασε στα Ελληνικά: Κοττό, Ιαπωνικό Μωσαϊκό και Καϊντάν. Την έκδοση πραγματοποίησε το Ταμείο Παγκόσμιας Κυθηραϊκής Κληρονομιάς (Kytherian World Heritage Fund).
- Δράσεις που θα κάνουν τα σχολεία σε σχέση με το βιβλίο « Λευκάδιος Χερν , τα ζόμπυ και τα φαντάσματα».
- Δράσεις του Μουσείου Σχολικής Ζωής σχετικές με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για το Λευκάδιο Χερν.
- Καλλιτεχνικές δραστηριότητες με μορφή ταινιών απαγγελιών καθώς και αρθρογραφία σχετικά με τη ζωή και το έργο του.

Το ψηφιακό μουσείο «Το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν» φιλοδοξεί να αναδείξει όλες τις επιστημονικές και καλλιτεχνικές εκφράσεις, κυρίως εντός των συνόρων της Ελλάδας, που με αφορμή το έργο και τη ζωή του Λευκάδιου Χερν υλοποιούν δράσεις με πολιτιστική κυρίως ταυτότητα. Η δημιουργία ενός κόμβου μελέτης αλλά και ενός ψηφιακού οδηγού για το ταξίδι του Λευκάδιου Χερν είναι οι επόμενες προτεραιότητες του ψηφιακού μουσείου.

...αντί επιλόγου

Μια επιστολή του Λευκάδιου Χερν στον Ellwood Hendrick

Κουμαμότο, Ιούνιος, 1894.

Αγαπητέ Hendrick, — ... Συζητούσαμε την τελευταία φορά για την ηθική των επιχειρήσεων. Τώρα επιτρέψτε μου να σας πω πώς η ερώτηση χτυπά έναν ευφυή Ιάπωνα μαθητή.

«Κύριε, ποια ήταν η γνώμη σας όταν πρωτοήρθατε στη χώρα μας για τους παλιομοδίτες Ιάπωνες; Σας παρακαλώ να είστε ειλικρινής μαζί μου.»

«Εννοείς τους ηλικιωμένους, που εξακολουθούν να διατηρούν τα παλιά έθιμα και την ευγένεια, — άντρες σαν τον κ. Ακιζούκι, τον Κινέζο δάσκαλο;»

"Ναί."

«Νομίζω ότι ήταν πολύ καλύτεροι άνδρες από τους σημερινούς Ιάπωνες. Μου φάνηκαν σαν να συνειδητοποιούν τα ιδανικά των δικών τους θεών. Μου φάνηκαν όλα αυτά καλά και ευγενή».

«Και ακόμα τους σκέφτεστε το ίδιο καλά;»

«Τους σκέφτομαι καλύτερα, αν μη τι άλλο. Όσο περισσότερο βλέπω τους Ιάπωνες της νέας γενιάς, τόσο περισσότερο θαυμάζω τους άντρες της παλιάς γενιάς».

«Αλλά πρέπει, ως ξένος, να έχετε παρατηρήσει και τα ελαττώματά τους».

«Τι ελαττώματα;»

«Τέτοιες αδυναμίες ή ελαττώματα που θα παρατηρούσαν οι ξένοι».

"Όχι. Όπως ένας άνθρωπος είναι λίγο-πολύ τέλεια προσαρμοσμένος στην κοινωνία στην οποία ανήκει, έτσι πρέπει να κρίνεται και ως πολίτης και ως άνθρωπος. Το να κρίνουμε έναν άνθρωπο με τα πρότυπα μιας κοινωνίας εντελώς διαφορετικής από τη δική του δεν θα ήταν δίκαιο».

"Αυτό είναι αλήθεια."

«Λοιπόν, κρίνοντας με αυτό ως πρότυπο, οι παλιομοδίτες Ιάπωνες ήταν τέλειοι άνδρες. Αντιπροσώπευαν πλήρως όλες τις αρετές της κοινωνίας τους. Και αυτή η κοινωνία ήταν ηθικά καλύτερη από τη δική μας».

«Από ποια άποψη;»

«Στην ευγένεια, στην καλοσύνη, στη γενναιοδωρία, στην ευγένεια, στον ηρωισμό, στην αυτοθυσία, στην απλή πίστη, στην αφοσίωση, στην εγκράτεια, στην ικανότητα να αρκεστεί κανείς με λίγα, στην υικκή ευσέβεια.

«Αλλά αυτές οι ιδιότητες που θαυμάζετε στους παλιούς Ιάπωνες αρκούν για επιτυχία στη Δυτική ζωή—επιτυχία στην πράξη;»

"Γιατί όχι."

«Τα προσόντα που απαιτούνται για την πραγματοποίηση της επιτυχίας σε μια δυτική χώρα είναι ακριβώς εκείνα τα προσόντα που δεν είχαν οι παλιοί Ιάπωνες, έτσι δεν είναι;»

«Λυπάμαι που λέω ότι είναι».

«Και η παλιά ιαπωνική κοινωνία καλλιέργησε εκείνες τις ιδιότητες της ανιδιοτέλειας, της ευγένειας και της καλοσύνης που θαυμάζεις στη θυσία του ατόμου. Αλλά η Δυτική κοινωνία καλλιεργεί το άτομο με έναν ανταγωνισμό σε απλές δυνάμεις - πνευματική δύναμη, δύναμη υπολογισμού και δράσης;».

"Ναι."

«Αλλά για να μπορέσει η Ιαπωνία να διατηρήσει τη θέση της ανάμεσα στα έθνη, πρέπει να υιοθετήσει τις βιομηχανικές και οικονομικές μεθόδους της Δύσης. Το μέλλον της εξαρτάται από τη βιομηχανία και το εμπόριο. και αυτά δεν μπορούν να αναπτυχθούν αν συνεχίσουμε να ακολουθούμε τα αρχαία ήθη και ήθη μας».

"Γιατί?"

«Το να μην μπορείς να ανταγωνιστείς τη Δύση σημαίνει καταστροφή. Ωστόσο, για να ανταγωνιστούμε τη Δύση, πρέπει να ακολουθήσουμε τις μεθόδους της Δύσης, και αυτές είναι αντίθετες με την παλιά ηθική».

"Ίσως"

«Δεν νομίζω ότι υπάρχει κάποιο «ίσως». Για να κάνουμε οποιαδήποτε επιχείρηση σε μεγάλη κλίμακα, δεν πρέπει να μας διακατέχει η ιδέα ότι δεν πρέπει ποτέ να επωφεληθούμε εάν κάποιος άλλος τραυματιστεί από αυτό. Όσοι διακατέχονται από συναισθήματα, όπου δεν υπάρχει κανένας έλεγχος στον ανταγωνισμό, θα αποτύχουν. Ο νόμος αυτού που ονομάζετε αγώνας επιβίωσης είναι ότι οι ισχυροί και έξυπνοι πετυχαίνουν και οι αδύναμοι και ανόητοι αποτυγχάνουν. Αλλά η παλιά ηθική καταδίκασε έναν τέτοιο ανταγωνισμό».

«Τότε, κύριε, όσο καλή και αν φαίνεται η παλιά ηθική, δεν μπορούμε ούτε να κάνουμε μεγάλη πρόοδο στη βιομηχανία ή το εμπόριο ή τα οικονομικά, ούτε καν να διατηρήσουμε την εθνική μας ανεξαρτησία ακολουθώντας την. Πρέπει να εγκαταλείψουμε το παρελθόν μας και να αντικαταστήσουμε το νόμο με την ηθική».

«Αλλά δεν είναι καλό υποκατάστατο».

«Μου φαίνεται ότι έχει αποδειχτεί ένα καλό υποκατάστατο στις Δυτικές χώρες—ιδιαίτερα στην Αγγλία—αν πρέπει να κρίνουμε με βάση την υλική πρόοδο. Θα πρέπει να μάθουμε να

είμαστε ηθικοί καθοδηγούμενοι από τη λογική και όχι από το συναίσθημα. Η γνώση του δικαίου και οι λόγοι για την υπακοή στον νόμο, πρέπει επιτέλους να διδάσκουν μια λογική ηθική».

Πολύ καλός συλλογισμός για ένα αγόρι από την Ιαπωνία, έτσι δεν είναι; Θα πάει στο πανεπιστήμιο τον επόμενο μήνα, ένας υπέροχος σύντροφος. Αργότερα η κυβέρνηση θα τον στείλει στο εξωτερικό.

Πάντα πιστός,

Lafcadio Hearn.

Πραγματικά, μου φαίνεται σαν να μην σε είχα ευχαριστήσει καθόλου. Είστε απλώς θεϊκοί για να κάνετε ευγενικά πράγματα. Η μικρή μου γυναίκα σου στέλνει αυτόν τον χαιρετισμό με το δικό της χέρι,

萬歲

Σημαίνει: «Μακάρι να ζήσεις χίλια χρόνια!»

(The life and letters of Lafcadio Hearn
By Hearn, Lafcadio, 1850-1904; Bisland, Elizabeth, 1861-1929,
<https://archive.org/details/lifelettersoflaf01hearuoft>)

Τα συμπεράσματα δικά σας ...

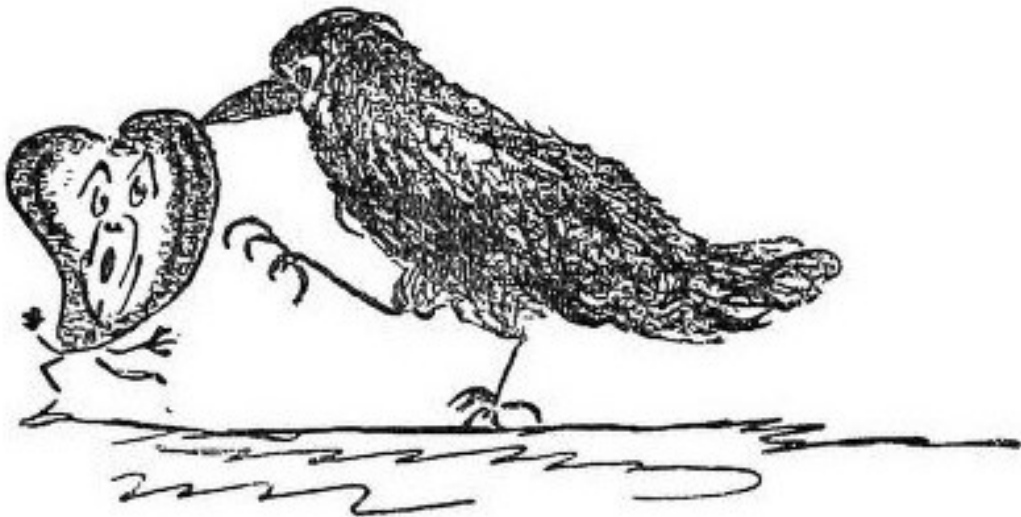

Βιβλιογραφία

- Bonink, C.A.M. (1992) Cultural Tourism Development and Government Policy. MA Dissertation. Rijksuniversiteit Utrecht.
- Busby, G., & Klug, J. (2001). Movie-induced tourism: The challenge of measurement and other issues. *Journal of Vacation Marketing*, 7(4), 316-332.
- Bywaters, M. (1993) The Market for Cultural Tourism in Europe. *Travel and Tourism Analyst* 6: 30-46.
- Csapo, J. (2012) The Role and Importance of Cultural Tourism in Modern Tourism Industry. In M. Kasimoglu (Eds) *Strategies for tourism industry - micro and macro perspectives*. Croatia: InTechMacCannell, D. (1976) *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. London: Macmillan.
- Fawcett C & Cormack P. (2001). "Guarding authenticity at literary tourism sites. *Annals of tourism research*, 28(3):686-704.
- Herbert D. (1996). "Artistic and literary places in France as tourist attractions", *Tourism Management*, 17(2):77-85.
- Hoppen Anne, Brown Lorraine, Fyall Alan (2014). Literary tourism: Opportunities and challenges for the marketing and branding of destinations?, in *Journal of Destination Marketing & Management*, Volume 3 (Issue 1), pp. 37-47. Retrieved November 11, 2021 from <https://www.sciencedirect.com/science/article>.
- <https://www.tourism-review.com/top-ten-literary-tourist-destinations-news1435> Retrieved November 11, 2021
- Kalantzis, M Cope, B (2013). *Νέα Μάθηση. Βασικές Αρχές για την επιστήμη της Εκπαίδευσης*. Μετ. Χρηστίδης, Γ. Αθήνα. Εκδ: Κριτική
- MacIntosh, R.W. and Goeldner, C. (1986) *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. Wiley
- McKercher, B. and Du Cros, H. (2002) *Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*. Haworth Hospitality Press.
- Munsters, W. (1994) *Cultuurtoerisme*. Apeldoorn: Garant.
- Robinson, M. (2002). Reading between the lines: Literature and the creation of touristic spaces. *Current Writing: Text and Reception in Southern Africa*, 14(1), 1-28.
- Robinson, M., & Andersen, H. C. (2002). *Literature and tourism*. New York: Continuum.
- Rogers, A (1998). *Η Εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα, εκδ: Μεταίχιμο
- Samet Çevik (2020). Literary tourism as a field of research over the period 1997-2016, in *European Journal of Tourism Research* 24, 2407. Retrieved November 11, 2021 from <https://www.researchgate.net/publication/339302834>
- Tanizaki Junichiro (1992). *Το εγκώμιο της σκιάς*. Μτφρ Π. Ευαγγελίδης. Αθήνα: Άγρα.
- Tetley, S. & Bramwell, B. (2002), *Tourist and the Cultural Construction of Haworth's Literary Landscape*, In M. Robinson and C.H Andersen (Eds.) *Literature and Tourism, Essays in Reading and Writing of Tourism*, London: Thomson.
- Κοσσυβάκη, Φ (2003). *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μετάβαση από τη Διδακτική του αντικειμένου στη Διδακτική του Ενεργού Υποκειμένου*. Αθήνα, εκδ: Gutenberg
- Κοψιδά-Βρεττού Παρασκευή (2010). *Λευκάδιος Χερν Η λαογραφία της στοργής*. Αθήνα: fagotto books.
- Κοψιδά-Βρεττού Παρασκευή (2017). *Λευκάδιος Χερν και Πιέρ Λοτί*. Αθήνα: Βακχικόν.
- Λαγός, Δ. (2016) *Θεωρητικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό*. Αθήνα: Κριτική

- Πασχαλίδης, Γ. (2000). Εκπαίδευση και Μαζική Επικοινωνία: Όροι και προοπτικές της διδασκαλίας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Παιδαγωγική Επιθεώρηση.
- Πολύδωρος, Γ (2013). E-Learning εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποκλειστικά μέσω διαδικτύου. Στο Λιοναράκης, Α (Επιμ.) Πρακτικά 7^{ου} Συνεδρίου για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση "Μεθοδολογίες Μάθησης" Τόμος 2, σελ 15-26. Ανακτήθηκε από: <http://icodl.openet.gr/index.php/icodl/2013/paper/view/267/120>
- Ράπτης, Α., Ράπτη, Α. (2002) Δυνατότητες αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών για την αλλαγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της κουλτούρας της μάθησης: η σημασία της παιδαγωγικής μόρφωσης των εκπαιδευτικών και η υστέρηση της εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρας μας, στο *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* τεύχος 1/2002, Ατραπός, σσ. 159 - 173.
- Στοφόρος Κ., Αργυροπούλου Μ., Κανταρτζή Ε. (2021). *Λευκάδιος Χερν, τα ζόμπι και τα φαντάσματα*. Πάτρα: Τμήμα Διοίκησης Τουρισμού, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Τσάρτας, Π., Ζαγκότση, Σ. και Κυριακάκη, Α. (2020) *Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό*. Αθήνα: Κριτική

I gone to get my sable
plumage plucked

Big P. S. No. 1.

I forgot, in my hurried letter yesterday, to tell you that if you ever want a copy of *Stray Leaves*, don't go and buy it, as you have been naughty enough to do, but tell me and I'll send you what you wish. I hope to dedicate a book to you some day, when I am sure it is worth dedicating to you.

I am quite curious about you. Seems to me you must be like your handwriting, - firmly-knit, large, strong, and keen; - with delicate perceptions (of course I know that, anyhow!) well-developed ideas of order and system, and great continuity of purpose, and a disposition as level and even as the hand you write. If my